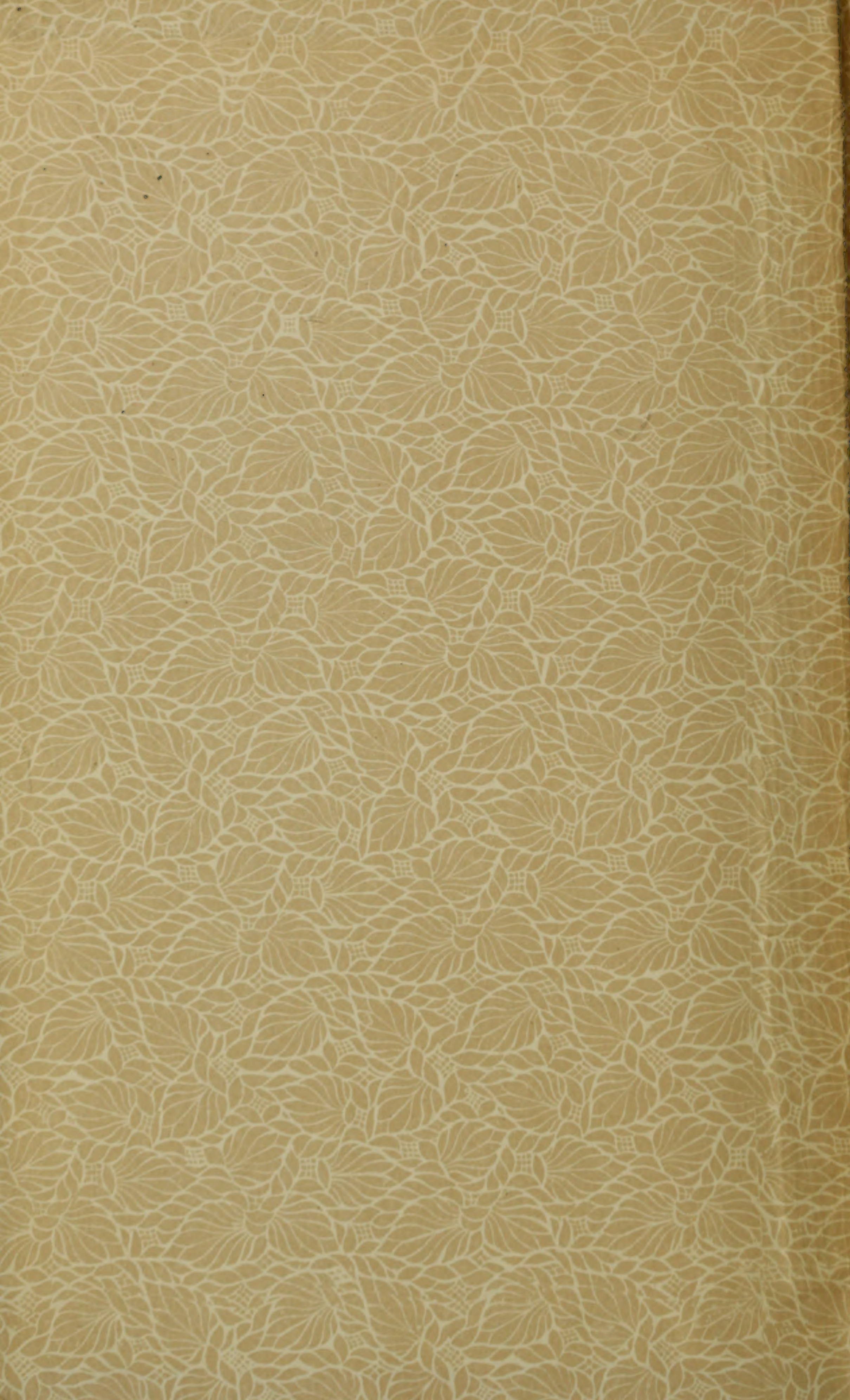

MÁSODIK KÖTET: ANYAG-GYŰJTEMÉNY

AZ ORSZÁGOS IPAREGYESŰLET
BÁRÓ KORNFELD ZSIGMOND-KÖNYVTÁRA
VII. KÖTET

IPARFEJLŐDÉS
ÉS A
CZÉHEK TÖRTÉNETE
MAGYARORSZÁGON

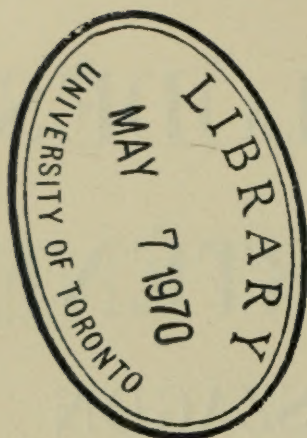
OKÍRATTÁRRAL
(1307—1848.)
CZÉHEK LAJSTROMA
A CZÉHIRODALOM ÉS IPARTÖRTÉNET KÖNYVÉSZETE

IRTA
Dr SZÁDECZKY LAJOS
A M. TUD. AKADÉMIA R. TAGJA

II.

AZ ORSZÁGOS IPAREGYESŰLET KIADÁSA

BUDAPEST
RANSCHBURG GUSZTÁV KÖNYVKERESKEDÉSE
1913

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

TARTALOM.

Második kötet: Anyaggyűjtemény.

MÁSODIK RÉSZ

OKIRATTÁR
A CZÉHEK TÖRTÉNETÉHEZ

1307—1848

1.

Kassa város birája, tanácsa és közönsége kiváltságlevele és szabályzata, melyet a kassai szücsök czéhe számára kiadott. Kassán 1307 júl. 12-én.

Wir Arnold Richter, die Gesworne Purger und dy gancze Gemeÿne der Stadt *Cassha* thwnkunt offentlich mit desem gewȏrtigen Brieffe allen den ÿs not ist, Daz wir unsern mitpurgern, die das korschenwerg kȏnnen und treiben wȏllen, sulche sunderliche gnade gethon haben, daz Sÿe das korschenwerg, ane Ire Geselschafft, dÿ das nicht kȏnnen ane falschheit treiben sůllen unsern mitpurgern das korschenwerg czu eÿnem nutcze czu kleÿden und nicht czum gewÿn czuvorkewffen, Wenne ÿs Inn ader Irem Gesÿnde nottorft ist und Sÿ ÿs kewffen wellen von Irem gelde, dÿ vorgenanten korschner das machen und bereÿten sullen ane widersprechen umb eÿn czemlichs lon von den hermeleÿn fellchern eÿne halbe mark Silber, Von Mardren ader fehÿm eÿnen firdung. Von andern felen welcherleÿ ÿs zeÿ ader Pelcze und gestalt eÿnen halben firdung sullen sÿ fordern umb Iren lon. Alzo dach weere das, daz ÿndert eÿner unser mitpurger das Korschenwerg kewfte czu seÿnen nutcze und czu kleÿden und durch gewÿn er das vorbas vorkewffte dÿ obgenanten kurschner seÿn im nicht schuldig vorbas keÿnerleÿ korschenwerg czumachen ader czubereÿten, Das dorczugeleget, daz dÿ kȏrschner, dÿ do haben under sich dÿ Gerechtikeit der Bruderschafft unde auch andere dÿ von Irer Bruderschafft entslagen seÿn keÿnen awszlendischen Gast von den daz Inn czugehȏret in der Stadtmawre erlewben sullen czu

erbeÿten und auch nicht sullen ader torren, Vorbas wollen wir Were daz daz ÿndert eÿner unser mitpurger, dÿ do gebrawchen Ires nutczes und Ires hantwergs in ander Lewte Bruderschafft lichte nicht wôllen seÿn, dÿ sullen vorbunden und schuldig seÿn czutuen dÿ selbigen Recht von dem vorkewffen ires hantwergs czu eÿnem gemeÿnem nutcze, dÿ das phlegen und schuldig seÿn von dem vorkewffen dÿ do dÿ gerechtikeit der Bruderschafft halden wil.

Weere das yndert eÿner sich vnserer zaczunge, ader vnsers gemechtis widersetczte ader viderspennig machte, zo zal der Richter der czu den geczeiten ist mitsampt seÿnen Purgern den ader dÿ sich widersetczten czubehalden eÿns gemeÿnen Rechten gewonheit mit seÿnem gewalt dorczu thwingen. Auch machen wir vorbas Weer ÿs daz ÿndert eÿn Gast von andern landen heer qweme alhÿ wellende czuwonen vnd wolde dÿ Bruderschafft mit den Korschnern haben, nicht das daz ÿs geschech von der schikunge der kurschner, Sunder von verleÿhunge vnsers Raths er dÿ gerechtikeit der Bruderschafft haben zal, Vorbas machen wir das und wellen das ernstlich ist vnd zeÿ berewmet, daz Geste dÿ das Korschenwerg hireÿn brengen Ader furn Inn vorboten ist vnd zeÿ strenge und ernstlich, Sÿ das werk, noch von stůke noch zu stůke, noch getheilet ader vngetheilet sullen ader thẘrn vorkewfen, Und wörde etliche falschheit in dem werke gefunden, eÿne fruntliche vormanunge vor das gethon ap (ob) das aber geschege mit falschheit, zo zal man vorbas das werk nicht mee (sic!) tẘrn vorkewfen. Vber alle, dÿ vorgeschribene zachen legen wir dorczu, daz keÿn awszlendischer Gast keynen balg ader feel dy czu Irem Korschenwerg tôchtieg (tüchtig) und beqweme seÿn vnder hundert den gewalt haben czukewfen ader vorkewfen. Wer der wehr der vnsern gesatczten dingen vnd alzo

gemachten mit kewfen ader vorkewfen sich widersetczet, der zal vorfallen zeÿn aller gůtter, Sÿ seyn vorkawft ader gekawft, Und von dem nuteze der gůtter mitsampt den dÿ do vorfallen mŏchten von deme das man geczewgen mŏchte in der Bruderschaft dovon zal eÿn dritteil gefallen dem Richter vnd das andere dritteteÿl der Czeche und das dritte dritthel der Stadt dem Gemeÿnem nutcze. Wer das das eÿner in der Gesellschafft der Kurschner kegenworticlich heimlich oder offenbar deser vnserer bestetigunge, schikunge und ordenunge sich wiedersetczte oder wiederspennig sich machte, der zall vorfallen seÿn alzobald eÿner busse als Czehen (= zehn) mark Silber. Des czu eÿner ewigen bestetigunge und bekentnusz haben wir bestetiget desen Brief mit vnserm Ingesigil.

Der geben ist am nagsten tage vor Margarethe der heiligen Jungfrawen Anno Domini millessimo Trecentesimo Septimo.

(Kassa város levéltárában az 1448 szept. 18. eredeti átíratban, hártyán. Lásd alább a 3. sz. a.)

2.

Az erdélyi szászok hét széke czéhszabályzata, melyet a Nagy Lajos király által újra helyreállított és engedélyezett kézműves czéhek számára, a mesteremberek beleegyezésével és Goblinus erdélyi püspök és a landskoroni vár várnagya rendeletére és útasítására a király parancsára megállapítottak és a kebelében lévő minden egyes iparűző czéh számára kiadtak. Nagyszebenben, 1376 nov. 9-én.[1]

Mi az erdélyi hét szék elöljárói, bírái, tanácsosai, polgárai és lakosai valamennyien, tudomására hozzuk

[1] A latin eredetinek (mely ki van adva a Zimmermann-Werner által szerkesztett «Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen» II. k. 449. l.) magyar fordítása.

jelen levelünkkel úgy a mostan élőknek, mint az összes jövendőbelieknek, a kiket illet, hogy kézműveseink újonnan visszaállított és engedélyezett valamennyi czéhe, a mi természetes és legfelségesebb urunk *Lajos* Magyarország, Lengyelország, Dalmáczia stb. fejedelem urának legkegyelmesebb engedelmével, érett megfontolás után s előzetes tanácskozások alapján, valamennyi kézművesünk akaratával és beleegyezésével, különösen pedig *Goblinus* erdélyi püspök úrnak, Krisztusban a mi tisztelendő atyánknak, továbbá a nemes férfiúnak, *Scharpenek* János úrnak, a Lanzcron nevezetű vár ispánjának különös rendeletére és útasitásai alapján, a közjónak jobban megfelelő királyi rendelet szerint mindenkinek közjavára, méltányosságára és hasznára törekedvén, kézműveseink sok régi és rossz szabályait eltörölvén, az alant írt határozatokat és végzéseket rendeltük a *Szebenben, Segesváron, Szászsebesen és Szászvároson* lévő és leendő egyes kézműves czéhek számára.

Nevezetesen, hogy az úr születése ünnepének nyolczadán belül minden czéhben évenként két czéhmester választassék, kik esküvel fogadják, hogy a város és a tartomány közérdekét az ő mesterségökben szem előtt tartják: hogy czéhökben semmiféle tiltott jogtalanságot, tudva, sem barátságból, sem kedvezésből, sem adományért meg nem engednek, sem megtorlatlanúl nem hagynak és hogy gyűlölségből egyetlen ártatlant sem bántalmaznak. Ugyanezen czéhmesterek az ő székük a polgárságának és lakosainak negyedévenként tartandó gyűlésein jelen lesznek, hogy ha ott a közjóban vagy a kézművesek dolgában valami fogyatkozás mutatkoznék, azok ugyanott előterjesztvén, kijavíttassanak és pótoltassanak.

Továbbá, hogy bármely kézműves a maga mesterségét bármi helyes módon akarná gyakorolni, a munkájához és mesterségéhez tartozó kellékeket és szükségleteket, a mennyit akar és képes, a maga számára egyedűl, más,

vagy mások társasága nélkűl vásárolhat, a saját művéből a mennyit akar és módjában áll készithet, vásárba vihet és árusithat, úgy házánál, mint a piaczon; valamint inast és segédet saját munkájához, a mennyit csak akar, szabadon tarthat.

Továbbá egy kézműves se zálogolhasson meg adósságáért, melylyel neki tartoznak, senkit semmi módon, sem pedig más kézművest az olyannak dolgozni ne akadályozzon, hanem követelését bírói eljárás utján követelje s keresse.

Továbbá két vagy több mesterséget egy kézműves se gyakoroljon, hanem ha közülök valamelyik több mesterséghez is ért, azok közűl azt, melyet gyakorolni akar, válassza ki, a többi mesterséget húsz márka finom ezüst büntetés az alább írt módon való megfizetésének terhe alatt örökre elhagyja.

Továbbá, ha bárki, bármely jövevény kézművest valami bűnnel vagy becstelenséggel vádolna, ez által őt a czéhbe felvételben megakadályozni akarná, a vádló azt a bűnt vagy becstelenséget a vádlott ellen tartozik bebizonyítani saját fáradságával és költségén; mit ha bebizonyítani nem tudna, akkor az ugyanazon bűnre vagy gyalázatra kiszabott büntetést szenvedje. Egy jövevény kézműves sem kényszerítendő arra, hogy becsületének és jó hírnevének kimutatása végett hazájába menjen vissza, hanem bármely kézműves, úgy jövevény, mint benszülött ha a mi körünkben nincs megbélyegezve, saját mesterségének czéhébe felvétetni tartozik, felvevén tőle az alább írt díjakat, úgy azonban, hogy minden szegény kézművesnek a czéhbe való lépés alkalmával tagdíja kiegyenlitésére kellő időhaladék tűzessék ki.

Továbbá a czéhekben a kihágások után minden beszedett és beszedendő birságok gyertyára és a szegények temetésére fordíttassék Isten dicsőségére.

Továbbá minden czéhbe tartozó kézművesnek fiai,

leányai s özvegye teljes ingyen czéhjoggal bírjanak; azok a férfiak pedig, kik a czéhen kivűl állanak, de czéhbeli öszvegyekkel házasodnak össze, a czéh kötelékébe féldijjal lépnek. Azok az ifjak pedig, a kik a fentemlített négy város valamelyikében tanúlják a kézműves mesterséget, a czéhbe féldijjal léphessenek, kivéve azon kevés özvegyet, leányt és olyan mesterséget tanúló fiút, kikről itt alább más intézkedés történik.

Azonkivűl *a mészárosok* a czéhtagságot tíz szebeni forint, két font viasz, két veder bor és egy lakoma fejében tartoznak megadni. — A mészárosok a városnak és az abba bejövőknek tiszta és friss húst mindig bőven tartoznak készletben tartani, és valahányszor valamely mészáros lopott marhát vásárolna, mindannyiszor egy forint birsággal bűnhődjék és a húsárúlástól négy hétre való felfüggesztéssel. A melyik mészáros a mészárszékben férfit vagy nőt sértegetne, azt egy ortoval, a temetésen részt nem vevő pedig mulasztását három garassal tartozik megváltani. A czéhmesterek ha a mészárosok székében akármiféle romlott és tisztátalan húst találnának, a kutyáknak dobják oda tápláléкul.

Továbbá *a pékek* czéhe tagsági díja hat frt, két font viasz, két veder bor és egy lakoma. A pékek pedig, a városbelieket és a jövő-menőket mindenkor elegendő fehér kenyérrel tartoznak kiszolgálni. Valahányszor pedig hiány lesz a fehér kenyérben, ugyanannyiszor minden péktől, a ki az ilyen hiányban vétkes, egy forint bírság hajtassék be. — Ha valamely pék nem fehér kenyeret sütne, egy frt bírsággal s a sütésnek nyolcz napra való felfüggesztésével bűnhődjék.

Továbbá a *tímárok* czéhének tagságáért nyolcz frt, négy font viasz, négy veder bor s lakoma. Bőrt a háznál és bőrt szarv nélkűl egy tímár se merjen venni, lopott marhák bőre vételének kikerűlése végett. Huszonöt marhabőrnél kevesebbet egy kereskedő se merjen venni, úgy

idegen, mint városi, sem pedig bármely timár vásári napon az első mise elvégzése előtt bőrt ne vegyen. — A timár ezenfelül ha valakit gyalázattal illet, fizessen egy ortot; és az elégtelenűl s nem jól kidolgozott bőr, ha vásárba vitték, a timárok czéhmesterei által egészen elkoboztassék.

A *fehérszűcsök* (irhagyártók) czéhében hat frt, két font viasz, két veder bor s egy lakoma a felvételi díj; az ő leányaikat s özvegyeiket nőűl vevő férfiak pedig két font viaszt, két veder bort s lakomát adjanak a czéhnek. A ki pedig ezen czéhből valakit gyalázattal illet, vagy a temetési szertartáson részt nem vesz, váltságdíjúl egy font viaszt ad.

Továbbá a *vargák* czéhébe való felvétel hat frtért, két font viaszért, két veder borért s lakomáért történjék.

Továbbá a *kovácsok* czéhtagsága hasonlóképpen hat frtért, két font viaszért, két veder borért s lakomáért váltassék. Valakinek a lovát egy kovács se tarthassa vissza zálogba, csak abban az esetben, ha a vasaltatás díját nem fizették ki. Hogyha a kovács a patkószeg beverésénél a lovat megsérti, a megnyilazott lovat tartozzék ugyan gyógyítani, a takarmányt azonban a ló tulajdonosa fizesse. Ha a kovács mást rágalmaz, minden jelenlévő mesternek tizenegy dénárt fizet, a temetési szertartásról távol maradó pedig tizenegy dénárt fizet. Ezenfelül a *tűkészítők*, *üstműveseк*, *kocsigyártók*, *övkészítők*, *kardművesek és lakatosok* a kovácsokkal egy czéhbe tartozzanak.

A *szűcsök* czéhének négy frt, két font viaszt, két veder bor és lakoma a váltsága, a mesterséget tanúló ifjú pedig a czéhnek egy frtot, két font viaszt, két veder bort s egy lakomát ad. Mókusbőrt 100, báránybőrt 50, róka- és nyestbőrt 25 darabon alól egy kereskedő se merjen venni. A szűcsök idegen prémből semmiféle

munkát ne készítsenek, ha csak a bőrök tulajdonosa azt a munkát nem a maga vagy a családja számára kívánja készíttetni. Régivel hamisitott új munkát a szűcsök czéhmestere kobozza el a Szt. Mihály őrangyal oltára javára. Egy szűcs se merjen prémek vásárlására pénzösszeget elfogadni idegen kereskedőktől és idegen kereskedőnek bármily prémet a hét szék határain belül el ne adjon. Ha a szűcs más mestert gyalázó szóval illet, minden jelenlevő mesternek hat dénárt fog adni birságúl. Az a szűcs pedig, akiről kiderűl, hogy a bőrökkel «spekulál», évenként a Szt. Mihály őrangyal oltárára két frtot fog adni.

Továbbá a *keztyűsök* czéhének két frt, két font viasz, két veder bor és egy lakoma a tagsága. Közűlök eladásra fehér bőröket senki se készítsen, sem pedig többet, mint a mit a saját munkája megkíván s igényel.

Továbbá *a késművesek* czéhének négy forint, két font viasz, két veder bor s egy lakoma a tagdíja.

Továbbá a *ruhajavítók*, kiket *foltozó szabóknak* neveznek, és *a kalaposok* czéhének három frt, két font viasz, két veder bor és egy lakoma a tagsága.

Továbbá *a kötélgyártók* egy frt, négy font viasz, két veder bor és egy lakoma árán váltsák meg czéhöket és jelesűl ha valaki abból a czéhből özvegyet vesz el, egy frtot, két font viaszt, két veder bort és egy lakomát és az az ifjú, a ki az ő kézművességöket tanúlja, négy font viaszt, két veder bort tartozzék adni czéhöknek.

Továbbá a *gyapjúszövők* (t. i. a szűrposztó készítők vagy ú. n csapómesterek) a czéhtagságot négy frtért, két font viaszért, két veder borért s lakomáért nyerjék el. A melyik hamis gyapjúszöttest készít, valamennyi ingó javának elvételével birságoltassék meg. A ki pedig a rendes hosszúságot és szélességet el nem érő szűrposztót rendes vég gyanánt adna el, az olyan azt teljesen veszítse el.

Továbbá *a takácsok, bodnárok, szabók* és *nyergesek* czéhöknek két frttal, két font viasszal, két veder borral és lakomával tartoznak a fölvételért és különösképen az az ifjú, a ki a takácsmesterséget tanúlja, a *takácsok* czéhének csak két font viaszt és két veder bort fog adni. A *kádárok* a hordóra húzott abroncsért csak három dénárt számítsanak. A fazekasok czéhébe beálló mester pedig, az elébb említett díjakon kivűl, egy a misézésnél használható gyertyatartót tartozik adni a szent keresztbez.

Ezen felűl minden előbb elmondottak megerősítése végett rendeljük, hogy ha valamelyik czéh valaha a fentírottakkal ellenkező, vagy azok bármelyikét megváltoztató új szabályokat alkotna; vagy pedig a czéh részére valakitől többet venne el, mint a hogy fent írva áll; vagy ha attól, aki tagja akar lenni a czéhnek, az illető czéhtagságot jogtalanúl megtagadja; az ilyen czéh birság fejében 20 szebeni súlyú finom ezüst márka birsággal fog lakolni, melyek közűl 10 a mi király urunkat, a fentemlített Lanzcron várához, a másik tíz pedig a mi provinciánk egyetemét illeti.

A miért is bármely czéh, ha abba a czéhbe belépni jelentkezőt nyolcz napig hátráltatva, miután a község birái által megintetett, hogy azt a czéhbe fogadja be és a czéhet a legközelebbi újabb nyolcz napon keresztűl tőle törvényes ok nélkűl megtagadja, tudja meg, hogy húsz ezüst márka birságot von magára ezen tettével.

Mindezeknek örök érvényessége és ereje czéljából jelen levelünket a mi provinciális pecsétünk ráfüggesztésével megerősíteni rendeltük.

Kelt Szebenben, a szt. Márton püspök hitvalló ünnepe előtti legközelebbi vasárnapon az úrnak 1376-ik esztendejében.

3.

Kassa városa tanácsának oklevele, melyben átírja és megerősíti a szőcsök 1307-iki kiváltságlevelét, új szabályokkal is pótolván azt. Kassa, 1448 szept. 18-án.

Wir Augustin Grenitczer in desen geczeiten Richter, Johannes Hebenstreit, Thadeus Schinnagel, Lasla Kromer, Jocob Franck, Bartholomeus Banck, Andris Stengel, Hannus Harnisch, Cristan Růppitczer, Stephan Kromer, Bartholomeus Hwn, Herman Goltsmyd und Caspar Schillinger Rothmanne der Stadt Casschaw, Bekennen und thunkunt offentlich mit desem Brieff und entphelen czugedenken in czukonftigen czeiten allen dÿe ÿs anlanget und nottőrftig worde seÿn, Wÿe vor uns in sitczendem wolkomenen Rothe gestanden seÿn dÿ Erbern disz Jare Virmeÿster der Czeche der kurschner vorbrengende eyne wissenschafft etlicher Brieffe und Begnadigunge, domit Sÿ durch unsere vorfarn zeligen gefreÿet und begnadet worden seÿn, und haben uns angelanget und demwticliichen gebeten Inn dÿ selbigen Brieff mitsampt etlichen andern undengeschriben Stücken und Artikeln, dÿ sich noch der czeit in vorwandelunge der nottorft derfolgen domit andere notczbarkeit in den als wol als in andern Czechen tegelichen ensteen czuuornemen und czubestetigen Dÿ selbigen Brief obgemelt von worte czu worte alzo lauten und ÿnnehalden:

Wir Arnold Richter die Gesworne Purger und dy gancze Gemeÿne der Stadt Casscha stb. *(Lásd az 1307-iki 1. sz. oklevelet a 237. lapon, mely itt át van írva.)*

Aber dese artikel durch Sÿ von newes als oben berurt ist gebeten ÿnhalden dese worte: Weer fremdes Korschenwerk czu der Stadt brenget, der zal ÿs mit dem hawfen vorkewfen, Sunder ap eyn Inwoner der Stadt Im ader seÿnem weÿbe bedorfte eÿne kursche czu seÿner

nottorft, des zal er freÿ seÿn czukewfen. Und weer das überteten wirt, der ist vorualleu der selbigen gütter mittenander der Stadt czweÿ theile vnd der Czech das dritte theil. Auch zal keÿn Gast keÿn wiltwerk kewfen under eÿnem hundert, ÿs zeÿ, welcherleÿ ÿs seÿ. Auch zal keÿn Inwoner freÿ seÿn czukewfen weder mardar noch föchxe under Sechs balgen fort czuuerkewfen, Sunder alzo vil als Im nottorft ist czu zeÿnem leÿbe. Auch zal keÿn Inwoner nicht kewfen vnder eÿnem halben hundert, ÿs seÿ Eichhörnÿns, hesyns ader lemmerins etc. Auch ween man heÿmelich derfert in der Czeche, der do von Gesten awff wiltwerg nÿmt, gelt ader gewant, Auch welcherleÿ kawfmanschatcz ader handel ÿs zeÿ ader wer were ader czutrůge heÿmelich ader offenbar, der zal vorfallen seÿn eyne mark vnd ale gekawfte gůtter. Auch von dem stuckwerg, ÿs zeÿ welckerleÿ ÿs zeÿ, zo zal keÿn kurschner ÿnnehmen, ÿs zeÿ dann vor den Virmeistern. Auch wenn das selbige stuckwerg gemachet wirt, zo zal man ÿs nicht awsgeben czuvormeÿden vordechtnusz vnd czu eÿnem genůg gescheen; wer das machen lest und das selbige kurschenwerg ader stůckwerg. Wenne ÿs gemacht wirt in der Stadt mit keÿnem stůcken nicht czuvorkewfen noch czulenczeln, Sunder mittenander vnd gancz mit deme hawfen czuvorkewffen. Aber noch eÿnes mit gegegeben, daz nÿmands beÿ awszen, noch innewendig Irer Czeche newe pelcze ader kurschen, auch dÿ etliche tage getragen weern, Inen czu schaden awf dÿ Thendeth tragen ader veÿl haben lossen sulle. Weer des överkomen wörde, das mag dÿ Czeche nehmen in mosz, als oben geschriben steet. Dornoch auch zo geben wir Inn czu vnd derlewben noch Irer begerunge, weer do vörbas dÿ Czeche gewinnen welde, daz er brenge gewissenschafft, von wann er zeÿ vnd gebörn, sich erberlich gehalden vnd zeyne ler Jare folkomelich awszgelart habe. So denne

sulche vnsere vorfarn czugebunge lōbelichen gescheen derfunden ist vnd auch itczund noch den lewfen der czeit sulche gebeetene Artikel vnd stůcke notczbarlichen derkennen czu czugeben, So haben wir Inn dÿ selbigen czugelossen, vornewet vnd besteliget czulossen vornewen und besteligen vor uns vnd vnsere nochkomende orkůndiclich mit desem Brieff, Der geben ist in der Quatemper nagst vor Michaelis In dem Jare vnsers herrn Thawsend Virhundert vnd Achtvndvirczigisten.

(Eredetije hártyán Kassa város levéltárában, a városnak veres-fehér selyemfonalon függő zöld peczétjével; a pecsét körirata: «✠ S. Minus. Civium. Civitatis. De. Cassa.» Kiadva nyomtatásban a Tört. Tár 1889. évf. 182. l.)

4.

A kolozsvári bodnárczéh szabályai a város tanácsa által átírt és megerősített formában, némi hozzátétellel és kikötésekkel. Kolozsvárt, 1457 márcz. 4.

Abschrift eynes ehrsamen Rats Brieffs, der konigklichen stad Claúszenbúrg, gegeben den ehrsamen Meystern der Bidner (!) Zech. Im iar. 1. 4. 5 7.[1]

[1] A kádárczéh íratai között lévő egykorú másolati példányon 1457. keltezés áll. De ugyanott megvan ennek latin eredetije 1507-iki ugyanazon napi keltezéssel és hasonló szöveggel. Braun Zsigmond bíró, más oklevelek tanúsága szerint is, akkor élvén: 1507-ben kellett a megerősítésnek kelnie. (A mint azt Jakab Elek kimutatta Kolozsvár története I. k. 585. l. és az Oklevéltár I. k. 312—214. l.) A német példány czímlapja évszámában vakarás nyoma is látszik. Abból azonban, hogy az oklevél végén 1457 betűkkel is ki van írva: azt lehet következtetni, hogy a czéhszabályok eredetileg tényleg 1457-ből valók s csak a városi tanács megerősítése való 1507-ből.

Az oklevelet az eredeti írásmód szerint adjuk, megtartván a pontozást is.

Wir Sigmúnd Braún Richter, und alle geschworen Ratherrn der stad Claúszembúrg. Wir thún zú wissen yederman, gegenwertigen und zúkünfftigen dúrch diszen unszern brieff. Wie das für uns kommen szeÿn disze fürsichtige Manne, Velten Hamer, Piter Lipelt, Piter Bidner und Endres Bernert, die ehrlige meÿster, und eltesten der bidner Zech, mit szampt andern Meÿstern des szelbigen handwerks, unszern mitbúrgern, Und haben uns gelangt und fürgelacht ettliche register uber jre szatzúngen und ordnúngen der szelbigen jrer Zech: Und szie han mit billigen anhalten gebeten, das wir die szelbige jre szatzúngen und ordnúngen, von wort zú wort, in eÿn form und gestalt eÿnes freÿbrieffs wolten bringen und verfassen lassen: Aúff das szie nach dem exempel anderer königklicher stett, nach lőblicher statordnúng szich auch könden erhalten. Welche fürgemalte register und artikel, szo uns gelangt worden szeÿn, alszo und mit díszen wortten laúten:

Zúm ersten. Das wer da in die Bidner (!) Zech und brúderschafft eÿntretten wil, Das der szelbige dügglich, ehrlich und genúgszam szeÿn szol, und szol von beÿden eltern ehrlich und lőblich geborn szeÿn. Und er szol szeÿne lehriar von anfang bis zúm end gantz aúsgedient und erfúlt haben.

Zúm andern. Es szol eÿn iglich iúnger geszell, der dis handwerk lernen und erlangen wil, in die cech geben zween gúlden, acht pfúnd wachs, und eÿn eÿmer weÿn. Und er szol szeÿnem lehrmeÿster dreÿ gantze iar, mit aller gehorsamkeÿt dienen.

Zúm Dritten. Es szol das handwerck keÿn bidner in diszer stad arbeÿten und üben, alleÿne denn er habe szich zú vor mit der Zechen verglichen. Wenn aber szolcher szich in die Zech eÿngrüssen wol, szo szol er zú erlegen schúldig szeÿn Dreÿ gúlden, Acht pfund wachs, Eynmal, und zween eÿmer weÿn.

Zúm Viertten. Es szol aúch keyn meÿster des fürgemalten handwerks, mehr als eÿnen lehrknecht und eÿnen lohnknecht, den andern meÿstern zúm nachtheÿl und schaden, dörffen halten. Alhieher aúch zúgeszatzt, Das keyn meÿster zu herbest zeÿt jrchen frembden, szo zúm handwerck etwas können, kúffen zú binden hereÿn bringen szol, und dörffe.

Zúm fünfften. Das die Zechmeÿster die andere meÿster des genanten handwercks, nach ausweÿsúng jrer feel, straffen szollen: Und das szie die schlechten szachen, wrtheÿlen und niderlegen, ausgenommen die szachen, welche den Richter und den Rath diszer stad angehören. Und szie szollen jre szatzúngen betreffend, zwisschen jnen szelber szollen macht und gewalt haben, dasz szie den, szo wider der Zech szatzúng und ordnúng handeln, zúr straff das handwerck szollen legen, szo lang, bis szie szich mit der Zech wider vergleÿchen.

Zúm szechsten. Eÿn iglicher diszes handwercks mitgenos, der da eÿnes Meÿsters dochter, oder eÿne verlasene widwe zúr ehe nimpt: Dazú aúch alle Meÿster szöne, szo diszes handwercks szeÿn, szollen von den fürbestimpten rechten gantz und gar freÿ szeÿn, und gehalten werden, alleÿne das meÿstermahl aúsgenommen.

Zúm Sibendten. Das die Meÿster diszer Zech, mit den frembden freÿ szollen szeÿn, wie szie mit jnen des bindlons halben eyns werden können.

Zúm achten. Das wenn man die newgebúnden kúeffen im herbst beschwelt, und man irchen gebrúch und abgang dran spüret, das man als denn szolchs bey zeÿt zúbessern dem Meÿster anzeÿgen szol, ehe man den most eÿnfüllet.

Darúmb Wir fürgemalten Richter, und geschworen Ratherrn, haben acht geben aúff dis anlangen, wie es gemalten Meÿster der Bidner Zech gúetwilligklich geneygt, Und haben die recht und beqúem szeÿ, und

haben uns zúr bitt der fűrgeschriben artikel, wie szie noch ordnung erkleret, mit szampt all jren szatzúngen züegelassen, bewilliget und bekrefftiget: Wie wir szie denn aúch itzt bewilligen und bestetigen: Doch diszes alszo verendet, welches wir auch nicht anders haben wollen, Das eyn iglich bidner sziben alte kuffen, mit allem fleys aúch an allen beyden bődemen, Umb eynen gúlden binden szol. So man aber new stűck, oder am bodem, oder an der szeýten eýnszetzen szol: szo szol er von szechs stücken, das szibent theýl eýnes gúldens verdient haben.

Uber dis lassen wir jnen, das szie mit der arbeýt fleyssig szeýn szollen: So aber dúrch unfleýs ýemand jrchen kúff rinnen würde: szo szol der meýster, der die kúff gebúnden hat, verpflicht szeýn, wen er gerúffen wird, das er behend hingehen szol, und den abgang bessern, Nemlich vom herbest fort, bis aúff Martini. Anders, geschihet jrchen schaden, szo szol der meýster den szelbigen zú bezalen schúldig szeýn.

Diszen dingen allen meynigklich zú glaúben und bestedigúng, haben wir diszen unszeren brieff den fűrgemalten Meýstern der bidner zech zúegestellet, und unszer grosz und krefftig stadszigel dran gehangen: Geschen zú Claúszenbúrg, am freýtag in der ersten Fastwochen, Im Jar, Thaúszent, vierhúndert, únd sziben und fünffzig.

(A XVI. sz. elejéről való másolata 4-edrétű könyvalakban, incunabulumból származó, beírt pergamenlap táblával, az Erdélyi Muzeum levéltárában.)

5.

Mátyás király nyílt rendelete, melyben a beszterczei tanács kérésére és panaszára, hogy a moldovai kereskedők a városi szabók kiváltsága ellenére ruhaneműeket hoznak a vásárokra, eltiltja az idegen kereskedőket és árúik elkobzását rendeli el. Kelt Budán, 1489 júl. 22.

Mathias Dei gratia Hungariæ Bohemiæque, rex nec non augustus Austriæ etc. Fidelibus nostris magnifico comiti Stephano de Bathor iudici curiæ nostræ et waivodæ partium regni nostri Transsylvanarum etc. suisque vicewaivodis et item iudicibus et iuratis, caeterisque officialibus oppidorum in vicinatu civitatis nostræ Bistriciensis adiacentium salutem et gratiam.

Expositum est Nobis pro parte et in personis fidelium nostrorum prudentium et circumspectorum iudicis et iuratorum civium dictæ civitatis nostræ Bistriciensis, qualiter plerique fore mercatores de Moldawia, qui contra libertates et prærogativas sartorum eiusdem civitatis nostræ ioppas et alia vestimenta ad diversa loca mundinarum importarent et venderent ac eosdem sartores per hoc graviter damnificarent et impedirent. Supplicatum igitur nobis exstitit, ut eisdem superinde de remedio providere dignaremur, et quia nos libertatibus et prærogativis dictæ civitatis nostræ, sed et præfatorum sartorum in eadem commorantium per neminem contravenire, aut eosdem in eisdem ullo pacto perturbari volumus, Fidelitati igitur Vestræ harum serie firmissime committimus et mandamus, quatenus acceptis præsentibus, ubique in locis illis, ubi videlicet necessarium esse videbitur, imprimis publicare et proclamari faciatis, ioppas et vestimenta præfati mercatores Moldawienses importare non audeant. Quod si cessaverint, bene quidem, sin autem vos postea ipsa vestimenta, ubicunque reperieritis, libere

aufferre et aufferri facere modis omnibus debeatis et teneamini, auctoritate nostra præsentibus vobis in hac parte attributa mediantibus. Aliud non facturi, præsentibus perlectis exhibenti restitutis.

Datum Budæ in festo Beatæ Mariæ Magdalenæ, anno Domini Millesimo quadringentesimo octoagesimo nono.

Hátán: In causa sartorum Colosvariensium cum domino Forgach, decretum art. 1—2. Anno 1569.

(Eredetije három ívből összeragasztott hosszú levélen, papirosba nyomott pecséttel.)

Jegyzet. Hasonló eltiltó rendelete van ugyanazon átíratban János királynak, Budán 1527 április 20-áról, az idegen és belföldi szabók ellen. Továbbá II. János királynak, Gyulafehérvárt 1567 szeptember 27-ikéről, a szathmári és németi szabók ellen. Ugyancsak II. János királynak «Zekeltamatt» (t. i. Udvarhely) várában 1568 február 3-ikáról a segesvári bírák és szabó czéhmesterek kérésére az idegen szabók és külföldi kereskedők ellen, melyekben ezeknek Erdélyben való kereskedését eltiltatják.

Mindezeket a Mátyás király fennebbi tiltó rendeletével együtt átírja és újra kiadja II. János (Zsigmond) király Tordán 1569-ben, országgyűlés alkalmával a Forgách Ferencz tanácsos mint felperes és a kolozsvári szabók mint alperesek között folyt perben, hívatkozással az 1562. II. törvényczikkre, mely szerint vásárok idején az idegen kereskedőknek szabad ruhát árúlni.

6.

A szebeni tanács harmadfokú ítélete oklevele, melyben Keresztszegi Nyírő Györgynek a kolozsvári szabók czéhébe való felvétele körül támadt bonyodalmakban ítéletet mond.[1]
Szeben, 1493, márcz. 4.

Nos Johannes Agathe magister civium, judices et iurati consules civitatis Cibiniensis memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus incumbit, universis, quod cum nos tempore et loco subscriptis in consistorio civitatis nostrae pro rebus publicis determinandis pariter consedissemus, comparuerunt coram nobis providi viri Georgius Nyro et Christophorus Sartor concives Colosswarienses, qui exhibuerant nobis certas litteras sententionales et appellationales prudentium et circumspectorum virorum iudicis et iuratorum civium civitatis eiusdem per formam legittimae apellationis ad nos delatas, quarum litterarum tenor de verbo ad verbum est talis:

Iudex et iurati cives civitatis Colosswariensis prudentibus et circumspectis magistro civium, iudicibus et iura-

[1] Keresztszegi Nyirő György kolozsvári szabómester ugyanis beperelte a bíró előtt Nyirő György kolozsvári polgárt azért, a miért ez őt többféle becstelenséggel vádolta s meg akarta akadályozni, hogy a czéhbe vegyék. A vádlott bizonyítani ajánlkozván vádjait, kérte a vádló letartóztatását. A bíró a szabóczéh négy czéhmesterének jótállása mellett szabadon bocsátotta azzal, hogy a kitűzött tárgyalásra előállítják. A vádlott a következő tárgyaláson bebizonyította vádjait. De a vádló nem jelent meg. A bíró a czéhbe fölvételért elitélte a négy czéhmestert egyenként 10 márkára és a perköltség megfizetésére.

A per a tanács elé felebbeztetvén, ez a négy czéhmestert felmentette a birság alól, de a perköltségben elmarasztalta.

Felebbeztetvén a szebeni tanácshoz: ez a czéhmestereket mindkét fizetés alól felmentette, mert nem ők perellek, hanem Nyirő György szabó kereste a vádak ellen a maga becsületét.

tis consulibus civitatis Cibiniensis dominis et amicis nostris plurime colendis salutem et amicitiam.

Prudentes et circumspecti domini nobis plurime honorandi. Noveritis, quod tempore iudicatus prudentis Benedicti Theremj comparuerunt in sede nostra iudiciaria sagaces viri Georgius Nyro de Kerestzek, ut actor principalis ab una, et Georgius Nyro concivis noster ut in causam attractus, parte ab altera, qui quidem Georgius Nyro de Kerestzek contra praefatum Georgium Nyro concivem nostrum proposuit isto modo, quod dixisset in praesentia omnium magistrorum artis sartoriae et in Ceha: tu es unus de patibulo secatus et insignum veritatis adhuc cicatrix in tuo collo apparet tibi. Et si tu negares hoc, volo probare cum illis magistris sartoribus, coram quibus tu haec verba dixisti, me quoque et omnem genologiam (!) meam praesentem et futuram mortificasti et occidisti.

Attractus in causam videlicet Georgius Nyro concivis noster ex adverso sic respondit: Verum, quidem ego publice, in tota Ceha artis sartoriae prohibui, ne te ad consortium eorum acceptarent, quia es homo infamis, sed hoc non dixi, quod esses de patibulo secatus, sed dixi tibi *veru* (!) ligneum[1] praeparatum fuisse, in quo te trahere debebant in Czegled et tandem per instantes praeces proborum virorum ibidem supplicium mortis evasisti. Similiter hoc fateor me dixisse, quod tu per falsas tuas litteras duabus civitatibus discordias et dissensiones procurasti, quas litteras hincindedetulisti, quod volo probare. Demum unam tunicam etiam per alias falsas litteras tuas ab uno homine excepisti, ubi tibi non parum exinde evenisset periculum. Ceterum decem florenos iterum per alias falsas litteras tuas a quodam homine in Rivulodominarum tua cum superstitiositate excepisti.

[1] Verőfa, = karó.

Haec igitur omnia, quae dixi probare volo; propterea, domine Judex, volo, ut hunc hominem michi (!) vestris in vinculis detinere velitis quousque testimonia super haec verba, quae dixi adducere possum.

Audiente iudice responsionem dicti Georgÿ Nyro concivis nostri, mox alterum Georgium Nyro de Kerestzek vinculis detinere fecit, tandem per fideiussoriam cautionem quatuor magistri cehae artis sartoriae de vinculis Georgium Nyro de Kerestzek excipiendo stipulatis manibus pariter iudici promittendo ipsum Georgium tempore iudicii praesentare et usque ad finem illius causae motae perseverare. Audiente igitur iudice iterum propositiones et responsiones ambarum partium, statuit illis terminum probationis.

Termino itaque adveniente Georgius Nyro de Kerestzek sub fideiussoria cautione de vinculis exceptus se a facie iudicii absentavit, mittens nichilominus certas litteras testimoniales ipsis quatuor magistris cehae artis sartoriae. Quas dum in iudicio praesentassent, iudex interpretationem earundem intelligens, pro sufficienti testimonio non accepit, sed refutavit et cassatas reliquit. Alter vero Georgius Nyro concivis noster attractus in causam adduxit et praesentavit certa litteralia documenta dominorum iudicum et iuratorum consulum puta de Waradino et Cibinio, de Rivulodominarum et Thorda, ipsorum sigillis consignata, quarum enim litterarum interpretationem et tenorem iudex per omnia sane intelligens sua sententia diffiniitiva mediante talem protulit sententiam: Ex quo Georgius Nyro concivis noster in ceha artis sartoriae praesentibus omnibus magistris inhibuit, ut non acceptarent alterum Georgium Nyro de Kerestzek in ceham, quia esset homo infamis, quod et etiam litteralibus documentis in sede nostra iudicatoria comprobavit, porro, quia et ille Georgius de Kerestzek se a facie iudicii sub fideiussorio (!) cautione absentavit et insuper

dicti quatuor magistri cehae eundem Georgium Nyro de Kerestzek non curante ipsius Georgii Nyro concivis nostri inhibitione praeconcepta eorum voluntate ultro et potestate eorum mediante in ceham artis sartoriae receperunt, iudex, decrevit, quod quilibet ex quatuor magistris cehae seorsum iudice et iuratis civibus in decem marcis sit convictus. Item etiam, quia Georgius Nyro de Kerestzek a dicto Georgio nostro concive haec verba contumeliosa nollens surdis auribus pertransire, neque pati et eundem iudicio convenit, seipsum autem absentavit medio tempore a facie iudicii et quatuor magistri cehae vires praefati Georgii de Kerestzek adversus Georgium Nyro concivem nostrum gerentes, iudex adinvenit iudicandum, quod ipsi quatuor magistri cehae artis sartoriae memorato Georgio Nyro concive (!) nostro expensas exsolvere deberent, ita tamen, quod incattus iuramentum deponat et sic recipiat.

Isti quatuor magistri cehae artis sartoriae in sententia iudicis nostri loco Georgii Nyro de Kerestzek non contenti, causam illam ad iuratos cives apellandam provocarunt. Nos vero iurati cives audientes propositiones, allegationes et responsiones et litteralia documenta ambarum partium, primo Deum et eius iustitiam prae oculis nostris habentes, ex quo Georgius Nyro de Kerestzek alterum Georgium Nyro concivem nostrum iudicio convenit, pro illis verbis contumeliosis sibi, ut praefertur, illatis et dictus Georgius Nyro concivis noster per opportunitatem litterarum expeditionalium et probabilium illorum verborum prolatorum probandus hincinde ad civitates praedictas transiens defendere se debebat, sicuti et in litteris expeditionalibus suis continetur, dicimus et declaramus, quod quatuor magistri cehae artis sartoriae praedicti de solutione decem marcarum siut quitti (!) et absoluti, sed de expensis, quas Georgius Nyro concivis noster exposuit super lites hinc-

inde transiendo decernimus, quod idem Georgius *incattus* iuramentum deponat et tandem quatuor magistri cehae praefatae expensas illi solvere tenentur.

Hac nostra sententia diffinitiva mediante actor principalis et attracti in causam et ambae partes in sententia nostra non contenti causas suas cum omnibus earum seriebus pro inquisitione clariori provocaverunt ad vestras prudentias et dominationes. Commisimus et nos eisdem, ut eorum litteralia documenta in specie vestris prudentiis praesentare teneantur. Quoniam rogamus easdem vestras prudentias et amicitias, quatenus dictas causas iustitiae intuitu diffinire et sententionare velitis et demum vestris in litteris nobis referare dignemini. Datum feria VI. videlicet ipso die Kathedra Petri apostoli, anno Domini millesimo quadringentesimo nonagesimo tertio.

Unde nos visis ac sane intellectis huiussmodi litteris prudentorum et circumspectorum virorum iudicis et iuratorum civium civitatis Colosswariensis praetactae, Deum eius etiam iustitiam prae oculis statuentes, iudicialiter decrevimus, quod ex quo dictus *Georgius Nyro* concivis Colosswariensis pro sui cautela ex parte illorum verborum criminalium contra alterum Georgium prolatorum litis movit, factumque ipsius et non alterius quaesivit et agitavit, ut per hoc honorem suam (!) proprium praeservare posset : ideo nos dictos magistros tam a solutione illarum decem marcarum, quam earum expensarum omnino reddidimus et pronunciavimus, imo reddimus et pronunciamus perpetue absolutos hac nostra diffinitiva sententia mediente. In cuius rei evidentiam praesentes litteras nostras patentes sigillo civitatis nostrae maiori et authentico subappresso consignatas praedicto magistro Cristophoro Sartori et aliis magistris hanc causam tangentibus ad cautelam duximus concedendes. Praesentibus perlectis exhibenti restitutis.

Datum Cibinii, feria secunda proxima post dominicam Reminiscere, anno Domini millesimo quadringentesimo nonagesimo tertio.

(P. H.)

Hátán: Keresztszegi Nyirö György és még más Nyirö György között való diffamatióról való sententia levél, mely osztán Szebenben vitetődött volt appellatióba.

Szeben város pecsétjével ellátott eredetije a kolozsvári szabóczéh iratai közt, az Erdélyi Muzeum levéltárában.)

7.

Egy szász szabóinas előterjeszti a kolozsvári szabóczéh elé születési bizonyítványát. A XVI. század elejéről.

Unsern Gruss und alle Wollfart winschen wir euch vorsichtige weise Hern, der erbarer Schneÿder Tzech.

Weil den billich und ein rechte Ordnung in allen Tzechen ist, dass ein jeder, wehr sich auf ein Handwerk begeben und Lehjar dienen will, der muss erstlich seiner rechter und erlicher Geburt Zeugnes geben. So gab ich mich dess auch verwilliget, noch allen stättlichen und erlichen Rechten meinen Geburt Pereÿff, vor eure vorsichtige weise Hern zubringen und erzeÿgen.

Ich Bernert Euscher ein erbarer Greb des Schippendorff, ich Simon Schuler, Bennick Boum, und Gerg Hehn, bekennen offentlich bei unser gutter Gewisset, vor dem gantzen Rath dieser Gemein Schippendorf, dass dieser Knecht Hannes Haÿ, Achatii Haÿ und Agnethe Son, in Christó verscheÿden, eines erbarenn und redlichen Geschlecht und Geburt ist, von Vater und Mutter. Darum so bitten wir euch vorsichtige weise Hern, der gantzer erbarer Tzeug, dass ihr an diesem vorgemalten Knecht Hannes, an seinem erchen (!) und redlichen Geburt gar nichts tzweÿfeln wollt, sonder gewissen Glauben geben.

Tzu einer grosserer Versicherung uud mehres Glaubens geben mir (!) unsere Siegell hie unden gedruckt.

(P. h.) (P. h.) (P. h.) (P. h.)

(Eredetije, 4 papírosba nyomott viaszpecséttel, az Erdélyi Muzeum levéltárában. XVI-ik sz. elejére valló írással.)

8.

A kolozsvári szabólegényck és inasok szabályzata. 1502.

Item Alhÿ dÿ gesellen tzu Clausenpurgk dÿ haben vor genomen eyn pruederschafft goth tzu lob und tzu ere und tzu trost allen gelaubigen zelen und ÿn den eren der hochgelopter Juncfrau Marian und uns armen gesellenn tzu eyner pesrungk unsers leben.

Item, An aller quatertemp ayn messe tzu trost allen elenden zelen und eyn yeder gesel der zal tzu opher gyen und ayn yeder knab der do arbet umb eyne lon und welcher gesel der das nicht thuen wolt oder wider spricht, der sol geben tzu puess ayn halb phunth wax und eynn knab ayn fierdungk myt dem willen der mester (!) und auch aller gesellen. Dorum ayn yeder gesel, der do hye arbet tzu clausenpurgk vor aynem gesellen, der sol sich alle XIII tag dar tzu bereytln und khomen yn dy herbrigk und auff tzu legen ayne phennyng und ayn knab ayn helblyngk und welcher gezel oder knab nicht quem tzu der pixenn wen dÿ stundt XI schlegt, der zol gebenn ayn halb phunth wax, ayn knab eyn fierdung tzu puess. Und welcher der nicht konnen mecht durch not wegen: und der tzu schaffen heth der zol schiken den phennyngk yn dy herbrig.

Item welcher gezel unvernunftig dyng treyben wolt ader treyb vor dem vater ader vor der mueter myt worten ader mit wercken der sol gepuest werden mit eynem halben phunth wax ayn knab mit aynem fierdungk und auch welcher gesellenn erwelten 2 tzu alt knechten den sellen

sy gehorsam zeyn und welchs darüber nicht gehorsam wolt seyn: ayn gesel ayn halb phunth wax ay knab eyn fierdung tzu puess. Und auch dass keyner an der heyligen tzwelf botentag noch an unser liebenn frauen tagen zol gien mit untzimligen weybern und welcher dass uber tred ayn halb phunth wax und ayn knab eyn fierdung tzu puess.

Item welcher gesel eyn fremd weyb wurde ere von der gesellen orten, der zol geben ayn halb phunth wax und ayn knab ayn fierdung und auch welcher gesel der do ubrich weyn tzu ym nem, dass her den nich behalten mecht, der zol geben ayn halb phunth wax, ayn knab ayn fierdung. Und welcher gesel von eyne yndert wurd von des wegen ader von ander wegen tzucht wegen sehen ader horen und wurt das nicht den alten gesellen sagen, und das man das gewar wurth, zo zol der gepuest werden mit eynem halben phunth wax und eyn knab eyn fierdung. Und wen eyn gesel wurt spilen teurer wen umb ayner heller, der zol geben eyn halb phunth wax und eyn knab nichts. Und wer eyner den andern hyesz liegen yn eynem crusten der zol gestrafft werden mit eynem halben phunth wax.

Item keyner zal keyn gewer nicht tragen yn dy prruederschafft pey eynem halben phunth wax und wer eyner den andern schlueg mit der hanth ader mit anderen gewer, der zal gestrofft werden mit eynem grossen.

Item ob eyn gesel sturb auss der pruederschafft oder ayn knab der im eyne lon arbet, den zollen dy gesellen bestaten von der pixen und wer her (!) eyn fremder: zo sollen dy alten gesellen nemen seinen gewanth und sollen das verkauffen mit der ander gesellen wissen und das zelbich gelt zollen sy halten yn in der pixen. Und ab her freynth hyeth dy dornoch fragten, zo sollen sy yn das nicht vorhalten, und zollen dar von halten zo vil, als man yn von bestat hoth. Und mit wem dÿ alten gesellen schaf-

fen yn tzu der kyrchen tragen aber tzu dem grab und welcher das wider reden wurd, der zol geben eyn halb phunth wax.

Item und auch an gotsleychnams tag was sy mit yn schaffen dӱ alten gesellenn das sie also thuen sillen (!) und kertzen tragen mit der mester (!) willen und wer yn daran ungehorsam wolt seyn, der zol geben eyn halb phunth wax und eyn knab eyn fierdung und dy puess dy wir ey nemen dar umb zol man wax kauffen und das brien goth tzu lob und zeyner heyligen mutter marian und allen gotes heyligen tzu eren.

Item ob zo gar ayn armer her quem, der do nychts heth und hye starb, zo sollen yn dy gesellen bestaten auss der pixen. Und ab ayn guetter gesel ckranck wurd und nicht tzerung hyeth, auff XIIII tag zol man ym geben ayn ort phenning auss der pixen. Is das man seg das es an ym behalten ist: zo sol man ym leyen auff eynem halben gulden und wen her gesunth wurd, zo zol her das betzalen in fier wochen.

Item dy erlichen mester (!) dy haben eyntrechticlich beschlossenn und vorhenckt den gesellen allen Alle jar tzu aller quatemp tzu gyen in das padt am donerstag zo der seger 2 schlegt.

Item an gothsleychnamstag sollen sy vorpunden seyn sich yn der farkirchen tzu sameln vor aller heyligen alter mit den mesteren (!) als den gewonet ӱst, wer das nicht thuet, der ist eyn phunth wax vorfallen Eyn knab eyn halbes.

Item zo sy alt knecht erwelen, zo sollen sy 2 unter yn, eynen deutschen und eynen unger erwelen und alle andere gesellen sollen yn gehorsam seyn sunst sillen (!) dy mester (!) zelber tzu schauen.

Item dy mester (!) haben auch vorgenomen tzwen auss yr mittel unter den mesteren (!) tzu erwelen dy alle quatemp tzu den gesellen geruffen werden und von yn

aussrechen nemen und auch wen dy gesellen sunst etwas notig geschefft haben, unter yn das sy tzu sillen (!) seen und sy vorychten.

Item ob ayner tzwischen den gesellen von etlign sachn ayn auffstand wolt machen an der mester(!) willen, dem zol der dyenst vorpoten seyn, also weyt als das lanth yst.

Item eyn yetlicher gesel und knab zol yn hosen und yn Jopen geen.

Item eyn yeder neukomener gesel zal tzu dem vater haben herbrig und tzeren, wer das nicht thuet, der zal nicht gefudert werden mit der arbet.

Item eyn yetlicher herkomener gesel oder knab zol das erst wochen lon yn dy pruederschafft gebenn und dem lon knabenn halben lon als dem gesellenn. Dorumme weysen herren wir willen an legen das gelt allen gelaubigen zelen dy vor scheyden auss der pruederschafft der schneyderknecht und das unser pix nicht werdt geschwecht sunder gesterckt und dy puess wyllen wir schlecht haben und ab unss ayner dy puess nicht geben und wolt solche unpillich dyngk treyben yn ubermueth und wolt umb dy puess vorhalten und nycht gehorsam seyn. In dem das myr an haben gehobenn zo willen wir euch das wyssen lassen. und puest yn darnach nach euren recht. Und vorsychtige mester (!) da haben sy euch tzu vorston[1] geben iren syn und ir meynung gantz und gar und wir hoffen ir wert ums das nicht ab legen und uns das werenn, dorumme pyttenn wyr euch als weyse herrenn das yr uns ayn antwurth dar uber wolt gebenn. J. H. 1502.

Und welcher gewanth wurd tragen mit farben ader hosenn. als eyn feyffer, zo manchen tag, als das her das thet zo manch funth wax und dy puess werden dy mester (!) von ym nemen.

Item dy vorsichtigen und weysen herren dy mester (!)

[1] T. i. verstehen.

dy schneyder tzech haben eyntrechtig angeseen der gesellen ped und haben iren willen dartzu gegeben tzu vor der weyss her Sabo boldizar und zabo Janosch und Mathias tziegler und dy fier tzech mester (') Thomas waÿda und Sabo gergel Achatius Schuler und Sabo laslo. In dem Jar als man schreybet 1502.

Hátán: Der schneider gesellen brieffe.

Az Legények Társaságában való articulusok.

(Eredetije, vastag bőrön, pecsét nélkül, az Erdélyi Muzeum levéltárában.)

9.

A kolozsvári szabóczéh szabályai a városi tanács átíratában és megerősítésével Kolozsvárt 1521 decz 9.[1]

Quoniam ea, quae in humanis fiunt negotiis ac iuris ordine iustoque titulo sunt donata, tam æquitas iuris, quam ordo rationis expostulat, ut ad perpetuitatis ratitudinem litterali deducantur munimento propter commodum et utilitatem quorumlibet hominum rationi quietioris et pacifici status universitatis ipsorum, ut eorum commodis magis ac uberiosius augeatur et salutiferum recipiat incrementum: ideo nos Andreas Bolkasar iudex, Matheus Chane, Laurentius Bek, Joannes Stromer, Blasius Aurifaber, Albertus Bokor, Martinus Krÿsen, Martinus Vaÿda, Thomas Viceii, Fabianus Literatus, Salathiel Magnus, Stephanus Aurifex et Michael Gemmifisor, dicti iurati cives civitatis Colosvariensis ad universorum notitiam, tam præsentium, quam futurorum harum serie volumus pervenire: Quod nobis in nostri senatus consistorio pariter invicem consedentibus comperuerunt providi ac circumspecti Stephanus Feÿrdi Nicolaus Nyrew, Philippus Hoz, Laurentius

[1] Megjegyzendő, hogy a szabók első czéhlevele 1475-ből va ó (Ld. Jakab E. Kolozsvár története. Oklevéltár I. k. 250. l.). Ez részletesebb.

Zoz et Gregorius Lengyel, dicti laudabilis artis mechanicæ sartores magistri concives nostri ipsorum necnon cæterorum præfatæ artis magistrorum in dicta civitate nostra commorantium nominibus et in personis humiliter supplicantes, uti ob reverentiam Omnium Sanctorum, quorum altare in nostra ecclesia parochiali fundatum per eos invicem honorificæ et fraternæ excellenti cum devotione debita atque reverentia conservatur, tum etiam, quod turris quædam acialis a parte meridionali versus plagam orientalem ad murumque civitatis nostræ erecta atque constructa [1] cum armis pixidibus aliisque defendiculis et protectionalibus instrumentis, quibus ab eisdem specificati altaris ac laudabilis artis sartoriæ fratribus et magistris accurata eorum solicitudine melioratur, ipsis secundum eructationem et sonantiam certarum literarum quædam statuta decreta et ordinationes pro commodo et utilitate prædictorum altaris turris ac cechæ seu fraternitatis eorum articulatim literaliter in eisdem consignatis, quibus et ipsi ad instar aliarum fraternitatum ob honorem huius civitatis nostræ ipsorumque utilitate parili voluntate unanimiter uti prius iuxta laudabilem illius artis consuetudinem, ita et nunc perpetuis futuris temporibus conservare deliberassent, in formam privilegii per solicitudinem officii nostri solerter ad debitum produceremus et redigi faceremus effectum. *Unde* nos iudex iuratique consules præscripti attendentes petitionem huiusmodi fore iustam et rationi consonam ex certa nostra scientia, supplicationibus annotatorum magistrorum sartorum favorabiliter inclinati præmemoratas ordinationes decreta et statuta cum singulis eorum articulis et clausulis in nostri privilegii formam recepimus, hanc verborum continentes formam:

[1] Ez a máig is fennálló, most úgynevezett Bethen-bástya torony, a mely régebben szabóbástya nevet viselt, a Tordai-út és a Petőfi-utcza sarkán.

Item quicunque famulorum se ad cecham præfati artificii commendare et ingremiare voluerit, talis ad probandum suum magisterium coram quattuor electis cechæ magistris iuxta eorum laudabilem consuetudinem huius articuli materiam, quam eidem dicti magistri præposuerint, per certas figuras aut characteres opere suo manuali perficere et præsignare debebit, quod ipsi materiare appellant: Et si in præsignatione huiusmodi materiæ insufficiens fuerit, terminus ulterior sibi deputari debet, donec artem illam meliori addiscere aut voluntati magistrorum satisfacere queat.

Item quicunque ante huiusmodi materiæ præsignationem magisterio suo nondum probato matrimonium contraxerit, iuxta illius artificii sonsuetudinem in sexaginta libras ceræ puniatur.

Item nullus novus magister, nisi prius matrimonio ligatus et in libro huius civitatis ut alter concivium intitulatus fuerit, magistrare aut illam artem exercere audeat.

Item nullus ad hanc artem sartoriam aut fraternitatem, nisi idoneus et honestus, necnon de legitimo thoro ex utrisque parentibus absque ulla labis macula propagatus acceptetur. Insuper litteras honestæ suæ parentelæ, si alienus fuerit et consimiliter de completione huius articuli doctrinæ habeat testimoniales.

Item quilibet novus magister in materia et magisterii articulis iam tentatus, ut prædicitur et probatus, qui magister unus eorum esse et cecham habere voluerit, talis medio honestorum virorum forensium cecham petere seque magistris recommendare debet, insuper florenos sex et decem libras ceræ deponere ac magistris tempore suo unum prandium et florenum unum in subsidium domus eorum tribuere debet teneatur.

Item quandocunque præmissæ artis magistri congregationem habuerint et cum tantum duo ex electis cechæ magistri, præsentes fuerint iuxta eorum consuetudinem

parvam eorum candelam incendere debent, quicunque hac extincta tardaverit, denarium unum, si autem omnino ipsam congregationem absque legitima excusatione neglexerit, unam libram ceræ pro pœna dare teneatur.

Item quicunque magistrorum ad partes alienas absque magistrorum favore discesserit, tandem post annum aut ultra reversus, talis de novo se magistris, uti novus magister recommendet.

Item nullus extra cecham exsistens, vel sartor, vel rasor, labores tam de panno quam griseo exercere audeat, sed talis in quantum sufficiens fuerit, auxilio dominorum iudicis et iuratorum pro tempore existentium ad recommendationem sæpe fatorum magistrorum et ad cecham eorum compellatur, aut ab exercendis huismodi laboribus omnino inhibeatur. Si autem quippiam præsumptuose laborare compertus fuerit huiusmodi vestibus ab eodem receptis ad consulatum deferatur.

Item nullus magistrorum pannum putridum aut vilem laborare audeat. Si autem talis repertus fuerit extunc magistri cechæ vestem ex huiusmodi panno factam ad meliorationem turris recipiant.

Item nullus magistrorum vestes aliquas ex duplici panno ad forum laborare debet sub pœna quinque librarum ceræ.

Item nullus magistrorum festivis diebus vestes aliquas in signum ad fores aut fenestras suae domus exponat sub pœna quattuor librarum ceræ.

Item quicunque magistrorum labores alterius magistri in foro vilipenderit aut emptores de alio magistro alliciendo ad se vocaverit, in decem libras ceræ puniatur.

Item si quispiam magistrorum vestes venales ad forum vendendi causa exportaverit, inter quas aliqua vestis de vili panno, aut labore defectuosa inveniretur, talis ab eodem per magistros cechæ ad meliorationem turris recipiatur.

Item si magister aliquis vestes de quocunque genere pannorum factas ab alienis magistris emeret, in amissionem illarum vestium puniatur.

Item nullus hominum ex alienis partibus, vestes tam ex panno, quam griseo factas aut lucri causa emptas, huc ad civitatem portare et vendere audeat, quæ si repertæ fuerint, per magistros cechæ ad consistorium deferantur.

Item si quispiam magistrorum alterum verbis aut factis illicitis vituperiis et dehonestationibus affecerit in medio floreno condemnetur.

Item quicunque artem hanc sartoriam addiscere voluerit, quattuor integris annis servire debet. Si autem rasoriam tribus annis tantum. Ita tamen quod horum quilibet per duas septimanas apud unum magistrum debet tentare, quod si in illo artificio perseverare voluerit et continuare, duos florenos ad cecham deponere debebit. Si autem aliquis magistrorum talem iuvenem ultra quindecim dies tenuerit, in uno floreno puniatur.

Item nullus magistrorum famulum aliquem contra quempiam magistrorum verbis aut factis vel contra cecham facientem teneat, donec favore magistrorum rehabere curaverit.

Item si aliquis famulorum hoc artificium loco tali, ubi nullam haberent cecham, didicerit talis de novo hic in civitate nostra pro arte iuxta eorum consuetudinem servire debet.

Item siquis magistrorum famulum alicuius magistri voluntatem suam præter ad se alliciendo vocaverit, quot diebus eundem apud talis famulus fuerit, de qualibet videlicet die, tot libras ceræ solvat.

Item si magister aliquis de hac luce decederet, extunc uxor eius relicta per annum tantum hoc artificium exercere et laborare facere possit et nun ultra.

Item nullus famulorum ante festa videlicet Nativitatis Christi Resurrectionis et Pentecostes infra quattuor

ebdomadas dominum et magistrum suum relinquere debet; neque magister alius talem famulum tenere audeat, donec favorem magistrorum reobtinebit.

Item quicunque in die Sacratissimi Corporis Christi processionem neglexerit, absque legitima causa, in quattuor libras ceræ puniatur.

Item quicunque eodem die Corporis Christi ante processionem vestes vendere præsumpserit, æqualem ut præmissam habebit pœnam.

Item sartor unus cum rasore eandem domum minime inhabitare valeant sub pœna unius floreni.

Item quicunque capitale funus neglexit, in una libra ceræ offertorium, aut in duobus denariis puniatur.

Item quicunque ad aliud funus non capitale se absentaverit, mediam libram ceræ dare teneatur.

Item si aliquis ex iunioribus magistris in magnis festis circa altare officia divina, puta vesperas, matutinas et summam missam neglexerit, in quinque libras ceræ condemnetur.

Item quilibet magistri filius arte illa imbutus, mediam habet cecham et si talis alterius magistri filiam, aut relictam in uxorem duxerit, integram habet cecham, et nil, ultra nisis magistris uno prandio tenetur ac floreno uno ad domum deputato.

Item nullus illius artificii magister, famulus aut alienus extra cecham existens, vestes novas, manicas, aut quoscunque labores alios illud artificium spectantes in tendeta vendere audeat. Si autem tales res inventæ fuerint, ad consulatum deferantur.

Item famuli illius artificii, undecunque venerint, prius patrem pro inquirendis laboribus visitare debent et nullo pacto alias, nisi apud quem pater viserit, servire audeant; qui autem contra fecerit, a servitio et labore, donec se magistris conformet, inhibeatur.

Item nullus magistrorum de panno vel griseo non

madidatis vestes laborare audeat. Si autem tales inventæ fuerint vestes, per magistros ad turrim recipiantur.

Item insuper annuimus ipsis magistris sartoribus, ut quicquid eorum quattuor magistri simul cum cæteris illius artificii magistris pro utilitate illius cechæ, necnon altaris et turris eorum sustentatione facere decreverint, salvis tamen iuribus nostris et sine damno et præiudicio communis boni liberam decernendi et faciendi habeant, facultatem.

Justis igitur et dibitis petitionibus dictorum magistrorum sartorum benigne et favorabiliter inclinati præscriptas ordinationes cum articulis modo præmisso expressis et insertis, quo ad omnes earum continentias animo plene deliberato ac unanimi voluntate acceptavimus, imo acceptamus, approbamus et ratificamus annotatio magistris fratribus Omnium Sanctorum in hac civitate nostra commorantibus, perpetuis futuris temporibus observandas. Nulli ergo magistrorum prædictæ artis licet hanc paginam nostræ admissionis et concessionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, ex tunc sæpe fati sartores magistri contrafacientes iuxta vim, formam et continentiam huius decreti pœna debita et consueta punire omnimodam habeant facultatem, autoritate nostra præsentibus ipsis attributa mediante.

In cuius rei memoriam firmitatemque perpetuam præsentes litteras privilegiales pendentis et authentici sigilli nostri numimine roboratas annotatis magistris sartoribus eorumque successoribus et posteritatibus universis duximus concedendas.

Datum in prætacta civitate nostra Colosvar, die lunæ proxima post festum Conceptionis Gloriosissimi Virginis Mariæ. Anno a Christi nativitate Millesimo quingentesimo vigesimo primo.

(Eredetije az Erdélyi Muzeum levéltárában, hártyán, sárga-kék selyemzsinóron függő viaszpecséttel, benne spanyol viaszba nyomva a város három-bástyás várkaput ábrázoló czímere, eme köriratttal: S. consulum civitatis Coloswar.)

10.

Báthori István nádor és királyi helytartó rendelete Kolozsvár város tanácsához, melyben a szabómesterek kérésére eltiltatja az özvegyeket attól, hogy a czéhszabályok ellenére férjük halála után egy évnél tovább a mesterséget folytassák. Budán, 1522 jún. 12.

Stephanus de Bathor regni Hungariæ palatinus et iudex Comanorum ac comes Themesiensis serenissimique principis et domini domini Ludovici Hungariæ et Bohemiæ etc. regis, domini nostri gratiosissimi in absentia suæ Maiestatis locumtenens, prudentibus et circumspectis iudici et iuratis cæterisque civibus civitatis Coloswariensis salutem tum favorem.

Exponitur nobis in persona universitatis omnium magistrorum sartorum istius civitatis, quod licet ipsi tali privilegio universitati suæ cechæ ipsorum a regibus Hungariæ concesso gauderent, ut relicta alicuius sartoris de universitate eorum defuncti non ultra spatium unius anni in medio ipsorum laborare famulosque ad id idoneos sartores tenere posset, quodquidem nos in specie vidimus, tamen hoc curato minime honesta domina Cristinna relicta providi condam Michaelis Erhardi et quædam aliæ: diversis subterfugiis adinventis huiusmodi privilegio eorum et libertati ipsorum exponentium; derogare et contravenire niterentur; quia autem in hac absentia prædicti domini nostri regis nostri sit officii unumquemque in sua libertate sonservare, hortamur vos et requirimus nihilominusque actoritate præfatæ Regiæ Maiestatis (qua nunc fungimur) vobis committimus et mandamus, quatinus acceptis præsentibus a modo deinceps præfatam universitatem sartorum istius oppidi iuxta privilegia eorum et consuetudinem iuste præscriptam in ipsorum libertatibus tenere et conservare, præfatæque relictæ ac aliis, siquæ fuerint, non obstantibus quibuscunque lite-

ris aut nostris aut regiis præceptoriis, privilegia antiqua ipsorum exponentium infringentibus datis vel dandis committere debeatis ut ipsæ a prostitutione operis huiusmodi post revolutionem annualem cessare teneantur, iuxtaque privilegia eorum eosdem exponentes pacifice et quiete ut præmissum est conservare teneamini. Secus nullo modo facturi. Præsentibus perlectis exhibenti restitutis.

Datum Budae feria quinta proxima post festum Pentecostes. Anno Domini Millesimo quingentesimo vigesimo secundo.

(P. h.) Ex propria commissione domini palatini locum tenentis Regiæ Maiestatis.

Hátán későbbi írással: Az özvegy asszonyoknak esztendeig való műveltetésekről és legénytartásokról való privilegiumok.

(Eredetije, patens alakban, piros viaszba nyomott czímeres pecséttel, papíron, az Erdélyi Muzeum levéltárában.)

11.

A kolozsvári ötvöslegények czéhszabályzata: az 1532-iki német eredetiből magyarra fordítva 1730 máj. 1-én, későbbi betoldásokkal és a büntetéspénzek dénárról krajczárra átváltoztatásával. 1532—1730 máj. 1.[1]

Istennek Sz. Malasztját előre.

Mi négyen céhmesterek, úgymint Rudolff János, Fridrich János, Lippelt Péter, Holczapfel Fábián.

[1] Megjegyzendő, hogy a kolozsvári kádár (Binder) czéh ugyanazon 1532 évben adja ki a kádárlegényeknek ugyanezt a szabályzatot németűl, kevés eltéréssel. Ilyen a 22. pont, mely szerint, a mely német származású legény a gyűlésen, mikor a láda az asztalon van, magyarúl beszél, fizet birságúl 6 dénárt.

Adjuk tudtára minden Társaságbeli confraterinknek, mind mostaniaknak, mind penig a jövendőbelieknek e levelünknek rendiben, miként, és mimódon jelenének meg mi előttünk, az ide alább megnevezett becsületes Czéhünkbéli becsületes legények; úgymint Girthler Márton, Vits Berthalan, Kaiser Pál, Broser Péter.

Kivánván, hogy egy Confráternitást, avagy Társaságot állitanának fel, és hogy egy atyamestert is tennénk, a melyhez akármely céhünkbéli legény, akár idegen, akár földünkbéli, ezen nemes városunkba jövén, elszállása és segedelme lehessen s légyen mindaddig, a míg azon becsületes legénynek gazdát rendelünk.

Item azt is kivánák a fenn megirt legények, hogy úgy kormányozzuk a becsületes Czéhünkben lévő személyeket, hogy mint Társaság egyességben élhessenek, és szántszándékkal egyik a másikot haragra ne ingerelje.

Eztet is megengedék jó uraink és czéhmestereink nékünk Társaságot szerzőknek, hogy minden fertály esztendőnek elfolyása után, ha a Társaságnak nem tetszenének a becsületes Dékányok, másokat választhassanak.

Következnek az Articulusok.

1mo A mely személy bé akar szegődni, ha a terminuson túl halasztja szegődését, légyen büntetése den. 5.[1] — 10.

2do A ki apját, s anyját meg nem becsüli, büntetése den. 4. — 30 kr.

3io A ki a négy Céhmesterek előtt le nem vészi süvegét, den. 4. — 10.

4to Úgy a ki a közép Céhmester előtt le nem vészi süvegét, légyen büntetése den. 2. — 6.

5to Hogyha a Társaságbéliek egymást szidják s gyalázák, légyen büntetések den. 8. — 50.

6to Hogyha valaki ezen Társasággal nem volna con-

[1] Az eredeti büntetéspénzeket későbbi kézírás kihúzta és javította dénárról krajczárra. A második számjegy *ezt* jelenti.

tentus, hogyha éppen mesterembernek fia volna is, aki a mesterséget űzi, igy a Társaság patientiaval légyen, a becsületes Czéhnek egyben gyűléséig, és akkor a dolgot adják elé.

7mo Hogyha valaki a legények közűl, nem akarná szavát fogadni illendő dolgokban a Dékányoknak, büntettessék meg, den. 4. — 30 kr

8to Hogyha valaki a Társaság közűl megbetegszik, akár a gazdájánál, akár az Atyamesternél, úgy a Társaságbeliek két személyt rendeljenek, nappal vagy éjtzaka, a mint a szükség hozza a betegnek gondviselésére, a kik között ha valaki találkozik, a ki ezen parancsolatnak nem engedne, légyen büntetése den. 25. — 25 kr.

9no Ha valaki lefekszik és a süvegét le nem tészi, poena den. 4.

10mo Midőn a legények felkelnek, s valaki közűlök fel nem kél, den. 4. — 10.

11mo Hogyha valamelyik Dékány felkelne, és a többit turbálná, den. 4. — 1 m. f.

12no Ha valaki megissza magát, s az ital miatt eszit elveszti, den. 18. — 30.

13tio Hogyha a Dékányok a legényekkel játszodnak pénzben, den. 25. — 35.

14to Hasonlóképen ha a Társaságbéli legények pénzben játszodnak, den. 16. — 20.

15to Hogyha valaki szántszándékkal vasárnap az isteni szolgálatot elmulasztja, büntetődjék den. 4. — 8.

16to Amely legény éjtzaka a gazdája házánál nem hál, hanem másutt, büntetődjék denariis 25. — 40.

17mo Hogyha valamelyik surcz nélkül dolgozik, büntetése den. 4. — 10.

18vo Hogyha valaki a surczot előviszi, és a kolcsot elviszi, büntetődjék den. 2. — 6.

19no Hogyha valamelyik Dékány hazúl elmegyen, s éjtczaka odahál, igy azon Dékány adja a Társaságban

másnak a kolesot, és tisztségét bizza másra, maga személye helyett, a ki aztot nem cselekszi, den 25. — 25

20mo Hogyha valamelyik a Társaság közűl, az uczán futna, haigálna, s illetlenűl viseli magát, büntetése den. 2. — 12.

Ha valaki haragból kést ránt egy más társaságbéli társára, büntetődjék den. 50-ven. — 2 m. f.

21mo Hogyha valaki csak a harmadik szomszédban is mente nélkűl menyen (!) büntetése legyen den. 2-tő.[1]

22do Aki a Társaságból a szót kiviszi, büntetődjék den. 99. — 50 kr.

23tio Hogyha valaki a Társaság közűl a bort az asztalon elönti, légyen poenaja den. 2-tő. — 6.

Későbbi betoldások más kézírással a 20. pont után és a 21. helyébe: A ki az órát elmulatja, legyen büntetése denar 16. — 8 kr.

Hogyha valamely legény a háztól kimenyen (!) mezítelen lábbal, hajdon fővel, nyakra való nélkűl, vagy más egyéb szükséges köntös nélkűl, tehát poena 30 kr.

Mikor a legén a műhelybe dolgozik és más majszter megyen a műhelybe, akkor tartozik a legén a sapkáját vagy kalapját levenni és becsületesen köszönni és a míg a majszter nem mondja, nem szabad a kalapot vagy sapkát feltenni, poena 30.

Mikor a gazda a műhelybe van, akkor a legén ne dudorásszon, se ne fütyörésszen, sub poena 30 kr.

Regulájok avagy rendtartások a Leülőknek.[2]

Mivel hogy a becsületes Czéh jónak itélte lenni, a legényeknek szűk volta miatt, így a *Leülők* (a kik esztendőről esztendőre mint egy bizonyságnak a társaságban az egész

[1] Később kihúzva és a toldalékban mással pótolva.

[2] Ez a «Beisitzer» fordítása. Értik alatta azt a két mestert, a kit a legények társaságában való felügyeletre és számadás ellenőrzésére a mesterek magok közűl választottak.

becsületes Czéhtűl választatnak) tartozzanak minden fertály esztendőben a legényeknél megjelenni, hogy midőn valami panaszok lészen, azon panaszt jó lelkek ismereti szerént, minden személy válogatás nélkűl illendőképpen eligazítsák, és más dolgokban is, akik az ifjúságtól történnek, mivel az ifjúság mindenre hajlandó, azokat kegyesen oktassák, igazgassák, examinálják, hogy a társaságban az unio megtartassék. Ezen levél megerősítésére, s nagyobb hitelére mi Czéhmesterek tettük fel szokott pecsétünket. Anno 1532.

Mely 1532 esztendőben írt levelet, mostani becsületes Czéhmestereink engedelmekből, úgymint első czéhmester Kádár Sámuel, 2dik Timár István, 3dik Kádár Márton, 4dik Blos János uraink engedelmekből, mi ifjú legények úgymint Első Dékány Hajdó Joseph, 2dik Fekete Mátyás s Fekete Sámuel, németből magyarra fordittattunk Kolosvárott die 1-ma Mai 1730-ban, a mely articulusoknak megtartására segéljen bennünket az Atya Fiu szent Lélek Isten Amen.

Utána más kézírással : Következendőképen tartozik minden becsületes mesterlegény az articullus csináltásban (!) den. 12. az ki bejü.

(Eredetije nagy ív papiroson az] Erdélyi Muzeum levéltárában. A kádárlegények számára ugyanaz 1532-ből pergamenen, németűl ugyanott.) A pontok jórészt megegyeznek az ötvöslegények ugyanazon évbeli szabályzatával. Igy pl. a

«21. p. So einer ohn das Mente ferner als zum dritten Nachbawr gehen wird, soll geben zustraff den. 2.

22. So ein mitbruder, welcher Teutscher Nation ist, wenn Zugang gehalten, und die Lade der Brüder auffm Tisch stehet, Ungerisch reden wird und nicht Teütsch, soll geben den. 6 »

12.

Izabella királyné nyilt rendelete a kolozsvári szabók és más kereskedők részére, hogy bárhol szabadon kereskedhetnek s csak a kolozsvári tanács előtt perelhetők. Gyulafehérvárt, 1551 márcz. 27.

Ysabella Dei gratia regina Hungariae, Dalmatiae, Croatiae etc. Fidelibus nostris spectabilibus ac magnificis, egregiis et nobilibus, comitibus, vicecomitibus, iudicibus nobilium, castellanis, provisoribus et officialibus omnium castrorum, item prudentibus et circumspectis iudicibus regiis, magistris civium, villicis et ceteris civibus, universarum civitatum oppidorum, possessionum et villarum, tam intra quam etiam extra regnum Transsylvaniæ existentium, praesentium notitiam habituris salutem et gratiam.

Cum iusti pro iniustis et innoxii pro reorum excessibus nullatenus debeant impediri, fidelitati igitur vestrae harum serie mandamus firmiter, quatenus dum et quandocunque sartores totius cathalogi, aliique mercatores in Coloswar commorantes ad dominia seu terras locaque officiolatuum vestrorum, cum rebus et mercenariis suis, victum sibi querentes pervenerint, ad quorumcunque instantiam iudicari, vel vestro astare iudicatui rogare et compellere, resque et bona eorundem arestare, seu prohiberi facere nequaquam praesumatis, nec sitis ausi modo aliquali.

Si qui enim quicquam actionis vel questionis contra ipsos vel eorum alterum, habere praetendunt, id coram iudice et iuratis civibus civitatis nostrae Coloswar legitime persequantur. Ex parte quorum iidem, omnibus contra eos querulantibus, meri iuris et iustitiae ac debitae satisfactionis complementum administrabunt, prout dictaverit ordo iuris, casu vero, quo inter haec iidem sartores ex nundinis redeuntes detenti et arestati fuissent, volumus et firmiter mandamus, ut statim libere et pacifice dimit-

tere debeatis. Secus non facturi. Praesentibus perlectis exhibenti restitutis.

Datum Albae Juliae, feria sexta proxima post festum diem Beati Pauli primi heremitae. Anno Domini Millesimo quingentesimo quinquagesimo primo.

Ysabella mp.

(P. h.)

Hátán későbbi írással: Hogy az Coloswari szabókat sohun meg ne arestálhassák.

(Eredetije az Erdélyi Nemzeti Muzeum levéltárában, papiron, patens-alakban, viaszba nyomott papírpecséttel.)

13.

A kolozsvári szabólegények számára kiadott szabályzat. Kolozsvárt, 1554. aug. 18.

Wir Andreas Mood, Richter, Caspar Kappa, Matheus Lonner, Lazarus Adam, der Zeith Zeechvatter, Anthonius Kappa, Hieronymus Lÿndwaÿ, Gregorius Kakas, der Zeith Zech Meister; Auch alle andre eltisten und Jüngsten der ganczen Zeech der schneid(er) Zeech der Statt Clausemburg: Geben hie mith zu gedechtnuss, dass die in unsern Zeitten durch die lauter Barmherczikeith Gottes peim heÿlsam Wort gottes, und Evangelï in das erkanthnuss der Warheith komen sein: manicherlaÿ sachen in den Zeechen, peÿ den kÿrchen ordnungen und andren Zeechen handlungen auch Statuten, Welchen den Maistern, nemlich den Jüngsten, und auch den gesellen zu einem beschuernuss gewesen, billich abgelegt haben. Mir auch von der ganczen Zeech durch recht erkantnuss unser gewissen desgleichen zu ringern alle beschwernuss und zu dempffen allen muthwillen Unser kÿnder der scheider Knecht. Derenhalben mir auch gedacht haben Inen ein vorschreibung zu thuen, wie sie sich unter einander erbarlich halten sollen in dem Zymlichen ge-

horsam, got zu lob und ere und zum besseren ires lebens. In allen Statuten Artiklen, peen und straffen, so sie unter inen haben sollen, Und kein Neu anstifft auss aignem muthwillen machen peÿ der straff, wie er nach geschrieben volgt:

Zum ersten: Sollen die schneider Knecht ein aÿgne herbrich haben, auff das ein jeder gesell oder Jung. so hieher gewandert kompt, do selb hin einzihe, auch al do sich auffhalte, pis er zu einem diensth kompt und der selbich Vatter sol ÿm ein mall geben umb den. 3 und ab der selbich gesel nich zerung hatt, sol ÿm der Vatter an der gesellen wissen nicht merr geben, dan czway mall auff die gesellen und wen er zum diensth kompt, sol er den Vatter zalen.

Zum andren: Sollen die Gesellen ein Zeech-püx haben, dar zu sollen verordnet und gesaczt sein czwen Maister und czwen gesellen, welche solche püx sollen versorgen und dass, so drein gefelt, einzunemen und ausszugeben. Und die czween Maister, welche von der ganzen Zeech dar zu verordnet seiñ alle Quattembern rechenschafft zu nemen von den czween alt knechten die verordnet sein von Bruderschafft. Und czwischen der Quattember nicht alt knecht zu erwelen bis die quattember erlaufft.

Zum Dridten: Wen ein gesell oder Junge hie her kümpt, der sol geben ÿn die püx sein ersth halb wochenlonn, wan er zum diensth kümpt Und ein jeglicher gesel, dem man lonn gibt, sol alweg über 3 wochen einen denar in Lade geben, czwischen XI und XII an allen verzug. Aber so einer sich widersetzt und solch gelt nicht geben wurdt, der sol über XIIII tag gepüsseth werden vor der Laden von den gesellen per den. 4. Wo aber einer In seÿnes Maisters diensthen aber in aigner mercklicher notturfft zu thuen hatt, sol er dennoch peÿ einem andren gesellen denn pfennig peÿ der straff und peen unver-

zuglich schicken. Wen aber ein Maister den gesellen so ferne schicket, das er auff disen tag wen der pfennig ein zulegen ist nicht kegenvertig sein kan, und den nicht erlangen möge, sol neben genügzam und billigen bewerungen nicht gestrafft werden sunder seynen pfennig einlegen. Neben dem, der Fremden gesellen und Jungen halben sollen sie dennoch alle XIIII tag peÿ einander zusamen komen.

Zum vierttcn. Die Jungen, so die leer zucht erfüllet haben, sollen in die püxen einem heller geben.

Zum fünfften. Welcher gesell aber[1] jung der ÿm das mall peÿm Vatter schafft und kompt nicht darzu aber[2] wil nicht dar zu komen, sol er dennach das mall helffen zalen.

Zum sexten. Wen ein gesell kranck wird und auch also schwach, das sich nicht gewaltigen kundt sollen alle nacht czwen gesellen peÿ ien wacht halten und sein warthen, desgleichen auch am tag. Wo es die noth erfordert, nach billiger ordnung alle notdurfft raichen auch wen ien in der kranckheith zerung abgieng aus der püxen ein 25. oder 50 den. dar strecken und laÿen, dem nach, so der kranck gesell gesundt wirdt, sol er solch gelt in 6. wochen erlegen. Wen das nicht gescheen kan, mag er einen lengern tag von den Altknechten erpitten. Stirbt er, sollen in die gesellen von sÿnen guettern nach Statt gerechtikeith, bestatten ist aber peÿ iem nicht so vill, sollen dennoch die gesellen in aus der Laden lassen begraben.

Zum sibendten: Wo ein gesell kumpt gewandert und wil arbeitten, der sol peÿ keÿnem Maister herbrig suechen, oder halten, allein zu der gesellen Vatter, da selb herbrigen und umb Arbeit Warthen von dem Vatter und solch gesell sol keÿnem Maister geseczt werden,

[1] [2] E helyett: ader=oder!

allein wo hÿn der Vater in verordneth zu einem Maister. Nemlich welcher auch das ersth umb einen gesellen hatt geredt. Aber wo der gesell unwillig wurd und solchem Maister nicht arbeitten wolt, sol er den Maister 8 tag zuvor warnen nach handwerks gewonheit. Ein Jung aber sol seine Maister warnen 14 tag zu vor.

Zum achten: Wen ein gesell wil wandren und darneben einem andren Maister seinen knecht beredeth und auff pringt, wen der selbig gleich nicht an einem tag und ÿn einer stunden myth ÿm aufzeutht, wirth aber darnach klar und bewerlich, solcher sollt in keÿner Statt gefüdert(!) werden, also lang pis er der Maister willen begreifft.

Zum Neundten: Welch gesell seÿnem Maister nicht einen Wissen thuet wen er wil Wandren nach handwerckes gewonheit: Aber seÿnem Maister zu trucz ÿn der Wochen auff stehet, und an mercklich notturfft dar von wandert, sollen Iem die Maister nach schreiben, auff das er seinen Maister, von welchem er auff ist gestanden, den schaden, so draus komen, ist erstattet, und seÿnem Maister seÿnen willen begreifft, nach handwerks gewonheit. Wo aber er merklich notturfft und ursach vorstreckt und geben kan das er nicht hatt mögen pleiben, der sol zu dem Zeechmeister gan, und iem die ursach ansagen mith ganczer Warheit.

Zum Zehendten: Wo einer ÿn der Bruderschafft wer, und mit todt abgieng, sollen die tzwen Maister und die gesellen mit wissen und willen der herren die selbige schult von seÿnen guettern bezalt nemen.

Zum Eilfften: Welcher gesell einem Maister nÿdersiczt und macht ÿm einen Feyrtag In der Wochen, an seÿnes herrn wissen und willen, der sol von den alt knechten billich bestrafft werden mith wissen der Herren der Zeechmeistern.

Zum tzweilfften: Sol auch keÿner spÿlen, weder peÿ

dem Vatter nach peÿ dem Weÿn nach auff dem Kreneczlein weder peÿ seÿnem Maister nach in jemandez haus, das ist er sol gantz über kein spÿll thuen weder in karthen, Wurfflen nach sunsth keÿn spÿl thun umb gelt. Aber welcher spylen wurdt und das man Innen wirdt, der sol gestrafft werden von der Bruederschafft umb 50 den. an alle gnade. Und wo ein gesell wusth, das ein ander gesell gespylt hiet und zaigeth solchs den alt knechten nicht an, der sol gleicher weÿs gestrafft werden, wie oben gemelt.

Zum Dreiczehendten: Welcher gesell seÿnem Maister oder Meisterin seÿn haus befleckt, unereth in welcher gestalt sich das begeben möcht oder gemeÿne Weÿber dar ein fůreth, der sol gemeÿn von den andren gesellen veracht und verschmehet sein hie und anderswo und wohÿn er kömpt also lang pis er seÿnes Maister und seyner Maisterin willen begreifft nach Ratt fromer leuth und sol dar zu gepüsseth werden In die püx was gueth herren erkennem mögen, wie gros seÿn frewel ist. Und welcher geseel ein gemaÿnes Weÿb eren wÿrdt auss der gesellen Örthen, der sol getrafft werden, wie billig ist.

Zum Fierczehendten: Welcher gesell sich unvernünftig übertrinkt, dass er den Weÿn verliert, der sol In die Püx verfallen Sein den. 10, wo aber ÿn solchem ein Jung übertritt, der sol getrafft werden nach den er verschult hat und nach der gesellen gewonheith.

Zum Fünffzechendten: Welcher gesel sich nicht wil enthalten am feÿrtag und peÿ seÿnes Maisters haus nicht pleÿben kan und wil auff das Kreneczlÿn gan, der sol peÿ Unser gesellen auff das Kreneczlin gan. Gehet er über peÿ andren auff ein fremb Kreneczlÿn, und thuet s unseren gesellen zu spott und zu trocz, so sol er unsern gesellen das Kreneczlÿn schuldig sein zu geben. Und welcher wider seÿnes herren willen aus seinem wirth laÿen

ein nacht und der Maister solche klagen wurde, den werden die Maister straffen nach seÿnem frewel.

Zum Sexzehendten: Welcher gesel peÿ dem Vatter oder auff dem Kreneczlin oder anderswo unzucht treibt mit Worten oder mit Wercken und einer den andren schÿlt einen Huren Son, oder einen Schalk oder unvernünpftig ein Messer zuckt, der sol verfallen sein zur pues den. 32.

Zum Siebenczehendten: Welch gesell den andren lügenstrafft ist verfallen den. 10.

Zum Achzehendten: Wen die gesellen mit willen der tzwen beÿsitzer die tzven Alt knecht erwelen so sollen die gesellen Inen gehorsam seÿn wurde, aber welcher ungehorsam sein wurde der soll gepüest werden umb den. 20. Ein knab desgleichen nach der gesellen gewonheit. Demnach auch wen ein knab sich wider einem gesellen widerseczt, aber Im freulich zuredet der sol gestrafft werden nach der gesellen gewonheit.

Zum Neundzenten: Welcher gesell seÿnem Maister ader Maisterin ader einem Wirtd ader sunst einem gesellen etwan hÿntrichs handelt, das sich nicht zimpt, Ader auff der gassen, peÿ aber nacht, aber tag Jemandem beleÿdiget ader sunst mercklich unzucht treÿbt und solches offembar wislich wird, dass er auch solcher pöser handlungen halben von hÿnnen musth entweichen, dem sollen die selbigen gesellen darumb nachschreiben mit der Maister wissen und willen. Also dass der selbig von allen gesellen albie und auch anderswo, da er hyn kömpt, sol verschmehet seÿn und sol nichs von ÿm gehalten werden. Sol auch keÿn gesel peÿ solchen arbeitten und dÿenen, ÿn keÿner weis als wan pis solcher sich mit demütigen gehorsam sich ÿn der gesellen flicht und willen stelle und welchen er ir gut entragen hat auch nach gleichem und billigem, durch fromer erbarer leut ein pringen ader ein benuegen sol. Wenn solchs alles

volkömlich geschehen ist, sol er den nach in die püx verfallen sein den. 24, darum dass er mit solchen sachen alle gesellen geschmehet und geuneret hat.

Zum Tzwenczigisten: Welcher gesell ein Pues oder ein Kreneczlin entrug und von hynnen wegzüg das wider die gesellen ist, dass sollen die Altknecht denn Zeechmaistern ansagen; so werden die Maister wege halten, dass er nicht gefüdert sol werden also lang pis er der gesellen willen begreifft.

Zum Ainundzwenzigisten: Die gesellen und auch die Altknecht sollen in der Wochen kein schlüssel umbschicken die gesellen zu besamln es seÿ was Ursach es wol ausgenomen am Feÿrtag. Wo es aber mercklich ursach wer, sollen sie es dem Zeechvatter ansagen und also mit seÿnem wissen und willen die gesellen besamln. Welcher aber dis übertridt, ist den Maistern verfallen flor 1.

Zum Tzwaijundtzwentzigisten: Wo ein gesel beschwerdt wurdt von seÿnem Maister des Tranckgelts halben, das der Maister solchs anders wohÿn wolt beschaiden, sol der selbig gesell solches den Altknechten anzaigen und die Altknecht sollen nach völglich das dem Zeechmaister anzaigen, auff das dem gesellen, das sein nicht entzogen werdt.

Zum Dreyundtzwenzigisten: All egesellen sollen auch Allezeit Iren Maistern ÿn allen zÿmlichen und Ordentlichen sachen, welche die Statt und das Handwerck berürt, zu allen zeiten, wie es die notturfft erfordert getreu und gehorsam sein beÿ verlÿrung des Handwerks.

Zum Fierundtzwenzigisten: Wen die Ersamen gesellen mit willen der ersamen tzway Maister der Beÿsiczer erwelte tzven Altknecht zu allen Quattembern sol der prieff gelesen werden der neukomend gesellen und den Jungen halben so erst ausgelert haben, das sÿ auch wissen umb die Artikel Statuten und löbliche Ordnun-

gen dises erligen handwercks und diser Bruederschafft den wo der Jugend kein ordnung und Regel vorgestellet ist, da kan kein erbarliches leben volgen. Der allemechtig ewig Gott hatt alles im gewicht, mass, zeith und zÿl zu einem Wesen gestellen, den wo kein Ordnung ist, die ist ein Ewig Irthumb. Diser prieff wirth krefftig gehalten. Von dem Ersamen Weÿsen Ratt unser königlicher Statt Clausenburg und mit dem Statt Sigel bewareth und bestettiget. Geben Augusti XVIII Im Jar 1554.

Chr. Paumg.

geschriben und corrigirt.

(P. h.)

Hátán :

Az zabó legények rendeléséről való privilegiom levél.

(Eredetije terjedelmes hártyára írva, alant papíros-szeleten át a város pecsétje rányomva, az Erdélyi Muzeum levéltárában.)

14.

A kolozsvári tanács által a kolozsvári ötvösök számára kiadott czéhszabályzat, mely a réginek módosításával új pontokat állapít meg. Kolozsvárt, 1561. május 23-án.[1]

Mÿ barat istuan few biro Kalmar lazlo kÿralÿ bÿro fram istuan Fodor iftuan filftich Lorincz Waczÿ peter Segefuari damakos Aztalos peter Eppel peter Porkolab Mihalÿ Eÿb g'org' Toot ferencz Raw Imreh Colosuari

[1] Az egész szabályzatot sajátos régi magyar írásmódja kedvéért az eredeti helyesírással betűhíven adjuk. Megjegyezvén, hogy Jakab Elek Kolozsvár történetében (Okltr. II. 268. l.) kiadta egy 1627. leírt példányból, több eltéréssel, illetőleg hibával. Hibás már az a feltevés is, hogy 1627-iki fordításnak tartja, pedig az a *Szegedy György* városi notarius, a ki fordította, 1561. táján élt. Maga Jakab Elek ír róla u. a. kötet 65. l. és közli az ugyancsak ő általa fordított és nevével aláírt 1561-iki szabó czéhlevelet és az ötvös czéhlevél latin példányát 1561-ből, melyet Szegedi György írt le és írt alá (II. k. 75. l.)

efkwt polgarak mynden hiweknek az Chriftus Jefufban mastaniaknak es iǫuendǫknek az kyk ez iraft lattyak oluaffak es hallyak kǫzǫnetwnket az myndeneknek wduozitǫieben. Az emberi okoffagnak elmelkedefnek ferenfege meg mertekeluen magaban azt hog az emberek el mwlandok diehiretesen ezt lelte rayta hog az mellÿ dolgok wdok zerent zerzettetnek ǫnmagokkal az el mwlando emberekkel eǫzue el ne wezzenek fǫth inkab leueleknek otalmaba es erǫffegeben zerezteffenek. Annak okaert myes esz leuel Rendi zerent mind mastaniaknak mÿnd iǫuendeknek tudasara akariwk iwtatnÿ. Hog' az wrnak ide ala meg irot eztendeieben eg'megzokot es bizonios napon az mÿ thanach hazunkban egez thanachul wlnenk. Ez bǫlcz es tizteletes ferfiak ǫtwǫs gergelÿ fÿlftics peter es dichi[1] ótwófi mÿwon walo mefterekneк ceh mesteri, nemellÿ tob[2] ug'on azonfele idef-mefterekkel ozue kyk ez warofba laknak uala iouenek mÿ elǫnkben Es mynd az egesz tob otwesmefterek kepebe illyen ielenteft tǫnek mynekwnk hog wk regi wdǫktolen fogua neminemw leuelek zerent mellyeket ǫ nekik az mÿ megholt eleink polgarink ki attanak uuolt magoknak valo cehet tartottanak uuolna Mellÿ leuelekben myuel hog' ualaminemw articulofok iftentelen Baluaniozasra ualok uolnanak az oltarhoz kit regenten ok az itualo zent mihalÿ new eghazban tartottanak es annak tizteletihez illendǫk mellyeket immar ewk az euangeliomnak igaffaga kÿ az Chriftufe meg ielenefe wtan lethǫttek es el hattanak uuolna. Hog ennek utanna wkǫztok effele leuelnek Ennÿ rezebe ualo meg zegefehez kepeft walaminemw zwuek meltalan fel fwalkodasa es abol ektelen uerfenges Beketelenfeg, kik es mellÿ dolgok az cehbeli nemes igeneffegnek romlafara ualok, ne tamadhatna Es hog' az kozonseges ioknak

[1] Jakabnál: dicséretes.
[2] Jakab Eleknél: föb.

wegezeferol mýkor torekednek hog az iffuusagnak keuel zolalkozafok az ides es megýert emberek ellen erǫt ne venne es az io erkoleh ektelen es rut negedfégre ne hailana. Ez okon az mefterek az ǫ ceheknek megwitafara egienlǫ akaratbǫl ǫ kǫztǫk wegeztek uuolna neminemw articulofokat kýket ǫk es az ǫ vtannok való mefterek is az cehben megý tartattanak Es kerenek mwnket arra hogý mi azokat megertenǫiǫk megý hannok wetnǫk merteklenǫk, es az mý tiztwnk zerent iol rendelnok az ew ceheknek megtartafara es Bekefeges megmaradafara az mý polgari meltofagunk zerent meg erǫffitenok. Mý peniglen meggondoluan azt hog' az tiztbelý nepeknek kik valamely kǫffeg elǫt wadnak hwfegekre fǫkeppen ez bizattatoth az walaztafban hogý az kewffeg' kewzet az tizteffeges zokafokat meg tartfak haznos rend tartafokat zerezzenek Es az iozagoknak epitefere zorgalmatosok leg'enek Az tarfagokban(!) az igaffagot az emberi es Ifteni tǫruenýeknek meg' tartoiat otalmazzak annak g'akorlafaba naponkent az tarfafagot az kikbol warosok alnak epitfek. Hogy ides few nepek leg'enek kýk az melletlek ualo iffiakat okoffagokkal es io thanachokkal fegitsek Es a iozagos erkwlchel eg'mashoz hafonlok leuen mýkeppen az kwlomkwlomb fele tagokbol egýben zerzet teft vizza vonas part wtes haborgas mýndenfele iftentelensegý az kiuel tarfagnak(!) kǫteleffege megý fertetnek, tauol leuen zeretettel elnenek, hogý e felek kozot meg azokba is az kýk erotlen o zabafuak uuolnanak legen az io okoffagnak ualami lattattya. Az mertekletlen dolog eltauoztaffék. Ez okokbol azert mý az meg mondot meftereknek kerefeket igazaknak itélwen lenni az ǫ vegefeket(!)az mý priuilegiomunkba vewǫk mellýek ige zerent ualo moggiaual imigen kouetkezik.

I.

Hog' az o cehekbe ket few Cehmefter le'gen eggik zaz es az mafik ma'gar legen ezeket megefkeffek. Ezek mynden holnappban mynden mefter miet meg'laffak es igazan meg' proballyak, hogy fenki semminemw miet tizenneg' lottofnal alab ualo ezwftbol ne merezellyen mielni. Mert ualaký az probalafban vg talaltatik hogý kwlomben mielne, Az elfo wetkeiert ket lot ezwftel bwntetteffek megý. Az mafodikert negg'el, az harmadikert egy gira ezwftel. Neg'edzer hog' ha effele Bwnteteffel nem gondoluan vakmeroen el menne benne hog' alabualo ezewftbol mýelne mefterfegnek elweztefewel bwntetteffek kwlomben penigý be ne weteffek hanem uionnan valo megý fizetefeuel az mestersegnek.

II.

Valamel ewtües legen akar hun tanolt legenis az itüaloktol meg üalüa az ký az Cehbe be akar állani kewteles legen az mefterek kozzwl üalamellýet egý egez eztendeig heti berert zolgálni hog addig meg efmerteffek mýnd erkolefeben s mýnd maga vifelefebe hog' ha illendo lezene az cehbe aüag' nem. Annacütanna penig hog az eg' eztendot ký lakia, az cehet kewetni akaria, az Cehmefterlol az mefter Remeknek meg Chinalasara napot kerien. Tartozzek eüelis hog'az o atlianak annianak es szwletefenek tiszteffeges üuollarol Es az o aprod eztendenek igazan es hwuen való ký toltoferol lewelet hozzon az meftereket bizonioffa teg'e Aüag ha leüelet nem hozhat egieb be ueheto bizonfaggal bizonicezfa megý. Azoknak penigy kiknek atliok annýok hazaiok pogan kez alat wadnak Erre az dologra annira ne kezeriteffenek. Az felliwl meg mondot napot penig ket iambor koz mefterek altal koüeffek. Ez illeýent pedig mýnd azfele leüelnek

meghozafara á üag' bizonÿtafra az ceh mefterek akkor intchek mÿkor napot ker. Senkit kwlomben az cehben ne veg'enek. Az mellÿ nap penig azt ki keri annak vtanna koüetkezendo cehnek be gwlefere mellÿ elozor lezen az Remeket meg'keziteche, az meftereknek akkora bemutaffa. A mefter Remek penig az mit eleiben agg'ianak effele lezen. Eg' knoros kupa, Eg' helÿmes[1] petfet eg' aran gwrw kiben zinesh kw leg'en. Ezt penig eg'ebwt meg ne Chinalhaffa hanem csak az ceh mefter hazanal. Akkor penig mÿkor be mwtattia mind az egez meftereknek, tartozik mÿnden effele egi wachorachkawal. Ha valaki penig' effele mefter remeknek meg chinalafa elot meg' Hazafwlna, az Ceh zwkfegere neg' forintot tartozzek fizetni.

III.

Mÿnden mefternek saiat es twlaidon Belege leg'en es azt ki ki mÿnd az o miere felwffe eg' lot ezwft bwntetes alat, az ew belÿeget. arra az mel fel giranal tewb lezen.

IIII.

Mÿnden az kÿ mefterre akar lenni tÿzteffeges at'atol anatol ualó legien hire newe es tizteffege weztet ne legen Annak felette az Cehbe tartozzek hat florintot fizetni es az meftereknek kozonséggel eg' tizteffeges ebedet adni. Senkit penig az Cehbe ne veg'enek ha nem ha elozor onmagat tizteffeges hazaffagra kotelezi.

V.

Ha valamelÿ mefter mas warofrol ide ione az cehbe be akarna allanÿ az is tartozzek az mefter Remeket meg

[1] T. i. czímeres.

chinalnÿ. Az mefterfeget penig' az felwl meg irt fizeteffel es mÿnden mogg'aual fel waltani. Annak felette az o tizteffeges mafunat valo elualafarol es tizteffeges allapattiarol levelet hoznÿ.

VI.

Mÿdon az zwkfegÿ mwtattÿa az mefterek zombat nap g'wllÿenek eg'be Mÿnden mefter tartozzek ot ielen lennj. Ha penig ualamellÿknek ollÿ zwkfege tortennek kÿ mia ot nem lehetne, es az illÿen fe merezlÿen el maradni kwlomben hanem az ceh meftereknek hirre agg'a. Az ceh meftereknek azokat az kÿk io okkal el keredefznek zabadsagok leg'en el bochatani. Az ky penig uakmerofegbol ot nem lenne ket lot ezwft az maradfaga.

VII.

Egÿ idegennekis ne legien it az warofon mwÿ chinalaffal eletit kerefni, es semmi wdoben az kozonfeges fokadalmok ideietol meg walwa it mÿet ne leg'en Zabad arulni. És az ceh meftereknek tellÿes hatalmok leg'en rea hogÿ elfelet mÿndent az kÿ cehet nem tart az mÿrol el tiltehon. Mÿkor sokadalom vag'onis zabab leg'en az idegnemberek mÿet is meg'probalni mÿndenet. Ha penig az probalafban valami hamis mwÿ talalthatik az wdebeli bironak hatalmaual el weteffek ket reze az thanachnak az Bÿroual, harmada penig az ceh zwkfegere adattaffek.

VIII.

Iftennek el wegezet akarattyabol ha walamelÿ mefternek tortenik ez wilagbol kÿ mwlta És az felefege az mÿet mÿeltetni akaria. Egÿ egez eztendeig es harom napig mweltetheffe. Zabadis leg'en addig, de toab ne. tudos legent tartani, de vgy rezebe et az mwÿre tarfwl ne

tharcha hanem illendew heti berre. Azt is ugÿ penig hogyha addig az ǫ megholt wranak newet wÿſelÿ es megÿ tartÿa.

IX.

Senkÿ eg' meſteris hamis aranÿat: És sarga rezet meg' ne merezlÿen aranÿaznÿ. Es senki el metelt aran forintot, tordeltet Se ſemmÿnemw lopot ezwſtet es aranÿat ne mereſl'en vennÿ hamis contrafact kouet ſe merezlÿen be foglalni. Sǫt inkab mÿnden miet az mellÿhez valami ketseg uuolna zabad leg'en mÿnd addig meg' tartani Mig nem vegere mennek hogÿ igaz marha. Ha penig a' fele mwinek vag' marhanak io zauatoſat nem adhattÿak, azok az kÿk arulnak, el weheſſek, ket reze az Biroe, thanache, harmada penig az ceh zwkſegere walo leg'en. Ha penig' valamely meſter hamis penzt meg' araniasz es sarga rezet a uag' hamis miet Metelek aranforintot venne hamis kovet foglalna Be, az cehnek eg'gira ezwſtǫn maraddion.

X.

Valamelÿ meſter legent az mwÿre tarſwl fogadna fel es annak felet harmadat wag' neg'ed rezet adna. Az waraſnak es az cehnek zokaſa ellen eg' gira ezwſten maradion, ket reze az biroe, az thanache, harmada az cehe leg'en.

XI.

Egÿ meſternek ſe legenÿ zabad eccerſmÿnt ket aprodnal tobbet tartani azonkeppen legentis. Minden aprod penig az kÿ arra az mwÿre akar allani az o vranal keſergeteſnek okaert hat hetig' lakiek. Annak vtanna az ket Cehmeſter elǫt es a tobbi elottis az vrahoz be zerzodiek Az cehbe tartozzek ket forintot fizetni és az ǫ vranak az bwſegnek bizonÿoſb woltaert kezeſt weſſen. Ha

nem meſter ſia negÿ egez eztendeig tartozik zolgalni Aprodul. Az elọ ket eztendeben sarwtol el walua[1] mÿndennel onmaga Rwhazza magat. Az utoſo ket eztendọben az ura rwhazza. Ha penig eſſele mas valamelÿ az ọ vrat maga fel fwalkodaſaból wakmerọſegebọl wde elọt el hadna es egÿ holnapig haza nem menne hozzaia, Annak utanna ſel ne veg'ek hanem ha wionnan zerzodik. es az ket forintot le tezÿ Akar mellÿ ewreg legenis penig, neg' eztendot kel zolgalni, hog' azt kÿ tolti tartozik az ọ ura nekÿ eg' forintarra Rwhawal.

XII.

Walamelÿ zolga, az az inas uag' legen orſagba talaltatik ha nag orſag lezen az Biro itiletire haggiak. ha kichin hat az biro elọl az Ceh eleibe kerÿek.

XIII.

Ha az meſterek kozọt a wag' legenÿek kozot vag' maſok kozot valami haborwſag wezedelmes ezwezes tamad zabadſagok leg'enek az meſtereknek azt az Cehbe le tenni ha pennig eſſele verſenÿeſek meg' nem Bekelhetwen, egÿ elozor biro eleiben iutnanak, Onnat iſmek bekeſeget kiuannanak, iſmet az ceh eleibe ioheſſenek meg Bekelnÿ.

XIIII.

Az mellÿ legen vrat el akarÿa hadni ket hettel eleb tartozzek vranak akarattÿat meg' ielentheni Az vtannis Bwchw hetet ket hetet zolgalni hog' az miet az mellÿet fel fogattanak uuolt el wegezzek. Senki penig eg' meſteris eſſele legent kÿ ez waroſba eg' Meſtertol mas meſ-

[1] T. i. sarú kivételével.

terhez akar zolgalni menni meg' ne mereſlÿen addigÿ fogadni a mig' megÿ nem erti az wratol mÿ okon es mÿ modon ualt el.

XV.

Ha walamely legeny ez warafra ione Miüelni es it az varafon mÿet nem talalna kiert ollÿ herre kÿ mennÿ a hun femmÿ ceh nÿnchen ollÿan helÿen ket hetnel toab ne leg'en zabad mÿelni. ha penig kwlomben Cheleked-nek, Annak vtanna ifmeg ide az warafra ione, Senki ef-felenek addig miet ne aggion, ket lot ezwft birfag' alat, hanem az Ceh meſtereknek hirre teg'e es az ollÿan legen az meſtereknek keduet tellÿe.

XVI.

Ha valamelÿ legen az o vrat haragiaba el akarna es el hadna oknelkwl es az ura bozzufagara az megmondot bwchw ket hetet setalaffal tolteneie el es az utan maf meſterhez akarna mennÿ femmikepen miet neki ne aggia-nak mig nem az o uraual meſtereuel meg alkozik mert valakÿ effele legennek mÿet adna ket lot ezwfton marad.

XVII.

Eg' meſter fe merefzlÿen az legennÿel tarful miuelni, Se arannÿal se ezwftel eggiwt kerefkedni ualamikeppen Es eg' meſteris az o miheliebe az legennek ne haggion az ommaga zwkfegere többet chinalni hanem eg' ruhara ualo gombot egÿ felſew ruhara ualo horgot. Ennek is penig az efwftit az legenÿ az meſteretol ueg'e. Senki toabba ne mereſlÿen zolgaianak darab ezwftel uag' aran-nÿal fizetni, Mert ha ualakÿ abba talaltatik hog' az w zolgaiawal wag valamelÿ legennÿel ezenmodon mielne es kerefkednek egÿ gira ezwftel. Ha penig' arannÿal vag ezwftel fizetne ket lot ezwftel bwntetteffek.

XVIII.

Egÿ legennek ſe legen zabad it az waroſon ezwſt miwel uag' darab ezwſtel kereſkedni es maganak nÿluan a vag' titkon mÿelni mert ha ualakit vagÿ Inaſt vagy legent ebbe kaphatnak az miet attol el vezik es az ceh ladaiaba tezik. Es miet ſem adnak annak mÿnd addigÿ mig nem az meſterekkel dolgát el igazittya. Toabba ualamellÿk ualakit meſterek kozzwl uag' meltatlan bezedeuel vag chelekedetiuel meg bantand annak egÿ meſter se aggion mwiet mig nem az meſtereket az kiket meg bantot meg engezthelÿ. Azonkeppen bwntetteſſek azis az kÿ vag' Inas vag' legeny az vra formaiat meg' formallÿa az ura engedelme és hirenelkwl.

XIX.

Senkÿ ſe meſter ſe legenÿ az feletteb ualo rezeg'ſegbe a vagy az haſartban be ne merwllÿon az cehnek kiſſebſegere mert az kÿt eſſele wetekbe talalnak Elſe wetekert eg' lottal, maſikert kettouel, harmadikert hwzonn egg' lot ezwſtel bwntetteſſek. Ha mÿnd erre is megÿ nem zwnnek, ha meſter lezen, az Cehbol kÿ vetteſſek, Ha penig leg'en a uag' inas, elozer etwen penzel maſodzor egÿ forintal, harmadzer kettowel bwntetteſſek. Neg'edzer az mÿnek ſeltiltaſaual bwntetteſſek.

XX.

Senki egÿ meſter is tob mÿet ſel ne ſogadgion hanem chak az menÿt alkolmas wdeigy ket legennÿel es ket inaſſal iol meg Chinalhat es elwegezhet. Es senkÿ egÿ meſteris a kinek ket beres legenÿe uag'on ualamelÿ meſtert mihelébe heti berre ne merezlÿen tarthani. Az kÿ penig' azonmodon meſtert akar oda ſogadni az meſter

helyet az legent el Bochaſſa tolle. Az kÿ ezen kwl chelekedik elọzer neg' lot ezwſtel maſodszor hwzonneg' nehezekkel. Harmadzor egÿ gira ezwſtel bwntetteſſek megÿ. Neg'edzer ha meg' nem zwnik engedetlenſegnek bwnewel.

XXI.

Walamelÿ meſter mas meſternek myet hizelkedeſeuel wag' aiandekozaſawal maganak zerzi a uag' elhiteti fel gira eſwſten maraddion. Zynte azonkeppen az is az ki az maſ ember az az meſter miwet megolcharollÿa. Az kÿ penigÿ ualamelÿ meſterhez eladni ezwſtọt vinne, A maſik meſter azt attol elhitegetne. Elewzer ha mÿeli, marad ket lot ezwſthon. Maſodzor ket annÿn, Es annak vtanna az mint ide fel meg uagion irua.

XXII.

Ha ualamellÿ meſter valaminemw ezwſtet megolvazt es azt ọ tolle plikben el akaria vinni, az kie, az meſter megproballÿ. Ha az proban igazat tart az ew ielet, az ki meg friſſeli, Reá wſſe ha penig' az probat meg nem allÿa, tehat se ielet ne wſſe rea, ſe meg'ne feieritche hanem vgian ollyan modon aggia kÿ az mint meg' ọtti.

XXIII.

Valamellÿ meſter walamely legennek mÿet arulna, akar it akar maſwt chinaltak leg'en, fel gira ezwſton marad.

XXIIII.

Az kÿ ualaminemw ezwſt miet wag arany mwiet megÿ akarna bọchwltetni eg'eb kọz meſter megne bochwlheſſe hanem Chak az ket eſkwt ceh meſter. mert ha vala-

melÿ koz mefter ebbe atdÿa magat ket lot ezwfton marad. Az ceh meftereknek penig az bochwbel mwnkaiokert ket ket penzek iarion az mÿnt az uaros ewel kozonfeges keppen zokot elnÿ mÿnden forintbol.

XXV.

Hogÿ ha ualamellÿ mefter maf mefternek legenÿet auag' Aprodiat el hiteti egÿ gira ezwfton marad. Ha penig mas ember inaffat ki wrat elhatta uuolna hazanal tarttÿa, ket lat ezwfton marad, ha mas mefter akarattÿa ellen es bozzuiara mielÿ.

XXVI.

Mÿuel hog' mÿnd az tizteffeges okoffag mÿnd penig, es fewkeppen az iftenhez es atiankfiahoz ualo zeretet azt mutattÿa hog' az hallottaknak wtofo es wegfew zolgalattÿokba es ielen leg'wnk hog' az mÿ eg mashoz ualo zeretetwnknek geriedeteffege megÿ mwtattaffek. Es az orok eletre ualo vtoffo feltamadaswnk kereftÿeni modra tizteltteffek. Annak okaert illÿk hogÿ az meftereк feienkent az halottaknak temetefre ualo keferefeben ielen leg'enek. Az sir afas paeniglen az iffiw mefterek gong'a legen, es o tiztek auag onmagok meg' affak a vagÿ penzert afattiak. Miuel hogÿ penig ebbe es eg'ieb zolgalatokbanis kiuel az iffiw mefterek az Cehnek tartoznak valami fogatkozas ne thortennÿek. Az iffiw meftereknek mÿndenha egÿ elottok iaro legen az kÿ oket az sÿr afaffara es egÿeb zoloalatrais rea ÿntche. Az teftet penig Ewnmagok tartozzanak az iffiw mefterek az sirhoz vinnÿ es ebbol senki magat meg ne menthefe. Ez rend tartas ellen ha ualamell' iffiw a nag' ides mefteris eg'arant ha chelekedik a menyzer mÿeli annÿ nehezek ezwfton marad. Az eg'eb zolgálatt'abais az Cehnek ha walamelÿ iffiw mester az elottok iaro ellen kÿ kolchos mefternek hiuattatik ha en-

gedetlen lezen ugian azon egÿ egÿ nehezek ezwſt az Bwntetese.

XXVII.

Miert hogÿ ezt nem chak ieles embereknek peldaiból es mondaſaibol lattiwk tizteſſegesnek es haznoſnak lenni hanem meg' az iſtennek paroncholattÿais mwtattÿa hog' mÿnden tarſaſagba Mertekletes es io rendtartaſſal valo elet orizteſſeg' meg', Az ides vin embereknek az o allapattiok es ideiek zerent illendo tizteſſegek meg adaſſek. Illendo dolog az okaert hog' ebben az Cehben is az eleb valo es ideſ[1] vin meſterek mÿnd zolaſba mÿnd eg'eb dologba fewkepen Bochwlteſſenek. Es az o zoüakat az koſzonſeges ce dolgaba mÿkor zollÿak egÿ meſter is kiüaltkeppen az iſſiw meſterek kozzwl ektelen es alkolmatlan neg'edes zokkal meg ne Bancha es az cehbe ektelenwl ne geſtalÿon. Minden ember az o helien wllÿon az kÿt neki Rendelnek. Es ha ualami zoua lezen wloheliebol tartozzek tizteſſeggel lewen mÿndenekhez elo mondani. Ha penigÿ egÿ maſra ualo panaz tewrtenik ket meſter kozot azok ffel allyanak és eggik az maſiknak tizteſſeggel zoluan, az cehnek vg'panazolkoddianak. Hog'ha penig valakÿ ot alkolmatlanwl chachokna Es az ceh meſter megzolitwan halgatni nem akarna a menÿzer mielÿ annÿzor eg' eg' nehezek ezwſton maraddion. Azonkeppen az illÿenis az kÿ heliebol fel zokollÿk.

XXVIII.

Ha valamellÿ az meſterek kozzwl hozzw ÿdeÿg ualo betegſeg mia a vag' ualamimodon meg' nÿomorodnek es az meſterek annak valami ſegitſeggel akarnanak lennÿ azt az egez Cehnek kozonſeges iouedelmebol mÿellÿek.

[1] T. i. idős.

XXVIIII.

Mÿndniaian az mesterek mÿnd ides mÿnd issiw mÿnd Cehbe mÿnd Cehen kwuul es mÿnd lakodalomba mÿnd lakodalmon kwwl egÿ mast tiztesseggel tartchak. Es az ket eskwt ceh mesternek engedelmesek legenek. Wÿzzontak az ceh mesterekis ez meg irt Rendelesseknek igassagat mindeneknek eg'arant zolgaltassak Mert mÿnden mestert az ki uagÿ tizteletlensegbe wag' engedetlensegbe talaltatik. Az elso wetekert eg' lot ezwstel bwntettetik megÿ, Az masikert kettouel. Az harmadikert fel girawal. Ha mÿnd ezekkel is nem gondolua vakmerosegbol meg' nem terne miet feltilchak, zolgaiat inassat el wegék. Az ceh mesterekis penig hog'ha gondwiseletlensegbe talaltatnak duplaual az az ket annÿn maraddianak.

XXX.

Mÿel hog' az mÿ megholt eleinknek Birainknak es Polgar tarsainknak is Rendelesebol Az ewtues Cehnek minden hadi zerzamokkal Egÿ tornÿot kel tartaniok. Mellÿ az owarba ez waros kew falan az del felol walo zegeleten vagÿon Epitetwen Annak okaert Mikoronton az zwkseg' mwtattÿa haborwsagnak ideien Az mesterek, annak megotalmazasara tartozzanak wig'azni. Es bizonios rendzerent a korwl ielen lennÿ semmÿ maga mentseg Senkinek abba ne haznalhatuan hanem ha betegseg. De meg' az is az kÿ Betegseg' mia zemelye zerent oot nem lehetne helÿeben wg'an azon mesterek kozzwl, tartozzek mast allatni.

XXXI.

Valamelÿ mester ezekbe az dolgokba birsagon maradna, valamelÿ Cehnapon lezen, vgian azon nap, Az masik Ceh naponnis intchek az Birsagnak megÿ fizetesere. Ha meg' nem aggia, miet fel tiltsak, zolgait el weg'ek.

Azokaert az meg' mondot Etwes Mefterecknek kerelmere igazokra es torüenzerent valokra haiolwan mÿ io akarattal. Az w fellÿwl megirt rendelefeket es articulofokat Joua hattwk dichirtwk meg erǫffitettwk. Az meg mondot meftereknek az ǫ vtanok valoknak is hog' mÿnd moftan s mÿnd Jouendǫ wdekbe meg tartchak. Ezt hozza tewen hog' ha ǫk egez cehwl ez meg mondot it wegezzeknek(!) vag rezzerent wagÿ mÿndeneftwl ellene Jarnanak. Auag valamit ellene vegeznenek, Az Bironak es tanachnak kÿk ez warafon akkoron es wdokzerent leznek tiz gira ezwfton maraddianak. Ennek az dolognak Emlekezethire es ǫrokke ualo erǫffegere az meg'mondot ǫtwos meftereknek es maradekoknak is Ez ielen walo leuelet Az mÿ warofunknak nagiobbik Peczetinek rea fwggeztefewel meg erǫfittettet. Melÿ leuel kǫlt az mÿ tanachazunkból Pwnkeft napelǫt walo penteken. Az Wrnak Ezer ǫtzaz hatuan egÿ eztendeieieben.

Az minemew dolgok ez kǫnwechkeben vadnak arrol valo tabla.

Az ceh Mesterek felol. az mwv han lottos legÿen. Es annak Bwntetefe felol	Articul. 1.
Az egÿben giwlefek felol	Articul. 6.
Az Cehbe ualo Be zerzodefrol	Articul. 2.
Az mester Remek felǫl	ottan
Az zwletes leuel felol	Articul. 2.
Az belÿeg felol	Articul. 3.
Az Ebed felǫl es az hat forint felǫl *(más kézírással:)* es az zemelnek tizta voltarol	Articul. 4.
Az Mas uarafbol ide iǫt mester felol	Artic. 5.
Az idegen mwiel ualo kerefkedes felǫl	Artic. 7.
Az ǫzueg' azzoniok mielefe felol	Articul. 8.
Az aranÿazas felǫl, Lopas felǫl. Annak Bwntetefe felǫl	Articul. 9.
Az legen'ekkel ualo tarsolkodas felol	Artic. 10.
Az aprodok tartafanak be zegodefeknek, Ruhazasoknak Modyarok Es hanÿ aprodot beres legent tartchon Egÿ Mester arrol	Art. 11.

*

A szöveg és mutatótábla között hagyott lapok egyikén a következő bejegyzés áll az idegenek temetéséről:

Anno 1565. die Fabianÿ et Sebastiani.

Decreta universorum magistrum Aurifabrorum Claudiopolitanensium de sepultura alienorum defunctrorum, qui futuri extra cetum Aurifabrorum.

Si fuerit aliquis mortuus ex alienis in civitate nostra, praecepiturque a Rege(!) Majestate, ut sepeliatur, aut a Judice ejus tenporis, aut a senatu, sepelliatur pro tribus florenis, sic et eodem ordine et conditione, ut cavernam debent fodere Juenes(!) Magistri, aut fodere faciant. Ex his autem tribus florenis detur Magistris Juenilibus(!) fl. 1. Corpus autem mortui debent autem portare ad sepulcrum Magistri Juenes(!)

Si autem acciderit aliquis alienus mori in domo alicujus Magistri, nullamque habens substantiam, quo se sepelliri queant, debent universi Magistri in sepultura adesse et debeant sepellire juxta rescriptum ordinem sine ullo pretio.

Si autem fuerit aliquis Nobilis aut claro genere in domo alicujus Magistri contigerit mori, qui solvere potuerit, fl. 3 sepeliatur et debent singuli adesse in sepultura.

A következő levélen:

1588.

Die 2 Novembris Ő kegyelmek végezték egész Czéhúl, voxot adván mind fejenként rejá, hogy ez maÿ naptól fogván senkinek egy legénnek is mesterremekét be ne vegyék, valakinek az mesterremek fölmutatásakor nemzettség-levele és tanuló-levele jelen nem leszen.

Franciscus Keomives m. p.

A következő levélen:

1613 die 6. Julii, Egész czéhűl mind idés uraim is jelen levén végeztenek egyenlő akarattal örökké meg állandóúl hogy megtartassék.

Látván az ötvös mestereknek nagy fogyatkozását egész czéhül az ezüstnek nem léte miatt, de kiválképpen, hogy másünnet eljönnek idegenek és az ezüstöt Privilegiomunk ellen felszedik és ez városról elhordják, De kiválképpen az ötvös czéhbeli atyánkfiai is ez ijynnek privilegiumunk tartása ellen ezüstöt attanak : hogy ennek utánna senki ezt meg ne merészelje cselekedni, de ha valaki közűlünk igy ezüstöt eladna: első vétkeiért egy gira ezüsttel büntettessék; másodszor két girával, harmadszor három girával, negyedszer ha még ismeg

nem szünnék ez büntetésekkel, tehát valamennyi ezüstöt eladna, annak az árának elvételével büntetődjék. Erre ö kegyelmek fejenkint voxot adván, confirmalták és megiratták.

Gregorius Boncezidai m. p.

(Eredetije az Erdélyi Muzeum levéltárában 18 negyedrét alakú papir levélen, a fennebb közölt későbbi betoldásokkal.)

Ugyanennek a czéhszabálynak egy másik példánya megvan pergamen lapokon 1627-ből ezzel a czímmel:

Az tiszteletes colosvári ötvös mesterek céhiről való levél, melyet ugyanazon jámbor ötvös mesterek kirelmire magyar nyelvre fordított Szegedi Geörg, akkor (t. i. 1561-ben) colosvári notarius.

A czímlap belső oldalán aranynyal szegélyezett négyszögben ez a bejegyzés:

Descriptum per manus Stephani Pálfi Envedi. Ser. Dni Gabrielis Betthlen, dei gratia Sacri Rom. Imp. et Tranniae Principis. Cancellar. Maior. Scribae et Jurati Notarii. Anno Domini Millesimo sexcentesimo vigesimo Septimo die vigesima Mensis Decembris. Prudent. et cir. Michäele Eppel et Steph. Seres Cehae Magr.

*

Ezen a példányon a fennebbi 1613. jul. 6. bejegyzésen kivűl még ezek a feljegyzések olvashatók:

Ex Enchiridio Decretorum Regni Hungariae et Transsilvaniae decriptum.

Aurifabrorum fraus (si quae est) tollenda. Solent enim secundum marcam argenti convenire cum interim pondus auri percepti intersileant. In posterum igitur sicuti argentum, sic etiam aurum ponderatur, sique restituatur. A. 1588. 8 die Mensis Decembris Medgyesini, in generalibus comitiis conclusum.

*

Az apadás miatt nem lehet meg az aranymível is együtt az köveket is mérni, hogy in integrum restitualtassék, az beadott materia, melyet az tűz ut liquidam materiam eleméztet. Ez penig megessik minden materiaban, melyet olvasztani szoktak. Még az viz is befö, míg az kaposztás hus benne igazán megfő, és ugyan leve leszen: sic aurum et argentum, dum fusini aptum ab igni redditur, paulatim consumitur ab igne. 1614. 2 sept.

*

15.

A váradi ötvösök válasza a kolozsvári ötvösöknek hozzájuk intézett kérdéseikre czéhügyekben. Várad. 1563. decz. 2.

Böles és tisztelendő és czéhmester urainknak, vén és ifjú kezenséges czéhben leve ötves urainknak, keszenetünknek utánna barátságos szolgálatunkat ajánljuk Kegyelmeteknek, ezt mü Kegyelmetektel tisztességes barátsággal vesszük, hogy Kegyelmetek ebben ez dologban minket el nem felejtett, és az Kegyelmetek intését jó néven is vesszük, igazluk(!) és jovaljuk, hogy Kegyelmetek minket az több uraink kezzől el nem felejtett, jóvá haggyuk: de a hol Kegyelmetek azt írja, hogy az minemő legények hÿnpeller helen mÿelnének, Kegyelmetek azt mondja, hogy nyolcz forentot vegyenek rajta: ez minekünk úgy tetszik, hogy mikoron fél esztendőt laknék és annak utánna be akarna menni, hahát 8, nyolcz forént legyen az büntetése, annak utánna ismét ha ki menne az hÿmpellér herre(!) mÿlni, tahát kétannye legyen az büntetése, harmatszor oztán az után is ha ki menne hÿmpellérkedni, az mestereknek nylvánvaló való bosszúságára járna, soha semmiképpen be nÿnkel(!)[1] fogadni, hanem ujonnan szegedjék be apródul, mert vannak sok legények, kik himpellér helen laknak, mert az ilenek külemben meg nem szűnnek, mert olyan helen kÿenyeben (!) veszi az hasznot. Továbbá Kegyel(!) az apródok felől ezt irjuk, hogyha valamel apród, ki czéhhelen lakik, az urától elszeknék, másutt lakneÿek(!) fél esztendeig, addig az ő urához meg nem jüne, tahát azon szegűtségre be ne vétessék, hanem ujonnan szegűdjék be az ő urához. Az hol Kegyel(!) azt írja, hogy valamely apród czéh nékűl való ötvesnél tanulna, nekünk ez úgy tetszik, hogy ezféle inas fizetéssel be ne vétessék,

[1] T. i. nem kell!

hanem czéhbeli jámbor mesterhez újonnan beszegedjék és jámborúl kiteltse esztendejét. Kegyel(!) minekünk az himpellér mester felől semmit nem írt, hogy miképpen vétessek be. Azért im mý Kegyel(!) irunk, ha jóváhagyja Kegyel(!): ezféle himpellérmester, ki országbeli ötvesmestereknek nyilván való bosszuságára legényeket elhiteti, nekünk úgy tetszik, hogy különben be ne vétessék, hanem adjon négy gira ezüstet, és az czéhnek minden igazságát megadja; efféléktől szólunk csak, kik czéh helen tanultak és kimennek apró városokra himpellérkedni az czéhbeli mestereknek bosszuságokra. Továbbá ilyen kérdést kérdünk Kegyel(!), hogy nem messze itt mü kernyülünk(!) vannak oly várasok, kiknek czéhek vagyon, kiben mesterremeket is csinálnak azok az mesterek ott az kernyülek(!) való falukban, vannak ötvesek, kiket pénzért bevesznek kezekben, ugyan mesterremek nekýl, azért azok az falubeli és városi czéhbeli mesterek ugyan legént tartnak, inast szabadítnak, az . . . vagyon más város is, kibe czéh vagyon, de mesterremeket nem csinálnak, hanem tesznek csak valami fizetést egymás kezett az ő czéhekben, immár ez kernyűl is vannak appró várasok és falvak, kikben mesterek vannak, azokat is pénzért beveszik kezikben, az olyan mestereket ezek is legént és inast tartnak, legént is szabaditanak: azért illik-e ezeknek legénjeket megtartani a vagy nem, mert ezeknek egyik sem csinálta meg az mesterremeket, azért lehet-e ez, hogy pénzért egymást begyék, mesterremek nélkűl, ebből ti Kegyel(!) jó választ várunk, mentől hamarább lehet. Isten tartsa meg tü Kegyel(!) minden javával.

Ez levél iratot Varadon szent András napja után való cseterteken, anno Domini 1563.

(P. h.)

Gywlay Ewtves Ferencz
Athynay Ewtves Márton
az több mesterekkel egyetemben egész chéhel.

(Eredetije összeragasztott kettős papírlapon, papírba nyomott viaszpecséttel, mely czímerpajzsban két szekercze között templomi kelyhet ábrázol, a pecséte körül ezzel a felírattal: Sigilum Aurifabrorum Varadien. az Erdélyi Muzeum levéltárában.)

16.

II. János (Zsigmond) király nyilt rendelete, melyben a kolosvári szabó czéhmesterek kérésére megtiltja a szathmári és németi szabóknak (a kiknek egy év folyamára megengedte áruikkal a szabad kereskedést a kerített városokon kivűl minden helyen és vásáron, de az év leforgásán túl is szabadon kereskedtek Erdélyben), hogy ezután áruikkal szabadon járjanak és kereskedjenek, elkobzás terhe alatt. Gyulafehérvárt, 1567. szept. 27.

Joannes Secundus Dei gratia electus rex Hungariae, Dalmatiae, Croatiae etc. Fidelibus nostris universis singulis dominis baronibus, spectabilibus, magnificis, egregiis, nobilibus, comitibus, capitaneis, praefectis, castellanis, provisoribus, officialibus arcium, eorumque vices gerentibus ac prudentibus circumspectis magistris civium iudicibus nostris regiis et iuratis civibus quarumcunque civitatum, oppidorum, villarum, possessionum, cunctis etiam aliis in regno nostro Transsylvaniae, quocunque officio ac praefectura ubilibet fungentibus et constitutis, modernis et futuris, praesentium notitiam habituris, salutem et gratiam.

Fideles nostri prudentes circumspecti Ladislaus Blasÿ, Gallus Man et Michael Wogner, magistri cechae sartorum civitatis nostrae Coloswariensis, in suis ac reliquorum sartorum in ipsa civitate nostra residentium nominibus et personis exposuerunt nobis humillime: Quod Nos anno superiori rationem habentes ingentium damnorum, quae superioribus temporibus inhabitatores oppidorum Zathmar et Nemethi per varia disturbia accepisse dicebantur,

universis magistris sartoribus illorum oppidorum, quo vitam eorum et familiae commodius sustentare valerent, clementer annuentes et concedentes duxissemus, ut ipsi et quilibet eorum infra decursum unius integri anni, artificium et operas eorum libera exercere et eas ubique in omnibus oppidis, villis ac possessionibus (exemptis civitatibus muratis, in quibus collegia certis legibus et consuetudinibus circumscripta sunt) ac etiam liberis nundinis et foris hebdomadalibus, instar reliquorum sartorum cecham seu confraternitatem observantium, liberam vendendi haberent potestatis facultatem. Qui quidem cursus annuus, licet iam exactus sit, tamen praefati advenae sartores, et hoc respectu ceteri quoque forenses et externi negotiatores contra veterem ipsorum exponentium ac reliquarum confraternitatum sartorum civitatum nostrarum Transsylvaniensium libertatem et consuetudinem, eodem indulto et annuentia nostra uti, operas exercere, ac vestes sarctas et paratas ex partibus alienis in Transsylvaniam inducere et venditioni exponere non vereren- tur, in manifestum praeiudicium et maximum damnum, tam exponentium quam reliquarum confraternitatum civitatum nostrarum, unde supplicarunt nobis praefati exponentes in suis ac reliquarum cecharum civitatum nostrarum Transsylvanarum nominibus et personis humillime, ut nos eosdem in eorum antiquis libertatibus, legibus et consuetudinibus, per nos iam confirmatis, clementer retineri et conservari facere dignaremur. Nolentes igitur eosdem ex debito regiminis nostri officio, in antiquis eorum praerogativis, per serenissimos Hungariae reges ipsis concessis et per Nos gratiose confirmatis, turbari vel molestari, supplicatione eorum regia benignitate exaudita et clementer admissa, Fidelitatibus Vestris harum serie committimus et mandamus firmissime, quatinus visis praesentibus et praemissis sic se habentibus, universis sartoribus forensibus et advenis exercitium operarum sua-

rum interdicere et passim in singulis civitatibus, oppidis, villis et possessionibus palam promulgari et proclamari facere debeatis, ne quispiam extra cecham, seu confraternitatem eorum, artificium seu operas suas exercere vel extranea vestimenta in praeiudicium ipsorum inducere, venditionique exponere sub amissione eorundem audeant. Si qui autem contumatia ducti, id temere attentare, et huic mandato nostro sese opponere non vererentur, rebellesque fore comperirentur, atque ob id iacturam rerum et vestium facerent, non aliis, sed sibi ipsis et eorum temeritati imputare debebunt. Secus igitur nulla ratione facere praesumatis, praesentibus perlectis exhibenti restitutis.

Datae in civitate nostra Alba Julia sabbato proximo ante festum Beati Michaelis archangeli, anno Domini Millesimo quingentesimo sexagesimo septimo.

Joannes Electus Rex m. p. — Michael Chyaki cancellarius m. p.

(P. h.)

Hátán későbbi írással: Az Szakmári és Szakmárnémethi szabók ellen való privilegium, hogy nem szabad behozni az ő müveket Erdélyben sokadalmokban árulni nekiek, melyet János király adott.

(Eredetije hártyán, viaszba nyomott papír-pecséttel az Erdélyi Muzeum levéltárában.)

17.

Báthory István erdélyi vajda oklevele arról, hogy a kolozsvári szabómesterek saját maguk, mint a többi erdélyi városokban lévő szabóczéhek nevében protestáltak az ellen, hogy kül- és belföldi szabók, jelesűl pedig a Kolozsmonostoron lakók kész ruhákat áruljanak a vásárokon. Kelt Kolozsvárt 1571 decz. 6.

Nos Stephanus Báthory de Somlyó waivoda Transsilvanus ac Siculorum comes etc. Memoriae commendamus

per praesentes, quod circumspecti Martinus Zabó et Michael Zÿlas inhabitatores huius civitatis Colosvar suis propriis ac universorum reliquorum magistrorum sarctorum tam in hac Colosvar, quam etiam aliis civitatibus et oppidis ubivis in hoc regno Transsylvaniae confraternitatem seu cecham tenentium nominibus et in personis nostram venientes in praesentiam per modum protestationis et inhibitionis Nobis significare curavit in hunc modum. Qualiter essent plerique extranei seu forenses sarctores in diversis locis, signanter vero in oppido Colosmonostra degentes, qui contra antiquam consuetudinem et libertates ipsorum sarctorum in confraternitatibus existentium, vestes sarctas in nundinis et foris circumferre et venum exponere consuevissent, in praeiudicium et derogamen libertatis ipsorum protestantium manifestum. Qua quidem protestatione modo praemisso coram nobis facta, praefati Martinus Zabo et Michael Zÿlas, nominibus et in personis quorum supra praedictos universos sarctores extraneos et forenses ubilibet existentes et degentes a circumlatione et divenditione vestium sarctarum ubilibet fienda, inhibuerunt contradicendo et contradixerunt inhibendo coram nobis publice et manifeste harum nostrarum vigore et testimonio litterarum.

Datae in praedicta civitate Colosvar feria quinta in festo Beati Nicolai episcopi, anno Domini Millesimo quingentesimo septuagesimo primo.

P. h.

Lecta.

Hátán: Protestatoria Sarctorum.

(*Eredetije* papírosba nyomott gyűrűpecséttel az Erdélyi Muzeum levéltárában.)

18.

A segesvári szabóczéh a nagyszebeni szabóczéhnek, melyben bejelentik, hogy ezután ők is fognak árulni «kétszeres ruhákat» a vásárokon, mert csak úgy tudnak versenyezni a brassaiakkal és az erdélyi («magyarországi») szabókkal a vásárokon. Segesvárt 1574 márcz. 6.

Laus Deo.

Unnszren Grues unnd guettwilligen Dienst sampt Windtschung alles Heiles unnd Glugkhs vorann etc.

Czuefor, ersame und weise Herrnn die Czechmeister sampt den Mittgenosszen euchrer erliger Czech der Schneider wens E. W. allen sampt wol gienge, wer uns allenthalben ein grossze Fraid von E. W. zuehören. Wiest uns auch nach dem Willen Gottes in czjmliger Gesundt Gott Lob.

Ersamen und weise Herrnn die Czechmeister sampt den andren wolwejsen Herrn eurer Miettling! Es komme E. W. czue Gedechtnis, wie das mier aus unszrer Statt und Czeche fuer Jaren hetten fuergenommen, wiewol niht one grossze Ursach: Nemlich *czwiefache Kleidung* zuefieren. Und dieses die Ursach hatt E. W. biszher offt gennegsam vernomen und gehört. Nemlich erstlich von der *Croner* wegen, welche denn E. W. nichts schedlich nach beschwerlich sein, als uns, wen E. W. weis woll, das sie fuederligen auff die Järmergk komen, die mier misszen bawen. Am andren Teile so ist dieses unns auch seerh beschwerlich unnd zuewieder, das E. W. nemlich wan die Croner auff einer Seÿtten, Ir aber her wieder auff der ander Seÿtten eure grosser Pündel czwiefache Kleidung in Gestalt, als weren sie gar verdingt und versprochen, offentlich verkhaufft. Dieses mir nue guett wisszen, wen es ist offt geschehen unnd erfunden. Zuem drÿtten komen die *Magyar Orszagÿ*, als vom Monostor,

Enyedt(!)[1] und aus allen Mergken. machen die Kleidung nach allem Vleis. wie sie der Man begert. Diese obgemelten die komen auff alle Järmergkh, stan nicht nach dem Los. als ein unszrichter. sondern nach irem Gefallen vor an die Spiecze. seind auch biszher gleich in unser Statt czue gewönliger Czejtt der Järmerg komen, sie auff einer Seÿtten. die Croner auff der ander Seÿtten. mier siend nicht freÿ gewest. sonder gebunden. die aber freÿ und trotz auch wer in solches wold werenn. Dieses. Liebenn Herrnn. ist unns serb schedlih unnd czuewieder. das mier nemlih miessczen mitt unszren Augen czueschen. wie man uns nemlih das Brod vor dem Maul hinweg schneidett. Habenns E. W. offt fuergetragenn, E. W. hatt uns auch biszher nur so lang auffgehalten mitt diesem Verheis und Vertröstung, irh wöllett diesem allem vorkomen und es den Croneren weren und auch andren. Wie mier aber szehen. das irh bisher so lang uns dieses verheissczen hatt. aber nie kein Dieng darczue hatt wellen anfahen, sondern irh viel unter E. W. solches auch thuenn. wie obgemelt unser Verderben, sich aber ÿemer unnd fort auszstregkt also nemlich. das irh viel in kurzer zeitt die dann for Gewand, Kleidung haben gefuert, vermigen nur kaum gro(!) Arbett zue machen so seint sie verarmet.

Darum soll E. W. samptlich wissen, das mier dieses eintrechtigklich beÿ uns habenn beschlossenn. das wier uns fuerder nicht wellen also lassen aufhalten. sonder die weil mier das Schneiderhandtwergkh auch haben gelernet, sowol als andre. ein yeden unser hienfurt sie machen wierd so best erh vermog. Wen die Leuti seind nur so gelert, das sie nach guetter Arbett fragen. darumb missen mier uns auch dem gemejnen Volgkh und der Zejtt nachrichten. Dieses. weise Herrnn. haben mier

[1] A. m. Enyed.

unsre Nott wegen E. W. so einfeltigklih und güttigklih wellen fuertregen durch dieses kuerȝes Schreibenn, damit sih E. W. hernach nicht beschwer aber Megett (!) sagen[1] mir hättens one E. W. Wissȝen getonn.

Hiemitt befelen mier E. W. unsȝrem lieben Gott, in sejnen gnedigen Schuetteȝ und Schirm.

Datum Schespurgkh, die 6. Martij Anno 1574.

Ich Leonherd Ernst, altester Cȝeugmeister, Steffan Khauffmann, mein Mittprueder. Der Cȝech aber Pruederschafft der Scheszpurger Schneider. E. W. alle Sejtt guettginner.

(A szebeniek másolatában, ld. alább a köv. oklevelet.)

19.

A szebeni szabóczéh levele, melyben megküldik a kolozsvári szabóczéhnek másolatban a segesvári szabóczéh ama levelét, melyben a szebeniektől való elszakadását és a kétszeres ruháknak ezután a vásáron is való árúlását jelenti be. Egyben kérik a szebeniek a kolozsváriak tanácsát is. Szeben 1574 márczius 20.

Forsȝichtig, ersam, weis Herrnn, unnsren Grues unnd stette Freindtschafftt saÿ Eurh. Weisheÿtt zue ÿederzejtt vonn uns zueforann etc. Ersame, fuersihtig, weise Herrnn, E. W. alle sampt wol gehen unns zue yederzeytt von E. W. ein Fraid ist zueherenn, wist unns auch nach denn Gnaden Gottes in cȝÿmliger Gesundheÿtt, Gott habe Lob etc.

Ersann, vorsȝichtig, weise Herrnn vonn der gantȝer erhliger Cȝech! Es ist unns ein gedenngth der alten Freundtschafft unnd Verrejnigung, so cȝwieschenn unnsren

[1] «Hát megett» mondják?!

Vorelterenn gewesen ist, unnd auch nach czwieschenn unns bis auff diesen Tage, welches mir auch ums(!) hienfort willen befleissʒigenn, das solchein Freindtschafft czwischenn unns mag erhaltenn werdenn.

Ersam, vorsʒihtig, weise Herrnn! Nachdem E. W. wol weis das mier bis auff diese yetzjgte Zeÿtt von wegen der mietarbett[1] imerczue eins gewesen sein unnd erhaltenn habenn, von wegen unnsrer alter Gerechtigkejtt, so mier den dariber habenn, das kejner czwischen unnsrer Mitlieng keine *cʒweifache Arbett* frey an die Stang auff den Margth ist czue machenn oder feill czue habenn, czue verkhauffen. Ursach diese, damit sih der Arm neben dem Reichenn mege kennen erhaltenn unnd auch der *Lonn-Schneider*[2] neben dem *Margkhschneider*[3] leben kann. Solche Ursachen angesehenn unser Vorelterenn und mier auh bis auff diese Czejtt sampt E. W. nicht vor genuegsam kennen erkennen, das solches geendert solt werden, wo solcher aber nachgegeben solt werdenn, kan E. W. alle sampt wol daraus schlissʒenn, was daraus volgenn werd. Nix andersch den ain groszʒ Verderben vieler armer Prieder, so czwieschen uns siend und czwieschen E. W. alle sampt. Weill aber ersame, vorsʒichtig, weis Herrnn Unsʒre Mittprieder, die *Schespurger* niht allein ÿecʒunder, sonnder auch cʒuefor etligmall, so E. W. woll wejs, aus solcher unnsʒrer Bündtnis, so sie denn mitt unns gehabt habenn alle sampt austrettenn wellenn unnd die cʒwiefache Kleydung an die Stangen oder auff denn Margkh wellenn machen, welches innen bis auff diesen Tage nicht cʒuegelassen ist worden sampt Bewilligung E. W. alle sampt. Nachdenn sÿe uns ÿetʒt wiederumb geschrieben haben auff ein Naÿes unnd solches

[1] Bérmunka, «szegődött mű»; megrendelésre készült ruha.
[2] «Váltómíves» szabó.
[3] «Vásármíves» szabó.

wiederumb begerenn und endlich beÿ innen beschlossen, das sÿe die czwiefachen Kleÿdung machen wellen, derhalben so uberschigkenn mier E. W. eine Auszschriefft ires Brieffs so sie an unns geten haben, in welchem schreibenn E. W. alle ire Mejnung und begeren Verstehen.

Derhalbenn habenn mier E. W. alle sampt als unnszren Bundtsverwanntten unnd Freinden solches wellen zue schreiben, damitt E. W. alle sampt welle ejne Warnung hierinen haben, denn es E. W. eben so wol antrieffe als unns. So biettenn mier E. W., das E. W. ejre Mejnung und Guettdingkenn hierauff uns auff das behendest, so irh kindt zue Antwort uns geben wellett, denn endtlich mier wellenn nichts vergeben one E. W. Vorwilligung unnd Vorwissenn von der alter Gerechtigkejtt, so mier von unnszern Vorelterrenn erlangett haben.

Es szaÿ den, das die Öberkejtt oder der Landfierst hierin solches tett, so kennen mier nicht dawider. Denn E. W. welle die Sach vleisszig betrachtenn, was vielen armen Gesellen es zuem Schaden werd gerreichenn, denn mier niht das unnszrigt hierin szuechen, sonder vieler armen wie E. W. denn spieren kann. Denn von E. W. wellen mer(!) niht abstehen.

Hiemit thue mier E. W. alle sampt dem lieben Gott in sein Schuetz und Schirm befelen.

Datum aus der Hermenstadt denn 20. Martii 1574.

Hannes Homlescher, Blas. Wejs
elteste Zechmeister sampt der
ganczer Czech E. W. guettwillige
Freind alle Zeitt.

Külczíme: Denn ersamen und forszichtigenn, woll wejsenn Herrnn Czechmeister sampt der ganczer Schneiderczech czue Clausemburgkh, unnsrenn günstigenn Herrnn unnd Priedern zue Henndenn.

(Eredetije, melyen csak a pecsét nyoma látszik, az Erdélyi Nemzeti Muzeum levéltárában.)

20.

A kolozsvári szabóczéh állásfoglalása és utasítása kiküldötteinek arra a gyűlésre, melyet ezek a többi erdélyi szabókkal tartottak az idegen és czéhen kivüli szabók ellen irányuló mozgalomban, arra intvén a szövetkezett szabóczéheket, hogy a fejedelemtől kiváltságlevelet kérjenek arra, a mi eddig közös megállapodás volt az erdélyi szabóczéhek között, hogy t. i. «kétszeres ruhákat» (t. i. bélelt ruhákat) vásárokon nem árulnak, mert az a «váltómíves» városi szabóknak volt eddig fenntartva s a vásári szabók olyat nem csinálhattak; továbbá, hogy a brassaiak az Olton innen ne hozhassák vásárokra az ő szabómíveiket. 1574 nov.

Instructio magistrorum per sarctores confraternitatis Coloswariensis ad congregationem reliquorum magistrorum sarctorum aliarum civitatum Transsylvaniensium ad festum Catharinae virginis[1] proxime venturum indictam expeditorum.

Céhűl az kolozsvári mesterek meghánták vetették, hogy ha ezt a dolgot az idegen és céhen kűl való emberek ellen országúl szabók kik volnának csak simplex preceptoriával akarják elévinni, amint ekkedig rajta igyekeztek, nem leszen állandó és erős, mert ha szinte az ő könyörgésekre az praeceptoriát megaggya is az fejedelem, de conditio nélkűl nem adja, minthogy azelőtt külömben nem atták, hanem úgy, hogy ha ez az szabadság, az prerogativa, az városbeli és céhtartó szabóknak régi fejedelmektűl megengettetett volna, arról penig sohol egy csepp privilegiumok sincs az kolozsváriaknak, hanem csak praeceptoriájuk: azért az kivánságnak az praeceptoriák mellett fondamentuma(!) nem lehet és kárba leszen mind az munka, mind az költség és több nehézséget fognak vélle lelni, hogy nem hasznot. De ha privilegiom

[1] Nov. 25.

volna valamely városbelieknél ez szabadságról kiváltképpen, avagy ha valami per-folta levelek volna arról, a mint ÿzentek ő kglmek *az több városbeli uraim*, hogy kétszer is nyerték meg *az brassái uraim ellen azt, hogy kétszeres ruhát ne csinálnának és az Oth(!) vizén innet ne hoznák* és egyébb idegenek ellen is akár privilegiom volna s akár sententia levél, szabadon könyöröghetnének mellette és az fejedelem is ugyan köteles volna az megtartására. De külömben nem tetszik hogy fáraggyanak és kölcsenek emellett ő kglmeik, hanem kiki mind az ő várasába éljen céhi szabadságával, de hogy kűl valakit közönséges sokadalomba privilégim (!) nélkűl megkárositsanak, nincs, nem is lehet jó móggya.

Im ez ő kglmeknek inkább tetszenék az itt-való szabóknak, hogy az egész országbeli szabók egyenlő akaratból választanának bizonyos személyeket fejedelmünkhöz, suplicatio által adnák eleibe az fejedelemnek, hogy önekiek, az kik céhbe vadnak, az ő nagysága várasi oltalmára háboruságnak idején kiváltképpen való terhet kell viselniek, porral, golyóbisokkal, hadakozó szerszámokkal tornyokat kell tartaniok, annak felette mÿekke, az fejedelemnek is hadakozások idején sátorok építésébe; mibe szolgálniok kell, azért ezen kűl az közönséges adóba is fizetniek kell, mind soldosnak, mindennek városokról, mikor fejedelmünk népet kiván, mely dologba az idegennek, céhen kül valóknak mégcsak hirek is nincsen. Ez okokon penig nem lehet, hogy az idegenek, céhen kűl valóak is szinte olyan szabadsággal éllyenek, mint ezek azokáért miképpen hogy mindeddig az régi eleinktől maradott szokásból bejött törvények és szabadságok ez volt az céhbeli szabóknak, hogy meg az Oth (!) vizén is innet az brassaiaknak ruhát hozni, árulni szabad ne lött volna, sokkal inkább penig céhen kűl való mestereknek, idegeneknek miet árulni nem szabad lött volna: abba ez szokásból megerősödött és fejedelmektől megtartatott törvénybe ő nagysága is fejedelmünk erősítené meg, adna necsak

valami simplex praeceptoriát, hanem ugyan privilégiomot is rólla.

Az kétszeres ruhák csinálása felől penig az igyenességet, módot adjátok az fejedelem eleibe, hogy kötött dolog és mind az két-féle míen való szabók közt, tudniillik kik *váltó-míesek* és *vásári-míesek* között régtől fogva observáltatott, hogy *kétszeres ruhát sokadalomba ne árólјanak(!)* az ruhák elvesztése alatt. Ennek pedig oka az volt, hogy efféle kétszeres ruhákat és egyébb fő-ruhákat az váltó-míeseknek vigyenek és azok csinálják, miérthogy azok anélkűl míekbe megfogyatkoznának, életekbe is. Erre ő nagysága adna concessust (!). Ez fondamentomokon ha mit épittetek ez állandó leszen és emellett az kolozsvári uraim is kglmetekkel, az több városbeli uraimmal együk[1] készek munkálódni, költeni, fáradni. Miért hogy penig az simplex praeceptoria mellett efféle ruhák elvételébe azelőtt kárba estek és országúl az uraim nem segitettik bele őket, ok nélkűl való költséget oly dologba, kibe azelőtt forgottak és kit készertett[2] viteléből fondamentum nélkűl valónak lenni megtanulták, nem míelhetnek.

(Javitásokkal ellátott fogalmazványa a kolozsvári szabóczéh iratai közt az Erdélyi Muzeumban.)

21.

A kassai ötvös czéhmesterek tudósítják a kolozsvári ötvösczéhet, hogy a Berzeviczy Márton által kifogásolt ezüst tálakat megpróbálták és megfelelőnek, 14 latosnak találták. Kassa 1584 jan. 12.

My Eötvös Mihály és Eötvös Gáspár kassai czéhmesterek és mind az közönséges mesterek egész czéhűl.

Köszönetünket és szolgálatunkat ajánliuk tў Kegyel-

[1] Együtt helyett.
[2] A. m. kényszeritett ? !

meteknek mint tisztelendő nemes urainknak, mind fejenként kévánunk az Mindenható Uristentűl tÿ Kegyelmeteknek egész czéhűl ez uj esztendőben minden lelki és testi jókat, egészséget, békességet és hosszú életet.

Továbbá ez felől akaránk tÿ Kegyelmeteknek írni, hogy ez elmult napokban jöttenek vala mÿ elönkben két jámbor mesterek tÿ Kegyelmetek közzűl, Seres István és Berekzazÿ Lukács, panaszolkodván miképpen írt volna Berzewiczy Márton reájok, hogy nem csinálták volna jó ezüstből az tálakat, az mint az végezés volt tizennégy lottra. Mÿ penig az ő kegyelmek háboruságát látván, választánk két jámbor mestereket ő kegyelmek mellé és kikérettük tőle az tálakat. Az sÿkÿeben kivágván megpróbáluk (!) és ugy találuk (!), hogy feléri jól az tizennégy lotott (!)

Megent küldénk három mestereket ő kegyelmeknél és megmondották, hogy az ezüst jó jámborúl és igazán mÿeltenek ő Nagyságának, az próbára azért ő Nagysága méltatlan cselekedte ezt rajtok. Nem tudott ez ellen egyebet mondani, hanem azt mondotta, hogy egy lantz kenez (!) mia cselekedte, mert azzal próbáltatta meg az probáló mester szolgájával: Azért im tÿ Kegyelmeteknek küldöttük az egyik próbát, az másikat penig itt tartottuk az Czéh ládájában, hogyha valamikor kelletnék ez után is az jámbor urainknak, segítségvél lehetünk nekiek.

Bizony, hogy az uraim levelet is nem akartak adni ő kegyelmeknek, mert tÿ Kegyelmetek is nem küldött mÿ nekünk Czéh pecsétÿ alatt levelet.

Azért Kegyelmetek ne ítélje azt, hogy értelmünk nem volt volna arra, hogy nem kellett volna kiadni az Czéh pecsétÿ alatt való levelet, míg az Kegyelmetek pecsétÿ alatt való levelet nem hoztak volna; de az uraim látván az mostani időnek állapatját nem akarák ő kegyelmeket fárasztanÿa.

Isten tartsa meg Kegyelmeteket egészségben nagy sok uj esztendeiglen.

Datum Cassoviae die 12 mensis Januarii, anno Domini 1584.

Cassaÿ Eötvös Cheh
Mesterek etc.

Külső czime: Ez levél adassék Koloswaratt az koloswarÿ Eötvösök Cheh Mesterÿnek mind egez Chehwl nekwnk bizodalmas wraÿnknak.

(Eredeti az Erdélyi Muzeum levéltárában.)

22.

A kolozsvári, szebeni, brassai és beszterczei ötvösök folyamodványa Báthory Zsigmond fejedelemhez a fejérvári, deési és vásárhelyi, nem rég kiváltságot nyert ötvösök ellen, hogy ők, mint kulcsos városi régi czéhek, ellenőrizhessék a mezővárosi és nem igaz czéhben lévőket. K. n. (1592 ápr. 7. előtt.)

Illustrissime princeps et domine domine nobis naturaliter gratiosissime.

Fidelium perpetuorumque servitiorum nostrorum in favorem Illustrissimae Celsitudinis vestrae humillimam oblationem. Kegyelmes urunk mégis könyörgünk Nagyságodnak sokféle bántásinkról, az régi királyok, fejedelmek idejében soha az ötvesi rend között mező városban czéhes ötves nem lakott, hanem csak valami kontárok vesződtek, mert soha azok az ő műveket igazán exertiálni nem akarták. Ez elmult esztendőben kegyelmes urunk értjük, hogy mind az fejérvári ötvesek, désiek és vásárheliek magoknak Nagyságodtól czéhet privilegiummal nyertenek, ki soha nem volt. De az Nagyságod kegyelmességének kell megmaradni: csak könyörgünk Nagyságodnak, hogy az mit az limitatioban is megvagyon, hogy az féle mező városi és az kik nem igaz czéhben vadnak, hogy mi, kik kolcsos városban czéhek vagyunk, pró-

bálhassuk meg őket mívekben és ezüstöket láthassuk, próbálhassuk meg, mert sok panasz jő hozzánk, hogy nem úgy élnek az mint Nagyságod engedte. Az minthogy czéhek levele azt tartja, hogy először mesterremeket megcsinálják, azzal mutassa, hogy ő elég mester. Másodszor, hogy czéhes helyen lakott és tanult és jámbor nemzet és jámborúl élt. Harmadszor, hogy megházasuljon és úgy legyen mesterré. Negyedszer, hogy hütös czéhmesterek legyen kettő és minden holnapban az ötveseket megpróbálja, ha jó ezüstből mivelnek és az kit vétkesnek találnak, személyválogatás nélkül megbüntessék. Ezeket ők semmi úton nem illetik, sem végben nem viszik, hanem hallgatnak az Nagyságod adta privilegium mellett. Azért kegyelmes urunk azt kivánjuk egész ötvesség ez országban, hogy elsőben mindenütt valók elegendő mesterremeket csináljanak és mostan az kik mesterek, ne ő magok itéljék meg, hanem hozzák Nagyságod eleiben és ötvesekkel, tudós emberekkel itiltesse Nagyságod, ha elég mesterek mikor ő magok mostan, az kik vadnak megcsinálják, bár azután, az kik csinálnak, önköztök itiljék meg, mint mi is cselekedünk, mert míg ezt nem cselekedik, mi kontároknak mondjuk mindazokat, kik ezt nem cselekedik és az ő levelek tartássa szerént nem élnek és az mi szolgáinkat nem engedjük nállok mívelni, ha ki mívelne, megbüntetjük érette, mert mi igaz czéhek vagyunk, azt kivánjuk, hogy ha czéhet tart ő is, igazán éljen, hogy az ötvességnek igaz és jámbor hirek, nevek meg ne gyaláztassék.

Nagyságodtól kegyelmes választ várunk.

Hátán: Humillima supplicatio universorum magistrorum aurifabrorum Coloswariensium, Cibiniensium, Brassoviensium et Bistriciensium.

Alatta más kézzel: Meg kell nekik jelenteni, hogy az végezéshez tartsák magokat mindenből.

Alább: Anno Domini 1592. die 7. Aprilis coram nobis

Joanne Balassi et Petro Lippai, requisitoribus Albensibus, praesentibus Michaele Katonai Claudiopolitano, Balthasare Aurifabro Cibiniensi praesens supplex libellus ad eorundem praesentationem exhibitus domino Joanni Horwat provisori Albensi. Convocati autem Mathia Eottwes Posgai, Joanne Eöttves Gyulai, Joanne Eotweos Albensi, Stephano Eöttves Gyu[lai], Valentino Eöttves, alias Veres Gyalui commissionem acceperunt a domino provisore ad observationem mandati illustrissimi principis ritusque Cehae observationem iuxta privilegium ipsis concessum, sic, ut ad proxime venturum usque festum divi Michaelis Archangeli; singula eorum exequantur, quae privilegio ipsorum comprehenduntur. Dempto Mathia aurifabro Posgai, quem excusat officium iurati civis, quo fungitur. Is tenetur exequi ad futurum usque festum divi Georgii in anno Domini 1593 elabentis.

Cui iidem aurifabri Albenses consenserunt, Michael Katonaÿ et Balthasar Aurifaber protestati sunt: Quod si non exequentur praemissa ad terminum denotatum, extunc contradicent privilegiis eorum, invigorosam (1—2 szó a papiros alján lekopott).

(Eredeti az Erdélyi Nemzeti Muzeum levéltárában.)

23.

Az erdélyi ötvösök folyamodványa Báthory Zsigmond fejedelemhez, a melyben kifejtik, mennyi kár következnék abból, ha ezentúl az eddigi 14 latos ezüst helyett 15 latosból kellene dolgozniok. Kelet nélkül (1592).

Illustrissime princeps et domine domine naturaliter gratiosissime.

Fidelium perpetuorumque servitiorum nostrorum in favorem illustrissimae Celsitudinis Vestrae humillimam oblationem. Kegyelmes urunk, fejedelmünk nyilván vagyon Nagyságodnál ez elmult esztendőben novembernek első napján Nagyságodnak főemberi Szebenben az városi polgárokkal, bírákkal minemű limitatiókat csináltak az míves

népekről,[1] azok között az ötvesekről is, tudni illik, hogy ezután tizenöt lottos ezüstből míveljünk; kiből itélték azt, hogyha tizenöt lottosból mívelünk Nagyságodnak és az országbeli fű embereknek, azonképpen városiaknak, nagy hasznok következik. Azért kegyelmes urunk, ha ez hasznos dolog volna, bizony míltó volna az megmaradásra, de nilván elhigyje Nagyságod, nem hogy hasznos volna, de inkább felette igen káros, nem nekünk az ötveseknek, hanem az mieltető embereknek. Micsodában legyen káros, így értse Nagyságod, hogy ez országban igen kevés finom ezüstből mivelhetünk, mert nincsen sem az míveltető embernek, sem az ötvesnek, hanem ó ezüst szerszámokat törünk el, azvagy tallért, vagy dutkát, ezek kedig tizennégy lottosok, mert senkinek nincsen egyéb ezüsti, ki tizenöt lottos volna. Ha Nagyságod arra kénszerít bennünket, hogy azután tizenöt lotból míveljünk, elhozzák akárki az elébbi töredezett ezüstöt, ki tizennégy lottas, nem leszen szabad felmívelnünk, azt kérdi az míveltető ember: mit kell hát nekie mívelni, mert nekem egyéb ezüstöm nincsen. Az ötves azt mondja: meg kell égetni, finom ezüstté kell csinálni. Az míveltető embernek nincsen mit tenni, mert szüksége vagyon az ezüst szerszámra, meg kell engedni, hogy az ötves megégesse. Immár kegyelmes uram itt lássa meg Nagyságod az kárt: ha tíz gira ezüstöt megégetnek, ezt bizonyoson meghigye Nagyságod, hogy minden gírából elapad kilencz nehezék, ha öreg gombok, kapcsok és régi csinált puharok, több is elapad. Igy csak tíz gírából is kiszáll bűséggel két gíra ezüst. Nagyságod bár próbáltassa meg hütös emberekkel. Következhetik oly fő ember, hogy elviszen száz, kétszáz gíra ezüstöt; száz gírát megégetni, kiszáll belőle tizennyolcz gíra ezüst hiában, ki bizony nagy kár, mert annak az árával, az ki elapad belőle, az mit az ötvessel

[1] Ez a limitatio 1591 novemberében készült.

míveltet, munkáját megfizethetné. Annakfelette az megégetésért is az ötves fizetést kíván és fizetésért míveli, mert nagy munka és sok szén, fekete ón és egyéb szerszámok mennek reá. Ez az fizetés nehéz a míveltető embernek, mert nagy kárt vall az ezüstön is s még fizessen is, kiben egyéb nem lehet, mert nem tartozik az ötvös ingyen senkinek fáradni.

Annak okájért kegyelmes urunk mi ez országbeli ötvesek, magyarok, szászok, akarjuk alázatoson jelenteni Nagyságodnak, hogy ez dologból nem haszon, hanem nagy kár következik, nem az ötvesnek, hanem Nagyságodnak és az míveltető emberneknek (!), kiből elhihetetlen kár leszen, mert ha úgy kell lenni, hogy tizenöt lotból míveljünk, mi hozzánk sem illik, hogy sem fő embernek, sem senkinek sem titkon, sem nílván, hogy alábbvalóból míveljünk, mert mind szegénnek, gazdagnak egyaránt való igazzal tartozunk.

Azért kegyelmes urunk ez igaz okok így állván, nílván vagyon Nagyságodnál, hogy a nélkűl is ez országban szűk az ezüst, az Portára is küld Nagyságod ezüst szerszámokat, ennek az híre publice leszen, hogy itt ez országban tizenöt lottos ezüstből mívelnek, oda is bizony megkívánják, mert nekik itt szemek vagyon, csak ott mennyi kára következik Nagyságodnak esztendőnként. Annak okájért kegyelmes urunk, ha Nagyságod kegyelmes akaratja, maradjon abban, az mint az Nagyságod szerelmes atyja üdejében volt, és az régi királyok üdejében, mert ha úgy lett volna jobb, és hasznosb, kiknek idejekben az bányákat bőségesen művelték, és az ezüst bővebb volt, ők is ez dologról traktáltak volna, de nem üsmerték hasznosnak, nem is éltenek soha sem szebeni, sem kolosváriak, sem az több városok evvel.

Nagyságodtól kegyelmes választ várunk.

Hátán: Humilima supplicatio universorum Aurifabrorum Transylvaniensium.

Alatta: Differtur ad futura comitia.
Alatta újabbkori írással: 15 lottos ezüstről való levél.
(Eredetije, ugyanazon kézírással, melytől az 1592-iki folyamodvány származik, az Erdélyi Muzeum levéltárában.)

24.

Báthory Zsigmond erdélyi vajda nyilt rendelete, melyben a kolozsvári, marosvásárhelyi és tordai szabók kérésére és ama panaszára, hogy a szürke posztót az országban végszámra összevásárolják és kiviszik és ők sokszor hiába fáradnak Nagydisznódra, a hol azt leginkább készítik, elrendeli, hogy sem külföldiek, sem belföldiek ilyen posztót kivitel czéljából végszámra ne vásárolhassanak és a készítők ne adhassanak. Gyulafehérvárt 1592 május 6.

Nos Sigismundus Bathorÿ de Somlyó vaivoda Transsylvaniae et Siculorum comes etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis, quod circumspecti Joannes Hozzw Coloswariensis, Caspar et Stephanus Zabo de Zekelÿ-Wasarhelÿ ac Blasius et Gregorius Zabo de Thorda in suis ac caeterorum universorum sartorum, in omnibus civitatibus et oppidis liberis regni nostri Transsylvaniae degentium, eorum nempe, qui vestes griseas conficere solent, nominibus et personis, nostram venientes in praesentiam, nobis demisse significarunt in hunc modum: Quomodo ipsi limitationi rerum venalium, quae ex decreto dominorum regnicolarum proxime in civitate nostra Cibiniensi per certos commissarios nostros ad id delegatos facta fuisset, quantum ratio temporum, et operarum suarum status ferret, satisfacere vellent, sed in eo multum eis decederet, quod nonnulli externae regionis homines huiusmodi pannum, ex quo vestes griseae conficiuntur, in ligatura coëmerent, et ex hoc regno educerent, unde id plerumque eveniret, ut saepius ad ea loca et praesertim oppidum nostrum

Saxonicale Diznold. ubi huiusmodi pannus maiori in copia conficitur. eius rei causa profecti. nihil talium invenirent. sed vacui inde magna cum iactura et artium suarum intermissione redire cogerentur. Supplicantes nobis humillime. ut sicuti limitationem ab eis servari volumus. ita etiam de iis. quae ad eam rem pertinent, eis prospiceremus. Quare. volentes tam ipsorum sartorum, quam aliorum. qui opera ipsorum utuntur, commodis usibusque prospicere. utque iidem habiliores ad eam limitationem servandam hac quoque in parte reddantur, hanc rationem inire voluimus, simulque eisdem id annuendum et concedendum duximus. ut nullus omnino extraneorum. sed neque huius ditionis nostrae hominum. huiusmodi pannum in ligatura coëmere. et ex hoc regno sub poena ammissionis eorundem educere possit. sed siquis eorum huiusmodi panno quaestum exercere voluerit, operas paratas ab ipsis sartoribus coëmat, easque educat, prout annuimus et concedimus praesentium per vigorem. Quocirca vobis universis et singulis. magnificis, egregiis, nobilibus, comitibus, vicecomitibus et iudicibus nobilium quorumcunque comitatuum, capitaneis, praefectis, provisoribus. castellanis arcium et aliorum quorumlibet locorum officialibus. tricesimatoribus. teloniatoribus, pontium, passuum. vadorum, viarumque custodibus, necnon prudentibus et circumspectis magistris civium, iudicibus villicis et iuralis civibus quarumcunque urbium. civitatum. oppidorum. villarum et possessionum. earumque rectoribus. cunctis etiam aliis subditis nostris, quocunque offitio et praefectura fungentibus, eorumque vices gerentibus, praesertium notitiam habituris. harum serie committimus et mandamus firmiter, quatenus vos quoque a modo deinceps, huiusmodi annuentiam nostram, in suo vigore illese conservare, eique vos accommodare. ac nullus omnino vestrum, qui huiusmodi pannum conficere, vel aliis divendere soletis externae regionis, vel huius

etiam ditionis hominibus ex hoc regno educendum, sub poena amissionis earundem, in ligatura distrahere debeatis, sed nec ipsi eo fine, sub eadem animadversione, ab eis coemere et educere ausint, neque praesummant. Alias facultatem impertimur tricesimatoribus nostris et cuiusvis loci iudicibus, ut comperta rei veritate, res talium adimant et in suos usus convertant. Et haec volumus ubique in foris nundinis publice proclamari facere et promulgari. Secus non facturi. Praesentibus perlectis exhibenti restitutis.

Datum in civitate nostra Alba Julia, die sexta mensis Maii, anno Domini Millesimo quingentesimo nonagesimo secundo.

Sigismundus Báthory

(P. h.) Wolffgangus Kowachoczy cancellarius.

Hátán : Szűrszabók levele.

(Eredetije papíron, patensalakban papírra, nyomott pecséttel, az Erdélyi Muzeum levéltárában.)

Jegyzet. Báthory Zsigmondnak ezt a rendeletét átírja és megerősíti Rákóczy Zsigmond Kolozsvárt 1607 junius 22-ikén.

(Eredetije és egykorú másolata megvan az Erdélyi Muzeum levéltárában.)

25.

A gyulafehérvári káptalan oklevele hogy a kecskeméti szabómesterek, a kik 1227 vég szűrposztót vittek kifelé Erdélyből, de a kolozsváriak által föltartóztattak, kiegyezés czéljából fogadást tettek, hogy szűrposztót venni Erdélybe soha többé nem jönnek, az árúnak és pénzüknek elkobzása terhe alatt és hogy arra fogják inteni a magyarországi szomszéd szabókat is. Gyulafehérvárt 1593 ápr. 29.

Mi fejérvári cáptalanban való leveleknek és privilegiumoknak requisitori és az erdélyi fejedelemnek törvény szerént való parancsolatinak executori, adjuk emlékezetre

ez mi levelünknek rendiben, hogy jövének mi előnkben, az eszes és tiszteletes Palástos István és Nagy Gáspár kolozsváriak, Kecskeméti Szabó Gáspár és Thorday Szabó Bálint egyfelől, másfelől pedig Szabó Gergely és Szabó Mihály és másik Kecskeméti Győri Mihály ő magok és Pető István és Ferencz deák ugyan kecskemétieknek nevekben és személyekben, jelenték minekönk, hogy noha az megnevezett kecskeméti szabók ez napokban ezerkétszázhuszonhét vég szűr posztót, melyeket ez országban vöttek volna és ez országbeli szabóknak privilegiuma ellen ki akarták volna vinni, ugyanazon vég szűröket megarestálták volna, nem is akarnák elbocsátani az ő vakmerőségekért, mindazáltal könyörgésekkel az dolgot arra vitték volna, hogy ezúttal ebbeli vétkek megbocsáttatnék és az posztót kivinnék, csakhogy ennek utána többször meg ne próbálnák. Annak okáért ugyanazon kecskeméti szabók, Erdélyben lakó szabóknak privilegiumoknak rendtartása szerént, magokra vötték volna, fogadást töttenek és magokat is kötötték volna az megnevezett erdélyi szabóknak, hogy ők soha efféle szűr posztó venni ez országban nem jőnek, sem nem küldenének, sem ez országból ki nem vinnék, ki sem vitetnék különben, hanemha az ország közönségesképpen megengedné, annyi szűrnek és annyi pénznek, az mennyit érette hoztanak volna, elvesztése alatt, sőt az több magyarországi szomszéd szabókat is arra intenék. Adának azért az kecskeméti szabók mind közönségesen az erdélyi szabóknak külön-külön oly szabadságot, hogy efféle vég szűrt, sőt még pénzt is, az melyet érette hoznának, minden törvény nélkűl arestálhassák, elvehessék és magok hasznára fordíthassák, az mi levelünknek erejével. Melynek ellene ez kévűlvaló szabóknak, se fejedelemnek gratiája, sem levele sem semminemű törvény ne használhasson az miképpen mi előttünk vallást tőnek és ugyanazon kecskeméti szabók magokra vötték,

fogadták és magokat kötötték ez mi levelünknek erejével és bizonyságtételével.

Költ Quasimodo vasárnap után való csöterteken, Ezerötszáz kilenczvenhárom esztendőben.

Transsumptum per Matthiam Kövendy
requisitorem conventualem.

(Későbbi másolat az Erdélyi Muzeum levéltárában.)

26.

Báthori Zsigmond megengedi Lippai Jánosnak, egy saját szorgalmából tanult szabónak, hogy a czéheken kivül legény nélkül dolgozhassék, avagy tetszése szerint akármelyik s így a kolozsvári szabóczéhbe is beléphessen s ott a többi mesterek jogait élvezhesse. Gyulafehérvár, 1593 jul. 15. A mi ellen a kolozsvári szabóczéh protestált. 1593 jul. 30.

Sigismundus Báthori de Somlo, princeps Transsylvaniae et Siculorum comes etc. universis et singulis prudentibus et circumspectis magistris civium, primariis, regiis et sedium iudicibus, senatoribus et iuratis civibus quarumcumque civitatum, oppidorum, possessionum, item magistris caeharum seu contuberniorum artis sartoriae ac aliarum quarumlibet caeharum praefectis ubivis existentibus nobis subiectis modernis et futuris, pro tempore constitutis, praesentium notitiam habituris salutem et favorem.

Cum nos honestrum *Joannem Lippai Colosvariensem* in arte sartoria probe vertatum et peritum esse intelligamus, id eidem ex auctoritatis nostrae plenitudine gratiose annuendum et concedendum duximus, ut, non obstante eo, quod ipse more aliorum sartorum in discenda ea arte nequaquam magistris submisisse, sed propria industria ingeniique sagacitate habitum sibi com-

parasse perhibeatur, in quibuslibet civitatibus, oppidis et possessionibus ac generaliter in quibusvis locis, ad artem suam exercendam idoneis, iuxta contenta publicorum articulorum superinde editorum, libere, pacifice et citra quodlibet impedimentum eandem artem a naturae bonitate ipse ad vitam sustentandam subministrare, in quacunque, sive sericea, sive lanea, sive alia quavis materia operi suo convenienti, extra quidem caecham solus, absque omni famulorum et servorum coadiumento, intra vero caeham, in quam, si idem voluerit, ubilibet, signanter vero in praedicta civitate nostra Coloswar statim et de facto recipi volumus, quot et quantos collaboratores vires suae alere patiuntur tot et tantorum adhibita opera more aliorum in contuberniis existentium sartorum exercere possit atque valeat prout annuimus et concedimus praesentium per vigorem. Quo circa vobis harum serie comittimus et mandamus firmiter, quatenus acceptis praesentibus vos quoque praescriptam annuentiam nostram in suo vigore conservare, liberamque eidem Johanni Lippai extra quidem caeham modo praemisso artem suam praedictam exercendi, intra vero caeham, dum se in eam recipi voluerit, omnibus iis privilegiis, indultis, praerogativis, libertatibus et immunitatibus, quibus caeteri in contuberniis existentes sartores utuntur, fruuntur et gaudent, vita eiusdem durante utendi, fruendi et gaudendi facultatem concedere modis omnibus debeatis et teneamini, neque propterea eundem contra formam praemissae nostrae annuentiae in persona, rebus et bonis suis universis molestare seu quovis modo damnificare nulla ratione praesumatis. Secus non facturi, praesentibus perlectis exhibenti restitutis.

Datum is civitate nostra Alba Julia, decimo quinto die mensis Julii, anno Domini Millesimo quingentesimo nonagesimo tertio.

Sigismundus Bathori m. p.

Hátán : 1593 die 23 Julii exhibitae in senatu Coloswariensi et in vigore relictae.

1593 die 30 Julii exhibitae etiam contra ceham sartorum et ipsi magistri cehae sartorum paria postulant cum protestatione.

(Eredetije az Erdélyi Nemzeti Muzeum levéltárában a kolozsvári szabóczéh iratai közt.)

27.

Báthory Gábor fejedelem nyilt rendelete, melylyel megújítja a szűrszabóknak ama régi kiváltságát, melyről törvényczikk is kelt, hogy készületlen szűrt senki se vihessen az országból ki, elkobzás terhe alatt. Kolozsvárt, 1609 május 5.

Gabriel Dei gratia princeps Transsilvaniae partium regni Hungariae dominus et Siculorum comes etc.

Universis et singulis spectabilibus, magnificis, generosis, egregiis, nobilibus, comitibus, vicecomitibus et iudicibus nobilium quorumcunque comitatuum capitaneis, praefectis, provisoribus, castellanis arcium et aliorum quorumlibet locorum officialibus, tricesimatoribus, teloniatoribus, pontium, passuum, vadorum viarumque custodibus et earum vices gerentibus; prudentibus et circumspectis magistris civium, iudicibus, villicis et iuratis civibus quarumcunque urbium, civitatum, oppidorum, villarum et possessionum, earumque rectoribus, cunctis etiam aliis subditis nostris quocunque officio et praefectura fungentibus, earumque vices gerentibus praesentium notitiam habituris. Salutem et gratiam nostram.

Mivelhogy ez országunkban az egész szűrszabóknak mi híveinknek az előttünk való bódog emlékezetű praedecessorinktól nemcsak levelele vagyon arról, de az ország ugyan be is íratta articulussiban, hogy senki akár micsoda rendbeli ember ne vihessen ez országból készűletlen szűrt ki, annak az szűrnek elvétele alatt: Mi is azért

azon ő leveleket erejiben hagyván parancsoljuk, hogy senki ennek utánna is, akarhova való és rendbeli ember legyen, végűl készűletlen szűrt ne vihessen, se vigyen ez országból mássuvá ki, mert valakit vagy harminczadon, vámon, mezőn, falun, városon megtaposztalnak hogy vinne, el vehessék tőlük és magok ussusára convertálhassák, harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante. Praesentibus perlectis, exhibenti restitutis.

Datum in civitate nostra Colosvar, die quinta mensis Maii anno Domini Millesimo sexcentesimo nono.

(Egykorú másolat, az Erdélyi Muzeum levéltárában.)

28.

Báthory Gábor fejedelem rendelete Kolozsvár város bírájának arról, hogy a letartóztatott Tölcséres Andrást, kinek ő adott engedélyt 110 vég szűrposztó Váradra kivitelére, az árúval együtt szabadon bocsássák. Gyulafehérvárt, 1610 szept. 21.

Gabriel Dei gratia princeps Transsilvaniae, partium regni Hungariae dominus et Siculorum comes etc.

Prudens et circumspecte fidelis nobis dilecte. Salutem et gratiam nostram.

Ugyanott várastokban lakó Tölcséres Andrásnak ott létünkben megengedtök volt, hogy Váradra valami vég szűreket szabadon vihessen, az levelében azért fogyatkozást találván, Kegyelmetek arestálta. Könyörgött azért mi nekünk, hogy előbbi megmutatott kegyelmességönk szerint felszabadittatnók és szabadon kivenni megengednők. Igy levén azért az dolog, hagyjuk Kegyelmednek és ugyan parancsoljuk, ez mi levelünk látván, az megarestált száztíz vég szűrt mindjárást az exponensnek bocsássa és adja meg, levele continentiája szerint Váradik(?) el is vihesse, megengedtük s Kegyelmetek is ne ellenkezzík. Secus non facturus.

Datum, Albae Juliae die 21 Septembris, anno 1610.

Hátán: 1610. 5. Oct. paria ez az Tölcséres András szűre felől.

(Egykorú másolata az Erdélyi Muzeum levéltárában.)

29.

Bethlen Gábor fejedelem szabója bizonyságlevele, melyet egyik inasának tanúló évei kitöltéséről adott a fehérvári czéhmester igazolásával. Gyulafehérvárt, 1614 október 7. Utána a kolozsvári szabóczéh határozata, melyben a szabóczéhbe való felvételt megtagadják, a fejedelemtől kiállított igazolólevelet kivánván. Kolozsvárt, 1614 nov. 17.

Az erdélyi fejedelemnek az nagyságos Bethlen Gábornak szabója én Szabó Péter adom emlékezetre városokról városokban az nemes czéhbe lévő jámbor mesteremberek-nek, hogy ez levélmutató *Bisztrahi Szabo István* én nálom úgy mint Szabó Péternél jámborúl s igazán idejit kitöltette, melynek jámbor szolgálatját megtekintvén, ilyen böcsületes személyek előtt, úgymint Fejírvári Szabó Mihály czéhmester és Budai András előtt adtam pecsétemet és kezem írását, az feljűl megnevezett jámbor mesteremberek is ez levélnek nagyobb erősségéjért adták pecsétekel. Azért valahol az megnevezett személy Bistrai Szabó István az Kegyelmetek társoságában akarna commorálni, avagy megmaradni, Kegyelmetek minden ótalommal legyen neki s az Kegyelmetek czéhe rendtartása szerint műet adjatok neki, mint itt az mi országunkban s mint peniglen egyéb idegen országokban.

Datum Albae Juliae septima die mensis Octobris Anno Illius ab ortu, qui est sine ortu, millesimo sexcentesimo decimo quarto.

Horvát Szabó Péter egész czéhűl ilyen választ adtanak erre:

In anno 1614, 17 Novembris: Mi kolozsvári szabó-

mesterek egész czéhül együtt lévén ez levelet megolvasván, helyt nem adtunk neki, ez okájért, hogy az ki fejedelem szabójánál tölti ki apród esztendeit, tehát az ura az fejedelem pecséti és kezeirása alatt való levelet adjon neki, azt is megirván, hány esztendeig töltötte legyen apród esztendeit.

Hátán: Az Bistrai Zabó István tanoló levelének mássa és rejája adott válasza is, mely egész czéhül adatott.

(Egykorú másolata az Erdélyi Muzum levéltárában.)

30.

Kolozsvár város tanácsa másodfokú itélete a kolozsmonostori bíró és esküdtek itélete megváltoztatásával, enyedi Szabó Pál letartóztatása ügyében, azért, hogy 13 vég szűrposztót akart kivinni. Kolozsvárt, 1615 szept. 18.

1615. die 18 Septembris. Levata est praesens appellata causa ab amplissimo senatu civitatis Colosvar: Et iudicium domini iudicis caeterorumque iuratorum possessionis Colosmonostor introscriptum, emendatum est hoc modo.

Az mi az tartóztatást illeti, az jó módjával lött és az ország articulusi szerint lött, hogy az kik szűrt kivisznek véggel, véle megtartóztassák. De hogy ez 13 vég szűrt éppen elitélték, az méltó, hogy megemendáltassék. Tetszik azért az törvénnek, hogy ez Enyedi Zabó Pál vakmerőképpen cselekedvén azzal, hogy contra regni articulos et principium annuentias potentiose egész végekben az szűrt ki akarta vinni: azokáért csak potentián vagyon most in prima instantia érette enyedi Zabó Pál, mely városunkban húsz forintot teszen. Mikor üdővel derékképpen megindúl az limitatio az ország igyekezeti szerint, melyben ekkedig az ország igyekezeti meg sem szűnt, vagy Zabó Pál vagy egyebek az szűrt végekben kivinni igyekeznének, méltán elítilhetnék és éppen elvehetnék tőllek akkor az

vég szüreknek egész summáját. Az szabók azért ha meg akarják annyi áron tartani, az miben áll Zabó Pálnak, érette leteven, kész pénzen el vehetik. Alioquin vigye haza Enyedre, csináljon szürt belőle és úgy adja el: praesentis signaturae testimonio.

Caspar Helthi
iuratus notarius civitatis Coloswariensis, m. pr.

(Eredetije az Erdélyi Muzeum levéltárában papíroson, melynek víznyomása koronás paizsban kétfejű sast ábrázol.)

31.

Maros-Vásárhely város főbírája és tanácsa a borbélymesterek kérésére megújítja a czéhnek Báthory Zsigmond fejedelemtől kapott, de elveszett czéhszabályait, újakkal is pótolván azt. Kelt Marosvásárhelyt, 1628 ápril 16-án.

Mi *Marus Vásárhelyt* lakó Nagy Szeőcs István esküttfőbiró az én polgártársaimmal egyetemben és az egész tanácscsal együtt adjuk emlékezetre mostaniaknak és utánnunk valóknak ez mi jelen való levelünkben, hogy mikor mü egy néműnemű napon az mi régi szokásunk szerént öszve gyűltünk volna, találának meg minket az mi várasunkban lakó *borbélymesterek*, az czéh képében, az becsületes személlyek, tudniillik ifjabbik Borbély Lukács és Borbély Mihály, ugyan itt az mi várasunkban lakó tanácsbeli emberek és jelenték minekünk, hogy noha nekik lett volna ennek előtte való bódog emlékezetű fejedelemtől ugy mint Báthori Sigmond urunktól akkori biró uram Kovaczi Pál idejében az tanács és az várastól emanaltatott bizonyos privilegiumok és czéhoknak levele, az elmúlt sok disturbiumokban és veszedelmes időkben forogván több jovaikkal együtt elvesztették volna, mindazáltal mégis leveleknek párja kezikben akadván magokat ekkeddig azon jó rendtartásban és egyességben tartották és az szerént accomodálták, mely dologra mü is reá

emlékezvén, kik Isten ő szent felsége kegyelmességéből akkoriak megmaradtunk és az ő leveleknek párját is meglátván, könyörögvén annak okáért az borbély mesterek képiben minékünk ezen felyül megírt Borbély Lukács és Borbély Mihály, hogy ő nekik ezután való jó rendtartásnak okáért az előbbi leveleknek párjából és azon kivűl is, ha mit illendőt és jót találnánk bizonyos articulusokat jó rendtartásnak okáért adnánk, ki lenne mind Istennek ő felségének tiszteletire s mind az közönséges egyességnek megmaradására. Mivel hogy pedig mindenféle mesterség és tudomány Istentől vagyon, *főképpen pedig az borbélyság felette nagy dologban jár és gyakorta sok tudatlan borbély mesterek miá sokaknak halálok is történik:* mi annak okáért kegyes indulattal előnkben vévén könyörgéseket és látván, hogy méltó s igaz dolgot kévánnak, egymás között beszélgetvén az ő kévánságokot jovallottuk, approbaltuk, méltónak és illendőnek ítiltük és nekik az ő kévánságok szerént való articulusokat és rendtartásokat írva kiadtuk, mind az levélnek párjából és ujabbakot is, az kiket jóknak és illendőknek ítiltünk és *várasunk öregbik pecsétivel* megerősítettünk, hogy ezek ellen senki az megírt articulusok és rendtartások ellen *se nemes, se nemtelen, se várasi, se nemes háznál lakó,* az ki ezzel az mesterséggel akar élni, *se katonák közt lakó borbély,* attól megválva, hogy ha az mi kegyelmes urunk, ő felsége valameddig várasunkban lészen – *se külső, se belső nyavalyát,* az kihez ők tudnak és értnek, akaratjok ellen mívelni, és borbélykodni semmiképpen ne merészeljen, sőt ha ki ez ellen akarna cselekedni, akkori bíró uram segítséget adván nekiek, az ellenkezőnek minden *műszerit elvehessék, tíkozolhassák, földhöz verhessek és ronthassák,* mellyet mü is egész tanácsúl oltalmazni akarunk mindenek ellen, minden czikeliben, de igy hogy urunkot ő felségét ők is felőlle megtalálják és felségivel confirmáltassák.

Az mely articulusoknak és rendtartásoknak tenori ekképpen következnek:

Mindeneknek előtte valamely borbély ifjú mester az mesterséget fel akarja követni, ez jámbor istenfélő és igaz nemzetből való személy légyen, ki igaz czéhos helyen tanólt és apród avagy inas esztendejét igazán kitöltötte, arról való levelét az czéh előtt producallja; se orv, se parázna, se gyilkos, semminemű gonosz vétekben élő személy ne legyen, mert afféléket az czéh bé nem fogad; azután ha ezekben az vétkekben nem találtatik a mesterség neki fel adassék, de így hogy az *próbák főzésére* elegedendő légyen és az czéhban két kezest adjon, hogy az czéhnak igasságát mindenekben fogyatkozás nélkűl bészolgáltattja, ha pedig be nem szolgáltatná, a czéhnak szabadsága légyen az kezeseken mindeneket megvenni. Elsőbben tartozik az mestereknek megkönyörgeni, az könyörgéskor tartozik két tisztességes tál étekkel és egy pecsinével, vacsorára is egy jó pecsinével, borral, a mennyivel az mestereknek kedveket találja és megengesztelheti.

Ezek után kezdjen az próba főzéshez és az próba főzésen az mesterek ott lévén, vagy hogy csak kettő közűllök is, ha kívántatik tisztességes itallal és étellel nekik gazdálkodják. Az *próbák* pedig ezek, az kiket meg kell főzni és csinálni: 1-mo az nagy érlelő, 2-do fekete diacorium, 3-io szürke diacorium, 4. szederjes diacorium, azután zöld citriomot, sárga írat, nehíz írat és az erős veres írat főzze meg. Ha ezeknek az próbáknak és mesterremekeknek az csinálásában és főzésében elegendőnek találtatik, a mesterek megpróbálván, a czéhban bévétessék és az mesterség feladassék neki.

Annak utánna tartozzék a *köszöntő pohárral*, a mikor a mesterek kivánnják és megszólítják, a próbákot akkor hozza elő és ha azokban fogyatkozás találtatik, a mestereknek könyörögjön és keresse kedveket, a meste-

rek is a miben illendő, engedelmességgel lehetnek. Az köszönő pohárkor tartozik: első tál étek sóba eczetbe főve tisztességes hallal, második tál étek éles lével tyúkok vagy tyúkfiak, 3. velős konczokkal, tyúkok riskásával annak módja szerént, 4. törött lével lúd, vagy lúdfiak, 5. pecsenye, tyúkokkal, borsporral meghintvén, ezen felyűl egy lepény, ezek után gyümölcs, ekkor tartozik flor. 4 és négy veder borral és négy font viaszszal. Vacsorára is tartozik két tisztességés tál étekkel, egy pecsenyével s egy lepénynyel, Harmadszor is tartozik az ifjú mester az mester-asztalnak is bészolgáltatásával, a mikor a mesterek kivánják. Ebédre első tál étek: sóba eczetben tisztességes hal vagy csuka vagy retke (így!) 2. gyümőcsös lével három lúd öreg tálra, ennek is szerszámát megadván annak módja szerént. 3. velős konczokkal, tyúkokkal riskásával főttel. 4. Tyukok éles lével, vagy tyúkfiak, vagy bárányhús, amit akkor az idő hoz, ennek is szerszámát megadván. 5. pecsenye tyúkokkal együtt, azon felyűl egy jó lepény és gyümölcs, ekkor tartozik az ifjú mester hat veder borral, hat forinttal, hat font viaszszal a két czéhmesternek ajándékban két tisztességes hüvely-késsel. Vacsorára is hideggé téve öreg tálra malaczhús éles lével, annak is a szerit megadván, második is legyen valami tisztességes tál étek, harmadik: pecsenye tyúkokkal együtt, akkor is egy lepény s azon kivűl a gyümölcs. Hogy ha pedig a mesterek felesen lennének és két asztalra telnének, az fellyűl megírt mód szerént mindenik asztalra ugy főzessen az ifjú mester, ha pedig az étkeknek bészolgáltatásában valami szerszáma miatt fogyatkozás találtatnék, a mestereknek az ifjú mester kedveket keresse abból is.

Továbbá az ifjú mester mikor a mesterek reá akarják vetni, tartozik a dékánságot felvenni és két esztendeig viselni, vagy mind addig, míg utánna való más ifjú mester nem lészen és valamit a két czéhmester poroncsol, min-

denekben tartozik szót fogadni, ha pedig szófogadatlannak találtatik vagy vakmerőnek, az czéhmester zálagát vétesse és az több mesterekkel együtt törvény szerént megbüntessék.

Ha valamely *inas* pedig e műre akar állani, az ura a czéh mesternek hirt tegyen felőle és két hétig próbálja, az inas kezében borotvát adván; ha mindeniknek kedvek vagyon egymáshoz, két hét mulván szegődtessék bé, de ez jámbor istenfélő nemzetből legyen; bészegődvén tartozik három esztendeig szolgálni igazán és jámborúl. Az ura tartozik az inasnak négy uzogebeli (rendbeli?) borotvával és hozzá illendő ruhával, az mit az ura adhat és amannak is a mint az ő szolgálatja mutatja. Az inas tartozik a czéhban egy forinttal két tál étekkel pecsenyével, két veder bor és két font viaszszal, azért is az ura kezes légyen, ha elszöknék az inas, a czéh azután megvehesse mindezeket. Az inas pedig apród esztendeit kitöltvén tartozik *társ-pohárt* adni a mestereknek és a borbély legényeknek, ha pedig borbély legény nem lenne is, a mesterek felszabadítván, a czéh pecséti alatt való leveleket adjanak neki bizonyságúl, a pecsíttől adjon huszonöt pínzt.

Ha *borbélylegeny* jő a várasra, az attyokot megkeresvén, az attyok művet kerestessen néki, elsőbben a czéhmestert, azután az öreg mestereket megkénálván véle, a ki megtartja, annak adják két hetig, két hét mulva levelét meglátván, ha inas esztendeit kitöltötte, s maradandó lészen az városon, művet adhatnak néki. A legények rendtartását elolvasván előtte tartozik a legények ládájába tizenhat pénzzel, annakutána minden két héten a legények ládájába egy egy pínzzel. Az borbély legény az urát egy kántornak előtte el ne hagyhassa, ha az ura kivánja, *a cantor pedig három holnapot tészen.* Ha ura akarattja ellen az idő alatt elhadná, tartozik ötven pénzzel, ha pedig sokadalmak, avagy az három fő ünne-

pek hetiben az ura akarattja ellen el akarja hadni, adjon egy forintot. Temetésre is, mikor mesterember házánál halott történik lenni, a borbélylegény is elmenni tartozik.

Teczett ez is: ha mesterember fia ugyan mester leányát találná venni, egyébbel ne tartozzék, hanem csak mester-asztallal, annak megírt módja szerént; ha pedig mesterember fia czéhban akar állani, annak fél mestersége legyen, a fél mesterség pedig pénzzel viaszszal ne tartozzék, hanem az fellyűl megírt lakozásokkal. Hasonlóképen ha idegen legény mesterember leányát veszi is, annak is ekképen fél mestersége lészen.

Ha pedig az mesterember fia az attyánál tanúlni akarja a mívet, szabadsága legyen az attyának rá, mikor akarja, felszabadítani, a béálláskor pedig a czéhban nem tartozik a czéhban pénzzel, viaszszal, hanem csak az étekkel és borral, azonképpen társpohárral mind más idegen.

Továbbá *valamely mesterembernek nehéz sebese és betege vagyon, tartozik a czéh oda menni* és meglátni, ha kívántatik, és meglátván, ha elegendő lészen a meggyógyitásra, jó, s ha pedig nem és a beteg is kévánja, a mesterek más *segíttő társat adjanak neki,* a kit kíván és ketten szép emberségesen megalkuván mind meggyógyitással, s mind megfizetéssel; *senki pedig egymás sebesehez hozzá ne nyúljon más mester akaratja ellen,* ha meg tudja, hogy ott való mesterember kötötte, hanem jól végére mennyen, ki kötötte; mert a ki ebben találtatik, főbírsággal büntetődik, az főbírság pedig tizenkét veder bor. Ha valamely mesteremberjó akarattjából kiereszti kezéből a sebest, őtöt megengesztelvén, szabad legyen kihez megyen és kivel akarja magát gyógyíttatni.

Valamely mesteremberjvagy paráznaságban, vagy gyilkosságban, vagy hamis hitben, vagy lopásban találtatnék: annak mestersége letétessék és a czéhból kivettessék. Ha valamely mesteremberjegyik a másik sebesét el-

gyónatja(?), vagy szolgáját, inassát avagy mesterségit meggyalázza: az a mesterember főbirsággal büntettessék. Valamely mester a táblára, és órára bé nem megyen, két veder bor a birsága, ezek közbe pedig valakinek oly törvénnye lenne, a kin egyik fél nem nyughatnék, újabb meglátásnak okáért vitessék *apellatioba az szabó mester uraim eleiben*, ha ott se tetszik, vitessék a *kilencz kérdőre* és ott vége szakadjon. Az *kilencz kérdő pedig ilyen:* akkori bíró uram mindenféle míves emberek közt lévő czéhmestereket oda hívatván, azok lássák meg. Ezen kivűl pedig valamit az mesterek jónak, illendőnek és tisztességesnek itilnek és találnak lenni, magok közt rendelhetnek törvént, tehetnek és végezhetnek szabadon az czéhnak épületire valót mindenekben.

Mindezeket az articulusokat mi Szőcs István esküit bíró és több esküitt polgár uraimmal egyetemben és az egyes tanács urai akarattjából engedtük az borbély mester uraimnak, látván jó és illendő kévánságokot, írva kiadtuk és megconfirmáltuk, várasunk öregbik pecsétivel megerősíttettük.

Datum in civitati *Marus Vásárhely*, die decimo sexto mensis Aprilis anno Domini millesimo sexcentesimo vigesimo octavo.

Stephanus Szőcs major, judex primarius
caeterique jurati cives et jurati senatores civitatis Marus Vásárhely.
(Bethlen Gábor 1628 ápr. 25-én kelt átíratából, ld. alább 32. sz. a.

32.

Bethlen Gábor a marosvásárhelyi chirurgus vagyis borbély-czéh kérésére megerősíti és átírja a M.-Vásárhely várostanácsa által Báthory Zsigmond czéhlevele alapján 1628 ápr. 16. összeállított és kiadott czéhszabályait. Kelt Gyula-Fejérvárt, 1628 ápr. 25.

Nos Gabriel Dei gratia sacri Romani imperii et Transylvaniae princeps, partium regni Hungariae dominus,

Siculorum comes ac Opoliae Ratiboriaeque dux etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis. Quod fideles nostri prudentes ac circumspecti Lucas Borbely junior et Michael similiter Borbely jurati senatores civitatis nostrae *Marus Vasarhely* suis ac universitatis caehae seu confraternitatis et societatis magistrorum *Chirurgorum* sive *Barbitonsorum* ejusdem civitatis nostrae *Marus Vasarhely* nominibus et in personis exhibuerunt nobis et prasentaverunt literas quasdam prudentum similiter ac circumspectorum Stephani Szeőcz senioris judicis primarii, caeterorumque juratorum civium et senatorum ejusdem civitatis nostrae *Marus Vasarhely* testimoniales, et ex parte certorum aliorum rituum caehae indulgentionales in simplici papyro patenter confectas et emanatas, sigilloque ejusdem civitatis majori ab inferiori eorum margine in cera rubra impressive communitas et roboratas, quibus mediantibus iidem judex et jurati cives ac senatores de literis super ceha seu confraternitate magistrorum Chirurgorum sive Barbitonsorum civitatis suae privilegialibus per serenissimum quondam optimae recordationis Sigismundum Bathori principem, alias regni nostri Tranniae indultis et concessis testimonium ferre et perhibere, ac licet eaedem literae privilegiales subsecutis ab eo disturbiorum temporibus amissae fuerint, paribus tamen earundem modo repertis, quidam in eodem senatu superstites paria illa originalibus conformia recognovisse fidemque illis consiliasse; ac insuper modos et ritus in eadem caeha, seu confraternitate observandos in praetactis literarum paribus specificatos et clarius denotatos, iidem judex, cives et senatores aliis etiam nonnullis ritibus, articulis, modis et ordinibus aeque observandis, justis et legitimis pro moderni et futuri etiam temporis ratione ad nostram confirmationem gratiosam auxisse dignoscebantur, tenoris infrascripti. Unde supplicatum exstitit

nobis pro partibus et in personis eorundem magistrorum Chirurgorum et Barbitonsorum dictae civitatis nostrae *Marus Vasarhely*, ut easdem literas praenotatorum judicis et juratorum civium, ac senatorum ejusdem saepe dictae civitatis nostrae ac omnia et singula in eisdem contenta ratas, gratas et accepta habentes, praesentibus literis nostris privilegialibus de verbo ad verbum inseri et inscribi faciendo perpetuo valituras confirmare, nostrumque illis consensum praebere clementer dignaremur pariter et assensum. Quarum quidem literarum tenor sequitur in hunc modum: Mi *Marus Vásárhelyt* lakó stb. *(Ld. fennebb 31. sz. a.)* Nos ipsis praemissa supplicatione nominibus et in personis praescriptorum universorum magistrorum Chirurgorum sive Barbitonsorum dictae civitatis nostrae *Marus Vasarhely* modo praemisso facta et porrecta clementer exaudita et faventer admissa praescriptas literas dictorum prudentum ac circumspectorum judicis ac juratorum civium et senatorum saepe dictae civitatis nostrae Marus Vasarhely non abrasas, non cancellatas, nec in aliqua sui parte suspectas, sed omni prorsus vitio et suspicione carentes praesentibus literis nostris privilegialibus de verbo ad verbum sine diminutione et augmento, variationeque aliquali insertas et inscriptas, quoad omnes earum continentias, clausulas, puncta et articulos eatenus, quatenus eaedem rite et legitime existunt emanatae, viribusque earundem veritas suffragatur, ratas, gratas et accepta habentes, pro praefatis universis magistris Chirurgis sive Barbitonsoribus dictac civitatis nostrae Marus Vasarhely, posteris quoque seu successoribus universis perpetuo valituras gratiose confirmamus, nostrum illis praebentes concensum pariter et assensum harum pendentis et authentici sigilli nostri munimine roboratarum et communitarum vigore et testimonio literarum mediante.

Datum in civitate nostra Alba Julia die vigesimo

quinto mensis Aprilis anno Domini millesimo sextentesimo vigesimo octavo.

Gabriel

(P. H.)

Stephanus Kovachochi cancell. mpr.

Gregorius Ormankeozy mpr.

Kivül: Anno Domini 1629 die 6. May exhibitae et praesentatae sunt coram dominis judice nimirum p. ac c. Stephano Szőcs seniori, juratis civibus ac senatoribus, nullo contradicente.

Joannes Kis Literati

juratus notarius civitatis Marus Vasarhely mpr.

Alatta ez a hitelesítési záradék olvasható:

Quod praesens copia ex veris suis originalibus genuine descripta, cum eisdem per nos fideliter collata et comportata, inque omnibus punctis et clausulis suis originalibus conformis comperta sit, sub sigillis nostris usualibus, manuumque propriarum subscriptionibus fide nostra mediante testamur. Cibini anno Domini 1769, die 30 mensis Augusti.

Josephus Mártonffi mp. (p. h.) et Georgius Donat mp. (p. h.)
incl. cancellariae regiae provincialis Transylvanicae scribae ac jurati notarii ad praemissa fideliter peragenda specialiter exmissi.

(Az erdélyi kanczellária által 1769-ben kiadott hiteles másolat.)

33.

A kolozsvári szabóczéh egyezsége a nyírőmesterekkel a posztónyírást illetőleg. Kolozsvárt, 1628 szept. 15.

Mi Lőrincz Filstich, Steffan Mintser, Szabó Menyhart, Hannesluch Grus András, Lőrincz Schespriger, kecskeméti Szabó János, Merten Kaunert, az becsületes czéhnek és szabóknak őrállói és gondviselői. Adjuk emlékezetre mindeneknek, az kiknek illik, ez mi jelen való levelünknek rendiben. Mikor mi öszvegyűltünk volna, az mi szokott régi rendtartásunk szerint az szabóczéhnek rendit, instructioit erősíteni, melyek adattatanak mi nekünk és az mi

atyjainknak az régi szent királyoktól kézről kézre és az kiket az Úr Isten ingen (?) való kegyelmességéből megtartott ekedig. Mi is ő posteritási lévén, nem akarunk az mi atyjainknak nyomdokiból kihágni, sőt azon ügyekezvén, hogy minden czikkelyben megtartsuk az mi tehetségünk szerint, hogy jövendőben az kiket az Úr Isten mi utánunk megtart, azoknak jó példaadói lehessünk, melyre adjon az Úr Isten erőt. Annak felette az több végzések közt, emlékezvén czéhmester uraim panaszképpen az egész czéh előtt, miért hogy az nyírőmester uraim az vásári müves urainknak posztót nyírni nem akarnának az régi mód szerint és az nyírés dolgából hozzánk csak idegenséget mutatnának, elannyira, hogy az szép usust és rendet felbontani ügyekeznek. Azért szabad jó akaratjokból, mind az két fél, tudni illik az nyírőmester uraimmal az becsületes szabó czéh közölvén az dolgot és az czéhházhoz felhívatván mellénk az nyírőmester urainkat, úgy mint Nyírő Dánielt, Nyírő Mártont, Császár Mihályt, Nyírő Benedeket és Nyírő Pétert, az többi közt jelenték propositiojokat ilyen módon: az mostani posztónak mi volta külömbözne az előbbinél, tudni illik, melyet Németországban csinálnak. Mikor assumáltuk volna, mind az két fél az dolgot, egyesedvén meg azon, hogy a nyírómester uraink az czéhlevelünk ellen semmit sem ellenkeznének, sőt ők is in vigore hagyják és minden czikkelyben megtartják; ezt kivévén, hogy az szebeni és brassai posztót, melyet Erdélyben csinálnak avagy készítenek, azokat nem nyírhetnék, miért hogy nagyobb munka volna vele, hogy sem mint az idegen országból hozott posztókkal. Ezekről az becsületes szabóczéh sokat discurálván és fáradozván, mindazonáltal egyesedvén meg és convenialván az nyirőmester urainkkal csak az Erdély országban készíttetett posztó felől, minthogy az céhlevelünknek ellene nincsen, de mi az pecsétes levelünket illeti és azokban levő articulusit, a mellett minden conti-

nentióját, minden czikkelyben és ereiben hadtuk, csak ezt excipiálván, tudni illik az Németországban csinált avagy készíttetett posztó helyben marad. Az végezésnek peniglen tenora így következik:

Először: Hogy valamely mester újonnan az vásári művet akarná művelni, az első végért fizessen singszámra, az többit peniglen végszámra.

Másodszor: Az nyírőmester uraim egész végtől, akár brassai, akár szebeni posztó legyen, akár zöld, akár kék, fekete, akár fodor, akár köz legyen, egyaránt nyírjék, úgy mint huszonnyolcz pénzért, idest per den. 28. Az szebeni és brassai baraszlaitól, azt is egyaránt nyírjék, úgymint 15 pénzért.

Harmadszor: Valamely vásári műves fél vég posztót venne, az nyíróknek hírré adja, hogyha hír nélkűl elszakasztaná, tartozzék singszámra tőle fizetni.

Negyedszer: Hogyha valaki nyíretlen posztót felszabna, azt a szabók látómestere elvehesse, annak érdeme szerint megbüntetődjék, minemű köntöst belőle szabna, annak elvesztése alatt.

Ötödik: Hogy senki az egész végnek szalangját el ne szakassza, alioquin megismervén, hogy szabóvarrás vagyon rajta, azt kivévén, hogyha az rámán, mikoron az posztót felvonták, akkori szakadás volna, büntetésnek ne véljék, tartozzanak az nyírő uraim végszámra megnyírni.

Hatodik: Hogyha peniglen valamely fél jövendőben ezt az végezést meg nem tartaná, és ellene contrálkodnék, avagy csak ellenzene is, tartozzék az büntetésben úgymint fl. 25 idest, huszonöt forinttal készpénzzel; az két része legyen az becsületes tanácsé, az harmadja peniglen convertáltassék az szabó czéhnek számára. Hasonlóképpen ha az szabómester uraim transgrediálnak, aszerint legyen az nyírőmester urainknak társaságához avagy czéhekhez való intrata. Ez az végezés és egyezség peniglen lött az ezer hatszázban és huszonnyolczadik

esztendőben. Szent Mihály havának tizenötödik napján. Mely egyezséget, avagy köztünk való compositiót az következendő successorink czéhbeli atyánkfiai megtartsák ezen megspecificált büntetés alatt. Mely végezésink egymás közt, szabad jó akaratunkból lött, confirmáljuk szokott czéhbeli pecsétünkkel is, hogy az köztünk való szeretet megmaradjon és az mi maradékinknak is lehessen épülésekre, a mellett az hatalmas Istennek tisztességére. Amen.

(P. h.)

Sarctorum notarius cechae m. pr. Ambrosius Gaszner.

Hátán: Az nyírőkkel való contractussa a b. czéhnek.

(Eredetije pátens-alakban az Erdélyi Muzeum levéltárában, a két papírlap közé tett viaszba nyomott czéhpecséttel, mely ollót ábrázol 15.8 évszámmal és ezzel a köríratttal: Verbum Domini manet in eter. — Másik példánya ugyanott, ugyanazon írással, másolatban.)

34.

Valamely ötvös folyamodása a kolozsvári ötvösczéhhez a drótmű (sodrony-zománcz?) tovább mívelhetése iránt, minthogy más úgy sem csinál olyan művet. K. n. XVII. sz. (1630—50).

Alázatoson jelentem kegyelmeteknek T. B. uraim, hogy az becsületes kolosvári Res Publicaban én is Isten kegyelméből ez B. hazának patricius civissi közűl való ágakból vevén eredetet és nevekedni kezdvén alkalmatos üdőkben nemzetségim jövendő életemnek tisztességes keresetire gondot akarván viselni az ötves műnek tanúlására adván, és tyrociniumnak napjainak idejét tisztességesen kitöltvén és legényűl is sok ideig B. mester embereknél lakván bizonyos okokra nézve egy kevés ideig magamnak is kelletett külön laknom, mely üdő alatt nem tagadom némü nemű emberséges rendeknek kérésére az

drót mívet néha néha szállásomon exerceáltam, melyért mostan kegyelmetek czehűl megdúlatott. De mivel én nékem úgy tetzik, hogy avval az B. czéhnek nem vétettem: Ilyen okokra nézve:

1-mo. Mert az B. czéhnek nem utolsó tagjaitól privatim az drót műnek exercealására bizodalmat vöttem, nem szentén magam vakmerőségéből cselekedtem, az minthogy nem is tartván, szabadoson künhattam.

2. Mert az czének bizonyos fő tagjai is velem efféle mívet sokszor míveltettenek.

3. Mert tudva tutta az B. czéh is mívemet, és sok üdöktől fogva senki nem ellenzette.

4. Mert még régen is történt olyan példa, hogy drót míves idegen nemzet jövén be az városban, és mívet az B. czéh egy elsőben ellenzvén, annak utána contendált az czéh ellen, hogy ő oly mívet mível, hogy senki olyant nem csinál, és igy senki kenyerét el nem veszi, azért kezét fel nem tilthatni, és így az B. czéhnek meg kellett engedni ezen exercitiomat: azért engemet hazafiát az B. czéh annál inkább erről elnem tilthat.

5. Constalvan így az B. tanács előtt is mívemnek egy kézre való exsercicioma, adót is vetettek immár reám érette és dikára írtak az mint erről adószedő uraim recognoscálhatnak.

6. Mostan nem tudok az városon oly míves rendet, az ki az drót mívet exsserceálná, mert azt illendő heti bérre örömöst elszolgálnám.

7. Az B. czéhnek nincsen ellene se kárára azon exerciciumom, sőt becsületire vagyon, hogy ez városon olyan míves is találkozik.

8. Mert ha mely míves ember efféle munkát felfogad, én annak is illendő váltságáért örömest megcsinálom.

9. Mert én is mind ez mívemmel mind penig egyéb obsequijumommal (!) az B. czéhnek szolgálni igyekezem.

10. Vegye consideratiójában kegyelmetek az több

czéhek dolgait is, hogy hejában tilt olyan mívet az idegenektől is meg, az minémüt ők csinálni nem tudnak.

11. Ha Urunk ilyen munkát parancsol csinálni, az mint az meg holt Kegyelmes Urunk, két úttal is csináltatott én velem.

12. Ha ki kegyelmetek közül jól gondolkodik, az drót mű nem is szentén mindenben az ötvös műhöz való.

Gondolhat kegyelmetek az maga böles prudentiájával is oly okokat fel, kit én mostan megírni nem akarok, az melyekre nézve méltan megengedheti kegyelmetek, hogy én egy kézre szállásomon is mívelhetem ez munkát. Könyörgök azért alázatoson kegyelmeteknek, hogy mind az fenn specificált okokra nézve s mind az én jövendő alázatos szolgálatomra nézve elvitt műseredzkémet (műszerecskémet) kevés aranyammal együtt adassa ki kegyelmetek, ne kellessék ebből az magam igazsága oltalmazására nagyobbat movealnom. Mert én mint édes atyáimnak sokkal örömesben szolgálnék kegyelmeteknek, hogy sem mint ártani és kegyelmetekkel perlekedni igyekezném érette. Mely kegyelmetek hozzám megmutatandó jó akaratját én is fijvi(!) engedelmességgel igyekezem megszolgálni.

(Eredetije a XVII. sz. derekáról való írással, aláírás nélkűl, az Erdélyi Muz. levéltárában.)

35.

I. Rákóczy György fejedelem átírja és megerősíti a marosvásárhelyi ötvösök czéhszabályait, melyeket a város tanácsától nyertek czéhszervezésük alkalmával. (Marosvásárhelyt, 1632 ápr. 1.) Fogarason, 1632 jul. 15.

Nos Georgius Rákoczi Dei gratia princeps Transylvaniae partium regni Hungariae dominus et Siculorum comes. Memoriae commendamus tenore praesentium, significantes, quibus expedit universis: Quod quia nullus popu-

tus, nullaquae civitas et societas hominum, quae videlicet alterius dominii subiacet, et tenetur potestate, per se separatim absque consensu et annuentia sui superioris, quippiam facere, vel aliqua statuta condere minime valeat. Accedente vero benigna sui superioris annuentia, in talibus vitae necessitatibus, quae videlicet iuri divino et humano aeque respondentes cuipiam hominum societati, eiusque iuribus palam derogare et praeiudicium inferre minime agnoscuntur, aptissime et commode, in quolibet collegio et coetu hominum bene instituto, iuxta veterem et approbatam huius regni nostri Transylvaniae legem et consuetudinem, constitutiones et statuta utpote vitae honestioris regulae et exemplaria fieri et celebrari possunt; quamobrem prudentes et circumspecti iudex primarius caeteriquae iurati cives, civitatis nostrae *Marosvásárhely*, pro parte itidem circumspectorum Martini Eöttves iurati civis et Stephani similiter Eöttves, alias Kolosi, tamquam superiorum et primariorum in Ceha sive collegio Aurifabrorum, caeterorumque adeo universorum magistrorum, et artificum Aurifabrorum Marosvásárhelyini residentium, exhibuerunt nobis et praesentaverunt litteras quasdam solitum privilegium,articulosque et ritus ordinis aurifabrilis artificum sese continentes et exprimentes ab ipsis eiusdem Aurifabris ipsorumque successoribus universis, cum spe et fiducia principalis favoris et annuentiae nostrae perpetuo observandos et custodiendos collatas, in forma libelli simplicique papiro confectas, ac sub liga cordae sericeae versicoloris, sigilloque eiusdem civitatis Marosvásárhely privilegiali impresso atque adeo nominum annotato iudicis et iuratorum civium subscriptis emanatas, supplicantes nobis debita cum instantia, ut nos easdem litteras omniaque et singula in eisdem contenta, ratas, gratas et accepta habentes, praesentibusque litteris nostris verbotenus inseri et inscribi facientes, perpetuo valituras confirmare ac eisdem instar aliorum magistrorum regni nostrae Tran-

sylvaniae partiumque Hungariae eidem adnexarum, ubivis cehas et confraternitates, in eadem arte aurificia haben- u n in quantum inde nostro, aliorumque iuribus deroga- men non foret, uti frui et gaudere successivis semper temporibus concedere dignaremur. Quarum quidem litera- rum privilegialium tenor hic est:

Nos Stephanus Szőcz maior iudex primarius caeterique iurati cives et senatores civitatis Marosvásárhely. Damus pro memoria tenore praesentium, quorum interest univer- sis, quod nos accurata consideratione trutinantes inter caeteras artes externas, quas hodie mechanicas dici- mus, nom ultimo ponendam esse artem Aurificiam, ut- pote quia versetur circa res et metalla terrae praeci- osiora et saepe numero per eiusdem artis magistros plurima hominibus conficiantur et inferri soleant incom- moda, nisi certis, iisque severis animadversionibus et statutis inordinatae eius ordinis magistrorum licentiae occuratur ex eo, siculi est caeteros alicui artificii magistros in hac civitate nostra legitimis constitutionibus et regu- lis sui cuiusvis ordinis magisterio respondentibus viven- tes, ita artifices quoque aurifabros, hactenus propter illo- rum paucitatem dispersim existentes cum et alioquin per prudentem et circumspectum Martinum Eöttves, iuratum concivem nostrum et illius artis aurificiae magistrum seniorem et primarium diligenti cum instantia, nominibus et in personis universorum aurifabrorum, in hac eadem civitate nostra constitutorum, superinde requisiti scimus: in Ceham, sen confraternitatem connectere et redigere decrevimus; imo accedente clementı annuentia et con- sensu illustrissimi domini domini principis nostri, con- nectimus et redigimus, certosque articulos et regulas pro perfectiori artificii sui prosecutione et vitae honestioris ac utilioris norma, veluti in articulis ipsis praescripsimus, sequenti sub tenore.

Primus articulus.

Az Társaságban két főczéhmester légyen, kik ha elválasztatnak az tisztre, megesküdtessenek, kik minden holdnapban esztendőnként az ezüst mívet minden ötvesmesternek míhelyében megpróbálják, ha jó e, avagy nem, hogy senki ő közülök ne mérjen akármi mívet mívelni, mely tizennégy lathnál alább nyomna. Ha kit pedig ebben megérnek, elsőbben két lath ezüsttel büntettessenek, másodszor négygyel, harmadszor egy egész márchával; de ha ki ezzel az bűntetéssel nem gondolván, alább való ezüstből, a mint irva vagyon, mívelne, az ő mesterségitől megfosztassék és mindaddig czéh kivűl legyen, valamíg ismét ujabban a mesterségért eleget nem tészen.

Secundus.

Minden ötves mesternek tulajdon bélyege légyen, melyet minden ő kézi munkájára, ki félmarchánál többet nyom, réá üssen, ha ki ezt nem cselekszi, egy lath ezüst büntetése.

Tertius.

Az két czéhmesterek választása után választassanak a czéhtől két szolgáló Ifjú Mesterek, kik a czéhnak mindennemű dolgaiban szolgáljanak és az czéhmesterek parancsolatjától függjenek, ki, ha engedetlenségben találtatnának és az megirt Articulus ellen magokat vonagatnák, elsőbben egy lath ezüsttel büntetődjenek, másodszor kettővel; ha harmadszor is ugyanazon engedetlenségben találtatnának, kezdjék elől a' szolgálatnak rendit, mely szolgálatnak rendi két esztendő légyen, de az is úgy, ha más Ifjú Mester találtatik utána, rajta marad. (!)

Quartus.

Minden mesterlegény kiválasztatván az hazafiaitól, valahol lakott 's tanult légyen, ha magát az Céhben bé akarja helyheztetni, valamely mesternél tartozzék esztendeig szolgálni, úgy mindazonáltal, hogy az ő héti munkáinak méltó bére légyen, hogy így azon közben kitessék, ha tisztességbéli személy-e és méltó-e a' Céhban bévételre, avagy nem. Melyet, ha az legény kitölthet, annak utánna két mester által bizonyos napot kérjen a fő czéhmesterektől, az czéhmesterek pedig tartozzanak czéhet gyűjteni és ugyanazoknak az ő vérszerint való atyafiságát, approdék (!) tanúló esztendeinek kitöltését mind levelével 's mind beszéddel tudásokra adni, mely levelet akkor kell az ő tanító urától hozni, mikor az mesterremek megpróbálásának ideje eljövend. Az *mesterremek* pedig ez légyen : Egy konoros kupát csináljan, egy hellymes pecsétnyomót és egy aranygyűrűt, kiben egy tündeklő margarita béfoglalván légyen és ezek nem másutt, hanem az hütös czéhmesternek míhelyében készíttessenek el, mely mesterremek kész légyen az behatározott bizonyos napra, melyet ő néki az egész czéh præfigál és így megpróbáltatván mestersége, az mely napra a mesterremek megkészűl, az egész czéh eleiben megmutatván, ha az remek illendő lészen bévételre, a' mellett tartozzék béadni négy forintot 's két font viaszszat az czéhnak. Annak utánna tartozzék egy tisztességes lakadalommal, mely egy ebéd és egy vacsorából álljan, egy-egy asztalra három tisztességes tál étket 's egy-egy pecsenyét és ezek mellett öt veder bort fogyatkozás nélkűlt administrálván. Mely mesterlegény remeke bémutatása után az szokott rendtartás szerént mesterséget akarván követni, tartozzék az czéhnak egy tisztességes mesterasztallal, melyből is az fizetés dolgában a fenn megirt mód és rendtartás mindenképpen observáltassék; akkor is pedig tartozik négy forinttal, két font

viaszszal, a czéhmestereknek pedig egy-egy ezüstre metszett pecsétnyomóval az czéhmestereknek magok nevekre, melyeket az első tál étkek mellett bémutatni. Valameddig pedig az mesterlegény házasságra nem adja magát, mesterséget nem követhet, ha pedig a' legény mester fia lészen, vagy valamely ötves mesterlegény ötves mester ember leányát, vagy feleségét elvészi, fél mesterséggel tartoznak.

Quintus.

Ha valamely ötves mester valamely szabad, vagy mezővárostól ide az városra jönne, addig az mesterek közé ne adhassa magát, valamig az megnevezett mód szerént először meg nem próbáltatik mestersége és az czéhnek eleget nem tészen, eléadván genealogiájáról és annak előtte az tanúlásban magaviseléséről való levelét, okát is adván hitelesen, miért kelletett elhadni előbbeni lakóhelyét.

Sextus.

Minden holdnapban az czéhnek bégyűlése légyen, kire az főczéhmestereknek táblajártatására comparéáljanak; ha penig valaki elmulathatatlan dolga miatt jelen nem lehetne, az ilyen tartozzék az főczéhmestereknek tudásokra adni, melynek megengedésére hatalmak légyen a főczéhmestereknek; de ha ki vakmerőképpen mullatná el, két lath ezüst büntetése.

Septimus.

Máshonnan való ötvesnek csak egynek se légyen szabad itt a' városban mívével életét keresni, mívelni, és az országos sokadalom napjának előtte itt akármi időben is árúlni, mert az czéhnak szabadsága lészen az olyanaknak ellene állani, az sokadalom napján is pedig szabadságok

lészen az máshonnan valóknak míveket megpróbálni, az kikhez az próba hozzá térhet és ha kinek hamis mive találtatik, hatalmak lészen az olyan műnek elvételére. Ha penig valamely ötvesmester, az ki mívével akar élni, ez városban czéh ellen, vagy nemes szabadságához bízván, vagy csak nemes ember házában lakván is, az czéhnak privilegiuma 's fellyűl megirt rendtartása ellen igyekeznék mívével élni, az mint egyéb erős czéheknek szokása 's törvénye ez, méltán elmehetnek ennek az czéhnek hütös mesteri, az birótól város szolgáját kérvén, annak az ötves mesterembernek bűntetésére nemes házhaz is, nem igyekezvén azzal az ház nemességének praeiudiciumára.

Octavus.

Ha Istennek tetszéséből valamely mesternek felesége özvegyen maradánd, és az az asszony mívhelyt akarna tartani, egy esztendő három napnak eltöltéig, érdeme szerént való héti bérre (nem úgy, hogy szolgájának részéből való mívet adna) legényt tartani engedtetik, úgy mindazáltal, ha addig megholt urának nevét viseli, eltelvén pedig az esztendő három nap, tovább mívhelyt tartani nem engedtetik.

Nonus.

Senkinek se légyen [1] szabad rossz aranyat és sárgarezet megaranyozni, lopott avagy praedáltatott aranyat, ezüstet tudva megvenni, hamis köveket jóféle gyanánt aranyban béfoglalni, sőt ha olyan arany vagy ezüst mívet eladott is volna valaki, az holott valamely vévőnél feltaláltatik, szabad légyen attól elhozni és megpróbálni, jó-e, vagy nem, és ha affélében megérik, az mesterembert, a ki eladta volt 's magát meg nem mentheti, az olyan műnek

[1] A másolatban, nyilván hibásan: «tselédjén» áll.

poenitus eltulajdonítására szabadsága légyen az czéhnak, contentáltatván annak áráról azzal az mesterrel az vévőt és a' mellett érdeme szerént megbüntetvén. Ha pedig valaki az mesterek közűl találkoznék, ki lopott aranyat, vagy sárgarezet aranyozott volna meg, avagy pedig jó kő gyanánt hamis követ foglalt volna bé, egy gíra ezüsttel büntettessék meg a czéh előtt.

Decimus.

Ha ki az mesterek közűl valamely mesterlegényt fogad bé maga mellé és annak munkáinak harmad, avagy valamely részét néki adja, avagy pedig az műnek keresetiben legényével társalkodik, egy egész márcha ezüsttel büntettessék, hanem az legényinek munkáihoz illendő fizetést hétre adjon.

Undecimus.

Egy mesternek ne légyen szabad egy tanúlóinasnál többet tartani addig, míg annak ideinek fele el nem telik. Félideje eltelvén, szabad lészen mást is fogadni. Minden tanúló inas pedig, hogy az ő urának természetihez hozzászokhassék, elsőbben próbálja hat hétig, ha szereti-e a szállást, vagy nem, ki eltelvén, tartozzék az ő urához magát bészegődtetni az két czéhmesterek előtt s őt az ura ne merje tovább tartani és az czéhnek tartozzék két forintot 's két font viaszszat adni, az szegődtető mestereknek is pedig egy tál étekkel egy pecsenyével és két kupa borral és az ő hűségének nagyobb bizonyságára, az urának tartozik magáért kezeseket állitani, hogy ő egész négy esztendeig az urát igazán jámborúl szolgálja (úgy mindazáltal ha nem ötves itt való mester fia). Első két esztendeig magának kell ruházatjára gondot viselni, lábbéliről megválva; az hátra való két esztendőben pedig

tartozik ötet az ura ruházni. Ha pedig azon czélból való mesteremben fia szegődik más mesteremberhez az műre, tartozik az is négy esztendőt eltölteni és két font viaszszat adni, egyebet nem. Ha pedig az mesterember maga gyermekét maga akarja tanítani az műre, az czéhnak megjelentse — szabadsága is van az ő atyjának, az mikoron fel akarja szabadítani, ha ki penig a tanúló inasok közűl bár idős volna is, az négy esztendőnek előtte elhadná az ő urát és két hétig hozzá haza nem menne, annak utánna különben bé ne fogadtassék, hanem ha egy forintot tészen le 'a czéhnak és így ismét helyében állván kitöltheti esztendeit. Ha másodszor is elhadná, két forinttal tartozik; de harmadszor igaz okát nem adhatván, miért hadta el az urát, czéh nélkűlt légyen.

Duodecimus.

Az tanúló inasok közűl, vagy mesterlegények közűl ha ki lopásban találtatik, kevés lopásért büntetése az czéhnak szabadságában légyen; de nagy és derekas lopásért biró eleiben vitessék. Ha pedig az czéhnak, vagy közönségesen magokra néző dologban, vagy külön személyében, valakinek legényivel avagy czéhbeli mesterrel czéhbéli dologból valami egyenetlenségek lenne, azt a czéh igazitsa el köztek.

Decimus tertius.

Ha valamely mesterlegény el akarja hadni az ő urát, tartozik, hogy annak előtte az urának két héttel adja tudtára, mely két hetet *búcsúzó hét*nek hívnak és az ilyen szolga ha tovább akarna másnál az városban mívelni, senki az mesterek közűl meg ne merje addig fogadni, valameddig az előbbeni urától meg nem érti, ha az búcsúzó hetet megszolgálta-e nálla, avagy nem, 's mint vált

meg tőle. Ha ki penig az legények közül hívalkodással és ide s tova járással akarná az urától búcsúzó hetit elvonni — urának bosszúságára — azután pedig más mesterhez igyekeznék menni, addig attól bé ne fogadtassék, míglen az elhagyott urával meg nem békéllik, mert ha valaki efféléknek mívet ad, két lath ezüst büntetése. Egy mester is pedig ne mérje más mesternek legényét vagy inassát elhitetni, egy fél márcha ezüst büntetés alatt. Ha pedig valaki az mesterek közűl az más mestertől elfutott tanúló inast magához vinne, avagy czéhmesterhez híre nélkűlt maga házánál tartaná, két lath ezüsttel büntettessék meg.

Decimus quartus.

Az legényeknek ne légyen szabad itt az városban magoknak se titkon se nyilván mívelni, sem darab ezüstekkel kereskedni, mert valaki az legények közűl és mások közűl is ebben megtapasztaltatik, attól az az mű és ezüst, a kivel kereskedett, és készített, elvétetik és az ilyen legény nem mívelhet senkinek s mestersége sem adatik addig, valamíg dolgát az mesterek előtt el nem igazítja és az lyen szolgák közűl, ha valamely az ő urát, vagy az mesterek közűl valakit cselekedetivel és beszédivel megbántott volna, senki mívhelyében addig bé ne fogadja, valamíg az mestert, a' ki ellen vétett volt, meg nem követi, és ezen büntetés alatt nem lészen szabad sem az mesterlegénynek, sem az tanúlóinasnak az ura formáját annak engedelme nélkűl követni és kiformálni.

Decimus quintus.

Senki sem az mesterek, sem legények, sem pedig az inasok közűl ne adja magát részegségre 's rút szitkoknak cselekedetire, az önnön maga és főképpen az egész Társaságnak gyalázatjára, mert valaki ebben találtatik, elsőb-

ben egy lath ezüsttel, másodszor kettővel, harmadszor huszonnégy nehézék ezüsttel büntettessék meg; végezetre, ha mesterember lészen, az Társaságból kirekesztessék, ha penig mesterlegény, avagy tanúlóinas lészen, elsőbben ötven pénzzel, másodszor egy forinttal, harmadszor két forinttal, negyedszer mesterségének és munkáinak eltiltásával büntettessék.

Decimus sextus.

Mindem mester csak annyi mívet fogadjon fel, kit bizonyos ideig egy mesterlegényével és egy inassával maga is elvégezhet. Valamely mesterembernek egy legénye vagyon, arra mást ne fogadhasson, valamíg azt el nem ereszti tőlle; mert valaki ez ellen cselekszik, elsőbben négy lath ezüsttel, másodszor huszonnégy pisetum ezüsttel, harmadszor egy egész márcha ezüsttel büntettessék meg. Annak felette, ha valamely mester hízelkedésével, avagy szép beszédével elvítetné az míveltető emberrel annak béfogadott mívét ő magához és más mesternek jó mívét gyalázná ok nélkűlt, réá bizonyosodván az az cselekedet, egy márcha ezüsttel büntettessék meg és a ki azon órában tőlle elbocsáttatott aranyot vagy ezüstet, attól, ki elsőbben meg akarta venni, annak ellene megkerűlné és megvenné, elsőbben két lath ezüsttel büntettessék meg; ha másodszor cselekszi, többel is. Nem is leszen szabad itt a városban az mestereknek legények mívét eladni és árúlni félmárcha ezüst büntetés alatt.

Decimus septimus.

Valamely mester valakinek ezüstet olvasztánd meg, és az, az kié, darabonként akarná tőle elvinni, azt megprobálja a' mester, ha jó-é avagy nem; ha jó lészen, az önnön bélyegjével megjegyezze, ha penig jó nem leszen,

adja úgy ki, az mint megöntetett fejérítés és megszínlés nélkült, két lath ezüst büntetés alatt.

Decimus octavus.

Az mely inas az czéhtől eleiben rendeltetett négy esztendőt igazán jámborúl kitöltötte, akkor felszabadíttatván, az czéh annak bizonyságára tanúló levelet adjon néki, melyért egy forinttal tartozik az czéhnak. Mely hogy ő néki mindenütt, valahová tanúságnak okáért, avagy megmaradásnak okáért mégyen valamely városra bizonysága légyen az ő apródék esztendeinek kitöltéséről, és így minden szász, magyar, mező és kolcsos várasakban míve adassék, mint egyéb erős kolcsos várasakban ötves mesternél tanúlt mesterlegénynek. Ha penig interim valamely városban ott lakóúl meg akarnának maradni és czéhet akarnak követni, abban az városban lakó czéhbéli mestereknek szokott törvények szerént való igazságát megadván, szabados légyen.

Decimus nonus.

Az czéhnak pedig pecsétin ilyen czímer lészen: egy háromtornyú kapuköz, az kapu közt pedig egy ötvesrendű mesterember mívelni láttatik az ő rendi szerént; az pecsétczímernek körűlette ez az írás legyen: Sigillum aurifabrorum MVásárhelyen(sium.)

Vigesimus.

Ha valamely ember arany, vagy ezüst marhát becsülni vinne, akarván megtudni, mennyit nyomjon, erre csak az két főczéhmesternek legyen hatalmak és ha valamely közönséges mester abban ártja magát, két lath ezüsttel büntettessék meg; az becsülésnek jutalma pedig ez, hogy az két főczéhmesterek, minden forint érő becsűből két-

két pénzt végyenek, a' mint ez az városnak közönséges szokásában megtartatik.

Vigesimus primus.

Minthogy mind a tisztességes rendtartás 's mint pedig a kegyesség azt kívánja, hogy kiki mind az halottaknak is utolsó tisztességeket megadja és jó reménység alatt az embernek következendő dicsőségre való feltámadását higyje, erre nézve kiki az mesterek közűl személye szerént jelen légyen, az sírásás az ifjú mestereknek tisztek lészen vagy magak, vagy fizetések által Interim, ha valamely mester házánál idegeny ember meghalna, tartozzanak azt is eltemetni egyéb czéheknek rendtartása szerént, hasonlóképpen mint az magok halottakat. Hogy pedig a mesterek ezaránt ne vétkezzenek, az Társaság rendet tartván, az ifjú mesterek tartozzanak elvinni is az halottat, melynek végbenvitelétől senkinek nem illik 's nem is engedtetik meg, még az legényeknek is, hogy magokat vonagassák. Ha valaki penig ez rendtartásnak ellene igyekeznék, bár idős volna is, ifjú mester renden lévén, az fő czéhmestereknek nem engednének, valahányszor vétkeznek, mindannyiszor egy-egy pisetum ezüsttel büntettessenek.

Vigesimus secundus.

Nemcsak az több rendeknek példájából indíttatunk fel az jó erkölcseknek követésére, hanem az Istennek parancsolatja is mi tőlünk földiektől az kivánja, hogy itt az gyarló testben a' mi előttünk járóinknak tisztességet tegyünk és kiváltképpen az Társaságban lévők egyikünk az másikunkat megbecsülje s úgy viselje magát kiki, mint a mint illik. Annak okáért az Társaságban az ifjú mesterek az öreg mesterek ellen ne zúgolódjanak, ellenek ne

támadjanak, sőt azok az rendnek 's időnek kivánsága szerént is mind az ülésben ,s mind szólásban elsők légyenek ezek is pedig az ifju mesterekhez kegyességgel tartozzanak lenni és minden mester az ő néki rendelt helyen tartsa magát, ha mit akar mondani, ülve mondja el és senki kiváltképpen az ily mesterek közűl, ha valamely dolognak véghezvitelében vadnak foglalatosok, öszvegyűlvén, ne merje az régi idős mesternek szavát szavával, avagy magaviselésével megelőzni; ha kinek pedig maga személyére nézendő dolga vagyon, kit más ellen az czéh előtt elé akar hozni, az felállván a' czéh előtt, úgy szóljon, és ha kit az főczehmesterek módja kivűl való bőbeszédjiért megfeddenek és semmit nem fogna rajta, ismét ha ki vakmerőképpen helyéről felugranék, valahányszor cselekeszik, annyiszor egy pisetum ezüsttel büntettessenek meg

Vigesimus tertius.

Ha valamely mester az Társaság közűl megbetegednék, hosszú betegsége miatt való fogyatkozására nézve az főczéhmesterek, ha jót akarnak vélle cselekezni, szabad légyen azt a' czéh ládájából expleálni.

Vigesimus quartus.

Mind az öreg 's mind az ifjú mesterek egymást az czéhben es azon kivűl is tisztességben tartsák; az ő két fő czéhmestereknek mindenekben engedjenek, viszont ezek is az mint illik az rendtartás szerént minden mesternek egyenlőképpen igazzal tartoznak. Valaki penig a' főczéhmesterekhez engedetlen lészen, avagy valamelyiket meggyalázza, reábizonyosodván, elsőbben egy lath ezüsttel, másodszor kettővel, harmadszor félmárcha ezüsttel büntettessék meg; de ha mindezekkel sem gondolna, legényétől, inasától megfosztatván, mívhelyétől is eltiltassék. Ha

ki penig az mesterek közűl birságon marad, és azt az első gyűléskor meg nem adja, annak letételire más öszvegyűléskor is intessék, ha ugyan meg nem akarná adni, mive és legénye fogadtassék el, míg megadja.

Ultimus.

Ha azért a' két fő czéhmesterek is tunyán járnak el tisztjekben és gondviseletlenek fognak lenni, kétszerte való büntetést érdemelnek.

Quos omnes articulos eisdem aurifabris eorumque in arte sua successoribus universis modo praemisso observandos extradedimus et iis omnibus instar alienis ordinis artificum in hac civitate nostra in ceha et uno confraternitatis nexu existentibus, uti frui et gaudere omnimodo permisimus et concessimus harum litterarum sigillo nostro authentico roboratorum vigore et testimonio.

Datum in praescripta civitate MVásárhely die prima Aprilis anno Millesimo sexcentesimo trigesimo secundo. Subscriptum erat Stephanus Szeőtts, major iudex primarius ceterique iurati cives civitatis Marus Vásárhely mpr.

Nos itaque praemissa supplicatione nobis modo, quo supra porrecta, benigne exaudita et admissa, praescriptas litteras privilegiales, nobis modo praemisso exhibitas — praesentibus litteris nostris, de verbo ad verbum sine diminutione et augmento aliquali insertas et inscriptas — quod omnes earundem continentias, clausulas, articulos et puncta eatenus, quatenus eaedem rite et legitime existunt emanatae, viribusque earum veritas suffragatur, praemissis sub conditionibus, ratas gratas ac accepta habentes, pro antefatis Martino et Stephano Eöttves, tamquam primariis ceterisque magistris aurifabris Marosvásárhelyini degentibus et eorum successoribus universis perpetuo valituras confirmavimus, imo ipsos praedeclaratis universis articulis et privilegiis ac etiam praerogativis et liber-

tatibus, quibus aliorum locorum eius ordinis magistri cehas habentes uti consueverunt, uti frui et gaudere in perpetuum concessimus, ac ab universis quoque regni nostri aurificibus et cuiusvis functionis et praeeminentiae hominibus concedere mandamus et committimus. Harum nostrarum pendentis et authentici sigilli nostri munimine roboratarum vigore et testimonio litterarum mediante.

Datum in arce nostra Fogaras die decima quinta Julii, anno Domini Millesimo sexcentesimo trigesimo secundo.

Georgius Rákóczÿ — Stephanus Kovachochy
cancellarius.

Anno Domini 1633. feria quarta proxima post festum sancti Gregorii papae coram domino iudice et iuratis civibus ac senatoribus exhibitae et praesentatae, tandem vero in publica congregatione totius civitatis Maros Vásárhelyiensis in castello existente publicatum nullo contradicente.

Johannes Szántai
iuratus civis et item
notarius civitatis mpr.

Kivül: A marosvásárhelyi Czéh privilegiuma. Mellyet a kolozsvári Czéh közmegedgyezésből kiiratatott és általhozatott Fejérvári János czéhbeli tagja által.

(XIX. sz. másolata az Erdélyi Muzeum levéltárában.)

36.

A kolozsvári szabóczéh négy czéhmesterének bizonyítványa a nagyszebeni Haelmann Mátyás számára, hogy 4 inas esztendejét becsülettel kiszolgálta. Kolozsvártt, 1633 ápr. 15.

Wir Ambrosius Gasner, Nyilas István, Laurentius Boart, Olajos Zabó János, Tzechmeister der löblichen Schneider Czeh ihn Clausenburg thun khund jeder menniglichen, wenn es sich geburet, das auff heut dato fur uns erschinnen ist der ehrbare Junge Gesell, Matthias

Haelman, des wolgeachten und ehrbaren Martini Haelmans Shon aus der Haermahnstat. Nach dem Ehr (!) das Schneider handwerk löblicher gewonhajt, sejne lehr Jar volkömliger weÿs erstattet hatt, und die oben gemelte vir ganzer jahr bei dem ehrsammen und wolgeachten hern Johannem Haertel, Zechgenossen alhie in Clausenburg gelehrnet hatt uns derhalben gebetten Ihm wahre Urkhund mitt zuthajlen. Nachdem aber sejm bitt zimlich ist: Ihm die mitt czuthajlen haben wir for billich und recht ahngesegen, bekhennen derehalben hiemÿtt offentlich, das obgedachter Matthias Haelman sejm lehr jahr volkömliger weÿsz gelernett und ehrstattet hatt; hatt auch die czeÿtt sejner lehr jahr sich ehrlich und aufrichtig verhalten, wie es sich eÿnem ehrligen Jungen Gesellellen (!) gebürett; und ist auch mÿtt eÿnem erhligen Bescheid von uns verschiden. Bittend derohalben ahn eÿnen Jeden ehrsammen Majster und Gesellen, wollent diesen ehrsammen Mathiam Haelmannum ahnnemen und befördern, weliches wÿr den auch kegen die eurigen freundlich vergleichen und verschulden wollen. Ihn Uhrkhund aber haben mjr (!) disen unseren Brieff, mitt unserem Tzech Sigill wollen besttigen (!) und bekreftigen.

Gegeben in Clausenburg Ihm Jahr tausent sechs hundert und draj und dreisichten den 15. tag Aprill:

(P. s.)

Georgius Nihel
mppria

(Eredetije, patens alakban, papírba nyomott pecsétnyomóval, az Erdélyi Muzeum levéltárában.)

37.

A kolozsvári ötvösczéh jegyzőkönyvéből az 1635. évi feljegyzések.

Anno Domini 1635 Die 28 Aprilis.

Egész Czéhűl ő kegyelmek együtt levén, elsőben az

probát meglátogatván Czéhünknek rendtartása szerént, annak utánna ő kegyelmek több szükséges dolgokat is szemek eleiben vevén, az becsületes Czéhnek hogy nagy kára és gyalázatja ne következzék, mivel értvén kegyelmes Fejedelmünk ő nagyságának is kemény parancsolatját, az aranynak megvétele felől, mivel hogy az panasz főképpen az ötvösekre és áros emberekre vagyon : ő kegyelmek végezték és keményen is megtiltották, hogy senki azféle aranyat az fejedelem tilalma ellen ne merészeljen venni, mert valamely ember megtapasztalódik benne, feje, jószága minden kegyelem nélkűl, az fejedelem parancsolatja szerént exequáltatik. Az arannak is esztendőnként való ki nem adása (melyről az Czéh ládájában donationk vagyon) ez miatt esett.

Ugyan ezen czéhgyűlésekor végezték ő kegyelmek egész czéhűl, idés uraim is mind bennlévén, hogy Szigethi Thamás nevű ötvös legény ne mivelhessen addig, valamég az becsületes Czéhet nem contentálja az reá imponált egy gira ezüstről. Mivel ő volt főoka az *sárgaréz gyűrőnek* megfaragásának és zománczolásának és maga foglalta be az követi is az réz gyűrűben, melyért ő kegyelmek mívét feltiltották mind addig, valamég az becsületes Czéhnek kedvit nem találja rólla és nem contentálja.

Zilahi Pál uram inasa is Daroczi Ferkó ebben az dologban részes volt, mivelhogy azt az sárgarézből való gyűrűt ő öntötte, kireszelte, annak utánna hogy megzománczolták (az Brozer István uram inasa, Váradi János is részes volt az megfaragásában), de annak utánna az megnevezett Daróczy Ferkó megaranyazta. Szigethi Thamás, az mind feljebb is megmondottuk, ő foglalta bele az követ.

Erre is az megnevezett inasra Daroczi Ferkőre egész czéhűl ő kegyelmek ilyen büntetést vetettek, hogy addég az ötvösmű nélkűl legyen, valamég az becsületes Czéh-

nek kedvit nem keresi. Hogy tudni illik az idés urainkban begyüjtvén, ő kegyelmeket megkövettesse két uraink által, hogy soha több ezféle rosz dologban nem elegíti magát és meg is javúlhat, mind ő s mind Szigethi Thamás. Az reá imponált büntetésről Szigethi Thamás contentálta az becsületes Czéhet.

Az Daróczi Ferkó dolgát is így igazították el ő kegyelmek és így végeztenek felőlle, hogy adjon egy gira ezüstöt az atyja az Czéhben, az mely legyen az Czéh ládájában mind addég, valamég idejét jámborúl ki nem tölti az uránál; ha penig jámborúl kitölti, pénz nélkűl ő kegyelmek kiadják, aloquin ott marad. Annak okáért Daróczÿ András is az atyja jelen lévén és értvén az ő kegyelmek végezésit, semmit az ellen nem reluctálván az egy gira ezüstöt beadá: egy ezüstös vasbotot, melyet ő kegyelmek az Czéh ládájában tettek.

Eodem anno. Die vero 23. Mensis Junii.

Ő kegyelmék czéhűl együtt lévén, az előbbi végezéseket confirmálták, az mint következik:

1. Ha valamely idegen ötvös legény mesterremeket akar követni, az nemzetséglevelet megszerezze, és úgy fogjon az mesterremek csináláshoz, hogy az mesterremekkel együtt bevihesse, mert addég be nem veszik mesterremekét.

2. Ha az mesterremekes legény, akár idegen akár itt való legyen, megmátkásodik, s be akar az Czéhben állani, elsőben *írassa be magát az város könyvében*, és *megesküvén Fejedelmünknek*, és az város közzé, úgy vétessék be annak annak utánna az Czéhben.

3. Ugyan akkor végezték ő kegyelmek czéhűl, hogy ha ki mesterremeket csinál, négy gira ezüstből csinálja, szép tetteles(!) legyen, osztán három holnapra elvégezze, mert ha az három holnapot meghaladja az mesterremek csinálás az legénnek sétálása vagy hivalkodása miatt, minden hétre tartozzék házbért fizetni úgy mint den. 50.

4. Azt is végezték ő kegyelmek, hogy valamely ötvös mester inast akar szegődtetni az ötvösműnek tanúlására, elsőben azt tudakozza meg az mester szorgalmatosan mikor hozzá fogadja, ha nem jobbágy fiu-e, ha nem budosó? és ha jó nemzet, az czéhmesterek is ezeknek végére menvén, úgy szegődtessék be az inast.

5. Ő kegyelmek egész czéhűl azt is végezték, hogy valamely ötvöslegény idegen országból vagy városból jönne ide Colosvárra, és itt akarna mivelni, az ötvös legények előttökjáróit és gondviselőit, az kik Gazdáknak is mondatnak, azokat találják meg és azok által keressenek mívet az mesterhez. Hogy ha penig valamely ötvöslegény gazdáját elhadná, és más mesterhez akarna mívet kéretni, ugyanazon Gazdák által keressen mívet, mert azok tudván a Czéhnek törvényit, és rendtartásit, szorgalmatoson megtudakozván, és végére menvén az mestertől, az kit elhagyott az legény, mint vált meg urától, gazdájától, hogy ha nincsie(!) ellene, hogy más mesterhez kéret mívet és nem kedve ellen hattae el, annak szorgalmatoson végére menvén, úgy kérjen ez mívet neki és az mester is úgy adjon mívet az leginnek, hogy egyiknek is iniuriájára ne legyen. És egy legény is azokon az megnevezett Gazdákon és előttökjárókon kivűl abban ne ingerelje(!) magát, hogy mívet kérjen valamely legénnek, mert nem ő tisztek, büntetés nélkűl is nem szenvedik. Mivel hogy eddig is sok panaszkodások és nyavalyák jöttenek azféle miatt közinkben, osztán ha nem többször is, de minden esztendőben négyszer vagy ötször, az mint az dolog kivánja gyűljenek össze, legyen valami disciplina közöttök, az mint az mi Istenben elnyugott atyáink idejében volt. Hogy igy mind az becsületes Czéhnek tisztessége és jó hire neve megmaradjon. És mind az ötvöslegényeknek is az ő jó hírök nevek és engedelmességek megmaradjon.

6. Azt is végezték ő kegyelmek, hogy valamely legény ez várasra jön, itt Colosváratt akar mivelni, az feljebb

megnevezett Gazdák által valamely ötvös mesterhez mívet kéret, az az mester szorgalmatoson megtudakozza állapotját, ha czéhes helyen tanult-e, és ha vagyon-e apród levele, megmutassa igazságát, mert az miatt is sok nyavalyák jöttenek be közinkben.

(Eredetije az Erdélyi Muzeum levéltárában.)

38.

Tordai szabómesterek a kolozsvári szabóczéhet tudósítják, hogy a váradi és debreczeni szabók az országgyűlés és fejedelem elött kérdőre akarják őket vonni, a miért a szűrposztó végekben való kivitelében őket meggátolták. Tordán, 1639 márcz. 15.

Szolgálatunkot ajánljuk Kegyelmeteknek mint böcsületes szomszéd urainknak. Istentől ő Felségétől minden jót, jó egészséget hosszú életet boldogúl megadatni Kegyelmeteknek mind egész czéhűl kévánunk.

Kegyelmeteket ilyen dologból kelleték megtalálnunk, hogy az elmult esztendőben egy Szabó János nevű legényünköt küldtök volt Kegyelmetekhez ilyen dologból: tudhatja Kegyelmetek azt, hogy az magyarországi szűrszabóknak nem volt szabad az szűrt kivinnie végben, azért az ország s az ő Nagysága mandátomának pariáját kéretvén Kegyelmetektől, annak pariáját adta Kegyelmetek, a mellett levelét is küldötte Kegyelmetek, hogy mi valóban megvizsgálnók azokot az szabókot, hogy valami contarokot mellettek ne hordoznának, akiket megtapasztalhattunk bennek, azokat mi megpriváltuk, az melyre Kegyelmetek emlékezhetik és Kegyelmeteknek értésére is adtunk, azért Kegyelmetek két emberséges czéhbeli urunkot Bertecei Georgiot s Lucz Jánost általküldte volt Kegyelmetek annak az dolognak eligazítására. Mostan azért az váradi szabók és debreczeniek bejövén, adták értésünkre, hogy azért az dologért nem hadnak bennün-

ket, az ország előtt s ő Nagysága előtt meg akarnak szólítani bennünket, azért Kegyelmeteket mi idején tudosítjuk abból az dologból, hogyha az az dolog úgy talál lenni, idején korán jobb gondot viselni Kegyelmeteknek is, hogy mi is meg ne károsodjunk, kicsiny ellenséget nem kell az embernek tréfára venni.

Tartsa meg Isten Kegyelmeteket jó egészségben boldogúl hosszú ideiglen.

Anno 1639 die 15 Martii actum Thordae.

Kegyelmetek szomszéd jó akarói

Szabó Ferencz és
Szabó György mp.

Külső czím: Adassék ez levelem Kolozsvárott az böcsületes szabó cheha urainknak, nekünk jó akaró szomszéd urainknak kezekben.

Hátán: Exhibitae sunt anno 1639 die 21. Aprilis coram a. d. Seniores in cheha nostra Sartorum.

(Eredetije az Erdélyi Muzeum levéltárában.)

39.

A kolozsvári ötvösczéh ifjú mesterei sérelmei és panaszai az ötvösczéh előtt az ötvöslegények ellen, egy sírásásnál támadt viszály következtében. Kolozsvárt 1639.

Tisztelendő becsületes uraink emlékezhetik Kegyelmetek arra, minémü controversiánk volt az ötvöslegényekkel, az Henzler Ferencz temetésének sírja ásása felett az temető kertben, mely dologról szóval is kegyelmeteknek panaszt töttünk volt, mivel azt az mód nélkül való rút ocsmányságokat se czéhünk articulusa, se kegyelmetek egész czéhűl velünk egyetemben el nem szenvedhetné, akkoron más egy bizonyos időre halasztaná. Mostan annak okaért Kegyelmetek tisztelendő becsületes uraim kévánta azt az dolagnak valóságát, mint és hogy volt, igazán Kegyelmeteknek írásban beadnunk, kik mi-

némű rút és illetlen gyalázatos szóval illettenek volna fejenként bennünket, melyekre kiket kiket az legények közűl igazán eszünkben vévén, tudhatuk Kegyelmetek eleiben adnunk.

Mikoron mi ifjú ötvösmesterek czéhünk szokása és rendtartása szerént az temető kertben kimentünk volna az megholt Hanzler Ferencznek sírja megássára (!), béállánk és sírját mi két az vagy három ásó nyomra ástuk volna, az ötvös legények is kiérkezvén, annak módja szerint, mivel hogy (a) halott ötvös legény volt, az sírásást kezekben bocsáttuk, mindazonálltal két emberséges ifjú mester társunkat és atyánkfiát ott hattuk, hogy a sír illendőbb és jobb módjával készűljön. Ezen közben még mindnyájan ott kinn volnánk, az keserveseknek gondviselőiben kijövén közinkben, látta ennin való ott létünket, úgy mint Ferenczi Mihály uram, szóllíta meg engemet, kolcsos mestert, Ferenczi Bálint urammal félre híván, mondá: kegyelmeteknek semmivel nem gazdálkodhatunk, hanem kegyelmeteknek egy kevés pénzt küldünk ki, azzal kegyelmetek osztozzék fel annak módja szerént, mert nincs mód benne, hogy főzéssel gazdálkodhassuk kegyelmeteknek. Azt mi meg köszönűk. Ferenczi Mihály uram tőllünk eltávozván, ismét kijöve az temető kertben, hoza fl. 1 den. 98, mely száz kilenczven nyolcz pénznek egyik forintját attuk az ötves legényeknek egyenlő akaratból, Hossú János által. Melyet mikor el nem vettenek volna, mond Seres István, az ötvös legények gazdája: ez csak száz pénz, nekem ezt se add, ha az többit nem adod, két forintot attak, azt egy pénz héjával sem vesszük el. Mond mindjárt Váradi János is, az Kapusi Bálint legénye: uram ha nem adjátok, vagyom még egy egy póturánk. Mond Hossú János: én kolcsos mester híre nélkűl nem cselekedem. Én eljövék onnét, ez dolgot kulcsos mester uramnak tudtára adom. Kimenénk kolcsos mester uram Végh János és Szigeti Tamás uraimékkal, esmét meg-

kénálá kolesos mester uram a száz pénzzel az ötvös legéneket és gazdájokat Seres Istvánt, el nem vevé, hanem azt kívánná, hogy éppen két forintot adjunk nekik, maga minekünk atták, hogy osszuk fel velek egyaránt. Mindazonáltal látván indulatokat, annak az 98 pénznek 59 pénzét is nekik attuk, mely pénz tett fl. 1 den. 50.

Szölleösi Péter mond: ezt se add uram, ha az többit nem adod. Mind ez beszélgetés közben is sok zúgolódó beszédek is valának köztök. Azonban érkezék Tótházi István urammal Vighkedvű Pál uram is. Mond Seres István esmét: ne adjátok bár, ugyan leszen még egy tál étkünk, az két mestert is jól tarthatjuk. Elé álla Hussár Péter minekünk nekünk (!) Beÿziczerünk: ti nektek sem engedjük, hogy nekünk parancsoljatok. Mond kolesos mester uram: vagyon mi nekünk articulusunk, czéhmesterünk, ahoz tartjuk magunkat. Mond erre Werner János: nincs mi nekünk articulusunk uram, elszakadott és elfútta az szél, sok ideje hogy mesterkedtek ugyan azon, hogy articulust és rendet szabjatok nekünk, de még eddig végbe nem vihették, hanem ha ifjú János királt feltámasztjátok, avagy az vén Szakáll Patert állatjátok elé, de még is nem tehettek semmit is. Kékesi Benedek is elé álla, nagyot pökék elömben s mondá: pÿ orczátlanok! nem szégyenlitek az ebtől, ezt is torkon verve elveszitek töllünk, el sem élhetnétek, ha itt nem kabdozhatnátok, gyüjtsétek össze feleségeteket, gyermeteket, húshagyó kedden nyaljátok fel, nám ugyan reá éheztetek volt erre.

Látván ez dolognak rút és ártalmas becstelen kimenetelit, mi elindúlánk onnét. Fenesi István utánunk kiálta: maradjatok még, nem telt még el az félnapszám, ne vigyétek el olyan gyalázatotokra az pénzt, meg sem érdemlitek, maradjatok még, vagyon még egy darab sajtunk és fokhagymánk, kihozatjuk. Mond Rázmánj István: tavalji-e az üres, hát annál büdösebb, jól lakhattok vele. Pÿha orczátlanok! szégyenkedjetek, el mehettek véle, jer-

tek vissza, inkább lakjatok véle, csoda, hogy nem szégyenlitek az ebektől etc.

Tisztelendő, becsületes uraink, bizony mi mind ez sok rút útálatos gyalázatos szók között, melyet ugyan sürüséggel szórtanak reánk, mind meg nem érthettük, hanem ezeket, melyeket kegyelmeteknek tisztelendő, becsületes uraink ez levélben beadtunk. Immár ehez képest meggondolhatja kegyelmetek, miket nem mondottanak műhelyekben, együtt is, másutt is. Mikoron penig az testért mentünk volna, s az ház előtt énekletteneк, kérdette Radecius Bálint Beke Pál uramtól: még sem adott-é meg az kolcsos mester az pénzt? Mond Beke Pál: nem. Mond ismét Radecius Bálint: mondjátok meg neki, hogy adja meg, mert ha meg nem adja, oly gyalázat esik rajta, hogy fel nem venné száz forintért. Csak nem régen is mint egy két héttel ennek előtte mondotta Radicius Bálint egész czéhül nagy gyalázatunkra: egyéb helyekben ily rút dolog nincsen az ötvös czéhben, mint itt, hogy ha emberséges ember beáll az czéhben, tehát mindjárt hunczfutot csinálnak belőle. Ez szovára is penig három emberséges szava hihető ember bizonyságunk vadnak. Mi penig azok nem vagyunk. Annak okaért kérjük kegyelmeteket, mint kegyelmes atyáinkat, kegyelmetek ez méltatlan gyalázatos rajtunk tött dolgot el ne szenvedjen, mely dolgot kegyelmeteknek mint becsületes uraimnak szolgálhassunk meg. Isten tartsa meg kegyelmetek mind fejenként.

Alatta a büntetés kiszabása ezüstben, a mennyire az ötvös-czéh az ifjú mestereket sértegető legényeket elitélték.

Solvit.[1] Seres István, mivel hogy ő volt kezdője a dolognak p. 12.

Váradi Jánosra meg kell erősen pirongatni és büntetést p. 3.

[1] Más kézírással elibe írva: Solvit.

Szeöleösi Péterre vetettek büntetést p. 6.
Solvit. Huszár Péterre vetettek büntetést p. 24.
Solvit. Werner Jánosra vetettek büntetést m. 1 p. —
Solvit. Kékesi Benedekre vetettek büntetést m. 1 p. —
Solvit. Rázmáni Istvánra vetettek büntetést m. — 24 p.
Fenesi Istvánra vetettek büntetést m. — 24 p.
Solvit. Radecius Bálintra vetettek büntetést m. 1 p.[1] —

Ezeket be kell ez jövendő czéh napjára hozni, addég bé nem veszik az mesterremeket, ki sem adják.

Solvit. Huszár Péternek záloga vagyon az fél gira ezüstre. bevették remekét. Az Tótházi István záloga és az Kapusi Bálint büntése haloda ez jövő czéh napjára, akkor kell eligazítani.

*

Az ötvösczéh jegyzőkönyve Huszár Péter mesterremeke bevétele felől.

Die 30 Julii 1639. Volt czéhünk. Vették be az Huszár Péter mesterremekét, mivel próba-szedés nem lehetett, oka mi légyen, mert az fejedelemnek Rákóczi György urunknak kemeny parancsolatja érkezvén, hogy az Portára harmincz három kupát csináljanak éjjel nappal, és egy korsót, medenczét, tizenkét lottos ezüstből, tudván azírt azt, hogy probát nem adhatnak 14 lottos ezüstöt, nem jártuk el, mert minden mesternek tábláján olyan ezüst volt, hanem táblát bocsátottunk, mely miatt sok villongás volt, hogy nem kell bevenni, noha az czéh levelében is arról semmi írást nem találunk, hogy mikor vegyék be s mikor ne, de mindazonáltal bevötték ő kegyelmek. Látván az ifjúnak is Jaroszlara való útát, mely nagy kárára lehetett volna az atyjának, ha az társaságtúl elmaradott volna, és el nem mehetett volna. Azért ez okokra nízve mint kegyes atyák most megcselekedték. De mostan az fellyől megnevezett esztendőben és napon végezték ő kegyelmék, hogy ennek utána ne legyen az mesterremek bevétel, hanem próbaszedís után, szombaton, először az próbát meglátogatván, úgy mutassanak be mesterremeket, mert különben be nem veszik, azért usushan nem kell menni.[2]

*

[1] Ezek a kiszabott birságok olvashatók a czéh jegyzőkönyvében is, a hol a dolog röviden el van mondva.

[2] Ez a pont a czéh jegyzőkönyvében is megvan. Tehát onnan íratott ki. A következők is.

Az ötvös-czéh határozata, hogy kit fogadhatnak el temetni.

Anno 1650 die 28 Januarii együtt levén czéhűl végezték, hogy czéhmester uraimnak vigyázások legyen reá, micsoda halottat fogadnak fel temetni. Eodem végezték czéhűl, hogy egy mesternek is szolgájának vagy szolgálójának, se dajkájának gyermekét, ha szintén házánál tartja, és meg találna halni az mester házánál, fizetés nélkűl a czéh el ne temesse.

Eodem die Ferenczi Péterre két rendbeli panasz jött az czéhben, Rázmán István és Verner Mátyástól, hogy ő országban tapasztaltatott volna, ha reá bizonyosodik annál inkább az czéhből kirekesztessék, miglen dolgát jó mód alatt el nem igazítja.

(Egykorú feljegyzések egy íven, az Erdélyi Muzeum Egyl. levéltárában.)

40.

A kolozsvári ötvös legények és inasok czéhszabályzata. Kolozsvárt, 1640 decz. 12.

Nos Stephanus Baczi primarius et Andreas Hermannus regius judices, caeterique jurati cives et senatores liberae regiaeque civitatis Transilvaniae Coloswar. etc. Memoriae commendamus praesentium nostrarum litterarum tenore significantes quibus expedit universis: Quod prudentes et circumspecti viri Daniel Lintzeg, Ioannes Szakall, alter Ioannes Seler, centumviri, Ioannes Seres, Petrus Flescher alias Wogner, Paulus Zilahi similiter centumvir, Stephanus Broser et Samuel Köpeczi itidem centumvir, Cehae seu Collegii aurifabrorum moderatores seniores, in suis ac totius communitatis ejudem Collegii magistrorum nominibus et personis coram nobis comparentibus, proposuerunt, allegaveruntque hoc modo. Quod licet multis etiam retroactis abhinc annis prudentes et circumspecti quondam domini Michael Kathonaÿ et Petrus Filstich senior, rectores, et cum ipsis dominus Thomas Budaÿ, alias judex primarius hujus civitatis, Fran-

ciscus Keomüves et Gregorius Bonczidaÿ, similiter magistri aurifabri, juratique pro tunc cives, ac viri judici (!) maturitate insignes, longo rerum usu periti, ac morum integritate, gravitateque praestantissimi ad coërcendam refrenandamque famulorum mercenariorum ac tyronum aurifabrorum licentiam, insolentiam, morumque eorundem pravitatem emendandam atque castigandam, proque honesta et pietati consentanea juventutis disciplina, certos quosdam Articulos pro perpetua lege observandos ab ejus temporis judicibus et senatu impetrassent: Nihilominus tamen, quia propter varios, quibus haec quoque civitas ab eo tempore agitata est casus cumprimis vero ob Cehae moderatorum ad proterviam juventutis conniventiam, ea leges sensim ac sensim in desvetudinem venire, ac rursum juventutis effrenis licentia exindeque insolentia usque adeo gliscere jam coepit, ut nisi mature occuratur, valde verendum sit, ne cum totius Collegii summo dedecore omnis honesta disciplina prorsus dissoluta e medio ipsorum profligetur. Ideo, tum ob Dei omnipotentis honorem et gloriam, utpote qui ex bonis et pietati consentaneis hominum moribus maxime glorificatur; tum etiam propter Collegii sui honestatem et ornamentum, amovendamque ab eo omnem turpitudinem omneque quantum in ipsis est, dedecus, volentes ad praememoratorum praestantium virorum sui quondam Collegii luminum imitationem, de novo eosdem articulos, in quantum famulos mercenarios tyronesque suos concernunt ad praesentem suum statum unanimi consensu accomodatos, pro decenti perpetuoque juventutis suae regimine ac disciplina, in futurum tempus semper observandos pristino suo vigori restituere; postulaverunt a nobis debita cum instantia, ut renovatos eos articulos nobis nunc porrectos benevole perlegere, cognoscere, et sic ubi opus fuerit emendare, renovatosque et emendatos ratificare, confirmare, ac ipsis totique Collegio ipsorum sub majori sigillo

civitatis nostrae in forma perpetui privilegii dare et concedere dignaremur. Cum autem, vel intra paucos hosce annos compluribus exemplis famuli ac tyrones aurifabrorum dissolutos suos mores testatos, satis superque testatos nobis fecerint, multasque cum privatis hominibus tum etiam magistratui molestias creaverint, officii nostri esse duximus, quo non aurifabrorum tantum Collegio hac in parte subveniremus, verum etiam publicae honestati atque quieti consuleremus: Articulos itaque nobis exhibitos coramque perlectos diligenter cognoscentes, et ubi visum fuit ad aequitatis trutinam expensos emendantes, adaugentes et diminuentes, ex certa nostra scientia ac matura deliberatione acceptavimus, ratificavimus, roboravimus et confirmavimus ac ut facilius ab omnibus intelligerentur lingva vulgari Hungarica ipsis praevia ratione extra dedimus in hunc tenorem.

Mely igen szükséges légyen az Isten törvényének parancsolati mellett ez világi jó rendtartás és fenyiték; főképpen az ifjúság között: minden tisztességes gyülekezet megtapasztalhatja. Melyre nézve mi is egész czéhűl látván az mi ötvös legényinknek ártalmas szertartatlanságokat, a mely mind magoknak s mind az egész czéhnek nyilván való gyalázatjára és kárára vagyon, az mi elébbeli arról való privilegiumunkat, mely költ in anno Dni 1591. ujólan meglatogatván (igy!) és az mostani időhöz s az ifjaknak ez időbeli magokviseletéhez szabván, vévén példát erre az több tisztességes míves legények dicsíretes disciplinájokról is, teczett egész czéhűl minekünk ilyen Articulusokat eleikben adnunk, az mint rend szerént következnek.

Primus Articulus.

Szükség minden szolga rendnek arra vigyázni, hogy ifjúságát Isten parancsolatja szerént tiszta, jámbor, fegy-

hetetlen (így!) életben foglalja, és mind ura házánál s mind azon kivűl hű szolgálatban s szorgalmatos gondviselésben légyen Ha azért valamely legény felettébb való nappali vagy éjjeli részegségben, úczáról, úczára való tántorgásban, kiáltásban, ura házánál ideje korán le nem takarodásban, feslett személyekhez való cékálásban megtapasztaltatik; valamenyiszer míveli, mind annyiszor az czéhtől két forinttal fl. 2. büntetődjék. Az vétek penig ha szarvasabb lenne, úgy mint kiváltképpen orság, paráznaság és egyéb eféle és ehez hasonló; az biró és tanács autoritása alá eresztessék.[1]

Secundus Articulus.

Mivel semmi disciplina jó előljáró nélkűl hasznoson meg nem állhat; végeztetett, hogy az ötves legényeknek az két Czéhmesteren kivűl Atyjok és közönséges Gazdájok légyen, a kihez mindenben hallgassanak, az több czéheknek rendi szerént. Legyen két köztük-ülő mester is, az melyek nélkűl soha az legények összve ne gyűlhessenek, és az Czéh ellen semmit ne végezhessenek. Egyebüve penig öszvegyűlniek semmi üdőben szabad ne légyen, hanem az Atyjok házához; ha különbet cselekennének, az Czéh büntesse meg őket érdemek szerént. Az fellyűl megnevezett tisztviselők penig esztendőnként az egész Czéhtől az vénség közűl táblajárás szerént választassanak, szász és magyar natióból. Valamely ötves legény penig ez várasra jövend akár ittvaló fiu s akár idegen, tartozzék harmad nap alatt jövetelinek okát az Atyjoknak hírré tenni és úgÿ Gazdát kérni; melyet ha nem cselekednék két forinttal büntesse a Atyjok; melynek fele az legényeké legyen.

[1] *I. Rákóczy György fejedelem kezével ez a megjegyzés áll utánna:* Vaj nem, mert nehezebben vennék az büntetést, hanem igaz törvény szerént büntessék.

Tertius Articulus.

Az atya penig az legények osztásában kiváltképpen az vénséget tekintse, az kiknek legényre szükségek vagyon. Valamely legény penig az néki rendelt mesterhez nem akarna menni és ott mívelni, az Atya büntesse meg két forinttal fl 2.; ennek is fele az legényeké legyen. Ha penig oda mégyen, két hétig tartozzék ott mívelni; azután hogy ha az szállás nem tetszik, urától tisztességesen elbucsuzván és elhagyásának bizonyos okát adván, az Atyától más mestert kérhet. Ha penig történnék, hogy ez város valamely legénynek mívet nem találna az Atyjok, és kényszerítetnék az városról elmenni az legény, két hétnél tovább kontár helyen ne merészeljen mívelni, mert ha külömbbet cselekeszik és viszont ez városra jövend, addég néki egy mester is mívet nem ád, méglen az czéhnek kedvét nem keresi.

Quartus Articulus.

Valamely legény az próba két hetet eltöltvén, tovább az uránál marad, azután különben el ne hagyhassa, hanem az urának és az Atyjoknak is elmenő szándékát hírré tegye, az urának felfogadott mívét két hétig szorgalmatoson igyekezze elkészíteni; ez két hét után viszontag két hétig tartozzék ugyan ottan búcsú hétre mívelni, és így egy holnapot onnat elmenésének megjelentése után eltölteni, úgy menjen osztán az Atyjokhoz más gazdát kérni. Mely legény ha ez egy holnapot sétálással töltené el, valamenyiszer míveli, mind annyiszor két forinttal fl 2. büntesse az Atyjok; ennek is fele az legényeké legyen

Quintus Articulus.

Valamely legény urával békességes lévén akaratja ellen egy hétben két napot elsétálna, egész heti bérét el-

veszesse; ha penig erre való boszújából urának kárára azon az héten nem mívelne, az Legények Atyja egy forinttal büntesse meg. Mivel penig az hívolkodó és sétáló legény, más legényt is szokott ura kárára és bosszújára vélle elhíni, vagy inas által elhívatni; azért az ilyen legényt is megbüntesse az Atyjok valamennyiszer cselekedi ötven pénzzel.

Sextus Articulus.

Holott az mesterek az legényeknek nem csak fizetéssel és asztaltartással, hanem minden oltalommal is tartoznak: azonképpen az közönséges igazság kévánja, hogy az legények is híven, igazán, szorgalmatos gondviseléssel szolgálják az ő urokat; mely mellett terhet is ilyent tartozzanak viselni, hogy mikoron az gazda az aranyat vagy ezüstöt az műhelyben beviszi, igaz mérték szerént adja az legénnek kezében, az inasok is ott akkor szemben lévén; annak utánna úgy tartozzék vigyázni és őrizni és gyakorta felmérni, hogy az apadásnak igaz hibája kivűl, az aranyról és ezüstről igaz számot adhasson. Mert ha az kezében mért aranyban, ezüstben kár lészen, tartozzék a legény az urát arról mindgyárast megelégíteni, melyet ha nem cselekednék, az Atyjok egy forinttal büntesse, valamenyiszer míveli; és ezenkivűl az ura kára is ugyan meg fizettessék vélle. Mindazonáltal szükség az jó cselédes gazdának is vigyázni házánal és jó gondviselőnek lenni.[1]

[1] *Rákóczy saját kezű megjegyzése:* N. B. Valamel ötvös akár gazda, akár legén nem igazságosan avagy lattoson mívelne, akár aran akár ezüst lenne az, élete s minden marhája veszen el érte; a szerint az is, az ki hamisan aranyozna.

Septimus Articulus.

Valamely legény valakit az mesterek közűl vagy méltatlan beszédével vagy cselekedetivel megbántand, annak egy mester is nem ad mívet, még meg nem engeszteli azt a mestert, a kit megbántott. Az mely legény penig ura formáját titkon maga számára megformálja, avagy megformáltatja, avagy műszerét hír nélkűl kiadja, valamenyiszer míveli, mind annyiszor büntetődjék az czéhtől egy forinttal fl. 1.

Octavus Articulus.

Mivel hogy az sok kontár helyen lakott és tanúlt legényekre való vigyázásban az Czéhmesterek megfogyatkoznak; a mint azért régen volt, most is az legények gondviselésére bízattatott, hogy az olyan legényekre vigyázzanak jó gondviseléssel, megértekezzék, mívét feltiltsák, igazítsa magát a czéh előtt, s ha birságot érdemel, az legényeké légyen gondviselésekért.

Nonus Articulus.

Az legényeknek penig mivel hogy másnak mívelni; sem mívet árúlni, kiváltképpen ura műhelyében ezüstöt vagy aranyat megvenni, darab ezüsttel, arannyal és ötvös művel semmi úton és módon kereskedni nem szabad: annak okaért tartozzék az egész ötvös legényi Társaság az Czéhhez való hűségének megmutatására, hogyha efélét értene, az Atyjoknak megjelenteni. Az kik penig mihelyben nem laknának vagy lakni nem akarnának, hanem magoknak kontárkodnának, ha a Társaság bizonyoson megérti, az olyan kontárt köztük ne szenvedjék, hogy így Társaságok, tiszta lévén mindeneknek dolga, az reá való kétségtől kiigazodván, az Czéh is atyai gondviseléssel és otalommal lehessen mint jó fiakhoz.

Decimus Articulus.

Ez fellyől megirt büntetésekben az Legények Atyja minden engedelem és kedvezés nélkűl eljárjon. Valaki penig magát alája nem eresztené és ez megirt Articulusoknak nem engedne, elsőben megintessék az Czéhtől és ha ugyan nem cselekedné, annak mívét feltiltsák és Kolosváratt, se egyéb czéhes helyen ne mívelhessen, minden helyekre az Czéh utánna irjon, mind addég, a még itt dolgát el nem igazitja és az Czéhet meg nem engeszteli.

In cujus rei memoriam firmitatemque perpetuam praesentes litteras nostras privilegiales sigillo majori authentico civitatis nostrae sub adpresso roboratas et communitas ex merae authoritatis nostrae plenitudine confirmantes, universae Societati et Collegio dominorum Aurifabrorum perpetuo valituras extradandas duximus. Datum in praedicta civitate nostra Coloswar duodecimo die mensis Decembris, Anno Dni millesimo sexcentesimo quadragesimo.

(A város pecsétje)

In praemissis jurato notario existente
Stephano Conrado,
praesente sigilli testimonio.
Idem mpria.

Kivül: Az kolozsvári Ötwes Czéhnek az ötves legények és inasok szertartások felől való privilegiumok felől való levele.

(Eredetije a város czímeres pecsétjével ellátva, papíron, 10 levélnyi fűzetalakban, selyem zsinórral befűzve, az Erdélyi Muzeum levéltárában Kolozsvárt.)

41.

I. Rákóczy György a kolozsvári tanácsnak szóló rendelete, hogy a kolozsvári szűrszabókat idézzék meg a fejedelmi udvarba a disznódi és szebeni szűrposztó takácsokkal függőben lévő perlekedésök tárgyalására. Gyulafehérvárt, 1643 okt. 26.

Georgius Rákóczy Dei gratia princeps Transsylvaniae partium regni Hungariae Dominus et Sicolorum comes. Prudentes et circumspecti fideles nobis dilecti. Salutem et gratiam nostram.

Minemő controversia légyen az disznódi és szebeni szűrtakácsok és az kolozsvári szűrszabók között, lehet Hűségteknek is értésére. Melyet ezelőtt is akarván közöttök tanácsúr híveink által rectificáltatni, a mely terminust rendeltünk volt mindkét részrűl nekiek, in anno 1638 celebrált országunk gyűlését, úgy vagyon az disznódiak eljöttek volt és jelen is voltak, úgy értjük igazságokkal, de az kolozsvári szűrszabók absentálták magokat és nem compareáltak. Azonban pedig, hogy az disznódiak élhessenek privilegiumokkal, nem akarják engedni, a mint hogy e napokban is egy Szűrcsapó Tamás nevű közülök való embert igaz útjában s még pedig a mint jelentik salvus conductusunk mellett, igen megkárosította, a mint értésünkre adatik. Melyet emezeknek is igazságoknak periclitálására nem akarván megengedni és salvus conductusunknak is violálásának okát akarván bizonyossan megérteni: Hűségteknek igen serio parancsoljuk, ez levelünk megadatván, az szűrszabóknak mindjárást mi szónkkal parancsolja meg, jütést jőjjenek alá udvarunkban, minden igazságokkal, úgy hogy ha szerdán nem is, de ez jövő csütörtökön, úgymint 29 praesentis okvetetlen itt legyenek, olykor pedig, hogy azon nap tanácsúr híveink előtt ez controversia igazíttathassék el finaliter közöttök. Alioquin ha most is negligálják a comparitiot

s előnkbe és tanácsúr híveink elejekben való productiót magoknak tulajdonítsák, ha kárát fogják tapasztalni; de ezeknek látván és tapasztalván abból is igazságokat, protegalnunk kelletik őket privilegiumok ususában. Secus non facturi.

Datum in civitate nostra Alba Julia die vigesima sexta mensis Octobris, anno Domini 1643.

G. Rakocy.

Külső czím: Prudentibus et circumspectis iudici primario, caeterisque iuratis civibus civitatis nostrae Colosvar etc. Fidelibus nostris dilectis.

Citissime (P. h.)

Alatta: Redditae die 28 Oct. hora 11.

(Eredetije az Erdélyi Muzeum levéltárában.)

42.

A kolozsvári ötvösök folyamodása I. Rákóczy György fejedelemhez, melyben a számára és portai ajándékokúl Brózer István által megrendelt ötvösművek számláját beterjesztik és kifizetni kérik. K. n. (1648 márcz.)

Az kolozsvári ötvesek alázatason könyörgőnek Nagyságodnak mint kegyelmes uroknak.

Kegyelmes urunk Nagyságodnak alázatason jelentjük mint kegyelmes urunknak, fejedelmünknek, hogy ez jelen való 1648 die 6 Januarii csináltatott velünk Brózer István uram az Nagyságod kegyelmes parancsolatjából bizonyos számú Portára való kupákat, kiknek munkájától mind-eddig sem fizettek meg, úgymint kilencz lottos ezüstből nro harmincznégyet. Nro 34.

Ugyanazon Portára való mívekhez csináltunk egy mosdó korsót is sáhoson, aranyazattot, mely az korsóval együtt nyomtanak igazán százhuszonhat girát tizenegy nehezéket, idest m. 126 p. 11.

Ezeknek is girájának munkáját tudván két forintra

huszonöt pénzre, az Nagyságod elébbeni kegyelmes fizetése szerint teszen kétszáznyolczvannégy forintot. Fl. 284.

Csináltunk ez korsóhoz egy merőn aranyozott mosdómedenczét is, mely nyom igazán nyolcz girát, idest m. 8. p. — Ennek is girájának munkáját tudván harmadfél forintra az Nagyságod elébbi kegyelmes fizetése szerint, teszen húsz forintot, idest fl. 20. d. —.

Item csináltunk ismét 12 lottos ezüstből ugyan Portára való kupákat nro 33 és egy mosdókorsót is sáhoson, aranyazattot, mely kupákat az kancsóval együtt nyomtak igazán százhuszonhét girát és huszonöt nehezéket, idest m. 127. p. 25.

Ezeknek is girájának munkáját két forintra huszonöt pénzre tudván az Nagyságod elébbi kegyelmes fizetése szerint, teszen kétszáznyolczvanhat forintot nyolczvanhét pénzt, idest fl. 286 den. 87.

Ezekhez is csináltunk egy mosdómedenczét merőn aranyast, mely nyom igazán nyolcz girát m. 8. p. —.

Ennek és az mosdómedenczének girájának munkáját tudván harmadfél forintra, teszen húsz forintot fl. 20. d. —.

Die 14. Februarii csináltunk tíz kupákat, Budára valót, sáhos aranyozásokat, melyek nyomtanak igazán huszonkilencz girát negyven nehezéket, idest m. 29. p. 40. Ezeknek is munkájának giráját tudván két forintra, huszonöt pénzre, teszen hatvanhét forintot huszonöt pénzt, idest. fl. 67 den. 25.

Csináltunk ismét tizenkét postaczimereket is, sáhos aranyazásokat, melyek nyomtanak edgyütt igazán kilencz girát, idest m. 9. p. —.

Ezeknek is az munkáját két forint huszonöt pénzre tudván, teszen húsz forintot huszonöt pénzt, idest fl. 20. den. 25.

Item csináltunk két étekmelegítőt is, mely nyomott igazán tizennyolcz girát fél nehezék héjján, idest m. 17. p. 47½.

Ezeknek is az munkáját két forintra tudván, mivel csak tiszta fejéren volt, teszen harminczhat forintot, idest fl. 36. d. —.

Az dragonok számára csináltunk két zászlóra két vértet, aranyast, mely nyomott negyven nehezéket s egy felet, idest m. — p. 40½.

Az munkája ennek is teszen két forintot fl. 2. d. —.

Aranyaztunk négy palaczkokat is meg újolag, teszen az munkája nyolcz forintot, idest fl. 8. d. —.

Az Portára és Budára való kocsiban levő csillagos szegekben is volt m. 9. p. 26.

Ennek is munkájának giráját tudván két forintra az elébbi mond (!) szerint, minthogy fejér volt, teszen tizenkilencz forintot nyolcz pénzt, fl. 19 den. 8.

Pro summa, kegyelmes urunk ezeknek az műveknek munkájától való fizetése teszen hétszázhatvanhárom forintot és negyvenöt pénzt, idest fl. 763 denar. 45.

Könyörgünk azért igen alázatoson Nagyságodnak, mint kegyelmes urunknak fejedelmünknek, Nagyságod mutassa kegyelmességét hozzánk és ez számos munkánktól, minthogy igen fogyatkozott állapattal is vagyunk, Nagyságod méltóztassék kegyelmesen megfizettetni. Mely Nagyságod kegyelmességét mi is alázatos hűséggel és serénységgel meg igyekezzük szolgálni, mint kegyelmes urunknak. N. k. v. v.

Kívül: Ad ill. Celsitudinem Vestram humilima supplicatio introscriptorum.

(Eredetije az Erdélyi Muzeum levéltárában, I. Rákóczy György megjegyzéseivel, «22 Martii 1648.» kelettel.)

43.

A kolozsvári ötvösök folyamodása II. Rákóczy György fejedelemhez, melyben a portai ajándékúl csináltatott kupák és az udvar számára csinált ezüst tálak árát fölszámítják és kérik; s a fejedelem utalványrendelete. Gyulafehérvárt, 1648 okt. 12.

Kegyelmes urunk Nagyságodnak mint kegyelmes fejedelmünknek alázatosan jelentjük, hogy mostan csinálta-

tott az Nagyságod kegyelmes parancsolatjábúl velünk Brozer István[1] uram bizanyos számú Portára való kupákat, úgy mint harminczhármat, és egy mosdó medenczét is korsójával együtt, melyeket bemérvén Brozer István uramnak, nyomtanak igazán százharmincznyolcz girát és tizenegy nehezéket, id est m. 138. p. 11.

Mindezeknek az mieknek az munkáját tudván girájának két forintra huszonöt pénzre, az Nagyságtok előbbeni kegyelmes fizetése szerint, teszen együtt háromszáztizenegy forintot, id est fl. 311 d.

Csináltunk volt az elmult esztendőben is Nagyságod számára tizennyolcz számú ezüst tálakat is, melyek nyomtanak igazán hetvenegy girát, tizenhat nehezéket, id est m. 71 p. 16.

Ezeknek is girájának munkáját tudván két forintra, tészen száznegyvenkét forintot hatvanhat pénzt, id est fl. 142. d. 66.

Ezeknek az munkájában fizetett meg Nagyságod három úttal fl. 85 d. — Restal még hátra ötvenhet forintunk hatvan pénzünk, fl. 57. den. 66.

Csináltunk az Istenben boldogúl üdvezűlt kegyelmes urunk ő nagysága számára is negyven számú ezüst tálakat, hat-hat girásokat, melyek nyomtanak igazán kétszázharminczkilencz girát, és harminczhat nehezéket, id est m. 239. p. 36.

Ezeknek is munkáját girájának tudván két forintra, teszen együtt négyszázhetvenkilencz forintot, huszonöt pénzt, id est fl. 479 den. 25.

Ezeknek is az munkájában fizetett meg az Istenben boldogúl idvezűlt kegyelmes urunk mostan utolszor Kolosváratt létében négyszáz forintot, maradott még hátra restantiára hetvenkilencz forint huszonöt pénz, id est fl. 79. den. 25.

[1] Az a kolozsvári ötvös, a ki a híres Rákóczy-serleget csinálta a kolozsvári ref. egyház számára.

Mindezeknek az munkáknak fizetése teszen együtt négyszáznegyven hét forintot kilenczvenegy pénzt, id est fl. 447 den. 91.

Könyörgünk Nagyságodnak, mint kegyelmes fejedelmünknek, méltóztass[ék kegyel]mességébül ez munkánkrúl kegyelmesen contentáltani, mivel [kegyelmes] Urunk sok munkával költséggel visszük végben az mu[nkákat], az melyeket Nagyságtok csináltat.

Mely Nagyságod kegyelmességét mi is igaz alázatos hüséggel meg [igye]kezzük szolgálni, mint kegyelmes urunknak és fejedelmünk[nek.]

Nagyságodnak, mint kegyelmes urunknak, fejedelmi kegyelmesség[ét] alázatoson várjuk mi szegény alázatos hivei etc.

Más kézírással, az összehajtott lap külső féloldalán:

Az szamosujvári udvarbíró fl. 100. az kolosmonostori harminczados fl. 100 adjon most nekik.

Albae Juliae, 12 Decembris, 1648.

Ez alatt ismét más írással:

Kegyelmes urunk fejedelmünk az benn megirt munkánk jutalmának egy részéről, úgy mint fl. 200. az Nagyságod kegyelmes tetszéséből contentáltattunk. Ebben mégis restal fl. 247 dn. 91.

Az összehajtott lap külső másik féloldalán: a folyamodvány írásával:

Humillima Replicatio.

Kegyelmes urunk ez kétszáz forintot nem tudjuk ha Nagyságod az régi tálaknak munkájára atta-e vagy az mely portai miveket ez időn bevittek az Portára.

Ebből az Nagyságod kegyelmes resolutiojat alázatoson várjuk.

(Eredetije az Erdélyi Muzeum levéltárában.)

44.

Kolozsvári ötvösök folyamodványa II. Rákóczy György fejedelemhez, melyben a Portára ajándékúl készült ötvös művekről beszámolnak és kifizetését kérik. 1649.

Ad illustrissimam Celsitudinem Vestram universorum Aurifabrorum in civitate Kolosuar commorantium humillima supplicatio.

Kegyelmes urunk alázatoson jelentjük Nagyságodnak, mint kegyelmes urunknak, hogy mü az Nagyságod kegyelmes parancsolatjára csináltunk némőnemő míveket s azok közűl az kik Portára valók voltanak, Pávai Thamás uram kezében Brassóban Brozer István uram által administráltuk. Az többit ugyan Brozer István uram által Kövér Gábor uramnak csak nem régen beszolgáltattuk. Az melyek rendszerint így következnek:

Az portai művekben korsóival és medenczéivel együtt száztizenhárom ghira, és harmincznyolcz nehezékek voltanak mar. 113 p. 38.

Az mely tizenkét nyerget ezüstöztünk, aranyoztunk, nyomtanak huszonkét ghirát, és tiz nehezéket = mar. 22 p. 10.

Az két rendbeli műveknek az Nagyságod előbbeni kegyelmes fizetése szerint ghirájától fl. 2. den. 25.

Az két rendbeli művek nyomtanak 136 ghirát, melynek munkája teszen fl. 306.

Csináltunk ismét tíz katona nyerget, és tíz tatár nyeregre való heveder csattokot, és szíjjvégeket, peczek lyukakkal együtt, az melyek nyomtanak mar. 61 p. 31.

Mivel fejér sima művek voltanak ezek, az Nagyságod előbbeni kegyelmes fizetése szerint ghirájától fl. 2, melynek munkája teszen fl. 123. den. 24.

Ezeknek az három rendbeli műveknek munkája egyben summálván teszen fl. 429. den. 24.

Könyörgünk azért alázatoson Nagyságodnak, mint

kegyelmes urunknak fejedelmünknek, méltóztassék fejedelmi kegyelmességéből ez mostani beadott műveinkről kegyelmesen contentáltatni, kegyelmes szeme eleiben vevén ez mostani hirtelen reánk jött drágaságnak mivoltát, melyben annyira jutottunk, hogy csak házunk népét is naponként elig táplálhatjuk, elfogyatkozván az naponként való költség miá az Nagyságod műve mellett. Kihez képest kegyelmes Urunk kénszerítettünk Nagyságodat búsétanunk, mert nincsen mire kezünköt vetnünk.

Az Nagyságod kegyelmességét nagy alázatoson jó reménséggel várjuk, mint kegyelmes urunktól.

N. k. v. v.

(Eredetije az Erdélyi Muzeum levéltárában.)

45.

Kolozsvári ötvösök folyamodványa Kemény János fejedelemhez a Portára készített ezüstművek árának kifizetését kérvén s a fejedelem intézkedése 1660 okt. 28. és nov. 20.

Az kolosvári ötvös mesterek közönségesen alázatoson könyörögnek Nagyságodnak, mint kegyelmes urunknak.

Kegyelmes urunk alázatosan kénszeríttetünk Nagyságodnak, mint kegyelmes urunknak jelentenünk: Nagyságod kegyelmes parancsolatjából Brozer István uram ő kegyelme készíttetett mostanában velünk egy mosdó medenczét korsóstól és harminczhárom fedeles kupákat, melyeket kegyelmes urunk administraltunk Kövér Gábor uram kezében; melyeket Kövér Gábor uram megmérvén, nyomott mindenestül fogva 112 girát. Girájának munkáját kegyelmes uram két forintra tudván, teszen kétszáz huszonnégy forintot, fl id est 224. Jólehet kegyelmes urunk ezek minthogy ilyen virágos, késedelmes, czifrább mivek lévén, ebbeli munkánkért többet érdemlenénk; mindazonáltal bízván a Nagyságod fejedelmi kegyelmességében, könyörgünk alázatoson Nagyságodnak, mint ke-

gyelmes urunknak, méltóztassék Nagyságod munkánk jutalmát megjobbitani, és contentáltatni bennünket kegyelmesen.

Annak felette kegyelmes u. unk Nagyságodat az elmult napokban is találtuk vala alázatoson még ezelőtti holmi Nagyságod számára készitett munkáknak is saláriumáról, mely supplicatiónkat Nagyságod akkor Kövér Gábor uram kezeihez adni parancsolta volt, igírvén Nagyságod fejedelmi kegyelmességét abbeli contentationk dolgában is, és azon supplicatio ez ideig is az ő kegyelme kezeiben vagyon.

Könyörgünk azért alázatoson Nagyságodnak, mint kegyelmes urunknak, méltóztassék Nagyságod abbeli könyörgésünket is kegyelmes szemei eleiben venni, s abbéli munkánkról is kegyelmesen contentáltatni, mivel kegyelmes urunk ez szűk időben sokan, csak az Isten mondhatja meg, közűlünk minemű fogyatkozottúl vagyunk, az Nagyságod dolgaitól is nem mindenkor érkezhetvén az magunk életének táplálására valót keresni.

Nagyságodnak fejenkint alázatoson megszolgáljuk teljes életükben mint kegyelmes urunknak.

N. k. v. v.

Kivül: Ad Illustrissimam Celsitudinem Vestram humillima supplicatio Introscriptorum.

Hátán: Kemény János fejedelmi írásával: Vessenek számot velek az komornikok s informáljanak. Albae 28 Oct. 1660.

Alatta:

Kegyelmes uram ez mostani Portára való kupák, úgy mint nro 33 (melynek hatát Sebessi uram vitte el), egy mosdó medenczével korsóstúl együtt nyomnak mindenestűl m. 112. p. — Az előbbeni supplicatiok felől kegyelmes uram ő kegyelmeknek, nékem parancsolta vala kegyelmesen Nagyságod, hogy megtartsam s nálam vagyon.

Nagyságod mulhatatlan (!) szolgája
Kövér Gábor m. p.

Mellette. Kemény János kezével : Ez mostani müvekrül igy contentálják : Adjon a szamosujvári udvarbíró buzát cub. sax. 25. úgy tudván vékáját, mint Kolosvárott jár, ex Gyalu cub. sax. 10. megirván ki mennire ment, azután találjanak meg (az) restantiárúl. Albae. 20. nov. 1660.

(Eredetije az Erdélyi Muz. levéltárában.)

46.

A kolozsvári ötvösök folyamodványa valamelyik (valószínüleg Apaffi Mihály) fejedelemhez, melyben kiváltságaik megerősítését kérik, az alábbi három ponttal bővítve. A fejedelem válaszával. (1670 táján.)

Az egész kolozsvári ötves czéh Nagyságodnak alázatoson könyörög, mint kegyelmes urának.

Kegyelmes urunk minemű szép previlegiummal (!) ajándékozták meg czéhünket az bódog emlékezetű fejedelmek, Nagyságodnak in specie beadtuk, könyörögvén Nagyságodnak, mint kegyelmes urunknak, igen alázatoson, méltóztassék confirmálni, ezekkel fejedelmi kegyességéből meliorálván.

1. Első. Mivel mind ország szükségére, s mind kegyelmes urunk Nagyságod szükségére míveket kell készitenünk, melyekhez sokszor ezüst kivántatnék, azt penig az idegenek szokták felszedni városunkban nagy áran, mely ezüstnek eltiltásátúl previlegiumunk extal elébbi üdvezült kigyelmes fejedelmektől, úgy hogy az üdőhöz képest, akkor nyolcz forinton ötven pénzen járt, fl. 8. den. 50, mostan penig ahhoz képest tizenkét forintra kivánjuk giráját, hogy elvehessük, idest fl. 12 az idegenéktől, megadván az tizenkét forintot girájáért, fl. 12.

2. Második. Hogy város[unkba ha] idegen míveket hoznak, azokat meprobál[hassuk], ha [nem roszszul csin]álták-é és ha rossznak találtatik, elveh[ess]ük, mely[nek két rész]e az fiscusé, az harmada az tanácsé az czéhvel együtt legyen. Senki penig az városon az ötves-

művel ne kereskedhessék az ötveseken kivűl, ha kinél penig olyan ezüst miet találnak, az ki kereskednék vélle, tehát azt is elvehessék, biró és tanács erejével, melynek két része az fiscusé legyen, az harmada az tanácsé az ezével együtt.

3. Harmadik. Mivel kegyelmes urunk ennek előtte is az arany beváltására auricamsorok (!)[1] voltak az országban, az kik az aranyat beváltották az kamarára, az ezüstöt megválasztották, abból csináltunk Portára való míveket, az aranyat penig felvertük; mostan immár kamara nincsen, hanem csak privatus emberek birják; annak előtte előtte elébbi üdvezűlt kegyelmes fejedelmek kiadatták az kamaráról az négy gira aranyat, esztendőnként, melyről previlegiumunk exstal; mely négy gira aranyat, öreg Rakoczi György kigyelmes urunk is megadott: mostan is azon könyörgünk Nagyságodnak mint kigyelmes fejedelmünknek, méltóztassék ezekben mostan is confirmálni, hogy jövendőbeli igazságunk el ne veszszen, hanem jövendőben is megadják, mivel mind az Nagyságod szolgálatjára, s mind az ország szolgálatjára s mind az urak számára mívelhessünk, érkezhessünk.

N. k. v. v.[2]

Válasz a kérvényre: Ad. 1. Ugy legyen bátor, csak hogy mikor kivántatik, az fiscusnak ők is tartozzanak úgy adni giráját.

Ad. 2. Úgy legyen bátor.

Ad. 3. Micsoda arany s mire való legyen, azt declarálják, mivel nem értjük.

Replicatio.

Az mikor auricamsorokat (!) rendelünk, akkor találjanak meg.

(Egykorú XVII. sz.-i másolat az Erdélyi Muzeum levéltárában.)

[1] Aranybeváltó (= auricampsor).

[2] Azaz: N(agyságod) k(egyelmes) v(álaszát) v(árjuk).

47.

A kolozsvári szabók czéhe «ifjú mesteri társasága» rendszabályai a XVII. századból. (1678 aug. 12.)[1]

Az becsületes Szabó Ifjú Mesteri Társaságnak articulusok. Mely renováltatott anno 1766-ban diebus mensis Februarii.[2]

A jó rendtartás lelke minden dolognak.

Mert valaholott vagy valamely társaságban az ifjak között semmi rendtartás nincsen, ott semmi tisztességes dolog nem szokott esni:[3]

Mivel mind az emberi tisztességes józan okosság, mind peniglen az naponként való jó példák mutatják és ugyan tapasztalhatóképpen tanulságúl is adják az emberi társaságban az jó rendtartást igen méltónak, illendőnek, sőt hasznosnak is lenni; mely nem különben mint az legeltető étel és ital szokta az érzéken testet táplálni, úgy minden tisztességes társaság is az jórendtartásokkal szokott élni, tápláltatni és ugyan épűlni egyszersmind, melyet ugyan erősít amaz bölcs értelem is, úgy mint: a jó rendtartás lelke minden dolognak. Ellenben penig az nélkűl mindenek fogyatkozásra jutván, el kellene oszlaniok és semmivé lenniek. Mely okokra nézve azért és több ehhez hasonlókra a mi becsületes czéhünkben is lévén arra főgondviselés és vigyázás; eleitől fogva sok szép dicsiretes rendtartásokkal épűlt és virágzott mind ekediglen is: melyet azután is szeme előtt igyekezvén viselni, minden ottan történhető fogyatkozásokat, jó

[1] Jakab Elek szerint (Kolozsvár története II. k. 781. l.) kelt 1678 aug. 12-én, Ádám máskép Rázmán Lőrincz jegyző aláírása alatt.

[2] A XVII. sz. példánynak czímlapja hiányzik; az 1766-iki czíme megvan, a mint itt közöltük, a mottoval. A többi a XVII. eredetiből való; kipótolva a végén a mutatótábla hiánya.

[3] A czímlap belső oldalán mottóként.

karban állítani, megorvosolni és minden illendőképpen felépíteni nem szűnik tehetsége szerént. etc.

Minek okáért peniglen az becsületes czéhnek régi jó rendtartási között ez is valóban igen megtartatott, az mely szolgálattal az ifjú mesterek az becsületes czéhnek tartoztanak, tartoznak mostan és jövendőben is, hogy abban is valami fogyatkozás ne történnék, jó rendtartások által szokták ő kegyelmek úgy mint ifjú mester uraimék azokat végbe vinni. Mely az iránt való rendtartás csak ő kegyelmekre, csak ifjú mester uramékra különössön és nem mind az egész czéhre néz.

Abban ő kegyelmek ifjú mester uraimék tovább terjeszkedtek volt az ő határánál és mértékénél ki, mint sem lenni kellett volna és az mostani terhes időnek állapotjával is ellenkező holmi abususból származott illetlen excessusokkal szorosan vádoltatván, comperiáltatván is egyszersmind, ő kegyelmek egymást súlyos s felljel[1] való büntetésekkel és holmi bosszútételekkel is terhesen sérteni és fárasztani igyekezvén, nem kicsiny panaszszal hatolt volt némely panaszkodó mesterek által nemcsak mi előnkben, hanem ez becsületes hazának nemes magistrálusi eleikben is, kiknek is becsületes admonitiójokból a' becsületes vénség és öreg-rend mester uraméknak közönséges megegyezésekből tetszett azon panasz által kinyilatkozott fogyatkozásokat az becsületes czéh privilegiumának megsértődése nélkűl, istenes megért itílettel megorvosolván jó karban állítani és újabb bizonyos rendtartásokat azon ifjú mester uraméknak, mind mostaniaknak és jövendőbelieknek is, bizonyos punctumok és articulusok szerént eleikben kiadni, melyekhez képest tudjanak hívataljokban egyenesen járni, semmiben is az mellől nem távozván. Melyek is rend szerént következnek ekképpen.

[1] A későbbi példányban «fellel» áll.

I. Articulus.

Hogyha mikor kegyelmes urunk fejedelem ő nagysága, fő- és vicekapitány uraimék, a vagy főhadnagy uram és az nemes tanács ő kegyelmek parancsolatjok, vagy penig halotti temetésnek alkalmatossága érkezik (az mint hogy leggyakortább ugyan az is következik) ezeken kivűl is pedig sok rendbéli külömb külömbéfe egyéb szükséges dolga is lévén az becsületes czéhnek, az mint az idő s az alkalmatosság is magával szokta hozni, sokszor olyankor czéhapák és czéhmester uramék ő kegyelmek annak rendi s módja szerént, kolcsos mester uram által izenetet avagy kolcsot bocsáttatván, bizonyos órára valaki az rendelt helyen és órán az régi megrögzött jó szokás szerént elő nem áll, s jelen nem lészen, az első órán való jelen nem lételért büntetése 2 pénz, az másodikon 4 pénz, az harmadikon 6 pénz. Hogyha pedig ugyan tovább is, avagy ugyan egész estig elé nem mégyen és meg nem jelenik, úgy az becsületes Ifjú Mesteri Társaság nagyobbik büntetésén, úgy mint 99 pénzen méltán el lehet érette. Mivelhogy az becsületes czéhnek az olyan vakmerőség és elmulatás miatt nem kicsiny búsúlási, fogyatkozási, kárai is következhetnének.

II.

Valaki penig az izenetet elveti, avagy a kolcsnak valakinél letétele történik s másoknak az miatt való botránkozások abban való késedelmek következik: büntetése den. 48.[1]

III.

Midőn a becsületes Ifjú Mesteri Társaság a czéháztúl megindúl sírásásnak okáért a temetőkertben.

[1] Az 1766-iki példányban 48 pénz áll. A későbbi pontokban hasonlóan pénz áll a dénár helyett.

olyankor valaki a temetőszerszám kisirésén jelen nem leszen a míg az ásó a sírba levettetik, büntetése den. 12, mivel ebben is fogyatkozás esik némelyeknek elmaradása miatt.

IV.

Az ki az ásónyomot a sírból jól és igazán ki nem adja, büntetése den. 24, mivel abbeli fogyatkozás miatt a koporsónak a sírban való lebocsátásában ha akadálya találkoznék lenni, annál is inkább, hogyha fennakadna a koporsó, az egész Ifjú Mesteri Társaság közönségesen büntetődik érette. Az becsületes czéhnek is búsúlást, kisebbséget, a keserveknek nagyobb szomorúságot hozna, melyre is azért a becsületes Társaság olyan szorgalmatos nagy vigyázással légyen, hogy az dolog úgy ne történjék lenni, mert ő kegyelmek egész Ifjú Mesteri Társaságúl is megbüntettetnek egy-egy forintig a becsületes czéhtől személyek szerént különkülön.

V.

Ha mikor valaki maga bizonyos szükséges dolga végett az temető kertből az sírásás mellől egész napra elkéredzik, tartozik a becsületes Társaságnak egy napszámot, úgy mint den. 15 adni, a mellett az ásónyomot is, a mennyi illik, annak rendi szerént tegye le. Többre erőltetni ne merészeljék, méltó okát értvén kéredzésének, tartoznak el is bocsátani. Hogyha penig csak bizonyos órára kéredzik el valaki, s arra az hagyott órára elé nem mégyen, az melyre elkéredzett, tehát az első órának elmulásáért büntetése 2 pénz, a másodikért 4 pénz, az harmadikért 6 pénz. Azontúl pedig, vagyha egész napestig elé nem mégyen, osztán annak büntetése 48 pénz.
Hanemha fő- és vicekapitány, avagy főhadnagy uramék parancsolatja, avagy város dolga érkezvén reája,

a' gátolta volna meg, így lévén az dolog, büntetése is nem lehet.

VI.

Valaki a temetőkertben a siron által hajigálódik, valamennyiszer cselekeszi, mindannyiszor két-két pénzzel megbüntethetni érette, mivel hogy az olyan hajigálásból megeshetik az is, hogy az sírban levő sírásó ember is megtaláltatatik hajítatni és sértetni.

VII.

Valaki tisztátalanúl szól, vagy beszél a sír felett, vagy egyik a másikat csúfos beszéddel illeli, vagy tréfaképpen megszidja, oly formán, hogy harag és veszekedés talál belőle következni s támodni, büntetése den. 12. Hogyha penig szántszándékkal haragból szidja meg, veszekedik, verekedik, és több efféle illetlen dolgokat cselekeszik: büntetése den. 99

VIII.

Mivel mindenkor a négy utolsó ifjú mestereket illette s illeti most is, hogy ő kegyelmek szoktak arra vigyázni s szorgalmatos gondot viselni, hogy a temető szerszám a sírból kivont és hánt föld alá a sír széli valamiképpen ne takaródjék és hogy a sírban ásó embernek is a fejére, a nyakában ne hulljon a föld: azért a sír mellől a földet körűle elvonogassák annak módja szerént, annyira, a mennyire kivántatik. Azonban minthogy néha az is megtörténik, hogy a sír leszakad, az benne munkálkodó embert oda találja ütni és nyomni, ezért is felette igen szükséges az ott való gondviselés és vigyázás; minek okáért hogyha reá gondot nem viselnek, nem vigyáznak és az földnek is elvonogatását elmulatják: büntetése den. 24.

I

IX.

Senki is temető szerszámot, vagy valakinek egyjét, mását, egyebet is valamit szántszándékból el ne takarjon, a végre se télre ne tégyen, hogy már mintha magától takaródott volna bé, hogy érette valakit büntessenek, mint némelyek megcselekedték néha, kiváltképpen az elsők közűl, hanemha (a mint ide feljebb meg vagyon irva) a négy utolsók gondviseletlenségek és vigyázatlanságok miatt takaródnék és temetődnék el valami, külömben valaki azt cselekedné közűlök, akármelyik légyen is, de megbüntettessék érette mindenszer den. 12.

X.

Ugyan az négy utolsók hogyha az ásóra és kapára gondot nem viselnek, jól meg nem szegezik, úgy hogy a nyele belőlök ki ne essék, az véle való munkálkodásnak idején, mivel olyankor is eshetik ki, mikor szinte temetéskor a sírban vonnák bé véle a földet és így fogyatkozás, késedelem esnék miatta: ennek is azért büntetése den 6. Hogyha penig jó lévén az ásó vagy az kapa is, mikor valamelyik az munkára kezében vészi, hogyha maga kényességéből, szántszándékkal, mód nélkűl bánik véle, kőben, vagy fagyban úgy vágja, hogy meglóduljon az nyele benne, vagy eltörjék, s úgy talál esni, hogy meglódúl, vagy eltörik: annak is büntetése den. 6.

Ezzel az tartozik, a ki eltöri és nem az utolsók.

XI.

Az négy utolsók (mivelhogy ez is ő kegyelmeket illeti) hogyha az temető szerszámot az temetőkertben meg nem tisztítják, hanem tisztítatlan viszik az czéhházhoz: büntetése mindeniktől két-két pénz.

XII.

Az temetőkertből az ő idejében mikor a becsületes Ifjú Mesteri Társaság béjő az temető szerszámmal, valaki a temető szerszám bekisirésen jelen nem lészen : büntetése den. 12.

XIII.

Az becsületes Társaságnak mind a temetőkertben való kimenetelkor, mind penig bejövetelkor, sőt egyéb időben is, akár kivűl, akár belől a városon és a város kapujában valaki az előtte valónak eleiben mégyen, mindenszer két-két pénzzel megbüntettetik, mivel némely utolsóbbak az előttök valókat hátok mege hadnák.

XIV.

Valaki az koporsófogáskor a koporsófogáson jelen nem lészen : büntetése den. 24. — Mivelhogy némely becsületes uraiméknak, atyánkfiainak, halotti temetések felett néha prédikácziók is lésznek, olyankor néha ifjú mester uramék közűl némelyek vagy házhoz, vagy együvé valahová magokat elvonják, ételnek, italnak adván magokat, az halottos házhoz való előmenetelre az ő idejekben nem gondolkodnak, nem vigyáznak, az alatt a prédikácziónak vége lévén, az éneklést is elkezdik a deákok s indúlni kellene s jelen nem létek miatt késedelem és fogyatkozás esik a dologban, mely az egész czéhnek is kisebbségére szolgáltatik.

XV.

Temetéskor dolmány nélkűl, egy ingben senki ne légyen a sírnak kapálásán, egyébaránt a ki úgy lészen : büntetése den. 24.

XVI.

Valakinek a kolcsosmester a becsületes czéhre, vagy az Ifjú Mesteri Társaságra nézendő s illendő szükséges dolgokban valamit megmond és meghágy s az el nem jár benne és végben nem viszi, vagy végben vinni nem akarja, szófogadatlanúl, vakmerően illetlenkedik, zúgolódik felette, az minthogy némelyek magokról örömest másokra tudnák a szolgálatot: azért az olyan megbüntettetik den. 24. De a kolcsos mester is meglássa, hogy rendkivűl bosszúságból ne cselekedjék.

XVII.

Valakit ugyan a kolcsos mester, avagy az becsületes társaság vagy egyért, vagy másért, illetendő szükségesképpen való dologban valahová elküld, az olyanokban tartozik engedelmeskedni, és elmenni, melyet ha nem cselekeszik: büntetése annak is den. 24. Ugy mindazonáltal, hogy az elsők az utolsókat rendkivűl csak magok kényén való dologban, kiváltképpen még más határra is borért, vagy egyébért is (az mint mostan ő kegyelmek közűl némelyek kezdték szokásba venni) kénszerítésképpen senkit arra ne erőltessenek. Annál is inkább hitelbe bort kérni a Társaság nevével [ne merészeljenek][1] és idő előtt való halottpénzre, mert az olyanokban egyik sem tartozik elmenni. A mit penig a temetési alkalmatosságokon kivűl más által tisztességesen, helyesen, jó móddal, a becses társaságnak minden fogyatkozása nélkűl a ki véghez vihet, megengedtessék, csak menjen jól végben a dolog.

XVIII.

Valaki az becsületes czéh marháját, vagy temető szerszámát a temetőkertből, vagy a czéhházból, sőt

[1] E két szó az 1762. példányban betoldás.

akárhonnét is, hír nélkül elviszi : büntetése den. 32. Mivel az olyan hír nélkűl való elvitel miatt, nem tudván hol keresni, eltévelyedése is történnék. Egyébiránt is nem lévén szabad senkinek is a becsuletes czéh marháját és szerszámát a czéh szükséges dolgán kivűl való viseléssel koptatni és vesztegetni.

XIX.

A kolcsos mesteren kivűl valamennyi órákig áll a becsuletes társaság egyetmásinak s a temető szerszám ládájának az kolcsa, valamelyiknél közűlök nappal mindenik órán való nála tartásáért büntetése két-két pénz. Hogyha penig éjszakára is nála marad és nála tartja, azért den. 48. Mivel az alatt oly dolog következhetik, hogy szükségesképpen kivántatván fogyatkozás esnék miatta a dologban.

XX.

Mikor a becsületes társaságnak halotti pénze, avagy egyéb akármi iránt való jövedelme légyen is, de ha valakit közűlök a szokás szerént sírásáskor a temetőkertből valami költséggel haza küldenek, hogy ide bé házánál ételt készítessen, olyan véggel ne küldjék s arra ne erőltessenek senkit is, hogy annak utána, a midőn a temetőkertbűl egész társasággal mindnyájan béjövén annak házához reá menjenek a készített eledelnek elköltésére, hogy az szegény ember maga becsületiért magát is megróván, pótolja az közönséges költséget maga romlásával, azzal is terhelődjék. Hanem az olyan alkalmatossággal, ha mikor valamit készítenek is, költsék a temetőkertben, avagy a czéh házánál el tisztességesen, szépen egyaránt ; senkit is házánál kivált éjszakának idején afféle mulatságokkal ne terheljenek.

XXI.

A ki penigválligazítást ad, azt is annak rendi kivűl senki eröltetni ne merészelje küljebb a czéhnál, abban is ne terjedjenek, hanem a régi jó módot és rendet kövessék, úgymint: a gazda fél kenyérnél, fél veder bornál, egy tál eteknél[1] és egy pecsenyénél többet adni tartozásképpen nem tartozik. Ezt is penig nem annak az gazdának a házánál költsék el, a ki a válligazítást adja, hanem a temetőkertben avagy a czéhháznál.

XXII.

Senkire ne igyanak, hanem kinek-kinek vétkét, annak rendi s módja szerént tisztességesen és igazságosan igazitsák el.

XXIII.

Senki egyik a másikat afféle illetlen gyermeki módon való csúfos nevezésekkel ne nevezze, ne híjja (mint némelyek cselekedtek), hanem az ő rendiben hozzá illendő tisztességgel, becsülettel, igaz nevén nevezze és minél tisztességesebben alkalmaztathatják egymáshoz magokat, úgy cselekedjenek, mind elsők, mind utolsók. Valakik penig ezenkivűl cselekesznek, büntetése mindenszer den. 12.

XXIV.

Notáriusa az becsületes társaságnak egy légyen, mint ennek előtte is, hogy egy volt; a ki is az ő idejében annak rendi s módja szerént, mikor valamit el kell osztani ifjú mester uramék között, kinek-kinek az ő ré-

[1] Az 1766-ikinél «ételnél» áll.

szét igazságoson egyaránt adja ki, egyébaránt büntetése len. 12. Azonkivűl is az ő hívataljában igazságoson járjon el.

XXV.

Az notarius ha képebelit nem hágy olyankor, mikor a becsületes társaságban maga jelen nincsen, annak is büntetése mindenkor két-két pénz.

XXVI.

Az égettbornak, acavitának,[1] mésernek, színes bornak és akármi egyébféle italnak is történetből való cseppentéséért való büntetést mostan ő kegyelmek lehadták; ennek utána annak büntetése ne légyen, ha csak történetből esik, mert akármint oltalmazza akárki is magát attól, de az felől csak megesik az: hanem ha vakmerő vigyázatlanságból csepegeti valaki: így levén az dolog, annak büntetése mindenkor két-két pénz. És mivel a becsületes társaságban a négy utolsókat illeti a pohártöltés, ha mikor bort vagy mésert töltene s ugyan vakmerő vigyázatlanságból, vagy penig megrészegedvén csorgatná, nemcsak csepegletné az pohártöltő, azért az mint akkor abban az időben annak az bornak avagy mésernek ejtele járna, a melyből csorgat, egy ejtelnek az áráig mindenkor megbüntethetni érette.

XXVII.

Az becsületes társaság kancsóját valaki eltöri, ha borral teli töri el, borral teli, olyannal, az micsodás benne lött volna, tartozik más hasonlót érette adni az becsületes társaságnak, avagy annyira való borral, a mennyi

[1] Aqua vita (= pálinka) helyett, mind a két példányban.

benne lött volna az eltöréskor. Ha penig üresen töri el, tehát üresen adjon mást érette, hasonlót; az eltöréséért penig, akármi módon törje el, adjon den. 99. Hogy másszor annál vigyázóbb legyen s ne törje el. Azért is penig, hogyha az szükségnek idején töri el s a többi addig szenvedni fogna miatta, még más edény lenne, megbüntethetik ugyan den. 99.

XXVIII.

Az mi egyéb egyetmási is vadnak a becsületes társaságnak, melyeknek is gondviselések a négy utolsókat illeti, azért ha az ő kegyelmek gondviseletlenségek miatt talál azokban valami elveszni, tartoznak más hasonlót érette szerezni és adni, vagy az árát illendőképpen, a mennyit akkor ért volna, megadni az becsületes társaságnak, azonfelűl az gondviseletlenségért bűntetése den. 6.

XXIX.

Mikor valamely ifju beáll az becsületes czéhben, olyankor szoktak volt ifjú mester uraimék a kolcsnak kezében való odaadásáért egy forintot tőle venni, mely dolog mivelhogy ennek előtte a boldog időben csak abususból származott volt, azért mostan teljességgel letétetett, úgy hogy ennek utána valakik beállnak a becsületes czéhben, csak egyet is senkit arra erőltetni ne merészeljenek, mert nem tartozik vélle.

XXX.

Ha mikor a becsületes társaságnak felesebbèn és bővebben vagyon jövedelme, pénze az szükséghez képest, a becsűletes társaságnak nagyobbik, úgymint számosabb része ha azt kívánja s azon egyez meg, hogy vagy rész

szerént, vagy egészen mindenestől, az mint az alkalmatosság hozza közöttök hogy felosztassék, tehát az többi is tartoznak reá hajolni s annak engedni és egyenlő sorssal igazságoson felosztani. Hogyha penig közönségesen másképpen akarják elkölteni, úgy is mindenkor akár bővebben, akár szűkebben légyen, de egyaránt egyenlő sorssal költsék.

XXXI.

Mivel az padmalyásás nem bátorságos, az föld is nem mindenütt egyarányú alkalmatos hozzája, néha veszedelem is követte az olyanokot, a kik azt ásták: azért ő kegyelmek senkit arra nem erőltetnek; a ki penig maga jóakaratja szerént cselekedni akarja, álljon az ő szabadságában, nem ellenzik ő kegyelmek. Jutalma is őtet, nem mást illetvén; egyébaránt az ő szerit vigye végben.

XXXII.

Az első collatio, mely *beálló collatio*-nak is hivattatott, mostantól fogva in perpetuum tolláltatott, letétetett. Ennek utána ifjú mester uramék is senkit reá erőltetni ne méréputszeljenek, mivel abususból való szokás volt. Azonban nemhogy napról-napra jobb állapotokat érnénk, de sőt inkább hova tovább Isten ő szent felségének látogatásából boldogtalanabbakra jutottunk s jutunk, úgy látjuk.

XXXIII.

Az másik collatio penig, úgy mint az *mesterasztali collatio*, melyet ifjú mester uramék *kiálló collatio*-nak is szoktak mondani, most is helyben hagyattatott. Valakik azért ennek utánna való időkben is ebben a becsületes czéhben beállanak, mindenek megadni tartoznak. De abban és minemű rendet, módot kövessenek ifjú

mester uramék, ide hátrább úgy következnek, az mint az arról való articulusok megmutatják.

XXXIV.

Valakin az szer lévén: hogy mesterasztali, úgymint kiálló collatiót adjon, mivelhogy az mi becsületes czéhünk azt soha írásban nem szokta senkinek is elciben adni, hogy mit készítessen, s minemű eledelekkel gazdálkodjék, hanem mint más becsületes atyánkfiai, kik eddig az ideig ebbeli collatiójokat megadták, mind a becsületes társaságot, mind penig az magok becsületeket is igen előttök viselvén, annak rendi szerént illendőképpen, tisztességesen gazdálkodtak, ennek utána is azért a szerént legyen. De szabad bort, mint eddig volt, hogy annyit kényszeríttetett adni a gazda, a mennyit megihattak, néha pedig tékozlásképpen is elvesztegették: ennek utána az nem lészen, senki is annyival nem tartozik, hanem úgy rendelték mostan ő kegyelmek, hogy légyen bizonyos száma, az mennyivel tartozik, úgymint hat veder borral, annál többre ne erőltessék, mert többet adni nem tartozik, de illendő, megiható bort adjon. Azt a hat veder bort pedig a gazda számán teljességgel csak az becsületes társaság asztalára adja. Ezenkivűl is penig azután maga költségére a becsületes társaság, az ő alkalmatos idejéig, rendiben, illendő tisztességesen ha akar mulatni, szabadságában lészen. Szakácsinak is penig s egyéb ebbeli segítőknek a gazda ha bort ád, nem ezen megemlített hat veder borból adjon, hanem azon kivűl, mert az teljességgel csak a becsületes társaság asztalát illeti éppen. Ezt penig azért rendelték ő kegyelmék enynyire, mivelhogy ennek előtte a collatiok mind a végezetéig a gazdától meghatározás nélkűl való szabad borok lévén, a mulatságot az ő határánál tovább is nyujtották, a czélon kivűl való hosszas mulatság és rendkivűl való

borital miatt némű nemű egyéb kiterjeszkedésre is fokadván, nem csak a gazdát, hanem közönségesen egész társaságúl magokat is rendkivűl fárasztották, terhelték, némelyeknek penig holmi alkalmatlanságok, nyavalyájok is származott belőle. Hogy azért az ilyenek inkább eltávoztassanak ő kegyelmektől, szabják s alkalmaztassák ehhez magokat ő kegyelmek.

XXXV.

Az becsületes Ifjú Mesteri Társaság valamikor collatióban lészen, XI. avagy XII. órakor asztalhoz leülvén ebédre (a mint annak rendi is tartja), sőt nemcsak collatiókban, hanem egyéb tisztességes alkalmatossággal is, az elébbi jó rendtartás szerént, mindenkor elsőben az Istennek ő szent felségének az dicsőséget megadván, asztaláldással telepedjenek le s azon legyenek, s úgy alkalmaztassák magokat, hogy étel után is hálaadással keljenek fel a asztaltól, ez alatt is tisztességesen szép csendesen mulassanak, estéli 8 órakornál, avagy ugyan legtovább 9 órakornál senki is közűlök ott mulatni ne mérészeljen, hanem kiki tisztességesen házához menjen, elég idejek lévén addig az ott való mulatásra, hogy mind az gazda rendkivől, üdő után ne terheltessék, mind penig magok között is holmi alkalmatlan dolgok ne következzenek, a mint néha meg is történtenek.

XXXVI.

Vadnak némelyek rendtartatlan magokviselők és vigyázatlanok (tisztesség adassék, kik nem olyanok) kik nemcsak collatiokban, hanem egyébkori tisztességes mulatságokban is nálokénál elébb valókat meg nem becsülvén, rendkivűl tálban mártanak, konczot[1] elébb kirántnak,

[1] Eredetileg «kantsót» volt írva, de ugyan az a kéz kijavította «kontczót» ra. A miből arra lehet következtetni, hogy ez a XVII. századi példány is már régebbinek másolata.

némelyek penig felette rendkivül köszöngetvén keresztülkasúl idő előtt a pohárt, hogy némelyek megrészegednek, némelyek penig csaknem szomjan maradnak; azért hogy nagyobb vigyázással rendiben moderálják az italt s az ételben való magokviseléseket is, arra vigyázással legyenek s az ilyenek meg ne engedtessenek, egyébaránt megbüntettetnek érette, mindenszer két-két pénzzel, valakik azokat cselekszik.

XXXVII

Senki is egyik a másikot boritallal, sőt egyéb akármiféle itallal is, ereje s természeti felet erőltetni és terhelni ne merészelje, hanem illendő tisztességesen kiki mint ihatik, csak úgy igyék és az mint kedve tartja.

XXXVIII.

Valaki más ember előtt, ugyanaz más ember poharát borral eldőjti, büntetése den. 6; hogyha penig az ő maga előtt való s réá köszönt pohárt dőjti el borral, annak büntetése mindenszer két-két pénz.

XXXIX.

A mi pedig az társaság pohárát illeti: mivel eleitől fogva sok panaszok zúgolódások s egyenetlenségek származtak miatta, némelyeknek penig nyavalyájok is következett, azért ő kegyelmek azt a pohárt mostan teljességgel tollálták, letették, úgy hogy ennek utánna senki is véle élni ne merészeljen. Ezen kivűl is pedig büntetéssel járó pohár csak egy is ne legyen, sőt emlékezeti se forogjon.

XL.

Az minthogy eleitől fogva a becsületes czéh szokott volt ifjú mester uramék közé az collátiókban mindenkor

leült mester uramék közűl két becsületes atyánkfiait bocsátani, a végre, hogy ő kegyelmekre nézve is nagyobb mértékletességgel igyekezzenek magok viseléseket alkalmaztatni; annak idejében penig s annak helyén, minden ott való magokviselésekről cselekedetekről tanúbizonyságot is tudjanak tenni: azért tartoznak tisztességes szófogadó engedelmességgel ő kegyelmekhez lenni, melyet az ki nem cselekednék, büntetése den. 24.

XLI.

Az négy utolsók penig, minthogy ugyan eleitől fogva ő kegyelmeket is illette s illeti most is, ennek utána is, hogy azon két leült mester uramékat az becsületes Ifjú Mesteri Társaságban is az két elsőket tisztesség megadásnak okáért az collatiókból az szokás szerént tartoznak házokhoz kisérni, melyet ha nem cselekesznek, büntetése külön-külön den. 12.

XLII.

Afféle rendkivűl való tobzódástól, hegedűléstől, tánczolástól, eőrléstől[1] és az inasoknak ifjú mester uramék magok közűl gazdát csinálván azokat is illetlenűl enyelgő módon, a mint ennek előtte szokták volt vendégelni, mindezeket az hívságos s több ezekhez hasonló dolgokat elkövetni, ennek utána mindazoktól tilalmaztatnak, hogy többé elkövetni ne merészeljék, hanem teljességgel éppen letegyék, sőt ezeken kivűl is egyéb mindenféle nem ő kegyelmekhez illendő, alkalmatlan dolgoktól magokat megójják, úgymint: zajgástól, kiáltozástól, esküvéstől, rikoltozásoktól, veszekedésektől. Úgy hogy felőlök semmi illetlen dolgok ne hallattassanak, hanem mennél jobban,

[1] Az 1766-ikiban «csőrléstől» áll.

tisztességesebben alkalmaztathatják magok viseléseket, az szerint cselekedjenek, hogy utánnok valóknak is jó példaadók lehessenek. Valakik penig ezek ellen, sőt ezekneknek akármelyik részében is vétkezni tapasztaltatnak, a véteknek mivoltához képest külön-külön megbüntettessenek, legalább den. 18 elsőben. Hogyha penig mégis nem szűnnék, hanem vakmerőképpen való elkövetője lenne továbbá is valaki közűlök ezen megtilalmazott, illetlen, rendkivűl való dolgoknak, tehát den. 99 büntettetik. Hogyha penig mindnyájan, egész társaságúl, közakaratbúl, vétkezni fognának, tehát annak büntetése czéhmester uramék, avagy a becsületes vénség authoritásokban légyen, az véteknek mivoltához képest és úgy egész társaságúl is büntettetnek meg ő kegyelmektől. Kolcsos mester uram tartozván megjelenteni ez ilyen vétkest a társaságnak, czéhmester uraimék előtt idején; melyet hogyha a társaságnak való kedvezésből elhallgatna, tehát kolcsos mester uram is megbüntettessék érette duplummal.

XLIII.

Kinek kinek illendő, méltó mentségét tartozik meghallgatni a becsületes társaság és annak rendi szerént istenes jó igazításban venni és valaki az ő büntetését s dolgát 18 pénzen felűl ifjú mester uramék elől czéhmester uramék eleiben akarja appellálni és vinni, tartoznak elbocsátani, czéhmester uraimék jó itílettel revideálván a dolgot, ifjú mester uramék büntetéseket vagy egészen helybenhagyják, vagy nevelik, vagy kisebbítik, vagy mint fogják ő kegyelmek változtatni az dolognak mivoltához képest, az ő kegyelmek jó itiletek maradjon helyben, és a szerint is legyen a büntetés. Mely büntetés penig ifjú mester uramékat, nem czéhmester uramékat illeti. Hogy penig ártatlannak találtatik, czéhmester uramék itéletek szerént azon személy úgy is maradjon abban, a mint ő kegyelmek itílik.

XLIV.[1]

Ezeken kivűl is vadnak még a becsületes Ifjú Mesteri Társaságnak más bizonyos ugyan a becsületes czéhre néző dolgai, rendtartási is, úgy mint az többi között az szüreti dolog is, melynek is rendit tudják ő kegyelmek s tartsák ahhoz magokat.

Ezen megírt punctumok és articulusok penig az becsületes Ifjú Mesteri Társaságban jó gondviselés alatt tartatván, minden egymásután következendő kolcsos mestereknek kézről-kézre adattassanak a végre, hogy ő kegyelmek az egész társaság előtt bizonyos időkben, úgymint minden esztendőben legalább négyszer, azaz minden kántorkor végig olvastassák, hogy ő kegyelmek közűl kiki mindezekhez képest tudhassa magát alkalmaztatni és tartani, hallván és értvén ezeknek continentiait, az szokás szerént igazításnak idején is ezek szerént tudjanak procedálni mindenekben.

*

Más kézírással:

Laus Deo. In anno 1724 die 13. Maii a t. n. Szabóchéhnek vínsíge együtt lívín az Ifjú Mesteri b. Társaságban lévő b. Ifjú Mesteri egész Társaság együtt lívín, a t. vénség akaratjából íraták be ő kegyelmek egy tiszta ezüstből csináltatott kolcsot, mely kolcsban vagyon 5 lot, egy nehezik, azon kivűl az ötvös munkája, mely kolcsra tartozik minden becsületes kolcsos mester gondot viselni és rólla számot adni annak idejében. Hogyha el találná veszteni, tartozik hasonló virágos ezüst kolcsot csináltatni azon formára.

Et extra coram me. Datum per me notario (!) Cehae sartoriae

M. S. Gergely.

Pótlás más kézírással:

Anno 1741 die 24-dik Maii az becsületes czéhnek kántori

[1] Ez a szám csak az 1766-iban van fölvéve, a régebbiben hiányzik.

czéhgyűlése lévén, végeztetett az egész czéhtől közönségesen és interdicáltatik, hogy ez után az becsületes Ifjú Mesteri Társaság az temetőkertben követ találván sírásásnak idején, el ne merészeljék adni, mivel majd nagy kárban esett az becsületes társaság, czéhünknek nem kicsiny becstelenségére szintén. Ha penig olyant találnának, akkori czéhapának adjanak hírt, de semmiképpen kereskedést ne indítsanak véle.

Extradatum per ordinarium cechae sartoriae notarium Franciscum Linczeg mp.

Az 1766-iki másolat záradékáúl ez áll:

Extradatum per ordinarium cechae sartoriae notarium. Gregorium Marjai m. pr.

Mutató tábla.[1]

1) Az izenetre elő nem állásért.
2) Az ki az izenetet elvéti.
3) Az ki az szerszám kisérésében jelen nincs.
4) Az ki az temetőkertből békéredzik.
5) Az ki az ásónyomot az sírból jól és igazán ki nem adja.
6) Az ki az síron által hajgálódik.
7) Valaki tisztátalanúl szól az sír felett vagy csúfolódik.
8) Ha valaki nem vigyáz, hogy a föld az nyakában hull a másiknak avagy a sír leszakad.
9) Ha az temető szerszám az sír földi alá takaródik.
10) Ha az ásó vagy az kapa meglódul az nyeliben.
11) A ki a temető szerszámot meg nem tisztítja az temetőben, mikor bejőnek.
12) Az, ki az temető szerszám kísérésekor jelen nincsen.
13) Valaki edgyik az másiknak eleiben mégyen, mikor szerszámot kisérnek.
14) Valaki az koporsófogáskor jelen nincs.
15) Valaki az sír kapálásán dolomán nélkűl vagyon.
16) Az kolcsos mester parancsolattya.
17) Ugyan a kolcsos mester parancsolattya.

[1] Az első 21 pont a régi példányból hiányozván, ezeket az 1766-ikiból közöljük.

18) Valaki az temető szerszámot elviszi maga dolgára hír nélkül.

19) Valakinél a t. ládájának kolcsa áll.

20) Senkit ereje felett az maga házánál ne erőltessenek.

21) Az válligazító collatioról.

22) Senkire ne igyanak.

23) Valaki edgyik az az másikat csúf beszéddel illeti.

24) Notárius edgy légyen.

25) Notárius ka képebelit nem hágy.

26) Az pohártöltés a 4 utolsókat illeti.

27) Valaki az társaság kancsóját eltöri.

28) Valaki az társaság jószágát elveszti.

29) A beálló collatióról és az koltsválságról.

30) A jövedelem elosztásról.

31) Az padmaly ásásról.

32) A beálló collatioról.

33) A mesterasztali kiálló collatioról.

34) Ugyan a mesterasztali collatioról.

35) Ugyan a mesterasztali collatioról.

36) Az rendtartatlanságról.

37) Senkit boritallal ne terheljenek.

38) Valaki a más poharát eldűti.

39) Az bűntetéssel járó pohárról.

40) Az mesterasztali collatioban két leült mesterembert híjjanak.

41) Az két leült mestereket és az két elsőket haza kisírjék.

42) Az tobzódasról, tánczolásról, őrlésről, hegedűlésről.

43) Az illendő maga mentségről tartoznak meghallgatni el is bocsátania.

44) Az szüreti dologról.

Gloria in excelsis Deo.
Vége.

Az 1766-iki példányon:

Ezen Articulusnak leírója volt Ajtai Szabó Sámuel Társaság notáriussa.

Renováltatott ez az Articulus ezen becsületes ifjú mestereknek idejekben úgymint :

Kolcsos mester:

Borbereki	Szabó	Joseph
Zilahi	Szabó	János
Kováts	Szabó	János
Ajtai	Szabó	Sámuel
Teleki	Szabó	Lőrincz
Kolosvári	Szabó	János
Szilágyi	Szabó	György

Jegyzet: Az utolsó lapon le van rajzolva a czéhláda kulcsa koronás kétfejűsasos fogantyúval s alatta ollójelvénynyel. A kulcs maga eredetiben megvan az Erdélyi Muzeum regiségtárában.

(Az articulusoknak régebbi példánya bőrtáblába kötve a XVII. századból való; czímlapja és a mutatótábla első levele hiányzik. 4-edrét. Második példánya 1766-ból való a közölt pótlással, bőrtáblával, melyben belőlről nyitható ajtóval a kulcs számára kidomborodó tartály van hagyva, kék selyemmel kibélelve; az első 5 lapon és a hátulsó lapon bejegyzésekkel, hogy kik voltak kulcsos mesterek 1768—1872-ig[1] Mindkét példány az Erdély Muzeum levéltárában.)

48.

A dési szabók czéhe levele a kolozsvári szabóczéhhez, melyben panaszolják, hogy a dési urak közűl többen vidéki kontár mestereket hozatnak udvarukba s azokkal csináltatnak köntösöket — és tanácsukat kéri sérelmeik orvoslása végett. Dés 1721 okt. 29.

Ajánljuk mint kedves nagy jó urunknak Kegyelmeteknek mindenekben való kész alázatos szolgálatunkat.

[1] *Egyik bejegyzés így szól:*

Én Tüský Mártony kulcsos mester voltam az 1848-dik esztendőbe juni 7-tól folyó szeptenberi 29-ig az fennállított magyar uj miniszterion (!) szerzése alatt.

1-ső	Céhmester	Nagy Sámuel
2-ik	« «	Fekete Pál
3-ik	« «	Darkó Miklós
4-ik	« «	Pál András
	Céhjegyző	Somjai Lajos
	Atyamester	Lőrintzi András.

Isten Kegyelmeteket sokáig mindnyájan jó egészségben éltesse, szívünk szerént kivánjuk.

Bizodalmos nagy jó uraink és kedves fautorink alázatosan jelentjük Kegyelmeteknek nagy megbántódásunkat, hogy alkalmas időtül fogva nemes városunkban némely becsületes jó uraik közöttünk nem találnak köntösöknek megcsinálására mesterembert, hanem potentiose a vidékben ha találtatnak valami kantarak (!), azokat hívatván, udvarakban bevitetik, véllek dolgoztatnak. Közelebb a szeretetnek okáért külső emberek által admoneáltattuk, ne cselekedjék ő kegyelmek azt, mert vadnak közöttünk becsületes mesteremberek, hogy a mely órában requirálják azon dolog iránt, házokhoz is készek lesznek elmenni. Sokrendbeli istantiánk, főhadnagyunk s egyszersmind főczehmesterünket is találtuk meg, sem egyszer, sem másszor effectumban nem vétetett. Czélunk a volt, hogy a méltóságos gubernátor ő excellentiáját találjuk meg iránta, de minekelőtte a lenne, kérjük nagy alázatoson Kegyelmeteket, mint jó urainkat, ebbe való orvoslást ha találna Kegyelmetek, ne terheltetnék Kegyelmetek istenes jó válaszával minket tudósítani, kijért az Úr Isten Kegyelmeteket medáldja (!)

Ezeknek utána az Úristennek kegyelmes gondja viselése (!) ajánljunk Kegyelmeteket s kívánjuk is, hogy Isten számos esztendeig Kegyelmeteket nemes czéhunk orvoslására éltesse, kijért maradunk Kegyelmetek kész alázatos szolgáji.

Datum Deés die 29 Octobris Anno 1721.

A Deési nemes szabó ché mp.

Külső czím: Tekintetes nemes Kolozsvár városában levő nemes szabó chének érdemes fő chéhmestereinek, nekünk érdemünk felett való bizodalmas nagy jó urainknak ő kegyelmeknek, illendő becsülettel. Kolosvár.

(Eredetije az Erdélyi Muzeum levéltárában.)

49.

Kolozs vármegye ülnöke bizonyítványa és ajánlólevele egy szabólegény számára. Pata 1757 máj. 24.

Lecturis salutem a Domino!

Hogy testimonialis levelemet exhibeáló, nemes háromszéki Kőröspataki Daniel János becsületes ifjú legény nemes Kolozsvármegyében Patában tekintetes nemzetes M. Fülpösi Nabrádi István uramot ő kegyelmét esztendeig becsülettel szolgálta legyen, arról fideliter attestálok. Lévén pediglen ennek előtte is a szabómesterségbe notitiája, szándékozik azon mesterséget voltaképpen megtanulni, hogy jövendőbéli kenyerét kereshesse mellette. Melyre nézve mint jó ügyekezetű, jámbor, becsületes ifjat, akárholott található becsületes szabómester embernek szabólegényi statusra, hogy maga mellé végyen, praesentibus officiose commendálok. Attestálok insuper arról is, hogy itten mentét, nadrágot, szoknyát, vállat és köpönyeget tisztességesen csinált.

Sig. Pata, anno 757 die 24ta Maii.

Jósa antal m. p.
nemes Kolos vármegyének
hütös assessora.

(P. h.)

(Eredetije az Erdélyi Muzeum levéltárában.)

50.

A kolozsvári ötvösczéhnek szerződése a Kalandosok Társaságával, a czéhbeli temetések átruházása, illetőleg elvállalása felől. Kolozsvár 1764 márcz. 8.

Nos infrascripti damus pro memoria universis et singulis. Quod in hoc anno 1764 die 8-va mensis Martii requirálván bennünket a kolozsvári becsületes ötves czéhnak kolcsos mestere, nemzetes Szakáll János uram ő

klme, az egész Ifjú Társaság megegyezett akaratjából jelentvén nékünk ilyen dolgot: Minthogy a' czéhban esendő temetéseknek állapotja, nevezetesen a' sirásás concernálja különösen az Ifjú Társaságot, melyből kinek-kinek az ifjak közül sok incommodumi és dolgaiban való hátramaradási voltak, azoknak jó móddal való eltávoztatására adták volt által a' sirásást a' belső becsületes Kalandos Czéhnak (minthogy nevezetes articulussok is mutat arra) ily conditiók alatt et quidem:

1mo. Midőn a szabados Úristen valakit a' becsületes ötves czéhből, vagy valakinek hozzátartozóját az halál által kiszóllítja e' világból, a keserves hírré tévén viszont a kolcsos mesternek, indilate küldjön a' kolcsos mester két vonás forintokat a becsületes belső Kalandos Czéh Apjának, mely két forintokért tartozzanak minden haladék nélkűl becsületes sírásókat rendelni, kik is a keserves házhoz menvén a sírásásnak kimutatásáért, tisztességes sírt ássanak a keservesek kivánságok szerént, akár ó, akár uj sír légyen. Mely említett két forintokat az ötves ifjak minden temetésen a kolcsos mester kezénél hagyjanak a' jövendő temetés szükségére.

2do. Midőn pedig az ötves ifjúság azt kivánja, hogy elegendő testfogókat rendeljen a' Kalandos Apa, tehát a becsületes Ifjú Társaság superaddálván 36 harminczhat pénzeket, elmulhatatlanúl tartozzanak ő kegyelmek elegendő testfogókat állítani, a' testnek a keserves háztól a' templomban, a' templomból a' temetőbe való kivitelére, akár a' Várban, akár a' Hóstátban légyen a' keserves ház. Mely ha úgy kivántatik, a' kolcsos mester a' becsületes Kalandós Czéh Apját praevie informálja, hogy a testfogó személyeket akármely szorgos dolog idején is elé állíthassa.

3tio. A sírásás közben pediglen adjanak a keservesek az említett sírásóknak illendőképpen reggeli italt és kenyeret, délben, vagy estve egy fazék ételt és fél kenyeret;

az italbéli jóakaratot mindazonálltal a keservesek jóakaratjára bizván. Ha pedig

4to. Az ételbéli jó akarat a' megmondott mód szerént a keserveseknek állapotja, tehetetlensége, vagy inkább szegénysége mián meg nem adattathatnék, eo in casu légyenek a' bltes Kalandos sirásók quietusok (mely mindazálltal ritkán történik), megemlékezvén az embereknek változó sorsokról, hogy a' szegénység mindenikünkkel köz lehet.

5to. Ha olyas sirt ásatnak a keservesek, melyről fekvő követ kelletnék elforditani, annak elforditásáért és tisztességesen való helyre tételiért a keserves fizessen 60 hatvan pénzeket; az oldal- és fenékpalmalyért pedig 24, huszonnégy pénzeket. Hogyha még ezeken kivűl a' síron a' bltes Kalandos sírásókkal akarnának a' keservesek igazittatni, ézek iránt együtt conveniáljanak.

6°. Az emlitett sírásók az ásott sírra jó gondot viseljenek és ember nélkűl ne hagyják mind a' testnek kiviteléig, nehogy magára hagyatván, valami kár essék benne, melynek correctiója a' temetést in sollemnitate megakadályozza.

7mo. A becsületes sírásók közűl egyik elmúlhatatlanúl jöjjön el a' temető aljában a' deákok eleiben, a ki is a' sollemnitást az ásott sírhoz elvezesse.

8vo. A testet tisztességesen a' sírban leeresztvén és békapálván, a sírnak felhányását tisztességesen bévégezzék, ha köve lészen, azt igazán helyre tegyék a sírnak mivolta szerént, hogy ezek iránt a' keservesek ne panaszoljanak. Lévén mindenkor a' becsületes czéhnak Kalandosbéli köszöntője, ki ha kivántatik a sollennitást köszöntse a' bévett régi jó szokás szerent, ha az ötvesek kívánják.

9no. Hogyha ezekben valaki ő kegyelmek közzűl hívatalja ellen vétene, a' Társaság indilate érdeme szerént megbüntesse, hogy a temetés úgymint a' bltes Czéhnak

kiváltképpen való tisztességes szolgálatja, hiba és fogyatkozás nélkül annak módja szerént observáltassék.

10mo. Ha a' szükség az kivánná, hogy a tisztességtételre a' bltes Kalandos Társasága kivántatnék a' Czéh Apa praevie informáltatván, az egész Társaság eljőjjön a' temetésre.

Mely feljebb megirt conditióit a' bltes és nemes Ifjú Ötves Társaságnak, midőn e' szerént hallotta, értette, és acceptálta a bltes belső Kalandos Czéh és az irt felek ezen megegyezéseket ötven forint vinculummal roborálták volna; oly formán, hogy a' melyik fél ezen conventiót valamely punctumában violálná, vagy megmásolná, tehát ezen poenában incurráljon, mely is desummáltatván virtute praesentium az inconstanson, in duabus a' tks biráknak, in tertia vero partibus a constans félnek cedáljon, salvo tamen contractus huius virtute permanente. Irtuk meg mi is a' szerént, és arról adjuk ezen tulajdon kezünk irása alatt költ pecsétes levelünket futuro pro testimonio fide mediante.

Datum Kolosvárt. Anno dieque praenotatis.

Ladislaus Bayer et Nagy György
jur. vicenotarius civitatis praenotatae m. p. (L. S.)
Correcta per eosdem

Nagy György
Kalandos Czéh Apa m. p.
(L. S.)

Szakáll János
a bltes Ifjú Ötves Társaság kolcsos mestere m. p. (L. S.)

Agoston György
vénség m. p.

Boros Sámuel
azon bltes Ifjú Ötves Társaság egyik tagja m. p. (L. S.)

Köpetzi Joseff
Kalandos notáriussa m. p. (L. S.

Praesentem copiam ex veris suis originalibus sine diminutione augmento variationeque prorsus aliquali de verbo ad verbum sincere descriptam et cum iisdem collatam et compertatam omnibusque punctis et clausulis conformem repertam esse hisce fide nostra mediante testamur, sigillisque nostris

usualibus, manuumque propriarum subscriptionibus corroborantes, extradedimus.

Anno 1809 die 4-ta Augusti.

Daniel Bakos et Joannes Litterati de Héviz.
(P. h.) (P. h.)

Inclitae Cancellariae Regiae Provincialis Transsylvaniae Maioris scribae ac iurati notarii ad praemissam vidimationem fideliter peragendam specialiter exmissi.

Hátán: A Kalandosokkal való contractusnak vidimata copiája.

(A hiteles másolatnak eredeti példánya az Erdélyi Muzeum levéltárában.)

51.

Az erdelyi főkormányszék rendelete, melyben Mária Terézia királyné parancsolatja alapján a házas mesterlegényeknek a nőtelenekkel egyaránt való alkalmazása felől intézkedik s a czéheknek tudomására adja; továbbá a mesterlegényeknek vándorlását az örökös tartományokban és a német birodalomban gátolni eltiltja. Nagyszeben 1770 okt. 1. nov. 20.

Felséges királyné asszonyunk kegyelmes parancsolatjában, mely a közelebb múlt octobernek első napján költ és ugyan az ő Felsége kegyes rendelése szerént azon holnapnak 10-dik napján ide visszaküldeiett: tetszett ő Felségének *a mesteremberek nek házas legényeiről* oly kegyes rendelést s azt jövendőbéli szoros megtartásra mindenek előtt közönségessé tenni, hogy az házas mesterlegények, nem különben mint a nőtelenek minden ő Felsége örökös birodalmiban, akármely kézimunkák, fabrikák, műhelyek és mesterségek mellé személyválogatás és kifogás nélkűl felvétessenek; oly kötés alatt mindazáltal: hogy ha valamely czéh és társaság házas mesterlegényeket a mesterség folytatására felvenni nem akarna, az olyan házas legényeknek legottan szabad lészen magokra mesterségeket folytatni, kiket is a tanács minden háborgatók

ellen oltalmazni tartozik. Ellenben pedig ha az nőtelen mesterlegények az házas legényekkel egy társaságba a mesterséget mivelni, dolgozni, edgyütt élni nem akarnának, vagy aképpen cselekedőket áltatni, untatni, azért becsteleníteni, vagy megbüntetné próbálnák: az ilyetén nőtelen mesterlegények érezhetőképpen büntettessenek meg, vagy a dolog mivoltához képest tömlöczre, tömlöczbéli dologra, vasra, sánczásásra kénszeríthessenek. Az okáért ezen Felsége kegyes rendelésit hogy Kegyelmetek magok között lévő minden czéhoknak, társaságoknak tudtokra adják és annak szorgalmatos megtartásában munkások legyenek, keményen parancsoltatik. Gondviselések s vigyázások alá bízatván az is: hogy oly állapotokban, a melyekben valamely társaság a mesterlegényeknek a vándorlást az ő Felsége örökös császári, királyi és római birodalmiban megtiltaná, avagy ezen országokban vándorlás végett bujdosó házas mesterlegényeket, hazafiakat felvenni nem akarna: tehát az olyan társaság és helység nevezetesen kijelentessék és arról elsőbben a királyi guberniumnak, azután annak megorvoslására ő Felségének a gubernium által küldendő valóságos leírása haladék nélkűl feladattassék. Sic facturi etc.

B. Bajtai

Stephanus de Hanenheim
secretarius gubernalis m. p.

A másolat homlokán: Copia commissionis gubernialis de dato Cibinii 20-a Nov. 1770 intuitu sodalium opificum uxores habentium sonantis.

(Egykorú másolata az Erdélyi Muzeum levéltárában.)

52.

Az erdélyi főkormányszék rendelete a czéhekben való fizetések megszabását illetőleg. Szeben 1773 márczius 13.— május 19.

A méltóságos királyi gubernium commissiójának, a melyet Szebenből die 19-na Maii 1773 a kolozsvári

tekintetes magistratushoz küldött, magyarra fordított párja.

Midőn tapasztaltatott volna, hogy az inasságra való bévételért, az inasságból való felszabadításért és végre a czéhban mesterségekre való beállásért ezen nagy Erdély országában lévő czéhoknál meghatározott fizetések azokat, a melyek az ő Felsége más örökös birodalmaiban szokásban vagynak, majd még félannyival feljűl haladják: parancsolta ő Felsége ezen esztendőben, máreziusnak 13-ik napján költ udvari kegyelmes decretumának erejével igen kegyelmesen, hogy *a czéhoknak közönséges regulázására nézendő, ő Felsége felséges végezéséig*, azon fizetések minden czéhoknál az idezárt[1] formára szoríttassanak; a vendégségekre nézve pedig az inclita Commertialis Commissio által feltanáltatott limitatio, hogy tudniillik csak éppen az esztendő végén, a számadás végett léjendő gyűlés alkalmatosságával légyen szabad a czéh cassájából egy-egy személyre 12 krajczárokat költeni, szorosan tartassék meg. A mely felséges végezések oly véggel adattatnak Kegyelmeteknek tudtokra, hogy azokat, a magok helységekben lévő czéhoknak mindjárt kihirdessék és azokkal valójában tartassák is meg.

C. Nicolaus Bethlen m. p.

Michael de Bruckenthal m. p.

Hátán: Az 1773 ban költ felséges királyi Gubernium commissiója az céhok regulatiójáról és fizetésvételekről.

(Egykorú másolata magyar fordításban az Erdélyi Muzeum levéltárában.)

[1] Ez sajnos hiányzik! De megvan 1807—1822-ből a «norma», a mely valószínűleg ugyanazokat állapítja meg.

53.

A kolozsvári szabóczéh Kőmálban levő két darab szőlőjének a város mérnökei által való felméretése, adófizetés alá vonás czéljából. Kolozsvárt 1774 szept. 27.

Mi Keresztesi György, Fazekas János és Fazekas József, mind az hárman nemes Kolozsvár városának választott hites oculátori és fölmérői, adjuk tudtokra mindeneknek, a kiknek illik, ez mi levelünknek rendiben, mostaniaknak és jövendőbélieknek, hogy ez mostan folyó 1774-dik esztendőben a felséges királyi kegyelmes rendelés szerént, tekintetes főbíró Pataki István úr és a tekintetes nemes tanácsnak parancsolatjából, midőn értésekre adatott mindeneknek az, hogy kinek kinek, minden rendbélieknek akármi névvel nevezendő örökségek, szőlejek, szántóföldek, felséges Mária Theresia kegyelmes királyasszonyunk ő Felsége portiójáért még eddig fel nem adattak, conscriptióra feladattassanak, kemény büntetés és a mellett azon jószágoknak elvesztések alatt. Nem lévén pedig még eddig a több akárminémű rendbéliek között *szabó, szőcs és mészáros* becsületes nemes *czéheknek szőlejek* egyszer is conscribálva: ez okáért a többek között szoros kötelességeknek állították a becsületes nemes szabóczéhnek czéhmesterei és notáriusa ő kegyelmek megmérettetni, kik is alternandis vicibus viselik religio szerént az első czéhmesterséget, mint most is első czéhmester a tiszt. unitária religion Kecskeméti Márton úr ő kegyelme, a második czéhmester a tiszt. Romano catholica religion Bachman János, harmadik czéhmester a tiszt. reformáta religion Kolosvári Kis Sámuel és czéh nótáriusa a tiszt. Romano catholica religion Borbereki József, uraink ő kegyelmek, ez okon is egy felől, úgy mint: ámbár régi contractualis levelével birja is a becsületes nemes szabóczéh, de minthogy az 1715-dik esztendőben a kolozsvári Fellegvár kezdett épűlni, akkor

ezen kolozsvári becsületes nemes szabóczéh szőlejének is többek között nagy része várnak foglalódott, nem tudhatván bizonyosan, hogy a várhoz foglalódott részen kivűl még megmaradott mennyi nagyságú légyen. Mely végett mind Felséges királyasszonyunk ő Felsége kegyelmes rendelése szerént fövebbképen a conscriptióra nézve, mind pedig a becsületes nemes czéhnek bizonyoson való tudására való nézve is a becsületes nemes czéhnek megnevezett czéhmesterei és czéhnotáriusa ő kegyelmek, megadván nékünk szokott rendes sallariumunkat, kívánták általunk kitelesen megméretni; mely okon mi is szokott tisztelettel engedelmeskedvén tekintetes főbiró urunknak és tekintetes nemes tanács parancsolatjának a becsületes nemes czéh elöljárói kivánságokra elmentünk már a sokszor nevezett becsületes nemes czéhnek szőlejében, mely vagyon első Kőmálban, egymás mellett két darabban, melyeknek szomszédja délfelől az ispotály szőleje, észak felől pedig néhai tekintetes senátor Enyedi István úr successora, Enyedi Anna asszony, méltóságos Horvát Boldizsár úr házastársáé, mely eképpen megnevezett egymás mellett két darab szőlőt tisztünk s hívatalunk szerént vigyázással megmérvén, lett egy hold és másfél fertály, avagy fél fertály híjjával másfél hold, azaz hatodfél fertály és nem több, sem kevesebb.

Mely mérés és munka Isten kegyelméből mi általunk e szerént menvén végben, mi is annak okáért írtuk és adjuk róla e kezünk által emanált levelünket futura pro cautela et testimonio fide nostra mediante, melyet subscriptiónkkal és szokott pecsétünkkel is corroborálván. Signatum Kolosvár, anno 1774 die 27 Septembris.

Correcta per eosdem. Idem, qui supra

Keresztesi György	Fazekas János	és	Farkas József
m. p. (P. h.)	m. p. (P. h.)		m. p. (P. h.)

Hátán: Becsületes szabóczéhnek Kőmálban lévő két

darab szőlőjének oculator uraimék által lett megméréséről való relatoria, mely is lött 1774 esztendőben.

(Eredetije az Erdélyi Muzeum levéltárában.)

54.

A nagyszebeni szabóczéh válasza a kolozsvári szabóczéh kérdéseire: az ő czéhük belső állapotairól, rendtartásokról, a mesterek három rendbe osztásáról, az inasfogadás és díjfizetés felől stb. Nagyszeben 1791 máj. 12.

Becsületes nemes szabó czéh! Nékünk kedves barátink, uraink, hív collégáink!

A közlebb mult hónapnak 20-dikán Kolozsvárról költ kedves leveleket barátsági alázatos tisztelettel vévén, annak foglalatjára és teljes tartására e következendőkben közönségesen lött egyetértésből feleletünket megtenni kívántuk, úgy mint:

Az ide való nemes szabó czéha régi időbéli privilegiumainak a mái időben minden részben szabadosan hasznát vészi és meglévén Felséges urunktól Második Léopoldtól kegyelmesen engedtetve az, hogy mindenek azon állapotba viszszátétetődjenek, a mint voltanak és tartattak 1780-dikban; tehát nékünk magunk privilegiumainknak megrontásával senki nem parancsolhat; hanem mi magunk közönséges egyetértésből mindeneket jó renddel és módjával ügyekezünk folytatni, az inasok bévétele s felszabaditások iránt semmi részben nem subiaciálunk az ide való magistratus iurisdictiojának, hanem mindenekben a régi szokás szerént követjük a jó rendtartásokat és mi csak azoknak engedünk társaságunk mellé léendő inaskodásra béjöhetést, a kit a dolog teljes megvizsgálása után alkalmasnak fogunk itélni és az ezenkivűl valót nékünk akaratunk ellen obtrudalni senkinek hatalma nincsen. Kedves colléga uraimnak is minden részben a felséges uralkodóktól nyert privilegiumakhoz való ragaszko-

dást barátságosan jovasoljuk, mert annál fogva militálván, úgy reméljük, nyert szabadságokat senkinek nem lesz ereje megkisebbíteni. Czechalis inspector közöttünk szükségesnek csak éppen akkor tartatik, midőn társaságunkban olyan momentumú dolog adja elő magát, melyet el nem lehetne igazitani, mi ilyen történetbe csak a comes nationis excellentiáját adeiscáljuk és egybe minden differentiák sopiáltatnak. Kedves colléga uraink is e tekintetre nézve tarthatnak inspectort, hogy ennek adsistentiája által legjobban folytathassanak mindeneket, talám az odavaló tit. magistratus e részben segítségét nem fogja eltitkolni. Közöttünk most actu is a három rendbeli classis tartatik, úgy mint: vadnak öregek, 8 személyből állók, ezek után vadnak a középrendbéliek, kinek számok nincs meghatározva, ezeket követik a 16 személyből álló ifjú házasok, kik is az előadandó alkalmatosságok szerént minden apróság dolgoknak teljesítésére köteleztetnek; de nevezetesen az ezek között lévő novitiatust töltő 6 utolsók folytatják s praestálják a szolgálatokat. Az ifjak mi közöttünk az öregekhez tartoznak minden becsülettel tisztelettel és engedelmességgel viseltetni, a melyben ha történik valakinek ellenkező cselekedete, legottan érdemlett büntetését tapasztalni fogja, főképpen a főczéhmesterek parancsolatainak tartoznak fejet hajtani, midőn valamit parancsolnak, a közönséges öszvegyűlésünkkor pedig minden kivétel nélkűl az öregek akaratjának minden tisztességes dolgokban engedniek kelletik.

A közlebb mult sokadalmi alkalmatossággal lévén mind Brassóból, mind Segesvárról, mind Meggyesről itten mesteremberek, mi azokkal különösen beszélettünk a tudvalévő dolog iránt, melyre nézve assecuráltak minket, hogy mindenekben velünk tartani fognak és semmiben dissentiensek nem lésznek, azért az ők nevekben is úgy ügyekezzük a közjót egész hazánkban jó lábra állítani.

Mi közöttünk az inasok állapotja így van: az olyatén

inas, a kinek az atyja szabómesterember, a' czéhnek semmit nem fizet, nevezetesen a ki előre két három esztendővel praenotáltatott; az olyan inas pedig, a kinek atyja szabó lévén, meghálálozott és kiván gazdához menni, az fizet 9 m. forintokat, melyeknek öte a czéh ládájába szokott tétetni, nígye pedig az 8 öregek, a kik az inasokat szokták bévenni, beneficiuma. Az olyan inas, a ki városbéli, az ilyen fizet 24 m. forintokat minden személyválogatás nélkűl, melyből tíz m. forint a czéh ládájába mégyen, 14 pedig viszont az öregek beneficiumára conserváltatik. Az idegenek akármi karbéliek légyenek, fizetnek 28 m. forintokat, melynek tíze a czéh ládájába tétetik, a tizennyolcza pedig az öregek számára tartatik beneficiumúl. Mindezek a felszabadúlás idején minálunk semmit nem fizetnek, mivel úgy tartjuk jobbnak, hogy a mi igaz és illendő ob certas rationes nobis apprime notas előre fizesse és senki valakinek következhető állhatatlansága mián ne károsíttassék. Melyeket barátságosan lött kéresekre kedves colléga urainknak midőn a megírt módon voltaképpen tudtokra adni kívántuk volna és hozzánk mutatandó szíves barátságokat a következendőkre nézve is bizodalmason kikérnők, elkötelezett barátságos hívséggel és tisztelettel állandóúl maradtunk.

Kedves collega urainknak
Nagyszeben 12-dik Máji 791.

egyenes szívű jóakaró barátjai
a nagyszebeni n. szabó czéha és
Johann Bachner
első czéhmester
Georgius Végymeth
második czéhmester és nótárius.

(Eredetije az Erdélyi Muzeum levéltárában.)

55.

Elismervény 24 császári aranyról, melyet a kolozsvári szabóczéh hadi segélyül befizetett. Kolozsvár 1793 okt. 7.

Recognitio.

Huszonnégy császár aranyokról, melyeket a kolozsvári becsületes magyar szabóczéh, felséges második Ferencz császárnak és N. Erdélyország kegyelmes fejedelmének, hadi segedelemül, hazafiui szives szeretetének és jobbágyi hívségének megbizonyitásáúl mái napon érdemes előljárói Posoni Pál és Dienes András uraimék által, náliam, a szokott helyre léjendő béadás végett hogy letétetett légyen, ezennel megesmérem. Kolozsváratt die 7-a Octobris 793.

Id est 24 császár arany.

(P. h.)

Déáky Filep Sámuel
kolozsvári regius perceptor.

(Eredetije az erdélyi Múzeum levéltárában.)

56.

Kolozsvár városa szolgabíráinak jegyzőkönyve, hogy a szabó czéh kívánságára tagjait egyenként megkérdezvén arról, hogy mesterségöket folytatják-e és van-e elegendő munkájok, mind a 47 kihallgatott mester panaszkodik a munka pangása és hiánya felől. Kelt Kolozsvárt a szabóczéh magyarutczai házában 1796 jan. 29.

Alább kik neveinket felirtuk, adjuk tudtára ez hiteles bizonyító levelünk rendei által mindeneknek, az kiknek illik: hogy ez nem régiben folyni kezdett 1796-ik esztendő januárius holnapjának 29-ık napján hívatván bennünket a nemes kolozsvári becsületes szabóczéh maga érdemes czéhmesterei Régeni Szabó György és Diénes Szabó András ő kegyelmek által az említett becsületes

czéh házához, mely is vagyon ezen nemes városban Belső Magyar utczában, egyfelől néhai csizmadia Régeni György, másfelől néhai becsületes kolozsvári polgár Olosz János successori telkeik s házaik szomszédsági között, a végre, hogy ottan lévő becsületes szabó mesteremberektől járnánk végire s azt hitelesen investigálnók, hogy miért nem akarnák mesterségeket folytatni némelyek vagy pediglen a kik folytatják is, van-e elegedendő munkájok? Mü is annak okáért elmenvén az fennirt s circumvicinált becsületes szabóczéh házához, a hol is az becsületes szabóczéh tagjait egybengyűlve találván s ottan katalogust olvasván, mindeniket külön-külön megkérdezvén, jó lelkek esméretek szerént így vallának, úgymint:

1-be. Üdősb Groschmitt Mátyás vallja, hogy öregségéhez képest is folytatná a mesterségit, de nem jár munkája, mindazonáltal mégis a mennyiben szemevilága engedi, ha munkája járna, csak dolgozgatnék, de nem igen jár munkája.

2-dik. Pásztor Szabó József vallja, hogy csak munkája járna, eleget dolgozhatnék s mesterségit folytatná, de munka nem jár.

3-dik. Üdősb Szabó Nagy József dolgozik s folytatja az mesterségit.

4-ik. Zilahi Szabó János vallja, hogy szűrszabó lévén, legént nem kaphat magának, azért mesterségit nem folytathatja.

5-ik. Ajtai Szabó Sámuel udvarban kénteleníttetett menni, minthogy munkája nem igen járt s mestersége után nem élhetett.

6-ik. Szilágyi Szabó György vallja, hogy örömest dolgoznék, de az mesterséghez megkívántató munkája nem jár.

7-ik Hendzel Szabó József tehetsége szerént s a mint munkája jár, folytatja mesterségit.

8-ik. Régeni Szabó György vallja, hogy a mint mun-

kája jár, úgy folytatja mesterségit, de hogy a munkája csak annyira lévén, hogy maga is könnyen győzheti, azért a legényét elbocsájtani kéntelenittetett.

9-ik. Posoni Pál vallja, hogy örömest dolgoznék, de teljességgel nem jár a munkája.

10-dik. Matolcsi László dolgozik hébe-hóba, a mint a munkája jár.

11-dik. Csató Szabó György vallja, mint a 10-dik.

12-dik. Dénes András jót dolgozza.[1]

12-dik. Szentgyörgyi Mihály vallja, hogy örömest dolgozná a mesterségit, csakhogy elegedendő munkája járna.

13-dik. Bélteki Zsigmond örömest jobban is folytatná a mesterséget, csak munkája járna.

14-dik. Kozma Szabó András vallja, hogy a mesterséget csak a mint tehetsége hozza magával, örömest dolgozná, de nem jár munkája s mikor pedig annyira való munkája jár, hogy egy hétig folyvást dolgozhatik, meg szokta annak köszönni, a ki munkát viszen.

15-dik. Kovács István vall hasonlóképpen.

16-dik. Ábrahám Zsigmond is vall e szerént.

17-dik. Demeter István is folytatja a mesterségit.

18-dik. Harmati István vallja, hogy dolgozza ugyan a mesterséget, de még két annyit is elgyőzne.

19-dik. Koronka Dániel folytatja ugyan a mesterségit, de többet is elgyőzne.

20-dik. Marton János folytatja mesterségit s örömest dolgoznék, csak munkája járna.

21-ik. Telmán András mesterségit folytatja, tehetsége szerént.

22-dik. Ifjabb Szabó Nagy József hasonlóképpen, hozzátévén azt, hogy többet is győzne, ha munkája járna.

23-dik. Kecskeméti József csak úgy dolgozza a mesterséget, a mint a munka jár.

[1] Ez utólagosan toldatott be, más írással van írva.

24-dik. Bányai Péter vallja, hogy örömest dolgoznék, csak munkája járna, noha csak érti a mesterségit.

25-dik. Dénes Pál vallja, hogy a mesterségit csak oly módon folytatja, a mint jár, de még többet is elgyőzne.

26-dik. Papp Mihály vallja, hogy a mestersége folytatásában többet is elgyőzne.

27-dik. Dávid Sámuel vallja, hogy folytatja ugyan a mesterséget, de csak úgy, a mint jár, jóval többet is dolgozhatnék, ha a mesterség jól folyna.

28-dik. Kecskeméti Sámuel felel a fennírt valló mondása szerént.

29-dik. Szigeti József is a fennírt valló szerént vall mindenekben.

30-dik. Bagaméri Mihály tészi vallomását, mint a felső.

31-dik. Ujfalvi János vall hasonlóképpen.

32-dik. Beszterczei András vallja közönségesen, hogy a szerfelett való nyavalya miatt nem dolgozhatja mesterségit.

33-dik. Endrődi József dolgozik, a mint munkája jár, de igen sokat kell a míeltető után várakozni, míg munkát viszen.

34-dik. Ifjabb Groschmitt Szabó Mátyás folytatná jó móddal, ha az míeltetők is jó móddal és renddel vinnének munkát.

35-dik. Losonczi András az időhöz képest folytatja a mesterségit.

36-dik. Kenyeres Mihály csak úgy dolgozza a mesterséget, a mint a munka jár.

37-dik. Zoltán István tészi vallomását a fennebbi valló szerént.

38-dik. Petrikovits József; ez is vall, mint a felsőbb, hozzá tészi, hogy csak annyi a munkája, hogy legény nélkül is elgyőzi.

39-dik. Rivnyák András alkalmasint folytatja az üdőhöz képest.

40-dik. Bögözi Antal vallja, hogyha munkája járna, örömest többet is dolgoznék.

41-dik. Pósa Mihály vallja, mikor munkát kaphat, csak akkor dolgozik, noha más egyéb mestersége, vagy œconomiája nincsen.

42-dik. Angyal József most is dolgozik, de ha munkája járna, többet is elgyőzne.

43-dik. Csiki István, csak mikor munkát visznek, akkor dolgozik, máskor tölti az üdőt, a mint lehet.

44-dik. Zánder István vallja, hogy mind legénye, mind inasa van, de munkája nincsen.

45-dik. Kis János vallja, hogy a mesterségét folytatja, s dolgozik, mikor munkát kap.

46-dik. Ajtai József vallja, hogy a mint munkája jár, úgy dolgozik.

47-dik. Roszszik János vallja, hogy mikor munkát kap, dolgozik.

Ezek közűl s kivűl vadnak még két becsületes mesteremberek, ezen az nemes városon valamint az egész czéh vallá, hogy ki szüntelen való sínlődése s ágyban való feküvése, úgymint Rákosi Ferencz úram ő kegyelme és Lostájner Szabó József ő kegyelme pedig szemei világától megfosztattatva lévén, mesterségeket nem folytathatják.

Mely hiteles investigationak rendi az arra tett jó lélek esméret szerént való kijelentéssel, hogy mindenekben előttünk az fennírt mód szerént ment légyen végben, arról adjuk mi is tulajdon subscriptionk és szokott pecsétünk nyomásával megerősíttetett bizonyságtévő levelünköt tiszti hivatásunk szerént Kolozsvárt a fennírt napon helyen és esztendőben.

Sapka János m. p. és Magyari László m. p.
mindketten nemes Kolosvár várossa hites szolgabírái.
(P. h.) (P. h.)

(Eredetije az Erdélyi Muzeum levéltárában.)

57.

A kolozsvári szabóczéh szabályzata a XIX. század elejéről.

A miképpen minden jó társaságokban illik, szokott is jó rendtartás lenni, mind az társaságok tagjaira, mind egyéb dolgok igazítására nézve, úgy illő az b. nemes Szabó Czéhban is ezen alább megirt régi articulusokból kiszedetett és az mostani időhöz alkalmaztatott, és a tekintetes Magistratus által confirmáltatandó articulusokhoz minden becsületes czéhbeli személynek magát ahhoz alkalmaztatni, míg felséges koronás királyunktól újabb privilegiumot válthatunk, vagy ezt confirmáltathatjuk, addig evvel bátran élhessünk.

Először. A mint eleitől fogva jó szokásban volt, hogy a b. nemes Szabó Czéhnak előljárói legyenek, kik czéhmestereknek neveztetnek és egy notárius, kik ezen megirt articulusokhoz a nemes czéhet szorítsák és egyéb eléadandó czéhbeli törvényes dolgokat jó móddal eligazítsák. Ezek penig minden religiókból és capax subiectumokból egyenlő akarattal válosztassanak; nem különben religio szerint választassék egy atyamester és két bejáró mester, kik az Ifjú Legényi Társaságban bejárjanak annak idejében és azokat regálhassák és érdemek szerént büntethessék.

Másodszor. Légyen kilencz számból álló ifjú, mint ennek előtte is volt; előljárójok az első, úgy mint az kolcsos mester légyen, ki az elejekben adatott articulusokhoz az utána való ifjakat szorítsa és megtartassa, az három utolsók kötelessége legyen, hogy mikor czéhgyűlés jelentetik, fél órával annak előtte az czéh házához felmenni és az helyet elkészíteni, míg az becsületes nemes Czéh égybengyűl, 12 pénz büntetés alatt.

Harmadszor. Valamely becsületes szabólegény a nemes czéhban ajánlani akarja magát, tehát annak az ő erkölcsének és elméjének egyéb jóságai között három

kiváltképpen való ékességei legyenek: 1mo Tudniillik: hogy tisztességbeli ágyból, azaz tisztességes atyáktól nemzetett és született légyen, melyet tartozzék hiteles levele által bizonyítani és hogy mesterségit czéhes helyen tanulta. 2do Hogy maga is tisztességes erkölcsű és józan életű ember légyen. 3tio Hogy az mesterségre is elégséges és 6 esztendeig vándorlott legény légyen. Minek előtte penig czéhban vétetődnék, köteles légyen egy mesterembernél esztendőt és három napot eltölteni, mely remekesztendőnek neveztetik, hogy azon mester erkölcséről és tudományáról bizonyságot tehessen a nemes czéh előtt.

Negyedszer. Minden becsületes legény, ki remekező napot kér, a czéhmesterektől kérjen és azon kijegyzett napon, melyet adnak, minden módú ruhát maga önön kezeivel szabja meg bizonyos czéhbeli regiusok előtt, melynek elkészítésire azon becsületes mesteremberhez menjen, a hová a czéhmesterek és az regiusok rendelik. Hogy ha penig valakit elégtelennek esmérnek, különben czéhban ne végyenek, hanem adjanak neki bővebb tanúlásra való időt.

Ötödször. Minden becsületes remekes legény minek utánna remekjit tisztességesen elkészítette, elébb az város közé béesküvén, annak utána két becsületes polgár által követtzék(!) bé, letévén elsőben a czéhmestereknek a czéhban álló taxát, úgy mint flor. Rh. 30 harmincz német forintokat a felsőbbek rendelise szerént; mikor penig történnék két három becsületes legény egyszersmind remekezne, a mesterember gyermeke légyen az első, ha remekjit jól elkészítette.

Hatodszor. Hogyha mesterember gyermeke czéhban akarna állani, fél czéha, legyen azaz felit fizesse a czéhban álló taxának, úgy mint 15 német forintot. Ha peniglen történnék, hogy valamely becsületes szabólegény mesterember leányát venné, az ilyen 20 német forintot fizes-

sen czéhbeállásér, a ki penig mesterember özvegyét venne, fizessen[1] . . . Az özvegy penig ura holta után dolgozhassa az mesterséget, míg megholt urának nevét viseli.

Hetedszer. Méltó és illendő dolog az is, hogy az mesteremberek illendő számmal légyenek, t. i. a mennyin a várost és az vidéket munkájokkal, minden halogatás nélkül eltartsák, nehogy a rendkivűl való szaporodás miatt élelmek se lehessen. Hogyha penig valamely mesterember ez városról más mező városra menne, mesterséginek bővebb gyakorlása végett, az ilyen inasát ezen czéhban szegőttesse, szabadítsa, levelet és kuncsaftat is itten váltván nekie. Ha penig az mesterek híre és akaratja ellen menne el és esztendeig oda laknék, czéh nélkűl maradjon, vagy mégegyezett akaratból a czéh taxájának felit tegye le és minden neglectumokat fizessen meg.

Nyolczadszor. Senkinek se légyen szabad itt ez városon czéhen kivűl mívelni király és zászlósurak szabóin kivűl, de azok is csak urak és cselédjeik számára dolgozhassanak. Valaki penig találtatnék, hogy titkon, vagy nyilván czéh ellen dolgoznék, annak nála tanáltató munkáját és műszerét bíró hatalmával elvegyék, melynek két része a tanácsé, harmada a czéh szükségire tartassék.

Kilenczedszer. Vásári szabókon kivűl senkinek se légyen szabad, nevezetesen czéhen kivűl valónak kész munkát árulni, árultatni, melyre az emlitett látómesterek minden vásárban vigyázzanak és ha ilyen munkák akár piaczon, akár boltokban tanáltatnának, legottan az czéh mestereknek megjelentsék, az czéhmesterek az város birájának feladják és annak erejével azon munkákot elvegyék, melynek két része az bíróé és az tanácsé legyen, harmada a czéh számára tartassék, melyből a szegény idegen beteg legényeket segithessék vagy eltemettessék.

Tizedszer. Az is kötelessége légyen az látómeste-

[1] Az összegnek üres hely van hagyva.

reknek, hogy a városban lévő szabó mesterembereknek mihelyét minden holnapban eljárják és jól megvizsgálják, hogy a szabó mesterek avatatlan posztóból ne dolgozzanak az legényjekkel jól varrassanak, mert valamelyik afféle avatatlan posztóból dolgoznék, vagy elviselhetetlen szűk gunyát csinálna, 3 m. forintig büntettessék, azonkivűl tartozzék a szűk köntöst megigazítani, vagy ha még is elviselhetetlen, tartozzék más posztót helyében vásárolni.

Tizenegyedszer. Ha valamely legény az városra jő mesterséginek bővebb tanúlása kedviért, elsőben is az legények atyját, az atyamestert keresse meg és szabaduló levelét adja keziben, annak utána az atyamester olyan míhelyben kisértesse, a mely mester elsőben szót tett leginyér, a legény is tartozzék oda menni, a hová őtet az atyamester rendeli. Ha peniglen valaki szót nem tett volna legényér, az atyamester köteles lészen catalogus szerént rendelve megkinálni, hogy ez által is a jó rend megtartassék és a legény is a míhelyben egyaránt osztassék.

Tizenkettődször. Gyakran megtörténik az is, hogy a gazda másunnét levél által hívat magának legént, az ilyen legény is elsőben az legények atyjához menjen és az szabadúló levelit kezében adja, a hívó levelet is köteles lészen megmutatni, annak utána kisértesse azon gazdához, a ki hívatta. De ellenben a gazda se küldjen legény után levelet, míg azt a czéhmestereknek, vagy atyamesternek, meg nem mutatja, meg nem olvassa és nem subscribaltatja, különben hívutt legénye elvétetik.

Tizenharmadszor. Egy legénynek se légyen szabad gazdáját innepek előtt egy hónappal, innepek után két héttel, sokadalmak előtt két héttel, sokadalmak után egy holnappal elhagyni, hanem ha a gazda elereszti. Időközben se legyen szabad gazdáját két hét búcsú hét töltése nélkűl elhagyni, hogy az alatt az idő alatt más legényre szert tehessen a gazda, egy magyar forint büntetés alatt.

Tizennegyedszer. Senki más legénnyit vagy inasát ne hitegesse és ne csalogassa, mert valaki ilyen cselédet hány nap maga házánál tart, annyi 20 pénzt végyenek rajta. Se senki olyan legént ne merészeljen míhelyében tartani, a ki már annak előtte más gazdáján boszszút tett, vagy kárt, 100 pénz büntetés alatt. Az ilyen legény penig az városról elbocsáttassék szabadúló levelit keziben adván.

Tizenötödször. Valamely ifjú ezen mesterségnek tanúlására adja magát, tartozzék az ő mesterét híven, igazán és jámborúl négy esztendeig szolgálni, fizetvén elsőben a nemes czéhban a felsőbb rendelések szerént 3 német forintot az czéhmestereknek egy német forintot. A két első esztendőn köteles a gazda lábbelivel tartani, a más két esztendőn penig az inas szerezzen csizmát magának; hogyha penig jámborúl eltölti idejét, az mesterségről is jó speciment tud mutatni, gazdája is jó recommendatiót tészen róla, felszabadíttassék, a midőn is fizessen a czéhben 6 német forintokat, a czéhmestereknek egy német forintot, a szabadúló levelíér 3 márjást, az megpecsételésiért 34 pénzt az notáriusnak.

Tizenhatodszor. Hogyha mesterember gyermeke ajánlja magát ez mesterségre és két esztendőre felszabadíttassék, ha jó speciment mutat és jó recommendatiója lészen; a szabadúló levélér tartozik fizetni, mint más idegen ifjak.

Tizenhetedszer. Ha peniglen valamely ifjú mesterségit nem czéhos helyen tanulta, és itten levelet akar váltani, addig az mesterek levelet ne adjanak neki, míg két esztendőt egy mesternél itt az városon nem szolgál, megfizetvén elsőben az feljebb írt módon a szegődségér az 3 német forintot, hasonlóképpen az szabadúlásért 6 forintot, nem különben az czéhmestereknek és levelér is fizessen.

Tizennyolczadszor. Valamely ifjú gazdájának kegyetlensége miatt, vagy koplalása, vagy mesterséginek helyes

nem tanúlása miatt idejét el nem tölthetné, tehát a czéhmesterek az ilyent jól megvizsgálják s a gazdát egy forintig megbüntessék, mely forintér tartozzanak az ifjúnak más gazdát adni. Hogyha penig az ifjú önnönkénjén vagy korhelysége miatt hagyná el a gazdáját, minden pénze a czéhba vesszen és czéh nélkűl maradjon.

Tizenkilenczedszer. Senki két inasnál többet ne merészeljen mihelyében tartani, azt is úgy fogadja az másodikat, mikor az másik szabadúlófélben vagyon, mert ez ellen cselekszik valaki, inasa elvétetik és másnak általadatik.

Huszadszor. Hogyha valamely mester vagy paráznaságban, vagy gyilkosságban, vagy valami nagy lopásban találtatnék, kitől Isten mindnyájunkat őrizze, tehát az ilyen czéh nélkűl maradjon, minthogy efféle cselekedetival a czéhet meggyalázta, mindaddig ne recipiáltassék, míg az mestereknek kedveket nem találja, fejenként megkövetvén az mestereket, újolag czéhban álljon, megfizetvén az 30 német forintokat. Valaki penig káromkodnék, vagy penig az czéhban ittasan mással garáználkodnék(!), két Rh. forintig birságoltassék az czéhmesterek által.

Huszanegyedszer. Mind Isten, mind penig világi törvény tanítja, hogy az ifjak az öregeket megbecsüljék, jó tanácsadásokat bévegyék, elvárván az öregek elébb micsoda dolgot proponálnak, annak utána szép csendesen a dologhoz hozzá szólhatnak, mind ülésekben, mind menésékben az maguk helyeket observálják, mikor a czéh együtt vagyon, hogy így is a szép rend megtartassék. Senki másnak becsületi ellen ne szóljon, mesterségit ne ocsárolja és piszkolja. Valaki ezek ellen cselekednék, 6 forintig büntettessék. Ellenben az öregek is az ifjakat ne bosszantsák, hanem tanácsadásokkal éltessék, jó példaadók légyenek.

Huszonkettődször. Hogyha penig valamely mesternek más czéhbeli társával valami olyas ügye történnék,

hogy egymás között meg nem egyezhetnének, az ilyenek elsőben az czéhmestereket keressék meg. Ha ezek előtt ügye nem igazítódhatnék, támassza tizenkét számból álló érdemes mesterek eleiben, itt is, ha valamelyiknek contentuma nem lenne, appellálja az egész czéh eleiben, itt is, ha causája nem decidálódhatnék, azután vigyen tekintetes inspector urak, vagy tekintetes magistratus eleiben, de minden apróság dologér ne alkalmatlankodjanak se a tekintetes inspector uraknak, se a tekintetes nemes magistratusnak, 3 forint büntetés alatt.

Huszonharmadszor. Hogyha mikor a czéhmesterek czéhgyűlést hirdetnek és valaki a terminált órára meg nem jelenik, 12 pénzig büntettessék, valaki penig egész czéhgyűlést elmulasztja, helyes mentsége nem lévén, 100 pénzig birságoltassék, kivévén mindennek betegségit, vagy városon való nem létit.

Huszonnegyedszer. Ha peniglen valamelyik czéhbeli társunknak halottja történik, olykor pénzes temetés is vagyon, az feljebb megirt okokon kivűl hasonlóképpen büntettessék mind óra mulatásér, mind penig az temetés elmulatásér, mint feljebb meg vagyon irva, hogy emlékezzék meg kiki a maga halandóságáról. Mint az második articulusban meg vagyon a 9 számból álló ifjú, ezeknek kötelessége az sírt megásatni, mikor a szükség úgy hozza bé is kapálni, az igen öregeken kivűl tartoznak mindnyájon az koporsót fogni és vinni, mint más becsületes czéhokban is szokásban vagyon, melyre az kolcsos mesternek nagy gondja légyen, ha penig valamelyik elmellőzné, az czéh által 12 pénzig büntettessék.

Huszonönötödször. A czéhmesterek kötelessége légyen e nemes czéhnak mindennémű javaira gondot viselni és annak idejében azokról számat adni. Az Ifjú Legényi Társaságra jó attentióval lenni, azokat articulusok szerént régálni, semmi ujításakat a legényeknek az mihelyben meg nem engedni.

Az emlitett czéhmesterek minden esztendőben a czéh javainak perceptumiról és erogatumiról demonstratiót tegyenek, minden esztendőben hivataljoktól búcsúzzanak és változzanak, kik helyett viszont minden religiokból capax subiectumok communi voto választassanak, nem különben atyamester és az bejáró mesterek helyett is.

Huszonhatodszor. Ezen praemittált articulusoknak megtartására köteleztetnek minden becsületes czéh tagjai; valakik ez ellen rugoldaznának vagy megtartani nem akarnák, az ilyeneket ezen articulusban megirt nagyobb büntetéssel büntessék. Ha mégis valaki vakmerőségben találtatnék, az olyannak mívét feltiltsák, cselédjeit elvegyék, táblát se küldjenek hozzája és vakmerősége s nyakassága, engedetlensége az neve után inprotoculáltassék.

Hogyha peniglen valaki az czéhban végeztetett vagy történt dolgokat czéhgyűlése után másoknak publicálja, az ilyen 100 pénzig büntettessék.

(Egykorú kézirat a XIX. század elejéről az Erdélyi Muzeum levéltárában.)

58.

Remeklést ellenőrző és megbíráló «Látómester» esküformája a XIX. század elejéről.

Az remeket készítő legények mellé kirendelt Látómesterek vagy Regiusoknak[1] az esküvése formulája:

N. N. én a ki mostan ezen remeket készítő legénynek az remekje készítése mellé kineveztettem, én az egész remek készítésében sem tudva, sem titkon belé nem szólok, mely által tanult mesterségét confundáljam és az-által az remekjében kárt és hibát ejtsek, hanem mindeneket az maga rendjén elnézek és azon remeket elkészítvén és azt mindenekben jónak látom, azt rossznak nem

[1] T. i. királyi biztosoknak.

itélem; sem atyafiságért, sem barátságér, sem pedig valami jutalomért és akárminémű jóakaratér hamisat nem itéllek, mely által az legényt terheljem, vagy a czéhnak kisebbséget szerezzek és az czéh törvényeibe kárt tegyek, hanem ha az elkészült remeket jónak látom, azt rossznak nem magyarázom és nem itéllem. Isten éngem úgy segéljen és úgy adja lelkem üdvességét.

(Egykorú irott példánya az Erdélyi Muzeum levéltárában, az előbbi czéhszabály mellett.)

59.

A dévai szabómesterektől négy inasesztendejét kitöltött s felszabadult ifjú legény ajánló levele s bizonyítványa jó erkölcse s magaviselete felől. A dévai szabóczéh elöljárói adják Dobrai Péternek. A levél hátán feljegyzés a kolozsvári szabólegények társaságában a társpohár megadásáról. Déva, 1805 nov. 7. és Kolozsvárt 1809 jan. 16.

Mi nemes Hunyad vármegyében Déva városában lakó szabómesterek, tudniillik Vaszillia János főczéhmester, Hoffmán Ferencz atyamester, Halász József viceczéhmester, a több társainkkal egyetemben, minden királyi koltsos szabad és mezővárosokban lévő czéhbéli szabómester urainknak köszönetünket és szolgálatunkat ajánljuk és adjuk emlékezetére mindeneknek, a kiknek illik, hogy levelünket mutató Dobrai Péter mester nevű ifjú legény az ő uránál fennebb is megnevezett Halász Józsefnél és mind pedig itt mi közöttünk magát jó erkölcsben foglalván és jámborúl magát viselvén, az ő inas vagy apród esztendeit, úgy mint négy esztendőket minden fogyatkozás nélkült híven igazán és álhatatosan kitöltötte, a mi jóakaró urunknál mestertársunknál, feljebb megnevezett Halász Józsefnél, kinek az ő jámborúl való szolgálatja, forgalódása és jó erkölcse felől az ő ura is mi előttünk bizonyságot tett.

Mi is pediglen egész czéhúl bizonyságot tészünk felőle, hogy sem az ő jámbor urára, sem pedig mi reánk az ő erkölcse és magaviselése miatt semmi panasz nem jött, hanem mint jó erkölcsü ifjú legény engedelmes szolgai állapotjához tartván kötelességét, úgy viselte magát, hogy mind az ura előtt tisztességet vallott s mind pedig itt mi közöttünk tisztességes híre nevekedett.

Commendálván azért Kegyelmeteknek, kérjük Kegyelmeteket egész czéhúl szeretettel, hogy valahová ő Kegyelmetekhez járand, mindenütt Kegyelmetek bízvást végye szolgálatját, mert jámbor nemzet és az ő urát is jámborúl szolgálta. Hogyha ez okáért oly szükségében vagy betegségében kívántatik, Kegyelmetek légyen minden segitséggel és oltalommal nékie, melyet mi is hasonló dolgokban meg igyekezünk Kegyelmeteknek szolgálni, mikor az Kegyelmetek tanítványi közűl valamelyik közünkben jutánd azon segítséggel és oltalommal igyekezünk lenni. Melynek nagyobb bizonyságára és erősségére adtuk az feljebb megnevezett Dobrai Péter mesternek czéhunk pecsétjével megerősített levelünket. Tartsa meg az Uristen Kegyelmeteket jó egészségben kivánjuk. Praesentibus perlectis exhibenti restitutis.

Datum Devae, anno Domini 1805 die 7-ma mensis Novembris.

Főczéhmester Vaszilia János m. p.
(P. h.) Atyamester Hoffman Ferentz
Vitzeczéhmester Halász József m. p.

Hátán: Anno 1809 die 16 Januarii lévén a becsületes kolozsvári magyar szabólegényi társaságnak kántoros béjárása, ugyanakkor Dobraji Péter excontentálta a becsületes ifjúságot társpohár 30 xrok megadásával, Nagy József úr atyamesterségében, béjáró mester Pap Mihály és Bendák József urak jelenlétében, nagy dékán Nagy Péter, kis dékán Magyari József, Sokodi János notárius mpr.

(Eredetije papírba nyomott czéhpecséttel, bekeretezett rajzpapíron, az Erdélyi Muzeum levéltárában.)

60.

Az erdélyi főkormányszék által 1807-ben a sz. kir. városokban lévő czéhek részére általánosan megállapított czéhszabályzat, melyet a kolozsvári magyar szabók számára hivatalosan kiadtak.[1]

Copia. *Articulusok,*

melyek 1807-ben 2695 számok alatt a királyi főkormányozó Tanátstól a királyi szabad városokban lévő minden céhoknak normául kiadattak, mostan pedig 1822-ik esztendőben a kolosvári b. nemes szabóczéh kérésére egyik commercialis commissarius által párban leiratván ki is adattak.

Bévezetés.

Valamint a czéh, úgy minden ahoz tartozó mesteremberek, mesterlegények és inasok kötelesek lésznek magokat pontosan ahoz tartani, a mi a következő articulusokban meghatároztatott, melyekhez a czéh a felsőbbek engedelmek nélkűl sem valamit hozzátenni, sem valamit változtatni vagy azokból kihagyni ne merészeljen.

Továbbá mindenkor emlékezetiben lészen a czéhnak, hogy a közönségnek jobban léendő szolgáltatása végett állíttatott légyen fel és hogy azért adatott nekie másoknak kizárásával ama szabadság, melynél fogva legényeket és

[1] *A czéhszabályokat megelőző lap belső oldalán ez a megjegyzés* áll:

Az 1807-dik esztendőben 2695 számok alatt a királyi főkormányozó tanátstól normául kiadatott Czehalis articulusokat folyó 1825-ik esztendőben februarius 19-k napján a commercialis comissariusok jelenlétekben a kolosvári betsülletes nemes magyar szabó czéh szoros megtartás végett a maga gyűlésében magának párban kiadatni kérvén, azokat egyik commercialis comissarius leirván, azokat párban ki is adta.

Kolozsvárott 1822-ik esztendőben februáriusnak 22-ik napján.

Gyergyai László m. pria commercialis commisarius.

Darkó Dániel m. pria senator és egyik comercialis commissarius.

inasokat a végre egyedül tarthat, hogy az közönséget az illő dolgokkal annál inkább idővesztegetés nélkül és illendő áron szolgálhassa.

A többi között az is következik abból, hogy szorossan meg lészen tiltva a czéhnak, hogy a maga munkájának bérit egy czéhbéli végzés, vagy titkos megegyezés által úgy meghatározza, hogy az olyan, aki talámtán oltsóbban dolgoznék, megbüntessék. Ennek a tilalomnak általhágása a dolognak mivoltához képpest kemény fogsággal és dologgal fog megbüntettetni.

Ezen *Magyar Szabó Czéh* legközelebbről *a czéh comissariussainak* alatta áll, második törvényszéke pedig lészen a helybéli tanáts.

Ennek okáért minden részrehajlásoknak és költségeknek eltávoztatásokra nézve azoknak, akik a czéhről réájok vettetek pénzbéli büntetés ellen méltán panaszolhatni gondolják, panaszoknak bővebb ellátások végett a tisztséghez folyamodni megengedtetik.

Ezek a némely közös határozások, az articulusok pedig következnek ezen módon.

Első Rész.

A Mesterekről.

§. 1. Minden esztendőben januariusban egy bizonyos nap határoztassék meg, amelyen közönséges *Nagy Czéhgyülés* tartassék, azhol az addig volt *két czéhmesterek* viselt hívatalokról a városi magistratus által arra kinevezendő commissariusok előtt szorossan számadoljanak.

§. 2. Minden második esztendőnek végivel hasonló képpen az arra kirendelt comissariusok jelenlétekben, minekutána számadásokat elvégezték a czéhmesterek, addig viselt hívataloktól elbutsuzzanak és a czéh ládáját minden hozzátartozandó eszközökkel együtt a czéhnak visszaadni tartozzanak. Kiknek helyében vagy más két,

arra alkalmatos mesterek választassanak és neveztessenek ki, vagy a környülállásokhoz képpest az addig volt két czéhmesterek megmarasztassanak.

§. 3. Azon alkalmatossággal a czéhnak szüntelen való jó rendben tartására nézve választassanak még *két személyek* avégre, hogy ha a *fő- és viczeczéhmesterek* vagy betegek volnának, vagy valami utozás (!) vagy egyéb akadály által elfoglaltatnának, azalatt ha valami olyas hirtelen való dolog adná elő magát, ezek az elsők helyett mint *substitutusok* a dolgot eligazíthassák. Nemkülönben választassék egy *atyamester* is, akinek kötelessége a légyen, hogy a mesterlegényeknek magok viselésekre vigyázzon és azoknak mindennémű nyomorúságokban segitségűl légyen, betegségekben jó móddal gondjokat viselje s viseltesse. Azonkivűl pedig a felséges rendelések által megtiltatott, hogy több *hites öregek* ne tétessenek.

§. 4. A *czéh ládája* álljon mindenkor az *első czehmester* házánál 's gondviselése alatt, úgy mindazáltal, hogy a ládának második koltsát a *viczeczéhmester* magánál tartsa. Ezen két személyeknek azonban szabad nem lészen más két mesterember jelenléte nélkűl a ládát megnyitni.

§. Minden mesterember közönségesen kötelességének tartsa azt, hogy a választott czéhmesterekhez és öregebb előljárókhoz illendő engedelmességgel és tisztelettel viseltessék, de kiváltképen az *ifjabb mesteremberr*, kinek is kötelessége lészen a czéhmesterek által kiadott helyes rendeléseket minden haladék nélkűl, 115 kr.[1] büntetés alatt teljesiteni. Kötelessége lészen továbbá az is, hogy a viczeczéhmestert, atyamestert és a két *hites öregeket* a főczéhmester parantsolatjára a czéh házához hivja, a több czéhmesterember pedig *táblajárás* által gyüjtes-

[1] Eredetileg 15 állott s később irtak elibe még egy 1-es számjegyet. Alább is ilyen póllások vannak, nyilván az eredeti rendelet kijátszására czélzó szándékkal.

senek öszve; hogyha pedig valamely mesterember a czéhmesterek parancsolatjára meg nem jelennének, vagy a kerülő táblát rendes időnél tovább tartaná magánál, azon engedetlenségért 30 krajczárral büntettessék.

§. 6. Minden fertály esztendőben *czéhgyűlés* tartassék avégre, hogy akkor az azalatt előfordult czéh dolgai igazításban vétessenek, mely gyülésben minden mesterember egy R. fl. büntetés alatt megjelenni és a 10 vagy több krajczárokból álló reá vetett rovást, ha t. i. a czéh cassája a szükséges költségekre nem elégséges, béfizetni tartozik.

§. 7. Ha pedig valamely mesterember, legény, vagy más akárki is bizonyos dolog végett czéhgyűlést kívánna, azt a czéhmester egy R. fl.[1] letételéért gyüjtesse bé, az előbb meghatározott büntetés alatt.

§. 8. Azok a mesterek, kik panasszokat vagy más megterheltetéseket kívánnák feladni, kötelesek lesznek azokat legelöbször is a czéhmesterek eleibe megigazítás végett terjeszteni, vagy ha a dolog úgy kivánná, az egész czéh előtt is feladni, hogy így a panaszlónak feladása illendő útján elláttassék és a bépanaszlott ellen mérséklett büntetés, vagy pedig a perlekedésnek eltávoztatására a két felek között igasságos egyesség rendeltessék.

§. 9. A felséges rendelések szerint egy büntetésre méltó mesterember a czéh által csak 1 R. fl.-től fogva 6 forintig[2] büntettethetik meg, nagyobb hibák ellenben a commissariusok jelenlétekben adattassanak fel és tökélletesen láttassanak el; azok a vétkek pedig, melyek sem egy, sem más móddal (amint említtetett) el nem láttathatnak, további megitéltetés és büntetés végett elkerűlhetetlenűl a magistratus széke elibe adassanak fel.

§. 10. Minden mester szoros kötelességinek tartsa

[1] Későbbi írással és más tintával az 1. szám előtt *C.* betű áll: conventionalis, váltó forintot jelezve.

[2] Ez a számjegy is javított.

magát mindenkor jámborúl és kegyesen viselni, káromkodást, szitkozódást, veszekedést, egyszóval mindennémű vétkeket és illetlen magaviseletet magától eltávoztatni, külömben az ez ellen vétők a 9-ik articulusban megállitott büntetés alá vonattatnak.

§. 11. Amely mesterember mesterségbéli társát a czéhgyülésben vagy az uczán vagy városban, vagy közönséges fogadóban illetlen szókkal motskolná vagy hozzá is nyúlni bátorkodnék, az olyan személy a czéh által, jól megfontolván a dolgot, érdeme szerint büntettessék.

§. 12. Azok a mesterek, kik más helységben telepednek meg és mesterségeket folytatják, ha magokat ezzel a czéhval egyesíteni kívánják, kötelesek a felséges rendelések által megállitott 10 ft. flból álló taxát megfizetni és emellett a czéhoz egész engedelmességgel viseltetni, úgy a fennálló czéharticulussait is szorossan megtartani. Ha pedig az olyan mesterek a fertály eszteudőnként tartandó czéhgyűlésekre meg nem jelenhetnének, legalább a nagygyüléskor megjelenni és a minden esztendőben letéendő forintot béfizetni tartozzanak.

§. 13. Ha történnék, hogy valamely czéhbéli mester elszökne, vagy a czéhnek értésén kivűl elköltözne, egy idő mulva pedig ismét ide vissza akarna jőni, az olyan köteles lészen aziránt a czéhet ujra megkeresni és a mesterségért megállitott taxát ismét béfizetni. Ha ellemben egy mester megjelenti a czéhnak, hogy nékie bizonyos okokból el kell menni, ez nékie meg nem tilthathatik és az olyan visszajövetele után mesterségit minden büntetés és különös adomány nélkűl ujra elkezdheti és folytathatja

§. 14. A czéhon kivűl dolgozó, vagy kantárkodó (!) *fejtő-festőkre* nézve a czéh ő felségének 1774-dik esztendőben januariusnak 2-kán költ udvari rendelésire utasittatik, mely szerint azok, ha arravalók lesznek, a czéhben béállani tartoznak, mert külömben a mesterség folytatásától egésszen eltiltatnak, hanemha az olyanok magokat

a királyi guberniumtól nyert szabadsággal menthetik, hogy munkájokat tulajdon kezekkel gyakorolhatják.

§. 15. Minthogy ezen czéhban vagynak oly mesterek is, akik munkájokat mind az idevaló, mind külső vásárokban is árulni szokták, tehát minden veszekedésnek eltávoztatására nézve meghatároztatik, hogy *a vásárokban üljön és áruljon legelől az öregebb mesterember, utánna pedig a több, mind rendre, idő szerint.*

§. 16. Sokadalmi alkalmatosságon kivűl senki is idegen N. N.[1] munkát ne árulhasson, confiscatio büntetése alatt, melynek harmada a denunciansé, a második része a magistratusé és a harmadik a czéhládájé légyen.

§. 17. Egyik mesternek a másikat akármi módon megtsalni, fogadott munkájától megfosztani, egymás ellen szóbeli és más vetélkedésben bébotsátkozni kemény büntetés alatt tilalmaztatik.

§. 18. Ha valamelyik mesterember a czéhbeliek közzűl a munkájában hibát ejtene, akkor a dolgoztató a czéh elöljáróját keresse meg és az a dolgot felvévén ha maga eligazithatja, jó, ha pedig nem, akkor a czéh több tagjait egybegyüjtvén igazittassék el, hogyha pedig a két felek közűl valamelyik azzal meg nem elégednék, szabadságában légyen a dolgot orvoslás végett a magistratus eleibe vinni.

§. 19. Nem lészen szabad senkit a megtett munkákért szerfelett taxálni, nehogy panaszra út nyittassék, mely ellen ha ki hibázník, azokra nézve az ez előtt lévő pontban meghatározott mód tartassék, mely rendtartásra a cehalis commissariusoknak vigyázni kötelességek lészen.

§. 20. Hogyha valamely mesterember valami munkát felvállalván azt a terminusra el nem készítené, akkor a czéhbéli (!) előljáró a dolgoztató által megkerestetvén, tégyen a munkának bévégeztetésére illendő terminust,

[1] A *norma* a különféle mesterségek műveire utal itt.

melyre ha mégis a munka el nem készűlne, fizessen az olyan restül dolgozó mesterember a czéhnak 30 krajczárt, hogyha pedig a dolgoztatóval kára, fáratsága és költsége iránt a dolgozó mesterember meg nem egyezhetik, a magistrátusnak elégtétel végett általbocsáttassék; abban a történetben pedig, ha a dolgoztató a terminuson ki nem váltaná a munkát, az előbbeni lépések megtételével a dolgozónak szabadságában hagyatik a munkának eladása és az előpénzek megtartása.

§. 21. A mesterembereknek özvegyei, úgy azoknak fijai és leányai a czéhnak megengedtetett törvényeivel és szabadságaival úgy élhetnek, mint szinte magok a mesteremberek, melyre nézve ezen megerősíttetett czéharticulussainak is minden történetekben szorosan engedelmeskedni tartoznak, mivel minden afféle czéhát illető dolgok és panaszok feljegyeztetnek és maga idejében a czéhnak törvényes ellátására elő fognak adattatni.

§. 22. Midőn valamely mesterember meghal, annak hátramaradott özvegye mindaddig, míg volt férje nevét viseli, mesterségit minden akadály nélkűl folytathatja. Amellett tartoznak a czéhmesterek az ilyen özvegyhez egy mesterségit jól értő mesterlegényt az özvegynek tetszése szerint rendelni és ha azon legény egy idő mulva az özvegynek nem tetszenék, másodikat és harmadikat is kérni a czéhtól teljes szabadság engedtetik. Az özvegyhez rendelt mesterlegény pedig ha elegendő ok nélkűl odamenni nem akarna, más mesternél munkára ne bocsáttassék és mesternek is ebben a helységben fel ne vétettessék. Ezt pedig az olyan asszonyokról, akik férjektől elválasztattak, vagy azoktól elszaladnak, anélkűl, hogy halálok előtt véllek megbékéltenek volna, nem lehet érteni, mivel az olyanok azon jussokról, amellyel — özvegyek lévén — élhettek volna, önként lemondottak.

§. 23. Keményen és kétszeres visszafizetésnek büntetése alatt megtiltatik, hogy a czéh cassájából ételre,

italra és vendégségekre semmi költség ne tétessék, hanem az afféle czéh cassájában lévő pénz betegek, szűkölködő mesterek, szegény özvegyek és azoknak árvái, úgy a minden segedelem nélkül lévő beteg legények és inasok számára és végtére a czéhnál történhető elkerülhetetlen költségekre fordíttassék és a két czéhmesterek gondviselések alatt tartatván, szoros számadásba vétessenek.

§. 24. Mivel a főczéhmester a maga házánál tartandó czéhgyülések által igen sok alkalmatlanságot szenved s amellett még az íróeszközöket is kiszolgáltatni tartozik, azon alkalmatlanságáért nékie minden esztendőben a nagy czéhgyüléskor egy átalyában 14 R. fl.[1] adassanak, nemkülönben a viczeczéhmesternek 12 R. fl., az atyamesternek 2 R. fl., a két hites öregeknek pedig külön-külön egyiknek 11 Rfl.-t fizettessenek; úgyszintén ezen alkalmatossággal, ha a környűlállások és egyéb költségek megengedik, egy tisztességes ebédre és közös vígadásra minden mesterembernek 126 krajczár vagy a kissebb jövedelemhez képpest 112[2] krajczárok fizettessenek, vagy vétessenek ki a czéh kassájából.

§. 25. Ha valamely czéhbéli mester nehéz betegségbe esik, a czéhbéli mesterek közönségesen kötelesek lesznek a czéh által megkerestetvén a beteget meglátogatni és felgyógyulásáig a beteghez minden lehető segítséggel lenni.

§. 26. Ha valamely mesterember, vagy annak felesége, gyermeke, legénye, inasa vagy cselédje meghalálozik, tartozik a czéh, mint más czéhokban is virasztót, fenszol-

[1] Eredetileg 4 állott s más tintával van eléje írva az 1-es szám. Hasonlóképen az alább következő számoknál is egy 1-es szám van eléje szúrva az eredeti norma szerinti számjegyhez.

[2] Az erdélyi főkormányszéki 1773. rendelet szerint minden tag után 12 kr. fordítható lakomára. Itt utólag javítatott és többíttetett.

gálót, sírásót adni és a temetésre minden mester feleségestől megjelenni. Hogyha pedig a temetésre a gazda meg nem jelenne és helyes okát nem adná, 1 R. fl.-tal büntettessék.

Második Rész.

A Legényekről.

§. 27. Az inasok akár idegenek, akár mesterek fijai légyenek, minekutánna a czéhtól felszabadítattak és legényeknek esmértettenek, tartoznak azon czéhnál *még egy esztendeig* dolgozni és azután más városokban vagy országokban is *három esztendeig* bővebb tanúlás végett vándorolni, hazajövén pedig egyik betsületes mesterembernél *félesztendeig* lakni és a kiszabott bérért dolgozni, hogy azalatt külső helységekről hozott erköltse megesmértethessék; és annakutánna szabadságában lészen a czéhot maga bévétethetése iránt a megirt mód szerint meginstálni.

§. 28. Az úgynevezett bujdosó és mesterségtanúlás kedveért vándorló idegen mesterlegények ha a városban érkeznek, azok ne vendégfogadóba, hanem az atyamester házához szálljanak, aki is azon legényeknek 21 krajczárért[1] szállást adni köteles lészen. Amely mesterlegény pedig fogadóba szállana és rejtékhelyen lappangana 1 R. fl.-ig büntettessék.

§. 29. Mihelyt a *vándorlegény* az atyamester házához megérkezik, azonnal tőlle a *szabadúló levele* és *kundschaftja* kérettessék bé s megvizsgáltatván, a czéh ládájában tétessék bé s addig tartassék ottan, míg a legény a várostól ismét elmégyen. Ha pedig valakinek afféle levele nem volna, az olyan köteles lészen két vagy legfeljebb négy hetek alatt almaradott levelét attól, akitől eljött, előszerezni és okvetetlen bemutatni, melyet ha el nem

[1] A 2 az 1 előtt későbbi betoldás.

hozna, a meghatározott időn túl az olyan legénynek munka ne adassék, sőt a város tisztjeinek mint kóborló és bizonytalan ember bejelentessék.

§. 30. A bevándorlott és míhelyeikből felkelő legényeknek felosztásokban azon rend tartassék, hogy elsőbben az olyan mesteremberekhez, akik betegség és öregség mián nem dolgozhatnak, azután a 22-ik §-nak következéséűl az özvegyhez jó mesterlegények rendeltessenek.

§. 31. A több mesteremberekre nézve pedig az atyamesternél mindenkor egy tábla tétessék bé, melyre azoknak mestereknek nevei, kiknek legényre szükségek vagyon feljegyeztessenek avégre, hogy így az előbbéni §-ban meghatározott felosztástól megmaradó legények legelőször a felírt mesterek között az elsőhöz, azután rendre a többekhez rendeltessenek. Ha pedig a legénynek a míhely nem tetszenék, két hetet ottan eltöltvén, a legény nem tetszése szerint válassza a míhelyt, hanem sorba mégyen, amint a táblán fel vagynak jegyezve, szabadságában áll magának más míhelyt, ahol legény nincs vagy csak egy tanáltatik választani, de ezen szabad választás azután többször meg nem engedtetik.

§. 32. Hogyha pediglen gazda és munka teljességgel nem találtatik, akkor a vándorlegény három napnál tovább a szálláson és városon is ne mulasson, ne tekeregjen, hanem a legények ládájából is 35 krajczárok[1] uti költségűl adatván, vándorlását követni tartozik. Az olyan legény pedig, aki dologra nem akar menni, nem méltó a költségre; ha mindazáltal olyas idegen legény tanáltatnék, aki a meghatározott napokon túl is mulatna és maga számára kantárkodni (!) mérészelne, az olyan az egész czéh eleibe hívattatván, érdeme szerint büntettessék.

§. 33. Ha egy idegen legény vándorlásának idejét bétöltötte és mesternek felvétetni kivánkoznék, köteles

[1] Eredetileg 15 állott.

lészen jelentése után egy, a czéhtól kinevezendő műhelyben *egy egész remek-esztendeig*, a mesterember gyermeke pedig csak félesztendeig jámborúl, betsületesen és szorgalmatosan dolgozni, külömben köteles lészen nemtsak annyi hetet, amennyit ok és szabadság nélkűl kóborlott, kirendelt mesterénél bétölteni, hanem a czéhnak is minden hétért egy egész heti bérit büntetésűl béfizetni.

§. 34. Ennek az esztendőnek eltelése után a legénynek kötelessége lészen magát a czéh gyűlésénél jelenteni és egy R. fl. taxa letétele mellett a megkívántató remekmunkának elkészítésére való szabadságot betsületesen kérni. A *remek-munka* pedig etc. etc. etc. álljon.[1] Ezt pedig nékie egy, a czéhtól kirendelendő mihelyben minden segitség nélkűl kell elkészíteni, amire a *látómesterek* fognak vigyázni, kik is őtet egyszer, másszor hirtelenűl meglátogatni és dolga után látni tartoznak.

§. 35. Az eleibe rendelt remeknek egész elkészítése után kötelessége lészen a czéhnak azt jól megvizsgálni és ha az valóságos jónak és minden hiba nélkűl valónak találtatik, az idegen legény 30 R. fl-t,[2] a mesternek fija felét, azaz 15 R. fl-t[3] és az olyan legény, aki egy mesternek özvegyét, vagy leányát veszi el, kétharmad részét, azaz 17 frt 30 kr-t[4] tartozzék fizetni a czéhnak, mesternek lett felvételetésiért. Hogyha pedig történnék, hogy a bémutatott remek a czéhtól hibásnak és nem arravalónak találtatnék, az olyan legény mesternek mindaddig semmiképpen fel nem vétettethetik, mig mesterségit egészen és jól meg nem tanulja és egy valóságos jó remekmunkát, mint feljebb megíratott, nem készít.

§. 36. Az újonnan felvételett mesteremberek a rangot a czéhban abban a rendben fogják megnyerni, amelyet

[1] Mesterségek szerint változott.
[2] Eredetileg 20 állott.
[3] Eredetileg 10 állott.
[4] Eredetileg 13 frt 30 kr. állott.

legények lévén is egymás között megtartottak, anélkűl, hogy itt tekintetbe vétetnék, ha a mesterember idegen-e vagy odavaló. Eszerint minden legénynek szabad bővebb tanúlás végett, vagy hogy magának dolga által valamit szerezhessen, annyi ideig vándorolni, vagy otthon is legénykedni, amig nékie tetszik, anélkűl, hogy azáltal czéhbéli rangját elvesztené.

§. 37. Hogy a mesterlegénynek egyenes és nem kinek-kinek szabados tetszése, vagy a gazdának vélle való titkos megegyezése szerint légyen a bére, a czéh meghatározására bizatik olyformán, hogy a legények bére mennyiségit mindenkor az időnek környűlállásához és az élelemre megkívántató dolgok árához, nemkülömben a legények serénységihez és tudományához képest mérsékelje és szabja ki a czéh a comissariusok jelenlétében és egyetértések szerint.

§. 38. A mesterlegények akár hétszámra, akár pedig napszámra dolgozzanak, mégis hétfűn reggel kezdvén a dolgot, tartoznak egész héten által dolgozni, ily renddel: téli időben reggeli hat órától fogva estvéli 10 óráig, nyári időben pedig 5 órától fogva egész nap mindaddig, míg a nap világa tart, még pedig minden kedvetlenség nélkűl. Azért teljességgel meg ne engedtessék, hogy a legények gazdájok hirek nélkűl letegyék a munkát 's széjjel járjanak.

§. 39. Az úgynevezett «*Blau Montag*», vagyis *korhelsegre való hetfő* semmiképen meg ne engedtessék; ha pedig valamelyik mesterember azt a legényinek megengedi követni, 30 krajczárral büntettessék; amely valahányszor megtörténik, mindannyiszor kétszereztessék a gazda büntetése. Ha ellemben a legény a kiszabott órára dolgára elő nem áll, hanem sokkal későbbre, azért egy napi bére vonassék le, de ha még arra is menne, hogy a korhelek hétfőit egészen megtartaná 's kedden fogna dologhoz, ezért egész héti bére húzattassék el. Ellemben

pedig ha dolog vagyon és a gazda a maga korhelségéért nem adja elé, akkor a legénynek egész fizetése és étele meglegyen.

§. 40. Az a rossz szokás, hogy a legény éjjel a gazda házán kivűl háljon, semmiképpen meg ne engedtessék, akik pedig az ellen tselekednének, elsőbben 112[1] krajczárokig büntetődjenek, de ha többször cselekeszik, a büntetés mindannyiszor kétszereztessék, hacsak cselekedetéhez méltó okokkal nem menthetik; kik pedig ezen korhelséget egynehányszori büntetés után is el nem hagynák, azok mint szófogadatlanok a czéhtól elküldettessenek.

§. 41. Minden mesterembernek szabadságában áll külső helyekről levél által annyi mesterlegényeket hívni, amennyire szüksége vagyon.

§. 42. Ellemben szorosan megtiltatik, hogy egy mester is a minden hívás nélkűl érkezett mesterlegények közzűl egyet is a czéh híre nélkűl míhelybe fe nel végyen, anynyival inkább nagyobb napszámnak ígérésével, mint azt a czéhnek meghatározott articulussai megengedik, magokhoz édesgetni ne bátorkodjanak; úgy szintén egy mester más mesternek legényit se kéz alatt, se nyilvánságoson hitegetni kemény büntetés alatt ne merészelje.

§. 43. Egy legénynek is hétköznap alatt vasárnapig szoros eseteken kivűl mestereket elhagyni, valamint ellemben a mesternek is méltó ok nélkűl legényit elküldeni nem szabad. Úgyszintén húsvét, pünkösd és karátson előtt három héttel egy legénynek is míhelyét elhagyni és a mesternek is legényit arra kiszabott időben elbotsátani teljességgel meg nem engedtetik, hacsak valamelyik rész bizonyos okok által arra nem kénszeríttetik.

§. 44. Azok a legények, akik valamelyik mesternek levelére míhelybe mennek, egy fertály esztendeig a meghatározott bérért nálla dolgozni tartoznak. De ezen időt

[1] Eredetileg 12 volt írva.

igassságosan eltöltvén, a megalkudt útiköltséget gazdájoktól megkérhetik és a mihelyből, ha tetszik, elmehetnek. Ha azután még tovább a czéhnál akarnak maradni, nints hatalmok magoknak mihelyt választani, mivel már egyszer választottak, hanem kötelesek azon mesteremberhez menni, aki sorban vagyon; ha pedig az nékiek nem tetszenék, ezen czéhet odahagyni és vándorlásokat tovább folytatni tartoznak.

§. 45. Ha valamelyik legény mesterétől bizonyos summa pénzt előre felvenne, azt úgy, amint egymás között megégyeztek vagy hétszámba, vagy darabszámba ledolgozni tartozzék és az olyan legényt más mester mindaddig mihelyében bizonyos büntetés alatt bé ne végye, míg adósságát előbbeni mesterének egészen le nem dolgozza.

§. 46. Azon mesterlegények, akik egész czéhon kivűl lévő kántorkodóhoz (!)[1] állanak, nemcsak illendő büntetéssel büntettessenek, hanem annak felette a kántorkodónál (!) töltött idejek a vándorlásra kiszabott esztendőkbe belé ne számláltassanak.

§. 47. Mivel a *legényeknek* is a magisztratus által helybehagyandó *társaság-articulussai* lesznek, a czéh köteles lészen arra vigyázni, hogy azok pontosan és igazán megtartassanak.

§. 48. A *legények* által minden *fertály esztendőben tartandó gyűlésben* a czéhtól ezen végre kirendelt mester a választott atyamesterrel együtt megjelenni tartozzék, kiknek is kötelességek lészen a társaság jövedelmét szorosan számbavévén egész vigyázással azon lenni, hogy a *társaság ládájából* a felséges rendelések szerint semmi haszontalan és ok nélkűl való költségek ne tétessenek, hanem a beteg és valójában szűkölködő legények felsegíttetésére fordíttassék.

[1] Kontárkodó helyett.

Harmadik Rész.

Az inasokról.

§. 49. Ha valamely ifjúnak, aki nem mesterember gyermeke, a mesterség tanúlására kedve lészen, válasszon magának egy tanító mestert, akinél négy héti próbát kiállván, születéséről költ keresztlevelével és két kezessével együtt az inasságban lejéndő béiktatás végett a czéh eleiben állittassék, amikor is a czéh egybegyülésiért 1 R. fl-ot fizetni tartozzék. A béiktatás taxája pedig minden megkülönböztetés nélkűl, akár mester fia légyen az inas, akár idegen, 3 R. fl. határoztatik, azonkivül köteles lészen a czéh minden vallás és nemzet tekintete nélkűl inasokat felvenni és bészegődni.

§. 50. Ha a gazda inassát maga költségin szegődteti bé, maga ruházza és maga szabaditja fel, úgy tanúlásának ideje négy egész esztendő légyen; ha pedig mindezeket az inas, vagy szülei a magokéból teljesitik, felszabadúlások ideje három esztendő lészen. A mesterek fijaira nézve pedig semmi bizonyos esztendő tanúlásokra ki nem szabadtatik, mivel azok három vagy négy esztendő előtt is az mesterségek tanúlásában olyan szorgalmatoson gyakorolták magokat, hogy a fennálló felséges rendelések szerint egy, vagy két esztendei tanúlások után az inasi próbát minden hiba nélkűl elkészithetik, tanúló gazdájoktól magok viselések és szorgalmatosságokról való bizonyságleveleket elémutatván, felszabadíttathatnak.

§. 51. A tanúlás idejét kitöltvén, köteles leszen az inas az inasi próbát elkészíteni, a mely a következendőkbe áll etc. etc. etc.

§. 52. Ha már az inas próbáját illendőleg és úgy elkészítette, hogy semmi is arra ki nem tétetvén, érdemesnek tanáltatik, hogy legénynek vétessék fel, köteles magát az iránt a czéh előtt jelenteni, az hol valamint az idegenek, úgy a mesterek fijai is a céh gyűléseért 1 R. fl.-ot, a felszabadúlásért pedig 6 R. fl.-ot fizetni tartoznak.

§. 53. Valamint itt a városban, úgy a körüllévő helységekben is egy mesterembernek sem engedtetik meg a czéh híre és egyetértése nélkül inasokat felvenni, vagy felszabadítani; az olyan inas pedig, vagy felszabadult legény egy mihelyben is fel ne vétessék.

§. 54. Ha valamely inas mesterétől elszökik s azután megtanáltatván visszahozattatik, ha mestere ellen méltó panasza nem levén, vagy panaszát meg nem bizonyíthatja, mesterségit pedig továbbra is tanúlni kivánja, méltóképpen megbüntettetvén, volt tanító mesterének visszaadassék. Ha pedig visszamenni nem akar, vagy talán mesterségit is el akarná hagyni, mesterének reá tett költségit visszafizetni tartozik. Ellemben pedig ha az inasnak felvett panaszai igazoknak és hiteleseknek tanáltatnak, az inas elkezdett tanúló idejének bétöltésére más mester mellé adassék, volt mestere pedig szorosan megbüntettessék.

§. 55. Ha meghaláloznék egy olyan mesterember, a kinél egy inas tanúlásban vagyon, ez két hétnél tovább ne hagyattassék az özvegy mellett, hanem rendeljen a czéh nékie tanúlása idejének bétöltésére más mesterembert.

Bévégzés.

Végtére szükséges ezen articulusokat, hogy az ifjak és ifjabb mesterek magok további alkalmaztatásokra nézve annál jobban meg érthessék és megtarthassák, minden esztendőben kétszer a czéh gyűlésében az mesteremberek, mesterlegények és inasok jelenlétekben felolvasni, hogy így ez azokat általhágók magokat tudatlansággal ne menthessék.

Ez után külön íven, más, későbbi írással:

Mutató tábla.

Első rész a' mesterekről.

3.) A' főbb tiszteknek választásáról.
4.) A' czéh ládájáról.
5.) Az ifjabb mesterek kötelességeiről 's a' czéh gyűléséről.
6.) A' fertályesztendönként tartandó czéhgyűlésről.
7.) A' rendkivűl való czéhgyűlésről.
8.) A' panaszok feladásáról.
9.) A' büntetésekről.
10.) A' mesterek magok viselettyekről.
11.) A' veszekedő mesterekről.
12.) A' más helységben lakó mesterekről.
13.) Az elszökő és elköltöző mesterekről.
14.) A czéhon kivűl dolgozó fejtőfestőkről.
15.) A' vásárokban tartandó rendről.
16.) Sokadalmi alkalmon kivűl idegen munka árúlásról.
17.) A' mesterek között forgó versengésekről.
18.) A' munkában ejtett hibákról.
19.) A' szerfelett való taxálásról.
20.) A' munkát a' terminusra el nem készítő mesterekről.
21.) Ezen articulusoknak a mesterek özvegyeikre való kiterjedésekről.[1]
23.) A' czéh pénzének elköltéséről.
24.) A' tiszteknek fizetésekről.
25.) A' beteg mesterekről.
26.) A' czéhnél történő halálozásokról.

Második rész a' legényekről.

27.) A' felszabadult legényeknek kötelességeikről.
28.) A' bujdosó vagy vándorló legényekről.
29.) A' legények által elé mutatandó levelekről.
30.) A legényeknek elsőben az öreg 's beteg mesterekhez és az mesterek özvegyeihez való rendelésekről.
31.) Azután az atyamesternél kitett táblára felirt mesterekhez való rendelésekről.
32.) Munkát nem találó legényekről.
33.) A' vándorló idejét betöltött 's czéhben állani kívánó legényekről.

[1] A 22-ik pont hiányzik, amely az özvegynek mesterség folytatásáról szól.

34.) A' remeknek elkészítéséről.
35.) A' remek bémutatásáról 's a' czéhban való bévételésről.
36.) Az ujonnan felvételett mesterek rangjáról.
37.) A' legényeknek béréről.
38.) A' dologban tartandó rendről.
39.) Az úgynevezett «Blau Montag» vagyis korhelségre való hetforol.
40.) A' legényeknek künn hálásokról.
41.) A' külső helyekről szabad legényt hozni.
42.) A' minden meghívás nélkűl érkezett legényekről.
43.) A' legényeknek műhelyekből való felkelésekről.
44.) A' levél által hívatott legényekről.
45.) Az adós legényekről.
46.) A' kantárkodókhoz álló legényekről.
47.) A' társaság articulussairól.
48.) A' legények által tartandó gyűlésekről.

Harmadik rész az inasokról.

49.) Az inasoknak bészegődtetésekről.
50.) A' tanúlás idejéről.
51.) Az inasi próbáról.
52.) A' felszabadúlásról.
53.) A' czéh híre nélkűl bévett vagy fel is szabadított legényekről.
54.) Az elszökő inasokról.
55.) Az inasok tanitó mestereik meghalálozásokról.
56.) Bévégezés.

(Eredetije a kolozsvári szabóczéh levelei közt az Erdélyi Muzeum levéltárában.)

61.

A kolozsvári szabóczéh mestereskűje a XIX. sz. elejéről. (1807—1822.)

Esküdés formulája.

Én N. N., aki ezen becsületes nemes Szabóczéh' tagjává lettem, esküszem az élő Istenre, hogy a' Czéhnak

minden privilégiumait és azokon fundált articulussait és minden más törvényeit megtartom és másokkal is megtartatom, a felséges királyi gubernium[1] és a' tekintetes nemes Tanáts rendeléseinek engedelmeskedem, úgy a czéhnak és előljáróinak végzéseit híven, igazán és egész engedelmességgel teljesítem. Mesterségem folytatása alatt a míveltetőket a munkához megkívántató materialékban szerfelett nem terhelem és az munkák árában is nem taxálom, hanem az illendő fizetéssel megelégszem. A czéhnak reám következendő minden közönséges terheit híven, igazán, szorgalmatoson és minden zúgolódás nélkűl elhordozom, semmi titkos társaságban nem elegyedem, sőt ha másokat is abban tapasztalok, előljáróimnak bejelentem.

Isten engem úgy segéljen minden világi dolgaimban és lelkem üdvességét úgy adja.

(A szabóczéhnek 1822-ből való szabályzatai után, az utolsó levélen, az Erdélyi Muzeum levéltárában.)

62-ik sz. ld. a köv. old.

63.

A kolozsvári ötvösczéh inasfelszabadító levele nyomtatott példányának szövege. Kolozsvárt az 1800-as évek elejéről.

Nos [2]*jurati seniores et magistri cehae Aurifabrorum liberae regiaeque civitatis Claudiopolis, caeterique magistri eiusdem artis in eadem urbe habitantes, totius cehae* nostrae nominibus, et in personis, universis et singulis, ubivis locorum constitutis, praesentes litteras nostras visuris et lecturis, salutem, amicitiaeque commendationem! Notum facimus omnibus, quibus expedit universis, et singulis, simulque testimonium perhibemus super eo: Quod posteaquam honestus civis. Aurifaber, et confrater noster nostri

[1] Későbbi kézzel «kormánnyá» javítva.

[2] A neveknek és számoknak kitöltésére üres helyek hagyva.

A maroshelyi lakatos, puskaműves, üveges és pléhes egyesült czéh inas-felszabadító levele, az 1800-as évekből.

MI AZ ERDÉLLY NAGY FEJEDELEMSÉGBEN-

MARUS VÁSÁRHELLY SZABAD KIRÁLLYI VÁROSSÁBAN LÉVŐ PRIVILEGIÁLT LAKAT GYÁRTÓ — PUSKAMÍVES — Üveges, és Pléhes egyesült Czéh' Tagjai és előljárói — adgyuk tudtára a' kiknek illik: hogy ezen mi Levelünket elő mutató, betsületes, és jámbor ifiu ; a' mi Czéhbeli Társunknál atyánkfiánál, alkotási Rendszabállyunk szerint az ő aprobb inasi éveit, betsületesen, jámborul, és igazán eltöltötte, kötelességinek meg felelt, 's a' mivel a' Privilégiált Czéhnak tartozott, mindeneket tellyesitett, és meg adott — ezeknek meg esése utan mi is őtet kivánsága következésibe, felszabaditottuk, 's a' follyó 18 *ik* évi Hónap *ik* napján szabadon botsátottuk; atyafiságoson kérünk annak okáért, minden ezenn mi fennebb érintett Mesterségünken lévő betsületes atyánkfiait: hogy midón fenn nevezett jámbor ifiu Tanitványunk által — az ő mesterségbeli esmérete öregbedése, és gyarapadása tekintetiből meg fognak kerestetni — őtet meg ne vessék; hanem mint valóságos Privilegiált Czéhnál tanult ifiat úgy tekintsék — 's néki mivhellyt rendelni, és munkát adatni atyai módon gondoskodgyanak — igérvén magunk is — a' hozzánk jövő, 's Czehunkat meg találó akár mellyik Mesterségünket Privilegiált Czéhnál Tanult ifiura nézve: hogy az e' béli jótételt visszánozni el nem mulattyuk. — Mellynek nagyobb bizonyságára, ezen tulajdon nevünk alá irása, 's Czéhunk szokott Petséttye erőssége alatt költ Levelünket kiis adtuk. M. Vásárhelyen 18 *dik* évben Honap *ik* napján.

veniens in praesentiam, tyronem suum, honestum iuvenem ab annis tyrocinii sui liberum esse pronunciaverit, simulque annos suos conductos, probe, fideliter, perfecte, et integre explevisse coram nobis fassus fuerit; nos quoque considerantes fidelitatem et conatum praementionati iuvenis annos suos tyrocinii sui conductos sincere, probe et perfecte explevisse fatemur, et iuxta antiquam Cehae nostrae consuetudinem, tam in doctrinae suae dexteritate, quam vitae probitate expertum, manumittimus, et commendatum reddimus, totiusque Cehae nostrae nominibus, in omnibus locis, provinciis, civitatibus et oppidis constitutis magistris Aurifabris, gratum, acceptum, commendatumque haberi volumus. In cuius rei memoriam praesentes litteras, propriis nostris nominibus, sigilloque cehae nostrae authentico munitas, et roboratas dandas esse duximus, imo dedimos etiam; et contulimus praesentibus perlectis et exhibenti restitutis.

Datae in libera regiaque civitate Claudiopoli, die anno Domini Millesimo octingentesimo.

(Nyomtatott példánya vastag, nagy iven, hosszába nyomtatva, pátens levél alakjában, az Erdélyi Muzeum levéltárában.)

64.

A kolozsvári tanács és a kolozsvári szabóczéh íratváltása egy szabólegény remeklése ügyében. Kolozsvárt 1812 jún. 15.

Tekintetes Nemes Magistratus!

Nékünk Kegyes Patronus Uraink!

Közölvén velünk a tekintetes nemes Magistratusnak az 1171-dik alatt költ rendelésit Szentkirályi János nevű szabó legény, feleletünk megtétele végett, arra röviden megtészük feleletünket.

1mo. Azt írja ugyan Szentkirályi János, hogy a mult esztendőben adott volna egy instantiát a szabó czéhba, a melyben remek-esztendőt kért volna.

Erre az ellenvetésre, hogy jobb móddal megfelelhessünk, ragaszkodunk a többszöri béadott instantiájára kapott válaszára, a melyekből megtetszik az, hogy 1mo soha remekesztendőt nem kért, hanem minden törvénytelenűl való bévétettetésit kérte. 2do. Az is megtetszik, világosan, hogy a becsületes czéh soha a bévételtésin ellenkező, sem pedig üldözője nem volt, csak mindenkor azt kívánta, hogy a törvényes remek-esztendőt töltse ki és annak utánna bátran remeket készíthet, de arra soha rá nem vehettük.

2do Elé mutat ugyan sub C. égy instantiát, a melylyel a czéhet vádolja, hogy arra semmi választ nem adtunk volna. Arra csak azt feleljük, hogy az egy valóságos puszta feladás, mert soha egy instantia sem adódik vissza válasz nélkűl, és azon instantia soha a czéh előtt nem is volt. Ellenben, ha lett volna is, abból is kitetszene, hogy akkor sem kért remek-esztendőt, hanem csak remekezésre léendő bocsáttatását kérte, már pedig a remek-esztendő nélkűl meg nem adadtathatig (!)

Ez okon kérjük a tekintetes nemes Magistratust, hogy méltóztassanak Szentkirályi Jánostól a czéhtól kapott válaszait felkéretni, a melyekből megtetszik világosan, hogy soha remek-esztendőt nem kért, azt kitölteni sem akarta. Azomban kérjük a tekintetes nemes Magistratust, mint jó atyákot, kik bölcs előre való nézésből a magok szárnyai alatt lévőket védelmezik, ne engedjék akkor egy olyan társaságot, a ki a Felséges királyi rendelés által egyben van kapcsolva, azt megrontani. Kik is midőn vigasztaló válaszát elvárván maradunk

a Tekintetes Nemes Magistratusnak

alázatos szolgái

A czéh tagjai közönségesen.

Külső czím : A kolosvári tekintetes nemes Magistratushoz alázatos felelettye a Magyar Szabó Czéhnak.

Alatta : Válasz. Producálja a czéh az iránt tett protocol-

latióját, hogy az instans az 1811 esztendőben májusban a czéhtól mit kért és arra micsoda választ adott.

A kolozsvári tanácsból június 15, 1812.

Kiadta: Veszprémi Elek m. p.
vicenotarius.

Alatta: 1812 die 16 Junii ezen resolutiót 4 accrutumokkal általadtam czéhmester Kecskeméti Józseff uramnak.

Jónás m. p.
szolgabíró.

(Eredetije az Erdélyi Muzeum levéltárában.)

65.

A kolozsvári magyar szabóczéh az erdélyi főkormányszékhez intézett fellebbezése a városi tanács végzése ellen a Nagy József szabómester által a czéh ellen indított perben, melynek itéléte a czéhmestereket hívatalvesztésre s a czéh összes tagjait, u. m. 63 szabómestert pénzbüntetésre ítélte. A főkormányszék elhalasztó végzésével. Kolozsvárt, 1813 jun. 22.

Méltóságos gróf Gubernátor úr!
Nagyméltóságú és Kegyességű Kegyelmes Urunk!

Ide való szabómester társunk Nagy József ő kegyelme bizonyos panaszát adván fel a tekintetes nemes Magistratusnak egész czéhunk ellen, melynek leírásával annyival inkább nem kivánjuk Excellentiádat terhelni, hogy az már a felséges királyi Főigazgató Tanács előtt megfordúlván, Excellentiád előtt ismeretes. Ezen panaszra a tekintetes nemes Magistratus investigatiót rendelt ugyan, de annak alkalmatosságával mi tökéletesen meg nem hallgattattunk. Az investigatio pedig béadatván, arra ellenünk a tekintetes nemes Magistratus egy oly terhes határozást tett, melyben a czéhmestereket hívataljokból kitétetni és egy vivum homagiummal büntettetni végzette, azon kivűl, minden mesterembert, kik 63 számmal vagynak, 12 Rh. forint büntetésre itélt, a Nagy József minden költségeinek megforditására is itélte a czéhet és hogy Nagy József ő kegyelmét meg-

kövesse. Mely ilyetén határozását minekelőtte kiadta volna, a felséges királyi Főigazgató Tanácsnak felküldötte helybenhagyás végett és ez által elejtett bennünket a felséges királyi Főigazgató Tanácshoz jelentendő recursusnak beneficiumától, mely mellett megmutogathattuk volna a tekintetes Magistratus határozásában található sérelmünket és az investigatio által tökéletes világosságra nem hozatott környülállásokat tisztában helyheztethettük és megbizonyíthattuk volna. Mely szerént a felséges király Főigazgató Tanács csak annyiban könnyebbítette azon határozást, a mennyiben a mesteremberekre szabatott 12 Rh. forint büntetést 6—6 Rh. forintra szállítani méltóztatott. Ez iránt lejöven a felséges kir. Főigazgatói Tanács kegyelmes határozása, annak publicatiója alkalmatosságával recursust jelentettünk a felséges királyi Főigazgató Tanácshoz és annak elkészíthetése végett a tekintetes Magistratustól, minthogy egyébképpen ki nem kaphattuk, instantiánk által kértük ki az actákat, melyek közül némelyeknek kiadatásáról kaptunk is resolutiót, de oly későn, hogy addig 30 napok eltöltek a recursus jelentésének napjától fogva, s már most azt állítván a tekintetes Magistratus, hogy a recursus proportiójának terminusa csak 30 napokból álljon, holott mi úgy tudjuk, hogy 60 napokból áll, mint recursusunkat prosequálni elmulattak ellen az executiót kirendelte. Már most kénteleníttetünk ujra is recursust jelenteni, de úgy értettük, hogy hoc non obstante a következendő első czéh gyülésében a commerciális commissárus urak a határozást executióban fogják venni. Minthogy azért az eltölt 30 napok alatt is elébbeni recursusunkat csak azért nem promoveálhattuk, hogy a tekintetes Magistratus az actáknak ki nem adásával késleltetett bennünket, alázatoson esedezünk Excellentiádnak abbéli nagy kegyelme iránt, hogy méltóztassék azon executiót felfüggeszteni addig, míg sérelmünket recursus utján a felséges királyi Főigazgató

Tanács kegyes színe eleiben terjeszthetjük és annak további kegyelmes határozását kieszközölhetjük.

A kik kegyelmes válaszát alázatoson várva és esedezve mélységes tisztelettel maradtunk

Méltóságos gróf Gubernátor úr Excellentiádnak

alázatos szegény szolgái

A kolozsvári egész magyar szabóczéh.

Külső czím: Méltóságos erdélyi gubernátor Losontzi l. báró gróff Bánffi György ur ő excellentiájához, mint nagyméltóságú kegyelmes pártfogó úrhoz.

Alázatos levele a kolozsvári egész Magyar Szabó Czéhnek.

Ugyanott oldalt:

4767. **Resolutio.**

Megparancsoltatván e mái napon a kolosvári Tanácsnak, hogy a könyörgők és szabó mester Nagy József között fenforgó egyenetlenséget, mind a két félnek illő meghallgatásával új vizsgálat alá végye és a dolognak igaz mivoltáról téjendő további tudósításáig az elébbeni határozásnak executioját függőben hagyja, a könyörgők alkalmaztassák magokat ezen határozáshoz.

E regio magni principatus Transsilvaniae Gubernio. Claudiopoli die 22. Junii 813.

Extradata per Antonium Mikó mp.
secretarium.

(Eredetije az Erd. Muz. levéltárában.)

66.

Az 1848—49-iki szabadságharcz honvédhadserege katonái egyenruhájának részletes leírása a kolozsvári magyar szabóczéh jegyzőjétől. Kolozsvár 1865 szept. 3.

Rövid jegyzés az 1848-ik évből.

Ha valaki ez utánunk következő egy nagy rakás évlefolyásával ezt az írást megolvassa, legyen fogalma ebbe az időbe, hogy láthatott ki egy Kossuth-huszár, egy gyalog honvéd s a többi. Azt is megemlítem, mi juttatta eszembe, hogy ezt feljegyezzem. Erre egy alkalmam volt: ugyanis egy régi-

ségkereső tekintetes, Jakab Elek úr bennünket megkért, hogy nézhesse át a czéhnak régi iratait, szóval minden régiségeit, mi a czéh almáriomába elég nagy számmal van, a mivel az illető úr is bőségesen ki volt elégítve, átnézése után megköszönte, megdicsérte a czéhot, hogy ezelőtt 300 évvel több királyok, több fejedelmek által adott privilegiumait, leveleit oly híven megőrizte; csak egy mondása volt: tudni illik nagyon csudálkozik, hogy a Rákóczi-forradalomról nincsen a czéhnak semmi jegyzése, pedig ez nagy részt vett Erdélybe, főképp Kolosvárt. Igy jutott eszembe: hiszen nekünk is van, az utánunk következők számára, mit feljegyezzünk.

Tehát: 1848-ik év mártzius 15-ike volt a magyar nemzetnek azaz emlékezetes napja, melyen a forradalom kitört; az osztrák haderő más hét nemzettel együtt, tizennégy felől támadta meg a magyart; a magyar nem ijedt meg, vitézségit, bátor harcziasságát a hazájokat szerető őseiktől örökiötte; ennek most is elég jelét adta, melylyel mind a hét nemzetet az osztrák seregeivel együtt dicsőségesen legyőzte. Nem mert már szembe ütközni a magyarral egy ellene sem, miért béhitták a muszkákat; ezek nagy számmal jöttek, az osztrák hozzá csatlakozva, elboritották a két magyar hazát. 1849 augusztus 25-én a magyar letette előtte fegyverét.

Kossuth-huszár öltözete: kávészin atilla, veres zsinórzattal, elől huszár-máslival, fehér érczgomb és galamb kosarakkal, búzavirágkék nadrág, veres zsinórral, veres csákó, nemzeti rózsával, szépen illett reá a Magyarország czimere. Fegyvere két pistoly és kard.

A gyalog honvéd öltözete: kávészin atillája hosszabb a lovasénál, hasonló készítéssel, kékszín magyar nadrágkapocscsal, fekete csákó, nemzeti rózsával, Magyarország czimerével, felyvere szuronyos puska, bornyú, töltéstáska fekete szíjakkal; a huszárok szíja is fekete.

Lovas nemzetőrnek: Rövid dolmán, világoskék posztó-

ból, magaszínű zsinórral, fehér érczgomb és galamb kosarakkal, szürke pantallon, széles veres bordúrral, veres csákó, nemzeti rózsával, Magyarország czímerével, huszárnak illő fegyverzettel. Megjegyzendő, hogy ezek a mágnási karból, jómódú tehetős polgárokból állottak. Számukra a mágnásnők oly szép, gazdag magyar zászlót készítettek, milyent a mohácsi vész után még senki sem látott.

Gyalog nemzetőr öltözete: világoskék atilla, magaszinű zsinórzattal, huszármáslival, fehér érczgomb és galamb kosarakkal, szürke pantallon, veres bordúrral, fekete csákó, nemzeti rózsával, Magyarország czímerével. Átalánvéve mind fekete szíjakkal. Nagyon jól látott ki ezzel az öltözettel a magyar hadsereg, a mi arról is emlékezetes, hogy ezután az a tengerszámú frakk mind elpusztúlt.

Az említett időbe a ruhacommissio a városi Redoutba volt helyezve, hová a czéh minden tagja ki volt rendelve ruhákat szabni. A ki csak varrni tudott férfi és nő, az mind a honvédek számára dolgozott. Különösen el voltak foglalva a szabó-czéhon kivűl a szíjgyártó, bornyút, patrontást, szíjjakat, lószerszámot készített. Az asztalos puskaágyakat csinált, a lakatos puskaszerszámot, a suszter és csizmadia csizmát és bakancsot készített, a késes kardot készített és köszörűlt, valamint a kardcsináló is. A tő-csináló kapcsokat készített, a gitler gombokat és galambkosarakat, a sapkás sapkákat és csákókat készített. Ebbe az időbe így voltunk elfoglalva. Irtam 17 évvel későbben

Kolosvárt szeptember 3-án 1865-ik évben.

Farkas Sámuel

a ns. magyar szabóczéh jegyzője.

(Eredetije az Erdélyi Muzeum levéltárában.)

MI TEK. NEMES CSONGRÁD VÁRMEGYÉBEN HÓLD MEZŐ VÁSÁRHELY VÁROSSÁBAN LAKOZÓ MAGYAR ÉS NÉMET SZABÓ, ÉS PAPLANYOS MESTERSÉGBEN LÉVŐ TZÉH-MESTER 's a' t. MESTEREK valjuk, hogy ezen betsületes ifiú [illegible] Legény nevezet szerént született Vármegyében Hazájára mintegy Esztendős termetű hajú ábrázatú itt a' mi Tzéhbéli Mester-Társunknál esztendeig hétig Mesterségét folytatván, melly idő alatt magát híven, és tisztességesen, a' mint egy Mester-Legényhez illik, magát viselte. Arra való nézve, kérettetnek általunk minden renden lévő Tiszt. Uraink, hogy meg-nevezett Legényünket, igaz járatbéli Személynek lenni esmérjék; azon okbúl minden betsületes Tzéhbéli Uraink-is, a' meg-nevezett ifiúnak Mesterség szokása szerént illendő segítséggel lenni ne terheltessenek. Költ Hóld Mező Vásárhely Várossában Havának dik Napján 18 dik Esztend.

Fő-Tzéh-Mester Tzéh-Nótárius

Atya-Mester Mester kinél Műhelyben vólt.

A hódmezővásárhelyi szabó- és paplanyos-czéh vándorlegény ajánlólevele 1800 elejéről.

HARMADIK RÉSZ

MAGYARORSZÁGI ÉS ERDÉLYI CZÉHEK LAJSTROMA

Függelékül közlöm a fővárosi levél- és könyvtárakban őrzött czéhlevelek lajstromát: 1. a budapesti egyetemi könyvtár-, 2. a Nemzeti Muzeum-, 3. az orsz. levéltár-, 4 az akadémiai könyvtárban levő s 5. a czéhbizottság iratai közt feljegyzett czéhleveleket.

Az egyetemi és múzeumi könyvtárban, úgy az orsz. levéltár kancelláriai osztályában őrzött czéhlevelek legnagyobb részt *eredetiek*, részben hiteles másolatok. Az egyes czéhektől 1805-ben vonta be ezeket a helytartótanács, legújabb alkotmányos korszakunk elején (1867-ben) deponáltattak aztán ezek mostani helyükre. Eredeti az Akademia könyvtárában őrzött mintegy 50 drb czéhlevél is. Összesen közel 2000 drbra rúg ezeknek a száma, — s a XV. századtól a jelen század elejéig terjednek.

A jelen századból származó legtöbb czéhlevél eredeti fogalmazványa az orsz. levéltár kincstári osztályában található, 1815—1847-ig. Ezeknek száma mintegy 2000-re tehető.

Az orsz. levéltár kancelláriai osztályában van még három vaskos kötet, czéhlevél másolatokkal: I. 1764—1767. II. 1768—1772. III. 1812—1848-ból. Ezek a fentebb elősorolt eredetiek hivatalos másolatai.

Végül az orsz. levéltár «erdélyi kir. főkormányszéki osztályában» erdélyi czéhlevelek és iratok őriztetnek, részben eredetiben, legnagyobb részt pedig a főkormányszék által 1761—1788-ban hitelesitett másolatokban. Ezeket külön szakaszba foglaltam, a mennyiben ezeknek egészen más az eredetük, pl. a szászokénak, melyek az egész Szászföldön többnyire egyöntetűek. Ezek száma is megközelíti az ezer darabot.

Kiegészítettem mindezeket a M. Történelmi Társúlat czéhbizottságának az 1877-ben országszerte szétküldött kérdő íveire beérkezett iratokból, melyek a N. Múzeumban őriztetnek.

Összesen tehát mintegy 5000 drbra rúg az alábbi czéhlajstromban összeállított czéhlevelek száma.

A lajstromban igyekezem feltűntetni: mely czéh, mikor, kitől, mily nyelven kapja szabályait, esetleg honnan vagy hová kölcsönzi, s hol őriztetik a czéhlevél? A nyelvkülönbség feltűntetése végett az évszámokat háromféle alakban nyomattam: a **vastagabb** évszámok a magyar, a *dűlt* számok a latin, a közönségesek a német czéhszabályokat jelzik. A tót, szerb, horvát, cseh nyelvűeket kiírva jelzem. De ez a megkülönböztetés 1815-től s azon innen megszűnik, mert az orsz. levéltár kamarai osztályában lévő betűrendes indexben, a miből dolgoztam, magam sem találtam a nyelvkülönbséget feltűntetve. A czéhlevelek lelhelyét zárjelben, kezdőbetűs rövidítésekkel jelzem.

A czéheket városok szerint csoportosítottam, egyrészt, mert a városi monographusok így jobban használhatják, másrészt mert egy czéhben gyakran több mesterség is lévén egybe foglalva, ezeket mesterségek szerint csoportosítva, ismételve kellett volna elősorolnom, a mi a lajstrom terjedelmét tetemesen növelte volna. A városok és községek *betűrendes* lajstromában a czéheket aztán *időrendben* sorolom elő, csoportosítva az egy és ugyanazon czéhre vonatkozó különböző korú levelek datumait.

A nyomtatásban megjelent czéhleveleket nem vettem fel e lajstromba, mert ez is tetemesen növelte volna annak terjedelmét. A tömegesen és a folyóiratokban megjelentekre az illető helyeken és a kötet végén adott könyvészetben hívatkozom.

Kívánatos volna, hogy az összes vidéki levéltárakban

és ipartestületeknél őrzött czéhlevelekről hasonló feljegyzések készülnének, hogy idővel e lajstrom az egész országban megőrzött czéhlevelek lajstromává lenne kiegészíthető.

A rövidítések jelentése.

e. k. = egyetemi könyvtár
n. m. = nemzeti muzeum
o. l. = országos levéltár
a. l. = akadémiai levéltár
cz. b. i. = czéhbizottság iratai
cz. sz. = czéhszabály
m. e. = megerősítve
m. = magyar
n. = német
k. n. = kelet nélkül
v. t. = várostanács
M. = Mátyás király
II. U. = II. Ulászló
II. L. = II. Lajos
Ferd. = Ferdinánd
R. = Rudolf
L. = I. Lipót
III. K. = III. Károly
M. T. = Mária Terézia
II. J. = II. József
I. F. vagy Fer. = I. Ferencz
Sz. J. = Szapolyai János
Iz. = Izabella
J. Zs. = II. János (János Zsigm.)
B. I. = Báthory István
B. Kr. = « Kristóf
B. Zs. = « Zsigmond
B. A. = « András
B. G. = « Gábor
R. Zs. = Rákóczy Zsigmond
Bn. G. = Bethlen Gábor
R. Gy. = Rákóczy György
A. M. = Apafi Mihály
f. k. = főkormányszék
sz. e. = szász egyetem.

MAGYARORSZÁGI CZÉHEK,
a horvát-szlavonországiakkal együtt.

A

Abony, *Nagy-Abony* (Pest vm.) — Csizmadiák **1773** (e. k.), **1817** (o. l.). — Szabók, szűcsök és szűrszabók együtt **1818** (o. l.). — Takácsok **1822** (o. l.). — Kovács, lakatos, kerékgyártó és asztalos együttes czéh **1824** (o. l.).

Ács (Komárom vm.). — Takácsok 1843 (o. l.).

Ada (Bács-Bodrog vm.). — Takácsok **1815** (n. m.). — Csizmadiák, szabók és mások[1] 1815. — Takácsok 1815. — Kovácsok, lakatosok, kerékgyártók, asztalosok és kötélgyártók 1819 (o. l.).

Adony (Fehér vm.). — «Vegyes czéh»[2] **1817** (n. m.). — Az adonyi dunai molnárok és pékek 1817. — Kovács, lakatos, kerékgyártó, asztalos, kádár és nyereggyártó együttes czéh 1847. (o. l.).

Ajka (Veszprém vm.). — Kerékgyártók és kovácsok 1824 (o. l.).

Alberti (Pest vm.). — Csizmadiák 1817. — Szabók és szűcsök 1831 és 1832 (o. l.).

Almagyari. Ld. *Eger.*

Almás (Bács-Bodrog vm.). Takácsok, szabók és mások 1815 (o. l.).

Alsó-jász-szent-györgy (Jász-Nagy-Kun-Szolnok vm.). — «Vékony szabók» és mások 1817 (o. l.).

Alsó-körös (Belovár-Körös vm.). — Lakatosok *1510* Perényi nádortól, melyet 1689-ben átvesznek a szombathelyiek (e. k.). Lakatos, arany- és ezüstműves és asztalos czéh együtt *1764* M. T. (e. k.). — Csizmadiák *1764* (e. k.). — Fazekasok *1764* M. T. (e. k.). — Gombkötők *1764* M. T. (e. k.). — Szabó «et chyrodatae vulgo csuhás» czéh *1764* M. T. (e. k.). — Szűcsök *1764* M. T. (e. k.). — Vargák és timárok együtt *1751* M. T. (e. k.). — Vargák, timárok, bocskorkészítők 1819. — Kovácsok, lakatosok, kádárok 1819. — Mészárosok, szűcsök, szíjgyártók, nyergesek, pékek, szappanosok 1819. — Takácsok, gombkötők, kötélgyártók, kalaposok, üvegesek 1819.

[1] A «mások» rövidítést az orsz. levéltári index használja; a «stb»-it is annak nyomán írom.

[2] Ez általános jelzést a nemz. múzeum czéhlevél-lajstroma használja.

— Magyar és német szabók, szűrszabók 1819. — Fazekasok 1826. — Kalaposok 1838. — Az Arad-csatornán lévő malomtartók és molnárok 1843. (Mind o. l.)

Alsó-Kubin (Árva vm.). — Mesteremberek 1790, tót nyelven (e. k.). — Szabók, csizmadiák, vargák és mások 1818 (o. l.).

Alsó-Kuszonyi. Ld. *Kuszonye.*

Alsó-Tót-Baka (Hont vm.). Mészárosok 1828 (o. l.).

Apátfalva (Csanád vm.). — Szabók és szűrszabók 1815. — Csizmadiák, n. és m. vargák (vulgo cserző-vargák) 1815. Takácsok 1815 (o. l.). Ld. *Makó.*

Apáti (Bars vm.). Ld. Aranyos-Maróth.

Apatin (Bács-Bodrog vm.). Ácsok, kőfaragók, cserepesek együtt 1770 (e. k.). — Asztalosok, esztergályosok, üvegesek, puskaművesek együtt 1770 (e. k.). — Fürdősök 1770 (e. k.). 1817 (n. m.). — Csizmadiák, lakatosok, nyereggyártók, vargák együtt 1770 (e. k.). 1817 (n. m.). — Kádárok, kerékgyártók, kovácsok, szegművesek együtt 1770 (e. k.) — Magyar és német kalaposok 1770 M. T. (e. k.). — Kötélverők 1829 (n. m.). — Mészárosok, serfőzők, szappanosok, szíjgyártók, timárok együtt 1770 M. T. (e. k.). — Molnárok 1817 (n. m.). — Öntők, badogosok, rézművesek, sárga-rézművesek és tűcsinálók (Zinngiesser, Klampferer, Kupferschmidt, Gürtler- und Nadler-Zunft), 1770 M. T. (e. k.). — Posztócsinálók, takácsok, harisnyakötők, halófonók, festők és nyírók együtt 1770 M. T. — Szabók, gombkötők, szűcsök és keztyűsök együtt 1770 M. T. (e. k.). — Pékek, molnárok és mások 1817. — Vargák és csizmadiák 1817. — Kovácsok, kerékgyártók és kádárok 1817. — Mészárosok, serfőzők és mások 1817. — Szabók, gombkötők, szűcsök és keztyűsök 1817. — Takácsok, posztósok, harisnyakötők, festők és posztónyírók 1817. — Ácsok, kőművesek és mások 1817. — Asztalosok, lakatosok és mások 1817. — Harisnyakötők (vulgo Strumpfstricker) 1817. — Kötélgyártók 1829. (Mind az orsz. ltrban.) — Halászok 1830 (o. l. és n. m.).

Apostag (Pest vm.). — Szabók 1817. — Takácsok 1824. — Kovácsok és lakatosok és mások 1817. — Molnárok 1817 (o. l.).

Arad, Ó-Arad (Arad vm.). Kalmárok *1735* III. Károlytól (n. m.). — Görög nem egyesült szabók és pokróczcsinálók (stragularii) *1765* Mária

Tereziától. — Kőmívesek 1768 M. T. — Kovácsok és kerékgyártók 1781 II. Józseftől. — Bodnárok 1770 M. T. — Csizmadiák 1815. — Esztergályosok, padlócsinálók (vulgo Bodenmacher), szitakötők és fésűsök 1816. — Kovácsok és kerékgyártók 1816. — Lakatosok és asztalosok 1816. — Német szabók 1817. — Kalaposok 1817. — Szűcsök 1817. — Görög n. e. «vékony szabók» 1817. — Fazekasok 1817. — Gombkötők 1817. — Szíjgyártók 1817. — Magyar szabók és szűrszabók 1817. — Takácsok 1817. — Kőmívesek és kőfaragók 1817. — M. timárok 1817. — Kádárok (vulgo Fassbinder) 1818. — Ácsok 1818. — N. vargák 1818. — Molnárok 1818. — Kalmárok 1818. — Kéményseprők 1819. — N. timárok (vulgo Rothgerber) 1820. — Kötélverők 1820. — «Vékony-szabók», paplanosok és szűrszabók 1823. — Puskaművesek, fegyverkészítők, sárgarézművesek, sarkantyúsok, késesek, reszelővágók, bádogosok és czinöntők 1840. — Üvegesek 1844. — Sütők, bábsütők és nyereggyártók 1845. — Mészárosok 1845. (Mindannyi az országos ltrban.)

Aranyos-marót (Bars vármegye). — Csizmadiák 1680-ban kapnak czéhlevelet Ujbányától, megerősíti gr. Forgách István 1691-ben (o. l.). — Aranyos-Marót, Apáti, Gesztőcz, Maholány, Kis-Tapolcsány, Szőlős, Verebély barsmegyei helységekben lévő kerékgyártók, kovácsok, lakatosok, együttes czéhe 1730-ban III. Károlytól, tótul (e. k. másolat.). — Aranyos-maróti és más helységbeli molnárok 1844 (o. l.).

Árokszállás (Jász-Nagykun-Szolnok vm.). — Csizmadiák **1817** (n. m.). — Takácsok **1817** (n. m.). — Vegyes czéh **1817, 1820** (n. m.). — Takácsok 1817. — Csizmadiák 1817. — Vékony szabók, szűrszabók és szűcsök 1817. — Kovácsok, lakatosok, kerékgyártók, asztalosok és ácsok 1820 (o. l.).

Árpás (Sopron vm.). — Kerékgyártók és asztalosok 1827 (o. l.).

Árva-vármegyei molnárok 1759 (e. k.).

Ásvány (Győr vm.). — Molnárok 1847 (o. l.).

Aszód (Pest vm.). — Kömívesek, ácsok, asztalosok, lakatosok, üvegesek és rézművesek 1841. — Szabók és szűcsök 1842 (o. l.).

Asszonyfa (Vas vm.). — Csizmadiák 1817 (o. l.).

B

Baán (Trencsén vm.). Ld. Bán.

Bába (Vas vm.). — Takácsok 1829 (o. l.).

Bács (Bács-Bodrog vm.). — Szabó, csizmadia, fazekas, szíjgyártó, szűcs, varga, gombkötő egyesült magyar czéh 1828. N. kádár, kerékgyártó, kovács, lakatos, asztalos, kalapos, harisnyakötő, tímár, üveges, kőmíves, varga, takács, szabó, szappanos, pék, kötelgyártó, festő és molnár czéh 1828 (o. l.).

Bács-bodrog. vm. mesteremberek *1804*, a megyétől kapják (e. k.).

Baja (Bács-Bodrog vm.). — Csizmadiák **1765** (e. k.). Szabók és szűrszabók *1765* (e. k. M. T.). Kádárok, kerékgyártók és kovácsok együtt 1779 M. T. (e. k.) Szappanosok 1815. Tímárok (vulgo Rothgerber) 1815. — Szűcsök 1815. — Kőmívesek és ácsok (vulgo Zimmerleuth) 1815. — Takácsok 1815. — Kötélverők 1815. — Kádárok, ácsok, lakatosok és kovácsok 1815. — Süvegesek 1815. — Mészárosok 1815. — Asztalosok, lakatosok stb. 1815. — Vargák 1815. — N. szabók 1815. — Halászok 1815. — Csizmadiák 1815. — Molnárok 1815. — M. szabók 1817. — Harisnyakötők és fésűsök 1817. — Keményseprők 1819 (o. l.).

Bajmócz (Nyitra vm.). — Csizmadiák 1672 (n. m. tótúl.). — Szabók 1763 (M. T. e. k.). — Kőművesek (caementarii et murarii) 1801-iki másolat a bakabányaiak számára (e. k.). A kőmívesek tót czéhszabályainak másolata k. n. (cz. b. i.).

Bajmók (Bács-Bodrog vm.). Kovácsok, ácsok, kőművesek, szűcsök, csizmadiák, szabók, kötélverők, takácsok, asztalosok, szíjgyártók együttes czéhe **1829** (n. m. és o. l.).

Bakabánya (Hont vm.). — Kádárok 1636 tótul, a várostól (e. k.). — Csizmadiák *1640* (e. k.). — Ácsok 1706-ban kapják Ujbányától tótúl (e. k.). — Fazekasok 1782 tótúl (e. k.). — Kőmívesek 1801-ben kapják Bajnóczról (e. k.). — Mészárosok **1828** (n. m. é. o. l.). *Bakta.* Ld. *Eger.*

Balassa-gyarmat (Nógrád vm.). — Szíjgyártók 1818. — Csizmadiák 1819. — Asztalosok, kovácsok, lakatosok, kerékgyártók 1826. — Kötélgyártók, kalaposok, nyergesek és kádárok 1829 (o. l.).

Balatonfő-kajár (Veszprém vm.). Ld. *Pere-Márton.*

Balhás (Veszprém vm.). Takácsok 1825 (o. l.).

Balina (Fehér vm.). Kádárok, kovácsok, ácsok, kerékgyártók 1843 (o. l.). Ld. *Isztimér.*

Bán (Trencsén vm.). — Szűcsök czéhszabályai *1665.* — Csizmadiák **1665** ; 1667 tótúl. — Posztócsinálók 1665 tótúl. — Szabók 1666 tótúl. (Mind n. m.). — Kádárok, szappanosok, lakatosok és mások 1820. — Szabók 1823 (o. l.).

Bazin (Pozsony vm.). — Vargák 1605 «renoviret» a város tanácstól (e. k.). — Csizmadiák **1637** és **1649** (e. k.), 1648 (n. m.). — Kalaposok 1651 (n. m.). — Ácsok 1659 (e. k.). — Kádárok 1670 (n. m.). — Mészárosok 1725, a bazini uradalomban *Csesztén és Otthenthalon* (e. k.). — Kőmívesek 1752 M. T. (e. k.). — Pékek 1753 M. T. (e. k.). — Szabók 1753 M. T. (e. k.). — Szűcsök 1755 M. T. (e. k.). — Kovácsok és kerékgyártók *Szentgyörgygyel* együtt k. n. tót (n. m.).

Bánócz (Zemplén vm.). — Kalaposok 1672 tótúl (n. m.).

Bányavárosok. Mészárosok *1693* kölcsönzik a *zsolnaiaknak* (cz. b. i.). — A hét bányavárosban lévő festők 1823 (o. l.).

Barnag, Magyar. — Ld. *Vöröstó.*

Bársonyos (Veszprém vm.). Takácsok 1825 (o. l.).

Bars-szentkereszt. Kovácsok 1827 (o. l.).

Bars vármegye. Molnárok I. Ferdinándtól *1550,* megerősítve 1689, 1691-ben Leopold által (o. l.). — A nyitra- és trencsénmegyei molnárokkal együtt *1638, 1689* (n. m.).

Bártfa (Sáros vm.). — Csizmadiák 1499 (a. l.). — Szűcsök 1519 (a. l.). — Vegyes czéh 1535. — Szabók 1549. — Timárok 1592. — Kőmívesek 1616 (mind n. m.). — Festők 1827. — Mészárosok 1827. — Takácsok 1827 és k. n. mult századi, a várostanács megerősítésével nyomtatásban, írott pótlással. — Kalaposok 1835. — Kalmárok 1837 (mind o. l.).

Báttaszék (Tolna vm.) — Csizmadiák *1637* (n. m.). — Kerékgyártók 1775 M. T. (e. k.). — Fazekasok **1776** M. T. (e. k.).

Bát (Hont vm.). — Csizmadiák *1637.* — Vegyes czéh 1681 tótúl (n. m.). — Mészárosok 1828 (o. l.).

Batina (Baranya vm.). — Halászok 1821 (o. l.).

Battonya (Csanád vm.). — Csizmadiák, szűcsök, szabók, timárok, szíjgyártók 1840. — Takácsok 1841. — Kovácsok és kerékgyártók 1845. — Asztalosok, ácsok és molnárok 1846 (o. l.).

Beczkó (Trencsén vm.). —

Posztós czéh 1630 tótul (n. m.). — Csizmadiák *1642–1651* átveszik a vágujhelyieket (a. l.). — Molnárok 1840 (o. l.).

Békés (Békés vm.). — Timárok 1815. — Csizmadiák 1815. — Szücsök 1815. — Kovácsok, kerekgyártók 1820. — Ácsok, molnárok 1834. — Asztalosok, lakatosok 1846 (o. l.).

Békés-csaba Ld. Csaba.

Békés-gyula. — Csizmadiák **1757** (e. k.). — Kerekgyártók és kovácsok együtt 1773 (e. k.). — Kádárok 1775 M. T. (e. k.). — Szíjgyártók 1776 M. T. (e. k.). — Magyar és n. szabók 1781 M. T. (e. k.). — Takácsok 1817. — Szabók 1818. — Csizmadiák 1818. — Szíjgyártók 1818. — Ácsok 1818. — Lakatosok 1818. — Kalaposok 1819. — Ácsok, kőművesek 1819. — Kötélgyártók 1828. — M. timárok 1829. — Kovácsok, kerekgyártók 1833. — Kádárok 1833. — Fazekasok 1835. — Timárok 1837. Vargák 1840 (o. l.)

Béla. *Leibitz, Durand* és *Ruszkinócz* (Szepes vm.). Posztócsinálók, mészárosok, szabók és vargák vegyes *czéhe 1551*, Zsigmond lengyel királytól (n. m.). — Timárok (vulgo Lederer vel Gerber) és m. timárok (vulgo Korduan-macher) 1825. — Molnárok, ácsok 1835 (o. l.).

Bélabánya (Hont vm.) — Kalmárok 1829 (o. l.).

Beled (Sopron vm.). — Kerekgyártók, kovácsok, asztalosok 1827. — Csizmadiák 1827 (o. l.).

Belényes (Bihar vm.). — Fazekasok *1645* I. Rákóczy Györgytől (n. m.). — Csizmadiák és kordovan-készítők **1821**. — Magyar timárok **1825**. — Szücsök **1833** (o. l. és cz. b. i.).

Belső-vát (Vas vm.). — Csizmadiák 1817 (o. l.).

Bény (Hont vm.). Ld. *Borzsöny*.

Bő (Sopron vm.). — Takácsok **1761** (e. k.).

Beregszász (Bereg vm.). — «Vegyes czéh» **1682** (n. m.). — Csizmadiák és vargák **1692**. Kőmívesek, ácsok, molnárok, halászok 1818. — Vargák 1818. — Kalaposok 1822. Csizmadiák 1832. Szabók, gombkötők 1832. Tímárok 1833. — Kovácsok, lakatosok, asztalosok, szíjgyártók 1833 (o. l.).

Berencs (Nyitra vm.). — Szabók a szempeziekkel együtt *1701*, külön *1755* (n. m.).

Berénd (Veszprém vm.). Ld. *Tósok*.

Beszterczebánya (Zólyom vm.). — Mészárosok 1609-ben Körmöczczel s másokkal együtt II. Mátyástól, melyet 1669-ben adnak a jolsvaiaknak (e. k.). — Szűcsök az **1640**-ikit adják a fülekieknek 1672-ben (e. k.). —

Csizmadiák *1661, 1720* (n. m.). — Késesek 1750 (n. m.). — Kötélverők 1764 (n. m.). — Festők 1770 (n. m.). — Lakatosok 1781. II. Józseftől (e. k.). — Szűrszabók 1872 II. Józseftől (e. k.). — Asztalosok és molnárok új czéhszabályt kérnek 1807-ben (n. m.). — Német szabók 1815. — M. szabók 1816. — Festők 1823. — N. kalaposok 1819. — Kalmárok 1832 (o. l.).

Bezdán (Bács-Bodrog vm.). — Csizmadiák és vargák **1815**. — Takácsok **1815**. — Vegyes czéh **1815, 1825, 1830** (n. m.). — Csizmadiák 1815. — Szabók, szíjgyártók, szűcsök 1815. — Kovácsok, kerékgyártók, lakatosok és kötélverők 1815. — Takácsok 1815. — Tímárok, festők, asztalosok, bodnárok, vargák, esztergályosok, pékek, fazekasok, szappanosok, bocskorkészítők, kalaposok, üvegesek, rézművesek, harisnyakötők, fésűsök, szitakötők, ácsok, molnárok 1830 (o. l.)

Bezenye, *Pallersdorf* (Mosony vm.). — Csizmadiák 1820 (o. l.).

Bicse. Ld. *Nagy-Bicse.*

Bicske (Fehér vm.). — Vegyes czéh **1817** (n. m.). — Takácsok 1817. — Kovácsok, lakatosok, kerékgyártók 1817 (o. l.).

Bobró (Árva vm.). — Festők 1818 (o. l.).

Bogdány (Pest vm.). — Ld. *Börzsöny.*

Boldogasszony (Mosony vármegye). — Szabók 1714 gr. Esterházy Mihálytól. — Kőmívesek 1715 gr. Esterházy Mihálytól. — Mészárosok 1715 gr. Esterházy Mihálytól. — Kádárok 1716 gr. Esterházy Mihálytól Kismartonban. — Kovácsok 1717. — Csizmadiák 1756 (mind e. k.).

Bolgárd. Ld. *Csősz.*

Borostyánkő (Vas vm.). — Kerékgyártók a pinkafőiekkel, a bécsiektől vesznek át czéhszabályokat 1593-ból (n. m.).

Borovó (Verőcze vm.). — Szőrkapczacsinálók, kádárok, takácsok és mások 1819 (o. l.).

Bonyhád (Tolna vm.). — Szabók, kőművesek, ácsok, vargák, asztalosok, lakatosok, kovácsok, kerékgyártók, takácsok, kádárok, fazekasok 1839. — Molnárok 1841 (o. l.).

Böde (Zala vm.). — Kerékgyártók, kovácsok 1824 (o. l.).

Börzsöny (Hont vm.). — Mészárosok 1828 (o. l.). — Molnárok a bogdányi és bényiekkel együtt 1844 (o. l.)

Böszörmény (Hajdu vm.). — Szűrszabók 1827 (o. l.). — Lakatosok, kerékgyártók 1830 (o. l.). — Molnár, ács, lakatos,

asztalos és kőműves mesterek 1847 (o. l.).

Breitenbrunn, *Széleskút* (Sopron vm.). — Kalaposok 1630 (o. l.). — Bognárok 1700 Esterházy Páltól (o. l.). — Szabók 1717 (o. l.). — Vargák 1717 (o. l.).

Brestovácz (Bács-Bodrog vm.). — Vegyes czéh 1834 (n. m.). — Kovácsok, lakatosok, kerékgyártók, kádárok, kötélverők, kalaposok, harisnyakötők, üvegesek, csizmadiák, vargák, szűcsök, szabók, festők, esztergályosok, asztalosok, takácsok 1834 (o. l.).

Bressner «in diverticule post civ. Posoniensem sito». Molnárok 1817 (o. l.).

Breznobánya (Zólyom vm.). Vargák 1701 I. Lipóttól tótúl (e. k.). — Kovácsok és ácsok *1780* M. T. (e. k.). — Kőművesek és ácsok 1827 (o. l.). — Vargák 1827 (o. l.).

Brezova (Nyitra vm.). — Tímárok 1833. (o. l.).

Buda *Ó-Buda*. (A XV. sz. czéheket ld. *Mihnay és Lichner*: Ofner Stadtrechtjében 60 stb. l. s e munka 14. lapján). *Vargák 15., 156., 1667*, 1754 M. T. (e. k.) 1824 (o. l.). — Magyar és horvát vargák 1827 (o. l.). — Az ó-budai *csizmadiák* 1624-ben veszik át a váczi akét s *1662*-ben adják a nagy-kőrösieknek (n. m.), a budaiaknak *1697*, *1723*, 1728 (n. m.), 1764 (e. k.). — *Kőművesek és kőfaragók* 1644. Lipót m. e. 1662-ben (n. m.). 1695 Lipóttól (e. k.). — *Esztergályosok* 1692 Lipóttól (n. m.). — *Kovácsok* 1695 (e. k.) **1698** magyar és német (n. m.). — *Aranyművesek* 1696, a vácziak átveszik 1828 (e. k.). — Rácz *kalaposok* 1696 (n. m.) 1767 M. T. (e. k.) 1837 (o. l.). — *Kötélverők* 1697 Lipóttól (e. k.). — *Nyereggyártók* 1697 (e. k.). — *Szíjgyártók* 1697 Lipóttól (e. k.). — *Pékek* 1701 (n. m.). — *Szűcsök* 1700. 1702. 1711 (n. m.) 1711-ben adják a ráczkeveieknek, 1780-ban kapják a tabániak M. T. (e. k.). — *Asztalosok* 1712-ben adják a pécsieknek és újra 1765, 1770 (e. k.). — *Harisnyakötők* 1715 III. K. (e. k.) *1744* (n. m.). — «*Vegyes czéh*» 1718 (n. m.). — *Gombkötők* *1718* III. K. (e. k.). *1744* (n. m.). — *Szabók* **1723** III. K. magyar fordításban (n. m.); szabók és szűrszabók **1763** M. T.; német szabók 1765 M. T. (e. k.) és 1825 (o. l.); g. n. e. szabók **1765** (e. k.). — G. k. *mészárosok* Tabánban 1724 (e. k.) 1827 (o. l.). — *Takácsok* **1725, 1755, 1759** (n. m.) **1725**-ben III. k. kölcsönzik a vácziaknak (e. k.); **1755**-ben kölcsönzik a palajiaknak (a. l. és n. m.); **1760**-ban némely budai

takácsok az anya-czéhtől «fertály-czéh»-et váltanak (n. m.). *Rézművesek* 1746 (e. k.). — G. n. e. *szappanosok* 1752; r. cath. 1754 M. T. (e. k.). — *Kalmárok,* a g. n. e. tabáni fűszerárúsok (Handelsleuth) **1756** M. T. (e. k.). — *Fazekasok* 1758 M. T. (e. k.). — *Fésűsök* 1758 M. T. (e. k.). — *Szekeresek* 1760 (e. k.); «rhedarii vulgo fiacker» 1826 (o. l.). — *Kádárok* 1763 M. T. (e. k.). — *Ácsok* 1765. (e. k.). — *Puskaművesek, sarkantyúcsinálók és órások* 1765 M. T. (e. k.). — *Halászok* 1765 (o. l.). — *Cserepesek és utczakövezők* «Ziegeldecker und Pflasterermeister» a pestiekkel együtt 1767 M. T. (e. k.) 1839 (o. l.). — *Szitakötők* 1782 (e. k.) 1821 (o. l.). — *Kéményseprők* (spacicaminarii) 1819 (o. l.), budaiak és ó-budaiak külön. — *Kefekötők* vulgo Bürstenmacher 1820 (o. l.). — *Timárok* vulgo Rothgerber 1821 (o. l.). — *Bádogosok* 1824 (o. l.). — *Hentesek* 1830 (o. l.). — Vidéki *kocsisok* «aurigae provinciales» 1830 (o. l.). — *Órások* 1833 (o. l.). — *Ónöntők* «stannifusores» 1833 (o. l.). — *Festők* 1835 (o. l.). — *Viaszöntők és mézeskalácsosok* 1838 (o. l.). — *Szegkovácsok* 1838 (o. l.) — *Eczet- és pálinkafőzők* 1838 (o. l.). — *Molnárok* 1839 (o. l.). Lásd *Ó-Buda.*

Budanicza Verőcze vm.). — Szőrkapcza-csinálók, kádárok, takácsok és mások 1818 (o. l.).

Bükk (Sopron vm.). — Takácsok **1761** (e. k.).

C

Chtelnicz. Ld. *Vittencz.*

Csaba (Békés vm.). — Csizmadiák 1817. — N. timárok, m. kordovánkészítők és szíjgyártók 1817. — Szűcsök 1818. — Kovácsok, kerékgyártók, lakatosok 1818. — Molnárok, asztalosok, kádárok 1819. — Szabók, szűrszabók, gömbkötők 1830 (o. l.).

Csajág, *Pere-Márton* stb. (Veszprém vm.). — Csizmadiák 1770 (e. k.). — Takácsok 1827 (o. l.).

Csákovár (Temes vm.). — Timárok, csizmadiák, szíjgyártók és mások 1817. — Kőmívesek, ácsok, asztalosok és mások 1817. — M. és n. szűcsök, szabók és mások 1817 (o. l.).

Csákvár (Fehér vm.). — Magyar és német vargák, szíjgyártók és mások 1817. — Fazekasok 1826 (o. l.).

Csallóköz. — Vargák *1492*-dikinek megerősítése *1702*-ben Szerdahely, Csallóköz és Pozsonymegye számára (e. k.). —

Csizmadiák a pozsonyiakkal együtt 1660 (a. l.). — Kalaposok 1666. — Kádárok 1680 (n. m.).

Csanád (Csanád vm.). — Csizmadiák és cserző vargák 1815 (o. l.).

Csantavér (Bács vm.). — Vegyes czéh **1829** (n. m.). — Kovácsok, lakatosok, ácsok, kádárok, takácsok, csizmadiák, szűcsök, szabók, vargák, kalaposok, szíjgyártók, festők, kötelverők, asztalosok, esztergályosok és szűrszabók 1829 (o. l.).

Csejte (Nyitra vm.) — Csizmadiák átveszik a vágujhelyieket *1642* *1651* (a. l.). — Mészárosok 1725 tótul. — «Vegyes czéh» **1832** (n. m.).

Cseklész (Pozsony vm.). — Csizmadiák **1726** (n. m.). — Fazekasok **1745**-ben nyerik a szempeziekkel együtt Esterházy Ferencztől régi hadakozás közben elveszett czéhszabalyaik megújitását (o. l.).

Csékut (Veszprém vm.). — Kerékgyártók, lakatosok 1824 (o. l.).

Csenger (Szatmár vm.). — Kovácsok, lakatosok, ácsok, szekeresek, asztalosok, vargák, csizmadiák, kerékgyártók, timárok, szabók, festők, gombkötők 1837 (o. l.). — Összes iparegyesület **1837** V. Ferdinándtól (cz. b. i.).

Csepin, Verőcze vármegyei mezővárosban lakó kerékgyártók, kovácsok, lakatosok, asztalosok, kötélgyártók, kádárok, nyereggyártók, szíjgyártók, vargák, szabók, fazekasok, kőművesek, takácsok, ácsok, sütők, mészárosok és serfőzők **1847** (o. l.).

Csepreg (Sopron vm.) Vargák 1611-ben kapják a nagy-szombatiak 1566-iki tót szabalyait (o. l.). — Takácsok **1613**-ban kapjak Pesttől az 1552-ikinek forditását (e. k.). — Szabók **1618**-ban kapják Sárvártól, a mely Székesfehérvártól kapta **1617**-ben ; **1761**-ben Mária Teréziától (e. k.). — Kovácsok *1630, 1634* (e. k.). — Szűcsök, lakatosok, szíjgyártók, nyereggyártók 1761 (o. l.).

Csér (Sopron vm.). — Kerékgyártók, kovácsok, asztalosok 1827 (o. l.).

Cserevicze (Szerém vm.). — Magyar vargák, csizmadiák, kerékgyártók, kovácsok, szabók, kötélgyártók, n. vargák, szűcsök, kőművesek, bábsütők, borbélyok, fazekasok, halászok, aranyművesek, asztalosok, szíjgyártók, takácsok, kádárok és nyereggyártók 1846 (o. l.).

Csernek, Cernik (Horvát-Szlavonország). — Kovácsok, lakatosok, kerékgyártók, asztalosok, vargák, csizmadiák, nyergesek, szíjgyártók, gomb-

kötők, kalaposok, szűcsök, kádárok, szőrkapcza-csinálók, fazekasok, mészárosok és szíjgyártók 1826 (o. l.).

Csernye (Veszprém vm.). — Takácsok 1846 (o. l.).

Cservenka (Bács-Bodrog vm.). — Kerékgyártók, kovácsok, nyergesek, asztalosok, lakatosok, kádárok, esztergályosok, kötélverők 1822. — Vargák, szabók, szűcsök 1822. — Takácsok 1822 (o. l.).

Csesznek (Veszprém vm.). — Takácsok 1746 (n. m.), 1820 (o. l.).

Cseszte, Schattmansdorf (Pozsony vm.). — Vargák 1630 (o. l.). — és *Ottenthal,* szentgyörgyi, bazini és vöröskői uradalomban lakó mészárosok 1725-ben kapják gr. Pálffy Miklóstól és Jánostól (e. k.). Ld. *Bazin.*

Csetnek (Gömör vm.). — Lakatosok kapják Kassa városától **1631** (a. l.). — Csizmadiák Kassától kapják 1631 és 1658-ból egy-egy példány. — Vargák *1632.* — Mészárosok 1639 tót. — Szabók 1675 tót. — Gombkötők 1705-ben kapják Kassától a jolsvaiakkal együtt (o. l.).

Csókakő (Fejér vm.). — Csizmadiák **1752** (e. k.). Ld. *Moór.*

Csomaháza (Vas vm.). — Szíjgyártók **1761** (o. l.).

Csongrád (Csongrád vm.). — Csizmadiák **1776**. — Szabók és szűcsök **1776**. — M. T. — Takácsok **1776**. M. T. (mind e. k.). — Asztalosok, lakatosok, kádárok 1815. — Kovácsok, kerékgyártók 1815. — Takácsok 1815. — Szűcsök 1815. — Szabók 1815. — Csizmadiák 1815. — Molnárok és ácsok 1820 (o. l.).

Csonopla (Bács-Bodrog vm.). Magyar és n. szabók, takácsok, kovácsok, kerékgyártók, csizmadiák, esztergályosok, lakatosok, kádárok, harisnyakötők, fésűsök, gombkötők, üvegesek, molnárok, kalaposok, szíjgyártók, vargák, szűrszabók, festők, kőművesek 1840 (o. l.).

Csór (Fehér vm.). — Posztószövők 1847 (o. l.).

Csorna (Sopron vm.). — Csizmadiák **1660** Lipóttól, 1828 (o. l.). — Mészárosok *1675.* — Szabók **1679** (o. l.). — Vargák **1714** gr. Esterházy Miklóstól Kismartonból (e. k.), 1714 (o. l.). — Takácsok 1826. — Kovácsok és kerékgyártók 1785 és 1826 (o. l.).

Csögle (Veszprém vm.). — Takácsok 1825 (o. l.).

Csősz, valamint bolgárd, füle, ladány (Fejér vm.). — Takácsok 1840 (o. l.).

Csun (Mosony vm.). — Csizmadiák 1820 (o. l.).

Csütörtök, *Csalóköz* (Pozsony vm.). — Csizmadiák 1660

(o. l.). — Kalaposok 1666. — Kádárok 1680 (n. m.).

Czibakháza (Jász-Nagy-Kun-Szolnok vm.). — Csizmadiák, szabók, lakatosok, kovácsok, kádárok, szűcsök, takácsok, vargák, kötélverők, kalaposok, asztalosok, kerékgyártók, szíjgyártók, molnárok, kőművesek, festők, szűrszabók, gombkötők, szitakötők és timárok 1840 (o. l.).

Czegléd (Pest vm.). Szabók *1455-iki* privilegiuma Hédervári László egri püspöktől *Egerrel* s másokkal együtt 1727-ben Pesttől kölcsönöznek czéh-szabályokat (e. k.). — Csizmadiák 1699-ben veszik át Pesttől (n. m.). — Szűcsök 1727 a pesti német czehszabályok magyar forditása (e. k. és n. m.). — Takácsok 1773 M. T. (e. k.). — Lakatos, órás és puskaműves czéh 1774 Pest városától (e. k.). — Asztalosok 1777 (e. k.). — Kovácsok és kerékgyártók együtt 1781-ben kapják Pesttől az 1766-iki szabályokat (e. k.). — Szíjgyártók 1805-ben kapják Pesttől az ő 1779-iki szabályaikat (e. k.). — Molnárok, ácsok 1825. — Takácsok 1830. — Szíjgyártók és kötélverők 1841 (o. l.).

Czabuna (Verőcze vm.). — Szőrkapczakészítők, kádárok, takácsok, szíjgyártók és mások 1819 (o. l.).

D

Dálya (Verőcze m.). — Szappanosok, szűcsök, csizmadiák, szabók, szűrszabók, viaszöntők, festők, halászok, kerékgyártók, kovácsok, molnárok, mészárosok, asztalosok, kőművesek, vargák, kéményseprők, szíjgyártók, borbélyok, kádárok, lakatosok, kötelgyártók, szőrkapcza-készítők 1840 (e. l.).

Damásd és deménd (Hont vm.). — Molnárok 1844 (o. l.).

Dárda (Baranya vm.). — Különböző mesteremberek 1822 (o. l.).

Daruvár (Pozsega vm.). — Pékek, mészárosok, szappanosok, csizmadiák, vargák, sarukészítők, szűrszabók, ácsok, kerékgyártók, asztalosok, kádárok, esztergályosok, szűcsök, kalaposok, fazekasok 1833 (o. l.).

Deákovár (Verőcze vm.). — Ácsok, kőművesek és mások 1819. — Kéményseprők 1819. — M. szabók, csizmadiák, szűcsök, vargák, fazekasok, szíjgyártók, rézművesek, szűrszabók, ácsok, kapa-készítők, pokróczkészítők 1838. — Szekeresek, vargák, patkó-ková-

-csok, pékek, mészárosok, kádárok, szappanosok, ötvösök, molnárok, kerékgyártók, takácsok, lakatosok, asztalosok, ácsok, kalaposok, viaszöntők, fésűsök, esztergályosok, timárok, kőművesek, puskaművesek, sörfőzők, keztyűsök, festők, rézmetszők, harisnyakötők, m. timárok, órások, sárgarézművesek, sarkantyusok, nyereggyártók, gombkötők, szitakötők 1838 (o. l.).

Debreczen (Hajdú vm.). — *A csiszárok és sarkantyúcsinálóknak* még Mátyás királytól és anyjától Szilágyi Erzsébettől kapott, de a Czegléd-utczai tűz következtében elégett czéhlevelét átírja és megerősíti *1530*-ban Szapolyai János. — *A kovácsok, csiszárok és lakatosok* régi (M. és Szil. E.) kiváltságait megerősíti János király *1531*-ben. — *A mészárosok* u. a. czéhlevelét János király *1536*-ban és II. János külön *1564*-ben. — Csapók *1513* és *1540*-ből. — *A szűcsök* régi kiváltságait, melyeket a város adott, 1558-ban Enyingi Török Bálit és u. a. évben E. Török János földesurak megerősítik, újra kiadja *1569*-ben II. János. — *A szűcsök* *1554*-ben a régi helyett újat kapnak a várostól; Báthory Zsigmond erdélyi fejedelem megerősíti és külön kiadja ugyanazt *1585*-ben. — *A vargák* «több mint 200 éves» «mesterségről való régi levelét» **1555**-ben megerősíti Enyingi Török Bálint, ugyanazoknak **1561**-ben szabadalom levelet ad E. Török János; majd *1570*-ben II. János. — *A kerékgyártók* *1589*-ben kapnak a várostól új czéhlevelet, *1735*-iki toldással; *1590*-ben átírja és megerősíti külön levélben Báthory Zsigmond. — *A szappanosok* *1599*-ben nyerik; *1642*-ben adják a kőrösieknek és kecskemétieknek. — *Kötélgyártók* **1673.** (Mind a n. m., perg. eredeti, külön-külön). — *Szíjgyártók* *1599* és **1738.** — Kőművesek és ácsok *1780* M. T. — Czipészek és n. szabók «calcearii et sartores germ. r. cath.» *1780* M. T. (e. k.). = Magyar szabók **1735** (o. l.). — Kalaposok 1817. — «Penestici vulgo sertést-vágó hentesek» 1820. — Csizmadiák 1821. — Mészárosok 18 1. — Asztalosok 1821. — Molnárok 1823. — Könyvkötők 1827. — Kalmárok és kereskedők 1827. — Festők 1817. — Kerékgyártók 1828. — Szappanosok 1828. — Kordovánosok és timárok 1830. — Kovácsok 1831. — Kötélgyártók 1832. — Ácsok 1836. — Kőművesek 1839 (o. l.). (Ld. «A debreczeni kalmár czéh» (1715) cz. munkát, mely szerint a XVII. sz. 16 czéh volt ott. — V. ö. *Szűcs I. Debreczen tört.*).

DEG (Veszprém vm.). — Takácsok 1825 (o. l.).

DEMÉND (Hont vm.). — Mészárosok 1828 (o. l.). — Molnárok a damasdiakkal 1844 (o. l.).

DÉNESFA (Sopron vm.). — Takácsok **1777** (n. m.).

DERECSKE, Draessenmarkt (Sopron vm.). — Fazekasok 1636 (n. m.). Kádárok 1717 Esterházy Mihálytól (e. k.). — Kerékgyártók 1717 (e. k.).

DETTA (Temes vm.). — Kőművesek, ládakészítők, lakatosok, kerékgyártók, kovácsok, kádárok, órások, pékek, szabók, szitakötők, szíjgyártók, nyereggyártók, kalaposok, kötélgyártók, borbélyok, vargák, csizmadiák, timárok, molnárok, mézeskalácsosok, babsütők és szűcsök 1842 (o. l.).

DETREKŐ (Pozsony vm.). — Szabók 1731 tótul (n. m.).

DÉVAVÁNYA (Heves vm.). — Kovácsok, m. timárok, szűcsök, szabók, kerékgyártók, csizmadiák 1826 (o. l.).

DEVECSER (Veszprém vm.). — Csizmadiák és vargák **1768** (e. k.). — Takácsok **1770** (n. m.), **1820** (o. l.). — Csizmadiák 1825. — Szűcsök 1825 (o. l.).

DIÓS (Pozsony vm.). Ld. *Felső-Diós.*

DIÓSZEG (Bihar vm.). — Csizmadiák 1822 (o. l.).

DOBRA (Vas vm.). — Szabók 1666. — Csizmadiák 1718. — Molnárok 1718 (n. m.).

DOBRAFALVA (Vas vm.). — Vargák 1847 (o. l.).

DOBRONOK (Zala vm.). — Kovácsok (1480) **1750** (n. m.).

DOBSINA (Gömör vm.). — Kovácsok 1633. Vargák és timárok *1635.* Mészárosok 1636. Csizmadiák 1703. — Szabók 1730. — Íjgyártók (fabri cathapultores) és lakatosok *1801.* — Asztalosok *1801* (o. l.). — Timárok 1821. — Csizmadiák 1822 (mind o. l.).

DOMBOVÁR (Tolna vm.). — Fazekasok **1747**-ben kapták a dombovári és kaposváriakkal együtt a gr. Esterházyak jószágigazgatójától (e. k.) **1748** (ez. b. i.). — Szabók és szűrszabók **1774** (e. k. M. T.). — Szűcsök **1778**-ban a szakcsiakkal együtt a szekszárdiakét veszik át (e. k. M. T.).

DOROG. Ld. *Hajdú-Dorog.*

DOROSZLÓ (Bács-Bodrog vm.). — Takácsok **1818** (n. m.). — Takácsok 1818. — Szabók, csizmadiák, szűcsök, szűrszabók, kovácsok, lakatosok, kerékgyártók, ácsok, kádárok, szíjgyártók, asztalosok, vargák, molnárok, kötélgyártók és üvegesek 1832 (o. l.).

DOROZSMA (Csongrád vm.). — Takácsok, szabók, szűcsök és mások 1817 (o. l.).

DÖBRÖKÖZ (Tolna vm.). —

Csizmadiák, takácsok, asztalosok, kerékgyártók, szabók, szűcsök és fazekasok 1847 (o. l.).

Dömölk (Vas vm.). — Csizmadiák **1761**-ben veszik át a rohoncziakét (e. k.). — Asztalosok, kádárok, lakatosok, ácsok, esztergályosok, üvegesek és kőművesek 1836 (o. l.).

Dömsöd (Pest vm.). — Kovácsok, lakatosok és mások 1821 (o. l.).

Döri (Sopron vm.). — Csizmadiák 1828 (o. l.).

Dragotin (Verőcze vm.). — Ácsok, kőművesek, kéményseprők és mások. 1819 (o. l.).

Drenovácz (Verőcze vm.). — Szőrkapczakészítők, kádárok, takácsok, szijgyártók és mások. 1819 (o. l.).

Duna-egyháza (Pest vm.). — Takácsok 1830 (o. l.).

Duna-földvár (Pest vm.). — Szabók **1703**-ban a budaiak 1695. kelt latin levelét veszik át (1762. más.). — Csizmadiák pecsétje **1711** s a kir. adomány levél 1847-ből (cz. b. i.). 1847 (o. l.). — Takácsok pecsétje és czéh ládája 1725, czéhlevelök **1768**-ból M. T. magyar másolat. — Szűcsök a kalocsai érsektől 1753. elkért czéh levél másolata **1762**. — Asztalosok pecsétje 1751 és 1775, levelök **1828**-ból. — Kötélgyártók **1768** M. T. a pesti remek betoldásával. — Német varga vagy czipész czéh 1768, megerősítve 1777. — Fazekasok az **1768**-iki kir. czéhszabály utánzata. — Bognár és kovács czéh **1774**. — Molnárok egyik czéhládája 1739 a másik 1779-ből, levelök **1828**-I. Ferencztől. — Szíjgyártók 1821-ben váltak el a ráczkevei czéhtől, 1822-iki pecséttel, s **1828**. és **1851**. czéh levelekkel. — Ácsok **1837**-ben kelt levéllel s pecséttel V. Ferdinándtól (cz. b. i.). — Ácsok és kőművesek 1837 (o. l.). — Kalapos czéh 1845-ben alakult, minden czéhlevél nélkül 1845-iki pecséttel. (Mind a cz. b. i. Hőke Lajos feljegyzéseiből.)

Duna-pataj (Pest vm.). — Takácsok 1836 (o. l.).

Duna-pentele (Fehér vm.). — Asztalosok, kádárok és takácsok 1847 (o. l.).

Duna-radvány (Komárom vm.). — Kalaposok 1825. — Molnárok 1828 (o. l.).

Duna-szent-györgy (Tolna vm.). — Takácsok 1817 (o. l.).

Dunavecse (Pest vm.). — Szabók, szűcsök 1817. — Kovácsok, lakatosok és mások 1817. — Molnárok 1817. — Csizmadiák 1822. — Takácsok 1824 (o. l.).

Durand (Szepes vm.). — Molnárok, ácsok 1835 (o. l.). — Ld. *Béla*.

E

Edve (Sopron vm.). — Kerékgyártók, lakatosok és asztalosok 1827 (o. l.).

Egeg (Hont vm.). — Mészárosok 1828 (o. l.).

Eger (Heves vm.). — Szabók *1455–1723*, III. Károly *1723*-iki privilegiuma, átirva benne Hédervárv László egri püspök *1455*-iki kiváltságai. *Eger*, *Puszta-Szikszó*, *Maklár*, *Nagy* és *Kis-Tálya*, *Tihamér*, *Almagyar*, *Czegléd*, *Bakta*, *Felnémet*, *Tarkány*, *Szarvaskő*, *Szeleczke*, *Harangozó* és *Szikszó* városában levő szabó czéh számára, megerősítve *1524*, *1550* és *1634*-ben (e. k.). — Mészárosok a XVI. sz. megerősítve **1701**-ben (e. k.). — Kádárok 1703 Leopoldtól (e. k.). — Asztalos, esztergályos, lakatos, üveges és puskaműves czéh együtt 1732 (e. k.). — Takácsok **1733** III. Károlytól (e. k.). — Csizmadiák **1736** (e. k.). — Gombkötők **1745** M. T. (e. k.). — Szűcsök **1745** M. T. (e. k.). — Borbélyok **1765** (e. k.). — Német és m. timárok **1766** (e. k.). — Szűrszabók **1775** M. T. (e. k.).

Egyháza. Ld. *Duna-Egyháza.*

Endrőd (Békés vm.). — Kovácsok, kerékgyártók, szűcsök 1819 (o. l.).

Engelsbrunn. Ld. *Kisfalud.*

Eperjes (Sáros vm.). — Gombkötők **1634**-ben adják a lőcseieknek (e. k.). — Kalmárok a XVIII. században (e. k.). — Szappanosok 1824. — Mészárosok 1831. — «Kereskedők és polgárok társulati kiváltsága» 1846 (o. l.).

Ercsi vagy *Ercsény* Fehérmegyei helységben és vidékén lakó asztalosok és kádárok 1845 (o. l.).

Érd (Fehér vm.). — Dunai molnárok és pékek 1817. — Csizmadiák, takácsok, szappanosok, kötél- és nyereggyártók, kovácsok, asztalosok, kádárok, szabók és vargák 1845 (o. l.).

Érsekujvár (Nyitra vm.). — Szűcsök **1513**, a győri káptalantól fordításban, **1638**-ban a nyitraiaknak kölcsönzik (e. k.) **1824** I. Ferencztől (cz. b. i. és o. l.). — Csizmadiák *1609* m. e. Forgách Ferencz bibornok, esztergomi érsek (cz. b. i.); **1690**-ben kölcsönzik a körmendiektől a monyorókerékiekkel együtt (o. l.); 1691-ben kapják Nagy-Megyertől az ottaniak szabályait (e. k.). Szűrszabók Bethlen Gábortól nyerik, megerősítve ez **1697**-ben (n. m.) és *1761*-ben (e. k.). — Gombkötők **1635**-ben veszik át a nagyszombatiakét **1599**-ből és

1725-ben adják a nyitraiaknak (e. k. és cz. b. i.). — Mészárosok **1652**-ben (III. Ferd. m. ford.) kölcsönzik az oszlániaknak és 1764-ben kapják Mária Téréziától (e. k.). — **1820** (n. m. és o. l.). — Kovácsok *1700* (n. m.). — Takácsok *1701* és 1712 III. K. (n. m.) 1821 (o. l.). — A czéhek általános szabályai az államtanácstól: «In negotio cehalistarum emanatum benignum mandatum» **1761**-ből, latinúl és magyarúl (e. k.). — Kerékgyártók és kovácsok **1761** m. és latinul (e. k.). — Szíjgyártók **1761** m. és latinul az államtanácstól (e. k.). — Vargák 1761 «német városoké» cz. a. és **1772** (e. k.); magyar vargák **1824** (o. l.). — Kőművesek, ácsok, asztalosok együtt 1779 (e. k.). — Szabók 1824 (o. l.). — Kőművesek és ácsok 1825 (o. l.).

Eszék (Verőcze vm.). — Kerékgyártók 1710 (n. m.). — Szabók *1714* és 1778 M. T. — Szíjgyártók és szűcsök Leopoldtól és III. Károlytól *1717* (e. k.). — Csizmadiák *1717* (n. m.). — Bocskorkészítők 1718 (o. l.) — Kádárok 1720-ban kapják Pécstől (e. k.). — Molnárok 1721 (e. k.). — Szabók és gombkötők *1756* (o. l.). — Fazekasok *1759* M. T. (e. k.). — Asztalosok és lakatosok együtt a Pozsega, Pécs és Vukovár városbeliekkel együtt 1720 III. Károlytól (e. k.). — Borbélyok *1772* (e. k.). — Vargák 1783 II. Józseftől (e. k.). — Kalaposok 1818. — Kéményseprők 1819. — Mészárosok (vulgo Fleischhacker) 1825. — Asztalosok, lakatosok 1826. — Hajósok 1828. — Kalmárok 1831. — Molnárok 1831. — Kőművesek, ácsok és cserepesek 1833. — Halászok 1838 (o. l.).

Esztergom. — Csizmadiák *1473* m. e. *1496* (cz. b. i.). — Vargák *1496*-ban kapják Ulászlótól, 1569 és 1600-ban megújítják; *1655*-ben adják a komáromi és ezek *1699*-ben a győri és pápai vargáknak, toldalékkal (n. m.), a XVI. századból a nagykőrösieknél idézve (e. k.). — Borbélyok **1597** Örsi Péter kapitánytól (cz. b. i.). — Szűrszabók **1693** (töredék) 1732-iki kiadás (n. m.). — Gombkötők *1695* (n. m.). — Vegyes czéh 1699 (n. m.). — Mesteremberek (opifices) **1699** (n. m.). — Kereskedők 1705 I. József (cz. b. i.). — Kádárok 1715 (n. m.). — Süveggyártók 1724 III. Károlytól (cz. b. i.). — Ácsok 1744 (n. m.). — Csizmadiák 1817. — M. és n. szabók 1817. — Molnárok 1817. — Kéményseprők 1819. — Mészárosok 1825. — Szűcsök 1835 és 1838. — Hentesek 1846 (o. l.).

F

FACSET (Krassó vm.). — Kovácsok, kerékgyártók, lakatosok, puskaművesek, kőművesek, kalaposok, sütők, szabók, csizmadiák, festők, babsütők, borbélyok, timárok és fazekasok 1847 (o. l.).

FADD (Tolna vm.). — Takácsok 1825 — Kovácsok, kerékgyártók, ácsok, csizmadiák, vargák, szabók, szűcsök, szappanosok 1841 (o. l.).

FEHÉR-GYARMATH (Szathmár vm.). — Vegyes czéh **1610** (n. m.). — Csizmadiák, timárok 1827. — Asztalosok, szabók, festők, kovácsok, lakatosok, kőművesek, vargák, szűcsök, szíjgyártók 1833 (o. l.).

FEHÉRMEGYE. — Vegyes czéh **1813** (n. m.).

FEKETEHEGY (Bács-Bodrog vm.). — Kovácsok, lakatosok, szíjgyártók, szűcsök, szabók, szűrszabók, csizmadiák, takácsok, kötélgyártók és esztergályosok 1826 (o. l.).

FEKETEVÁROS. Puerbach (Sopron vm.). — Szabók 1539 Bécstől veszik át (o. l.). — Kádárok és 1615 (e. k.). — Kovácsok kerékgyártók 1629 gr. Esterházy Miklóstól a kismartoniak mintájára (e. k. és n. m.). — Ácsok 1651 (e. k.).

FÉLEGYHÁZA (Pest vm.). — Kovácsok, lakatosok, asztalosok és kerékgyártók **1804**. — Szabók, szíjgyártók 1817. — Takácsok 1817. — Kovácsok és lakatosok 1817. — Csizmadiák 1817. — Szűcsök 1817. — Ácsok, molnárok és kőművesek 1841.

FELKA (Szepes vm.). — Molnárok, ácsok 1835 (o. l.).

FELNÉMETI. Ld. *Eger.*

FELSŐ-BÁNYA (Szathmár vm.). — Timárok, szíjgyártók, vargák 1815. — Fazekasok 1815. — Kovácsok, lakatosok, késesek, asztalosok, kerékgyártók, kötélgyártók 1825. — Szabók, szűcsök, mészárosok 1827. — Csizmadiák 1828 (o. l.).

FELSŐ-DIÓS (Pozsony vm.). *Szomolyánnal* együtt. — Szabók **1776** M. T. (e. k.). — Molnárok 1823 (o. l.).

FELSŐ-LÁSZLÓ, Ober-Losdorf (Mosony vm.). — A lékai uradalomban a kerékgyártók és kovácsok czéhe 1791 (n. m.).

FELSŐ-LENDVA (Vas vm.). — Molnárok 1789 (o. l.).

FELSŐ-LŐ (Vas vármegye). — Molnárok és szabók 1842 (o. l.).

FELSŐ-SZEMERÉD (Hont vm.). — Mészárosok 1828 (o. l.).

FELSŐ-TÓTH-BAKA (Hont vm.). — Mészárosok 1818 (o. l.).

FELSŐ-ZSEMBER (Hont vm.). — Mészárosok 1828 (o. l.).

Fenszaru (Jász-Nagykún-Szolnok vm.). — Csizmadiák, timárok, szabók és mások 1817 (o. l.).

Fericsancze (Verőcze vm.). — Fazekasok, szűcsök, csizmadiák és mások 1819 (o. l.).

Filippova (Bács-Bodrog vm.). — Csizmadik, vargák, szíjgyártók, szűcsök, szabók, takácsok, festők, kalaposok, kötélgyártók, kőművesek, esztergályosok, asztalosok, kádárok, kerékgyártók, ácsok, lakatosok, kovácsok, szitakötők, üvegesek, molnárok 1827 (o. l.).

Fogaras (Bereg vm.). — Kéményseprők 1819 (o. l.).

Foktű (Pest vm.). — Molnárok **1828** (n. m. és o. l.).

Földeák (Csanád vm.). — Szabók, szűrszabók 1815. — Csizmadiák, n. vargák és m. vargák ú. n. cserző vargák 1815. — Takácsok 1817 (o. l.). Ld. *Makó.*

Földvár (Bács-Bodrog vm.). Takácsok, asztalosok, lakatosok és mások 1818 (o. l.).

Földvár (Tolna vm.). — Molnárok 1828 (o. l.).

Franyova (Torontál vm.). — Kötélgyártók, szűcsök, szabók, szűrszabók, csizmadiák, vargák, kovácsok, lakatosok, kádárok, üvegesek, takácsok, kéményseprők, mészárosok, szappanosok és szíjgyártók 1828 (o. l.).

Futtak (Bács-Bodrog vm.). — Szűcsök, csizmadiák, kalaposok és mások 1818. — Kovácsok, lakatosok, kádárok, kőművesek, asztalosok, takácsok, m. és n. szabók, csizmadiák, harisnyakötők, kötélgyártók, nyereggyártók, halászok, kalaposok, timárok, festők, szíjgyártók, üvegesek, gombkötők, m. és n. szűcsök, molnárok, pékek, viaszöntők, szappanosok, szitakötők, rézművesek, sarkantyúsok, ötvösök, bocskorkészítők, szűrszabók, kerékgyártók 1826 (o. l.).

Füle. Ld. *Csősz.*

Fülek (Nógrád vm.). — Csizmadiák 1636 (e. k.). — Szűcsök az **1640**-ikit 1672-ben kölcsönzik a beszterczebányaiaknak ; **1656**-ban kapják a losoncziakkal együtt újra Wesselényi Ferencztől (e. k.). — Szabók **1674** Lipóttól, a mesterek 1699-iki névsorával (e. k.).

Fülöpszállás (Pest vm.). — Takácsok, szabók, szűcsök. 1817. — Csizmadiák 1823 (o. l.).

Füzes-gyarmat (Békés vm.). Timárok, csizmadiák, szűcsök 1828 (n. m. és o. l.).

G

Gacsiscse (Verőcze vm.). — Szűrkapcza-csinálók, kádárok, takácsok, szíjgyártók és mások 1819 (o. l.).

Gakova (Bács-Bodrog vm.). — Kovácsok, kerekgyártók, esztergályosok, asztalosok, kádárok, kötélgyártók, harisnyakötők, takácsok, szabók, szűcsök, vargák, csizmadiák 1829 (o. l.).

Galánta (Pozsony vm.). — Csizmadiák 1723 (n. m.); u. az Sempte városától az Esterházyak megerősítésével, a megyétől kiadva (cz. b. i.). — Szabó és czipész czéh 1815 a megyétől (cz. b. i.). — «Sor czéh» (vegyes czéh?) 1815 (cz. b. i.).

Galgócz (Nyitra vm.). — Szabók Nagyszombattól veszik át 1558-ból tótúl; *1651*, 1685 (a. l.). — Vargák 1592 gróf Salm Gyulától (n. m.). — Lakatos és asztalos czéh *1599* (a. l.). — Fazekasok 1635-ben kapják Nagyszombattól az ő 1567-iki szabályaikat (e. k. tótúl). — Szabók 1651. átveszik a nagyszombatiak 1558-iki szabályait (n. m.). — Szűcsök 1667-ben kapják Pozsonytól (n. m.). — 1674-ben adják a nagytapolcsániaknak tótúl e. k. — Gombkötők 1682 (tót) 1700 (mindkettő n. m.). — Takácsok 1794 (e. k. tól). — Csizmadiák *1703–4* (n. m.). — Mészárosok 1714 (n. m. tól). — Kalaposok 1834 (o. l.).

«Gacsinczi», *Gašince* (Verőcze vm.). — Ács, kőműves, kéményseprő czéh és mások 1819 (o. l.).

Gnezda (Szepes vm.). — Molnárok, ácsok 1835 (o. l.).

Gércze (Vas vm.). — Csizmadiák 1817. — Takácsok 1819 (o. l.).

Gesztes (Komárom vm.). — Csizmadiák 1767 (e. k.). — Takácsok 1771 (e. k. Mária Teréziától). — Vargák 1774 (e. k. Mária Teréziától). — Takácsok 1839 (o. l.).

Gesztőcz (Bars vm.). — Ld. *Aranyos-Maróth.*

Goricza. Turopolyai helységben lakó szabók, üvegesek, asztalosok, lakatosok, kovácsok, «szűrkapczacsinálók», takácsok, kereskedők, vargák, szíjgyártók, szűcsök, tímárok, kordoványosok, mészárosok és kőművesek 1846 *magyarúl* (o. l.).

Gorján (Verőcze vm.). Ácsok, kőművesek, kéményseprők és mások 1819 (o. l.).

Gödöllő (Pest vm.). — Takácsok 1824. — Szabók, csizmadiák 1839 (o. l.).

Gölnicz. Gölniczbánya (Sze-

pes vm.). — Szabók 1566-iki másolatban, 1770 M. T., 1833 I. Ferencztől. — Asztalos, lakatos és üveges czéh 1640 III. Ferdinándtól, 1730 és 1780-iki másolat. — Csizmadiák és tímárok 1706 régi, 1833-ban I. Fer. — Szűcsök 1813, a helytartótanács általános czéhszabálya. — Kovácsok 1833 I. Ferencztől. — «Ács, bodnár, molnár és kerékgyártó czéh» **1833**-ban (cz. b. i.). — Ácsok, molnárok, kerékgyártók, kádárok 1834 (o. l.). — Kovácsok, szabók, vargák 1833. — Mészárosok 1834 (o. l. és cz. b. i.).

Gömörmegye és Hontmegye.— Ácsok és molnárok együtt **1670** és **1698** Lipóttól (e. k. és cz. b. i.). — Molnárok és ácsok **1696** (n. m.). — Asztalosok és molnárok **1698** latin és magyar (a. l.).

Göncz (Abaúj-Torna vm.). Vargák 1822. — Gubások 1837 (o. l.).

Gönyő (Győr vm.). — Molnárok **1770** (e. k. Mária Teréziától).

Gradina (Verőcze vm.). — Kovácsok, lakatosok, ácsok és mások 1819 (o. l.).

Gyarmat (Győr vm.). — Kovácsok, kerékgyártók, vargák, kádárok, szabók, ácsok, szűcsök, esztergályosok, csizmadiák 1825. — Takácsok 1827 (o. l.)

Gyarmata (Arad vm.). Kádárok, kovácsok, lakatosok, kerékgyártók, asztalosok, szabók, vargák, szappanosok, esztergályosok, takácsok, kőművesek, üvegesek, kötélgyártók, pékek, ácsok 1828 (o. l.).

Gyepü-füzes vasvármegyei helységben lakó kovácsok, kádárok, asztalosok, szabók, vargák, kőművesek és fazekasok 1846 (o. l.).

Gyerk (Hont vm.). — Mészárosok 1828 (o. l.).

Gyoma (Békés vm.). — Lakatosok, kerékgyártók és mások 1820. — Csizmadiák, tímárok 1821 (o. l.).

Gyorok (Arad vm.). — Ácsok, pékek, szűcsök és mások 1819 (o. l.).

Gyöngyös (Heves vm.). — A mészárosok czéhlevelét *1498*-ban megerősíti Rozgonyi István (eredeti hártya oklevél n. m.). — Ugyanazokét *1498*-ban megerősíti Bélteki Drágfi Bertalan erdélyi vajda (eredeti hártya oklevél n. múz.). — Csizmadiák **1743** (e. k.). — **1744, 1817** (n. m.). — Kerékgyártók, kovácsok együtt **1769** (e. k.). — Takácsok **1769** M. T. (e. k.). — Gombkötők **1770** M. T. (e. k.). — Asztalos, csiszár, lakatos, szíjgyártó czéh **1771** (e. k.). — Borbélyok **1771** (e. k.). — Molnárok **1773** M. T. (e. k.). — Vargák **1776** M. T. (e. k.) —

Mészárosok **1780** II. Józseftől (e. k.). — Posztócsinálók **1780** M. T. (e. k. 1799-iki másolat). — Ácsok, kőfaragók és kőművesek együtt **1782** (e. k.). — Takácsok 1817. — Lakatosok, szíjgyártók és puskaművesek 1817. — M. vargák 1817. — Szabók, szűrszabók, szűcsök 1817. — Csizmadiák 1817. — Posztócsinálók 1817. — Kovácsok, szekeresek 1817. — Molnárok 1818. — Kőművesek, ácsok, kőfaragók 1818. — Kéményseprők 1819. — Ácsok, kádárok 1820. — Kalaposok 1821. — Tímárok 1821. — Mészárosok 1822 (o. l.).

Gyönk (Tolna vm.). — Takácsok 1815. — Kovácsok, lakatosok és mások 1815. — Szabók, csizmadiák, n. vargák 1815 (o. l.).

Győr (Győr vm.). — Takácsok 1513 (ez. b. i.). — Fazekasok **1633**-ban kapják a pozsonyiakét 1569-ből és adják akkor Vácznak, **1692**-ben pedig Székesfehérvárnak (e. k.). — Paszomántosok **1636** (n. m.). — Kötélverők 1637 (e. k.) Mansfeld gróftól 1658 (n. m.). — Szabók *1638*-ban; a m. óváriak kapják a győriek mintájára III. Ferdinándtól (e. k.). **1742** (e. k.). **1746**-ban a szűrszabókkal együtt M. T. (e. k.). — Mészárosok *1649* (n. m.). — Gombkötők **1651**-ben adják a komáromiaknak (n. m.). — Asztalosok 1676 (e. k.). — Zubbonycsinálók 1695 (e. k.). — Molnárok az egész megyére **1719** III. Károly (e. k.). — Kerékgyártók és kovácsok az egész megyében 1726 (e. k. magyarul és németül; a városi kerékgyártók 1748 M. T. (e. k.). — Kádárok 1734. veszik át a komáromit 1657-ből (e. k.). — Magyar lakatosok *1744*. — Német lakatosok 1744 (e. k.). — Takácsok 1747 M. T. (e. k.). — Keztyűsök 1755 (e. k. és n. m.). — Szíjgyártók 1761 M. T. (e. k.). — Szűcsök **1765** M. T. (e. k.). Csizmadiák **1765** (e. k.). — Borbélyok **1765** (e. k). — Harisnyakötők 1776 M. T. (e. k.). — Vargák 1779 (e. k.). — Pékek 1815. — Fazekasok 1815. — Tímárok 1817. — M. vargák és kordoványosok 1819. — N. szabók 1823 — M. szabók 1825. — Mészárosok 1826. — Magyar tímárok 1845. — Utezakőrakók, cserepesek 1847. (o. l.).

Györköny (Tolna vm.). — Takácsok 1819. — Csizmadiák, kerékgyártók, kovácsok, vargák, esztergályosok, kádárok, szabók, asztalosok, lakatosok, molnárok és kőművesek 1846 (o. l.).

Győr-szt-márton (Pannonhalma). Vargák **1681** (a. l.). — Szabók **1697**-ben kapják a győ-

rit **1568—1613**-ból (e. k.). — Mészárosok 1827 (o. l.).

Győr-sziget (Győr vm.). — Takácsok **1747** Penyed (=Pinynyéd), Révfalu és Pataháza, püspöki birtokokkal együtt M. T. (e. k.). — Csizmadiák **1767** (e. k.). — Szabók és gombkötők **1775** M. T. (e. k.). — Német vargák **1775** M. T., magyar czéhszabályok (e. k.).

Gyöngyös-püspöki (Heves vm.). — Posztó-csinálók 1817 (o. l.).

Gyula. Ld. *Békés-Gyula.*

Gyurgyancze (Verőcze vm.). Ácsok, kőművesek, kéményseprők 1819 (o. l.).

H

Haczfeld. Ld. *Zsombolya.*

Hajdú-dorog. — Csizmadiák **1832** (o. l. és cz. b. i.). — Kovácsok, kerékgyártók, kőművesek, szűcsök, asztalosok, lakatosok 1840 (o. l.).

Hajdú-nánás (Hajdú vm.). — Kovács, lakatos, asztalos czéh 1836. — Csizmadiák 1839 (o. l.).

Hajdú-szoboszló. — Ács, lakatos, kerékgyártó, kovács, üveges, szűcs, festő mesteremberek **1830** I. Fer. (n. m. és cz. b. i.). — Asztalos, lakatos, kovács, kerékgyártó, ács, molnár, üveges, festő, szűcs együttes czéh 1831 (o. l.).

Hajós (Pest vm.). — Ácsok, kádárok, kovácsok, lakatosok, kerékgyártók 1841 (o. l.).

Halas (Pest vm.). — Takácsok 1817. — Szabók, szűcsök, csizmadiák, szíjgyártók, gombkötők 1817. — Ácsok, lakatosok 1817. — Kovácsok, bodnárok 1817 (o. l.).

Handlova (Nyitra vm.). — Csizmadiák 1656 (n. m.).

Haraszti pestmegyei helységben lakó molnárok, sütők, kerékgyártók és kovácsok 1847 (o. l.).

Harka (Sopron vm.). — Kovácsok és kerékgyártók 1839 (o. l.).

Hatvan (Heves vm.). — Csizmadia, szabó, szíjgyártó, szűcs, varga mesterek együtt **1760** (e. k.). — Csizmadiák, szabók, szűcsök és mások 1817 (o. l.).

Hédervári uradalom (Pozsony, Győr és Mosony megyében. — Takácsok 1819. — Szabók 1819 (o. l.).

Hegyes (Bács-Bodrog vm.). — Kovácsok, takácsok és mások 1815. — Kéményseprők 1819 (o. l.).

Helytartótanácsi rendelet : Vegyes czéh **1805** (n. m.).

Héthárs (Sáros vm.). — Ácsok, kádárok, szekeresek 1838 (o. l.).

Hetye (Vas vm.). Takácsok 1829 (o. l.).

Heves és Külső-szolnok vár-

megye. — Vegyes czéh **1780** (n. m.).

Hibbe (Liptó vm.). — Festők 1820 (o. l.).

Hidegkút temesmegyei mezővárosban lakó takács, kovács, kötélgyártó, asztalos, kádár, esztergályos, szerfestő, kerékgyártó, «czipővarró», varga, szabó, kalapos, sütő, borbély, bádogos, szűcs, lakatos, nyereggyártó, fazekas, szűrszabó, kőműves, ács, könyvkötő, sárgarézműves, babsütő, órás, fésűs, szitás, arany- és ezüstműves, «kolompár», üveges, rézműves, csizmadia, szappanos, puskaműves és bőrgyártó mesteremberek 1846 (o. l.).

Hidegkút vasvármegyei helységben lakó varga mesterek 1847 (o. l.).

Hidegkút (Veszprém vm.). — Takácsok 1823 (o. l.).

Hód-mező-vásárhely (Csongrád vm.). — Szabók **1732** (n. m.). — Csizmadiák **1738** (n. m.) és 1850 (o. l.). — Szűcsök **1768** M. T. (e. k.) és 1832 (o. l.). — Takácsok **1773** (e. k.) és 1815 (o. l.). — Szabó, szűrszabó és paplanos czéh **1776** magyarok és németek M. T. (e. k.). — Asztalos, lakatos, kerékgyártó és kovács mesterek **1777** (e. k.). — Kerékgyártók 1815 (n. m. és o. l.). — Kovácsok 1815. — Molnárok, ácsok 1820. — «Cserző vargák» 1822. — Szűrszabók 1823. — Ácsok 1823. — Kalaposok 1845. — «Gerencsér mesterek» 1847 (o. l.).

Hódság (Bács-Bodrog vm.). — Kőművesek, ácsok, asztalosok, lakatosok és mások 1818. — Bocskorkészítők, kalaposok, papsüvegkészítők, viaszöntők, szappanosok, harisnyakészítők, takácsok, ácsok, kovácsok lakatosok, kerékgyártók, kádárok, üvegesek, esztergályosok, bádogosok, sarkantyúsok 1826 (o. l.).

Holics (Nyitra vm.). — Molnárok 1676 tót, a sassiniakkal együtt Lipóttól (e. k.). — Csizmadiák **1732** (e. k.). — Mészárosok 1762 M. T. (e. k.). — Szabók **1769** M. T. magyar és német (e. k.). — Fazekas, harisnyakötő, takács, fegyverkészítő, késes, zsákcsináló, festő mesteremberek, mind anabaptisták, a szobotisti és sassiniakkal együtt 1770 (e. k.). Szűcsök 1776 tót (n. m.).

Homonna (Zemplén vm.). — Bodnárok 1643-ból tót. — Szűcsök jegyző könyvének töredéke 1706-ból tótúl (cz. b. i.).

Hont-vármegye, *Gömörrel együtt.* — Ácsok és molnárok **1670** és **1698** Lipóttól (e. k.). — Molnárok **1773** (n. m.).

Horgos (Csongrád vm.). —

Takácsok, kovácsok, kádárok, ácsok, szabók, csizmadiák 1837 (o. l.).

Hornie (Hornya, Trencsén vm.?). — Szűcsök 1714 tótúl (n. m.).

Hornstein. Ld. *Szarvkő.*

Hőgyész (Tolna vm.). — Varga czéh 1782 M. T. (e. k.). — Takácsok 1835. — Kőművesek, ácsok, cserepesek 1835 (o. l.).

Huszt (Máramaros vm.). — Csizmadiák **1682** (a. l.). — Tímárok, csizmadiák 1831. — Szabók, gombkötők és más tizenegyrendbeli mesterek 1835 (o. l.).

I

Igal (Veszprém vm.). — Takácsok **1723** (n. m.).

Igló (Szepes vm.). — Szabók 1550 (n. m.). — Kéményseprők 1819. — Ácsok, molnárok 1835 (o. l.).

Ikva folyón (Sopron vm.). — Malomtartók és molnárok 1841 (o. l.).

Illava (Trencsén vm.). — Takácsok a trencséniektől kölcsönzik 1607 tótúl (cz. b. i.). — Csizmadiák *1659.* kapják Pozsonytól (n. m.). — Szabók a nagybicsei czéhtől kölcsönzik 1668, tótúl (cz. b. i.).

Illok. Lásd *Szerém-Újlak,*

India (Szerém vm.). mezővárosban lakó kerékgyártók, asztalosok és egyéb mesterek czéhkiváltsága 1835 (o. l.).

Ipoly-pásztó, *Peszek, Palást* (Hont vm.). — Mészárosok 1828 (o. l.).

Ipoly-ság (Hont vm.). — Csizmadiák, vargák 1821. — Mészárosok 1828 (o. l.).

Ipoly-szakállos. Lásd *Szakállos.*

Ireg (Tolna vm.). — Takács czéh **1768** M. T. mellékelve az esküforma (e. k.). — Kézművesek czéhszabály-tervezete a jelen század elejéről (o. l.).

Ireg (Szerém vm.). — Mindenféle szabók, gombkötők, csizmadiák és mások 1818 (o. l.).

Irsa (Pest vm.). — Szabók, szűcsök 1832 (o. l.).

Isztimér, *Balinka* és *Kúti* (Fehér vm.). — Kádárok, kovácsok, asztalosok, kerékgyártók 1843 (o. l.).

Iván (Sopron vm.). — Kovácsok és szabók **1797** (e. k.).

Ivánovcze (Verőcze vm.). — Ácsok, kőművesek, kéményseprő és mások 1819 (o. l.).

J

Jákóhalma (Jász-Nagykún-Szolnok vm.). — Kovácsok, lakatosok, kerékgyártók és ácsok 1823. — Csizmadiák, szabók, szűcsök 1830 (o. l.).

Jankovácz (Bács-Bodrog vm.). — Takácsok 1822. — Kovácsok, kerékgyártók, kötelgyártók, szabók, szűcsök, csizmadiák, ácsok, kőművesek, kádárok 1841 (o. l.).

Jánosháza (Vas vm.). — Csizmadiák **1701** (e. k.). — M. és n. szűrszabók **1780** M. T. (e. k.) **1826** (o. l.). — Takácsok **1780** M. T. (e. k.) 1829 (o. l.).

Jász-Apáti (Jász-Nagykún-Szolnok vm.). — Takácsok 1817. — Csizmadiák 1817. — Vékony szabók, szűrszabók és szűcsök 1817 (o. l.).

Jász-Berény (Jász-Nagykún-Szolnok vm.). — Szabók és szűcsök **1737** III. K. (o. l.). — Vargák és tímárok együtt **1764** M. T. (e. k.). — Szabók, szűrszabók és szűcsök **1767** M. T. (e. k.). — Csizmadiák 1817. — Takácsok 1817. — M. tímárok 1817. — Kovácsok, kerékgyártók 1817. — Vékony és szűrszabók 1817. — Lakatosok, ácsok, üvegesek és sarkantyúsok 1817. — Szűcsök 1817. (o. l.).

Jász-Ladány (Jász-Nagykún-Szolnok vm.). — Vékony szabók és mások 1817. — Takácsok 1817 (o. l.).

Jászka (Zágráb vm.). — Kovácsok, lakatosok, szegkovácsok (clavarii), puskaművesek, asztalosok, kerékgyártók, kádárok, molnárok, mészárosok, tímárok, szabók, szűrszabók, vargák, csizmadiák, szőrkapczakészítők, takácsok, gombkötők, üvegesek, fazekasok *1814* (latinul). — Ugyancsak: »*Jaszka* mezővárosban (Zágráb vm.) lakó lakatos, szegesináló, puskaműves, asztalos, kerékgyártó, kádár, szabó, üveges, varga, gombkötő és szűcs mesteremberek **1846** magyarúl (o. l.).

Jász-Kisér (Jász-Nagykún-Szolnok vm.). Csizmadiák, szabók, szűcsök 1819. — Kovácsok, lakatosok, kerékgyártók, ácsok 1835 (o. l.).

Jász-Mihálytelke (Jász-Nagykún-Szolnok vm.). — Szűcsök, szabók, csizmadiák, kovácsok, kerékgyártók, takácsok 1835 (o. l.).

Jászó (Abauj vm.). — Mészárosok **1629** II. Ferdinándtól (n. m.). — Szűcsök *1637* a prépostságtól (e. k.). — Fazekasok **1712** III. Károlytól (o. l.). — Lakatos, kerékgyártó, kovács czéh együtt Meczenzéffel *1749* a jászói prépostságtól (e. k.).

Jobbaháza (Sopron vm.). — Kerékgyártók, kovácsok, asztalosok 1827 (o. l.).

Jolsva (Gömör vm.). Kovácsok *1584* br. Herbersteintól (n. m.). — Szabók 1609 II. Mátyástól, tót ford. (o. l.) ugyancsak **1609**-ből magyarúl Wesselényi Ferencz 1659-iki megerősítésével (e. k.). — Fazekasok 1609-ből II. Mátyástól tót, **1617**-ben Szécsy Györgytől (e. k.). — Takácsok *1609* II. Mátyástól és 1620 tótúl (n. m.). — 1623 tót, Murány várában kelt, 1656-ban Wesselényi Ferencz megerősíti (e. k.). — Posztócsinálók 1609 II. Mátyástól, tót fordítás (e. k.). — Szűcsök **1628** II. Ferdinándtól (e. k.) és 1815 tótúl (n. m.). — Vargák *1648*-ban kapják *Kassától* (e. k.). — Csizmadiák **1658**-ban kapják *Kassától* (e. k.). — Lakatosok 1666 tótúl (o. l. és n. m.), 1678-ban kapják a *kassai* tanácstól (e. k.). — Mészárosok 1669-ben kapják *Beszterczebányától* az ő 1609-iki szabályaikat (e. k.). — Gombkötők 1705-ben kapják a *kassaiaktól* (e. k.). — Fésüsök 1796 tótúl (n. m.). — Kötélverők 1801-iki czéhszabályai tót (e. k.). — Festők 1817 (o. l.). — Szíjgyártók **1832** (o. l. és n. m.). — Szűrszabók 1838 (o. l.). — Asztalosok 1840 tótúl (n. m.). — Kalaposok k. n. tót (e. k.).

K

Kabold, *Kobelsdorf* (Sopron vm.). — «Vegyes czéh» 1654. — Vargák 1756 Esterházy Pál és Antal herczegtől. — Fazekasok 1757 (n. m.).

Káld (Vas vm.). — Csizmadiák 1817. — Takácsok 1829 (o. l.).

Kalocsa (Pest vm.). Csizmadiák **1737** (n. m.), **1773** (e. k.), **1822** (n. m. és cz. b. i.). — Szabók **1741** (n. m.). — Szabók és szűrszabók együtt **1766** M. T. (e. k. n. m.) és 1822 (o. l.). — Takácsok 1744 (M. T. e. k.). és 1822 (o. l.). Zászlajuk megvan a templomban (cz. b. i.). — Fazekasok és korsósok **1817** (n. m. és o. l.). — Kovácsok, lakatosok, asztalosok, kádárok, kerékgyártók **1819** (n. m. és o. l.). — Szíjgyártók 1822. — Kéményseprők 1819. — Szűcsök 1822 (o. l.). — Összesen 9 czéh volt legutoljára e városban (cz. b. i.).

Kanizsa. Ld. *Nagy-Kanizsa* és *Ó-Kanizsa.*

Kaposvár (Somogy vm.). — Szabók **1568**—**1613**, **1690**-ből latin és magyar (o. l.). — Takácsok 1735. — Fazekasok, a *dombovári* és *ozoraiakkal* együtt **1747**, gr. Esterházy jószágigaz-

gatojától (e. k.). — Takácsok 1735. — Kéményseprők 1819 (o. l.).

KAPRONCZA (Belovár-Körös vm.). — Takácsok *1725* III. k. e. k.), 1819 (o. l.). — Lakatosok, csiszárok (gladiatores seu poliones), szíjgyártók, nyereggyártók, ötvösök, szűcsök és asztalosok együtt *1763* (M. T. e. k.). — Gombkötők és fazekasok *1763* (M. T. e. k.). — Kalaposok 1819. — M. és n. szabók, szűrszabók és gombkötők 1819. — Csizmadiák és kordován-készitők 1819. — Kádárok, kerékgyártók, ácsok stb. 1819. — Mészárosok, pékek, molnárok stb. 1819. — Szíjgyártók, kovácsok stb. 1819 (o. l.).

KAPUSZINA (Bács vm.). — Mészárosok, takácsok, kovácsok, lakatosok, kerékgyártók, szíjgyártók, kötélgyártók, szabók, szűrszabók, szűcsök, csizmadiák, kádárok, asztalosok, viaszöntők, festők, szappanosok, gombkötők, fazekasok, halászok, ácsok, esztergályosok, kalaposok, pékek **1834** (n. m. és o. l.).

KAPUVÁR (Sopron vm.). — Bognárok, kovácsok és lakatosok együtt **1669**-ben veszik át a keresztúriak 1657-iki czéhszabályait. — Takácsok régebbi szabályai **1681**-ben megerősítve hg. Esterházy Pál által. — Szabók **1712**. — Szűcsök **1713** hg. Esterházy Páltól. — Csizmadiák **1713**. (Mind e. k.).

KARÁD (Somogy vm.). — Szabók **1748**. — Takácsok **1748** (n. m.).

KARCZAG (Jász-Nagykún-Szolnok vm.). — «Egyesült bőripar czéh» **1817**. — «Vegyes czéh» **1817** 3 db. (n. m.). Molnárok, ácsok és fazekasok 1817. — Csizmadiák, tímárok 1817. — Szűcsök, szabók, szíjgyártók stb. 1817. — Lakatosok, ácsok stb. 1817 (o. l.).

KÁROLYVÁR (Zágráb vm.) sz. kir. városban lakó kovács, lakatos, réz-, ezüst-, puskaműves, bádogos és sárgarézműves, «tűzműves» czím alatti czéh kiváltságai 1846 (o. l.).

KASSA (Abauj-Torna vm.). — Legrégibb czéhszabályait (mintegy 13) 1307-től a városi levéltárból részben közölte s közölni fogja a Történelmi Tárban ifj. KEMÉNY LAJOS. Lásd munkám 10., 20. stb. lapjain. A felső m. o. — múzeum levéltárában lévő mintegy 32 czéhlevelet kiadta és ismertette dr. TÓTH LŐRINCZ a kassai főgymnasium 1885/86-iki értesitőjében (ld. értekezésem 20. stb. lapjain). A fővárosi levéltárakban a következők találhatók: Lakatosok **1631**-ben adják szabályaikat a *csetnekieknek* (a. l.).

— **1668**-ban adják a *jolsvaiaknak* (e. k.). — **1675.** (o. l.). — Kádárok *1641* (n. m.). — Kőművesek 1600—1700 (n. m.). — Kőművesek és kőfaragók 1815 (o. l.). — Mészárosok 1614 (n. m.). 1822 (o. l.). — A vargák szabályait *1648*-ban adja a várostanács a *jolsvaiaknak* (e. k.) 1840 (o. l.). — Csizmadiák **1658.** kölcsönzik a *jolsvaiaknak* (e. k.) **1720** (n. m.) **1735. 1837.** (o. l.). — Takácsok **1665**-ben adják a *rimaszombatiaknak* (n. m.) **1697** (n. m.). — Gombkötők 1669-ben adják a *kisszebenieknek* (o. l.). *1705.* a *csetnekiek* és *jolsvaiak* részére (e. k.). — Puskaportörő czéh 1694 (cz. b. i.). — Kovácsok 1707 (e. k.). — Festők 1715 *Lőcsével* stb. együtt (e. k.) 1815 (o. l.). — Szabók *1718* (n. m.); német szabók 1829 (o. l.). — Szűcsök *1752* (n. m.). — Tímárok **1766** (e. k.). **1838** (o. l.). — Pékek 1815. — Ácsok és molnárok 1816. — Lakatos, órás, puskaműves czéh 1817. — Szappanosok 1817. — Kalaposok 1818. — Asztalosok 1821. — Kalmárok 1826. — Rézművesek 1829 (o. l.).

KECSKEMÉT (Pest vm.). — Szappanosok **1642**-ben kapják *Debreczentől Nagy-Kőrössel* együtt (e. k.), **1665** (n. m.). — Szűcsök **1726** III. Károlytól (e. k.), 1817 (o. l.). — Szíjgyártók **1735** és 1837 (o. l.). — Aztalosok **1742**-ben kapták *Pesttől* (e. k. és n. m.), 1826 (o. l.). — Csizmadiák **1744** (e. k.), 1817 (o. l.). — Szabók **1744** (n. m.), 1824 (o. l.). — Takácsok **1767** M. T. (e. k.), 1829 (o. l.). — Kovácsok **1773** (e. k.), 1815 (o. l.). — Kőművesek **1779** M. T. (e. k.). — Tímárok 1817. — Molnárok 1817. — Lakatosok, órások, sarkantyúsok, puskaművesek 1818. — Kéményseprők 1819. — Szűrszabók 1824. — Kőművesek és ácsok 1827 (o. l.).

KEMENCZE (Hont vm.). — Mészárosok 1828 (o. l.).

KÉMÉND. Ld. *Koos-Pallag.*

KEMENESALJA (Vas vm.). — Lakatosok *1569*, együtt, a *sárvári* csíszárokkal Miksától és *1677 Sárvár* város tanácsától, együtt a sárvári csíszárokkal; «a czéhbeli inasok felszabadításának rendjével» (e. k.). — Kovácsok **1677, 1722**-iki másolatban pótlással (n. m.). — A kemenesaljai kerületi és *nemes-dömölki* szabók **k. n.** (o. l.).

KERESZTÚR (Bács-Bodrog vm.). — Kovácsok, kerékgyártók, ácsok, asztalosok, szíjgyártók, szűcsök, csizmadiák, szabók, molnárok, kádárok, kötélgyártók 1834 (o. l.).

KERESZTÚR. Ld. *Német-Keresztúr* és *Tót-Keresztúr.*

KERNYÁJA. (Bács-Bodrog

vm.). — Kádárok, kovácsok, lakatosok, kerékgyártók, asztalosok, molnárok, takácsok, szabók, csizmadiák, szűcsök, kötélgyártók, vargák 1827 (n. m. és o. l.).

KESMÁRK (Szepes vm.). — Posztócsinálók 1475-iki privilégiumra hivatkozással 1635-ből, 1807-iki másolat (e. k.). — Fazekasok 1556 a várostanácstól, 1807. másolat (e. k.) és 1805 (e. k.). — Kézművesek 1658-ban kapják *Löcsetöl*, 1807. másolat (e. k.). — Vargák 1573, 1806-iki névsorral (e. k.). — Szűcsök 1581, 1807. másolat (e. k.). — Asztalosok 1606, 1798-iki másolatban (e. k.), 1816 (o. l.). — Szabók 1607 (e. k.). — Szíjgyártók 1609, 1799-iki másolatban (e. k.). — Kádárok 1609 a várostól, 1807. másolatban (e. k.). — Mészárosok 1609, a tanácstól, 1807-iki másolat (e. k.). — Nyereggyártók 1614 (e. k.). Kézművesek 1627 a városi tanácstól (e. k.). — Kerékgyártók és kovácsok 1633 (e. k.). — Pékek 1636 (e. k.). — Csizmadiák 1645 (e. k.). — Gombkötők 1666 a várostól, 1807-iki másolat (e. k.). — Timárok 1671 (e. k.) és 1815 (o. l.). — Lakatosok 1682 (e. k.). — Ötvösök 1713 (e. k.). — Festők 1713, 1715 a várostól, másolatok (e. k.) — Kalaposok 1757, 1807-iki másolatban M. I. (e. k.), 1821 (o. l.). — Kalmárok 1829 (o. l.).

KESSNICZI (Veröcze vm.). — Ácsok, kőművesek, kéményseprők stb. 1819 (o. l.).

KESZTHELY (Zala vm.). — Kőfaragók, kőművesek 1751 (n. m.). — Kalaposok 1830 (o. l.).

KÉTHELY. Fazekasok 1727 (n. m.).

KITTI vulgo *Frauendorf*. (Mosony vm.). — Csizmadiák 1820. — Takácsok 1841 (o. l.).

KIRÁLYFALVA és *Körtvélyes* vasmegyei helységben lakó vargák 1847 (o. l.).

KIS-BODAK (Pozsony vm.). — Molnárok 1847 (o. l.).

KIS-CZELL (Vas vm.). — Csizmadiák, szabók, szűcsök «és többi czéh» 1798 (e. k.). Csizmadiák 1817. — Szabók 1835. — Aztalosok, kádárok, lakatosok, ácsok, esztergályosok, üvegesek és kőművesek 1836. — Mészárosok 1840 (o. l.).

KIS-DOROG és *Tevel*. (Tolna vm.). — Takácsok, vargák, szabók, asztalosok, lakatosok, kovácsok, kerékgyártók, szíjgyártók, kőművesek, cserepesek, fazekasok, ácsok, esztergályosok, üvegesek, szűrszabók, harisnyakötők, kalaposok és kádárok 1843 (o. l.).

KISFALUD. *Englsbrunn* (Temes vm.). — Kovácsok, kerékgyártók 1819 (o. l.).

Kisfalud (Sopron vm.). — Kerékgyártók, kovácsok, asztalosok 1827 (o. l.).

Kis-gyarmat. Ld. *Koos-Pallag.*

Kis-harta (Pest vm.). — Asztalosok, kovácsok, kerékgyártók, kádárok 1836 (o. l.).

Kis-jenő (Arad vm.) — Lakatosok, asztalosok, kovácsok stb. 1819 (o. l.).

Kis-komárom (Zala vm.). — Vegyes czéh **1781** (n. m.). — Kalaposok 1830 (o. l.).

Kis-kovácsi. Ld. *Szent-királyszabadja.*

Kis-köcsk (Vas vm.). — Takácsok 1829 (o. l.).

Kis-körös (Pest vm.). — Csizmadiák, tímárok, szíjgyártók, vargák 1817. — Szabók, szűcsök, takácsok 1817. — Lakatosok, kerékgyártók, asztalosok és kádárok 1841 (o. l.).

Kis-köszeg-batina. Lásd *Batina.*

Kis-kún-szabadszállás. Lásd *Szabadszállás.*

Kis-lőrinte (Veszprém vármegye). — Kerékgyártók, kovácsok 1824 (o. l.).

Kismarton (Sopron vm.). — Kádárok 1615 (n. m.). — Ácsok 1701 (e. k.). — Molnárok 1701 az Esterházyaktól (e. k.). — Vargák 1702 Esterházy Páltól (e. k.). — Kerékgyártók k. n., a végén 1706-iki jegyzetekkel (o. l.). — Lakatosok, puskaművesek és órások 1711 (e. k.). — Harisnyakötők védlevele a *pozsonyi* és más városbeliekkel együtt 1714 (o. l.). — Gombkötők 1748 Esterházy Páltól (e. k.)· — Szabók 1767 (n. m.) és 1768 M. T. (e. k.). — Asztalosok 1768 (e. k.). — Csizmadiák 1768 (e. k.). — Takácsok 1768 M. T. (e. k.).

Kis-somló (Vas vm.). — Takácsok 1829 (o. l.).

Kis-szeben (Sáros vm.). — Kőművesek a várostanácstól 1590. — Kalaposok 1623. — Posztócsinálók 1627 a várostól. — Takácsok 1628-ban kapják *Lőcsétől.* — Tímárok 1641-ben kapják a *lőcseiektől* ; külön 1819 és 1842. — Gombkötők 1669-ben veszik a *kassaiaktól* (o. l.).

Kis-szt-miklós (Temes vm.). — Lakatosok, kerékgyártók 1819. — Molnárok 1843 (o. l.).

Kis-tapolcsány (Bars vm.). Szűcsök **1829** (n. m. és o. l.). — Ld. *Aranyos-Maróth.*

Kisucza-újhely (Trencsén vm.). — Csizmadiák 1614. *Mosócz* városától, tótúl s 1711 adják a variniaknak tótúl. — Kovácsok és lakatosok 1669 veszik *Varin* városától, tótúl. — Kalaposok a *budetini* uradalomban (mikor?) latinúl. — Fazekasok *Zsolnától* 1678 tótúl (cz. b. i. a Trencsén városi levéltárból). — Szabók 1721 *Nagy-Bicse* városától, tótúl.

KIS-UJSZÁLLÁS. Csizmadiák 1817 (n. m. és o. l.). — Lakatosok, kovácsok 1818 (o. l.). — Szabók, szűcsök, festők és paplanosok 1818 (n. m. és o. l.).

KLENÓCZ (Gömör vm.). — Csapók 1825 (o. l.).

KOLLUTH (Bács-Bodrog vm.). — Kovácsok, lakatosok, asztalosok, kerékgyártók, takácsok, esztergályosok, kadarok, szíjgyártók, szűcsök, csizmadiák, harisnyakötők, szabók, vargák, kötélgyártók, fazekasok, festők, kalaposok és szíjgyártók 1827 (o. l.).

KOMÁROM. Vargák *1555*-ben veszik át *Esztergomtól* (e. k. és n. m.), német vargák czéhszabály tervezete a jelen század elejéről (o. l.). — Csizmadiák *1567* kölcsönzik *Esztergomtól* s adják *1624* a *váczstaknak* (n. m.) *1600* (cz. b. i.) 1750 III. K. (cz. b. i.) 1827 (o. l.). — Nyereggyártók 1602 (o. l.). — Takácsok 1626 m. e. Lipót király (cz. b. i.) 1700 (n. m.). — Gombkötők 1651-ben veszik át Győrtől (n. m.). 1728 III. K. (e. k. n. m.) 1729 (cz. b. i.). — Kovácsok 1657 (e. k.) 1702 (n. m.). — Kadarok k. n. és 1687 (e. k. és n. m.). — Szűrszabók és «váltómivesek» 1686, m. e a város által 1744-ben (n. m.). — Szabók 1686 Lipóttól (e. k.) 1688 L. (cz. b. i.) *1745* latin és német (n. m.); m. és n. szabók czéhszabály tervezete, magyarúl és németül, a jelen század elejéről (o. l.); m. szabók 1815 (o. l.); német szabók 1844 (o. l.). — Szíjgyártók 1692 Lipóttól (cz. b. i.) 1692-ben adják a vácziaknak (e. k.). — «Vegyes czéh» 1692 (n. m.). — Zubbonycsinálók 1695, m. latin és német (e. k.). — Halászok 1696 Lipóttól (cz. b. i.) 1816 és 1818 (o. l.). — Rácz kalaposok 1696 (n. m.). — Serfőzők 1697 (e. k.). — Csapók 1698 (n. m.). — Borbélyok 1714 III. K. (cz. b. i.). — Ácsok 1718 és 1776 (e. k.) 1815 (o. l.). — Fazekasok 1718, 1728 (n. m.) 1754 M. T. (cz. b. i.). — Mészárosok 1728 III. K. (cz. b. i.); új czéhszabály tervezetük a jelen század elejéről (o. l.). — Asztalosok 1753 M. T. (e. k. és cz. b. i.) 1815 (o. l.). — Szűcsök 1753 M. T. (e. k. és cz. b. i.). — Selyempaplan csinálók 1753 M. T. (cz. b. i.). — Lakatosok k. n. (e. k.). — Szíj- és nyereggyártók; továbbá kőművesek és faragók (magyar); és kerékgyártók német czéhszabály tervezete külön-külön e század elejéről (o. l.). — Kőművesek és kőfaragók 1815. — Molnárok 1818. — Hentesek 1845 (o. l.). — Szűrszabók k. n. (n. m.).

KOMLÓS (Torontál vm.). Mészárosok, molnárok, taká-

csok, nyereggyártók és mások 1824. — Csizmadiák 1827 (o. l.).

Koos-pallag (Hont vm.). — Mészárosok 1828. — *Koos-Pallag, Kéménd, Kis-Gyarmat, Kövesd* és több hontmegyei faluban lévő molnárok 1844 (o. l.).

Koppány (Veszprém vm.). — Takácsok 1820 (o. l.).

Korpona (Hont vm.). — Mészárosok 1609-ben kapják többekkel együtt II. Mátyástól (ld. *Körmöcz*) s 1669-ben adják a *jolsvaiaknak* (e. k.). — Szűcsök 1630 (n. m.). — Szabók 1638 III. Ferdinándtól (e. k.). — Fazekasok *1648* (n. m.). — Csizmadiák *1653* (e. k.) **1731** (n. m.). — A cz. b. i. között ez olvasható : 14 czéhnek eredeti alapszabályait 1859-ben az ott székelő volt cs. kir. szolgabírói hivatal elvette; 1851-iki a cs. kir. kormány által kiadott és általánosságban az iparra, de a czéhekre is vonatkozó utasításokkal bírnak.

Kóth (Zala vm.). — Csizmadiák 1817 (o. l.).

Kovácsi. Ld. *Pere-Márton.*

Kőbánya (Pest vm.). — Kőművesek 1714 (e. k.).

Kőhalom, *Steinberg* (Sopron vm.). — Fazekasok k. n. (e. k.).

Kömlődi uradalom. (Tolna vm.). — Molnárok, ácsok és asztalosok 1839 (o. l.).

Köpcsény (Mosony vm.). — Kovácsok 1697, 1714. — Vargák 1697 Esterházy Páltól. — Takácsok 1701 hg. Esterházy Páltól. — Szabók és szűrszabók «Rock-und Kepene-Scheidter» 1770 (e. k.).

Körmend (Vas vm.). — Vargák **1616** kapják *Szombathelytől* az ottaniak **1566**-iki szabályait (n. m.). — Csizmadiák 1661-ben veszik át a *nagyszombatiak* 1602-ben *Pozsonyból* hozott szabályait s adják a *rohoncziaknak* 1661-ben s az *újváriaknak* és *monyorókerékieknek* **1690** -ben (o. l.). — Fazekasok **1669** (o. l.). — Molnárok **1669** a *németújvári, rohonczi* és *körmendiekkel* együtt a Batthyányiaktól és külön 1788 II. Józseftől (e. k.). — Kovácsok és bognárok k. n. (XVII. sz.) németből fordítva magyarra (o. l.). — Mészárosok 1700 (n. m.), 1724 gr. Batthyányi Károlytól (e. k.). — Takácsok **1712**-ben kapják *Pozsonytól* másolatban (e. k.), 1760 (n. m.), 1762 (e. k.). — Kerékgyártók és kovácsok 1725 gr. Batthyányi Lajos és Károlytól (e. k.). — Esztergályosok 1748-ban kapják *Soprontól* (e. k.). — Kádárok 1748-ban kapják *Kőszegtől* (e. k.). — Asztalosok 1762 — M. szabók **1762**. — Vargák 1762 (o. l.). — Lakatosok 1769. — Szűcsök 1769 (o. l.). — Kőművesek, ácsok és cserepesek 1770 (e. k.). — A gombkötők Rohoncztól ve-

szik át ezeknek Soprontól kapott czéhszabályaikat k. n. (o. l.).

Körmöcz (*Körmöczbánya*, Bars vm.). Szabók 1531 és 1609 a várostanácstól (e. k.). — Pékek 1551-ben veszik át *Olmütz* városától (e. k.). 1838 (o. l.). — Kovácsok 1577 (n. m.). — Esztergályosok (bognárok) 1582 m. e. 1634, 1731—61. másolat (e. k.). — Vargák 1603 m. e. Lipót által és 1818 a várostanácstól (e. k.). — Mészárosok 1609. a *Selmecz*, *Beszterczebánya* és *Korpona* városbeliekkel együtt II. Mátyástól; 1659-ben a *jolsvaiaknak* kölcsönzik (e. k.). 1643-ban megújítja a várostanács. 1761-iki másolat (e. k.). Szíjgyártók 1632 a várostanácstól (e. k. és n. m.). — Szűcsök 1637 a várostanácstól (e. k.). 1667 (cz. b. i.). 1777-ben adják a *zólyomiaknak*, azzal a megjegyzéssel, hogy azokkal a szabályokkal ők már 200 év óta élnek (n. m.). — Asztalosok 1641 (e. k. és n. m.). — Kőművesek és kőfaragók 1648 (e. k.) 1648, 1655, 1716, 1737 (n. m.). Kötélverők 1650 a v. t. 1761-iki másolat (e. k.). — Csizmadiák 1650 (n. m. és o. l. 2 péld.). Kalaposok 1697 a v. t. tótul (e. k.). — Timárok 1700 németűl és tótúl (e. k.). — Ötvösök 1701 (e. k.). — Gombkötők 1707 (o. l.). 1737 (n. m.). — Íj- és puskaművesek «Bogner und Pixenschifter» 1741 a v. t. (e. k.). — Borbélyok 1732 III. K. (o. l.). — Paszomantkészítők 1748 tótúl (n. m.). — Takácsok k. n., 1761-iki hiteles másolatban (o. l.).

Környe (Komárom vm.). — Takácsok 1825 (o. l.).

Körös. Lásd *Alsó-Körös* és külön *Nagy-Körös*.

Körtvélyes. Ld. *Királyfalva*.

Köszeg (Vas vm.). — Vargák 1612-iki szabályaikat adják a *locsmandiaknak* 1640-ben (e. k.). — A kerékgyártók szabályait 1627-ben adja a várostanács a *rohoncziaknak* (e. k.). — Kádárok 1726. a melyet a körmendieknek kölcsönöznek 1748-ban (e. k.). — Gombkötő 1438 III. Károlytól (e. k.). — Szabók 1750 M. T. (e. k.) s a nemzeti múzeumban egy csomag, mely 50 db XVII—XVIII. századi irományból áll. — Borbélyok 1757 (e. k.). — Kézművesek, «szűcs, tislér, lakatos és nyereggyártó emberek» 1770 (o. l.). — Posztócsinálók 1779 M. T. (e. k.). — Mészárosok 1781 II. Józseftől (e. k.). — Fésüsök 1827. — Fuvarosok (aurigae) 1841 (o. l.).

«Kövécs» (Győr vm.). — Molnárok 1847 (o. l.).

Kövesd (Hont vm.). Lásd *Koos-Pallag*.

Krapina (Varasd vm.). Sza-

bók, csizmadiák, lakatosok, szűrszabók, gombkötők, kádárok, mészárosok, kovácsok, kerékgyártók, asztalosok, esztergályosok, kalaposok, kőfaragók, fazekasok, szíjgyártók, kőművesek, takácsok, fésüsök, molnárok, szegkovácsok,ácsok, nyergesek, pékek, órások 1837 (o. l.).

Krompach (Szepes vm.). — Szűcsök 1838 (o. l.).

Kuczura (Bács-Bodrog vm.). Csizmadiák, kovácsok, ácsok, szűcsök, asztalosok, szabók, kötélgyártók,szappanosok 1827 (o. l.).

Kula (Bács-Bodrog vm.). — Szabók, vargák stb. 1815. — Csizmadiák, m. szabók, szűrszabók stb. 1815. — G. keleti szűrszabók, szabók, viaszöntők, kovácsok stb. 1819. — Szabók, szűcsök, szőrkapcza-csinálók, csizmadiák, vargák, szíjgyártók, kovácsok, lakatosok, kádárok, asztalosok, kötélgyártók, fazekasok, molnárok, takácsok 1827 (ld. *Kuttyevo*). — Csizmadiák 1841 (o. l.).

Kunhegyes (Jász-Nagykun-Szolnok vm.). — Együttes bőripar czéh **1817**; vegyes czéh **1817** (n. m.). — Csizmadiák, tímárok, szíjgyártók 1817. — Kerékgyártók (carpentarii), kovácsok stb. 1817. — Szabók, szűcsök, takácsok 1817 (o. l.).

Kun-szt-márton (Jász-Nagykun-Szolnok vm.). — Csizmadiák, szabók stb. 1817. — Ácsok, kőművesek, kőfaragók (sculptor) és molnárok 1840 (o. l.).

Kún-szt-miklós (Pest vm.). — Lakatosok, asztalosok stb. 1818 (o. l.).

Kuszonye, *Alsó* — (Verőcze vm.). — Szőrkapcza-csinálók, kádárok, takácsok, szíjgyártók stb. 1819 (o. l.).

Kúti (Fehér vm.). Kádárok, kovácsok, asztalosok, kerékgyártók 1843 (o. l.). Lásd *Isztimér.*

Kutina (Pozsega vm.). Asztalosok, lakatosok, vargák, borbélyok, szabók, mészárosok, szőrkapcza-csinálók, fazekasok 1843 (o. l.).

Kutyevo (Pozsega vm.) és a hozzá tartozó uradalmi helyeken, *Mitrováczon*, *Kulán* és *Poreczen* lévő szabó, szűcs, szőrkapcza-csináló, csizmadia, varga, szíjgyártók, kovács, lakatos, kádár, asztalos, kötélverő, fazekas, molnár és takács mesterek 1827 (o. l.).

L

Laczháza (Pest vm. Kis-Kunság). — Kovácsok, lakatosok, szíjgyártók, kerékgyártók, asztalosok 1823 (o. l.).

Ladány (Jász-Nagykun-Szolnok vm.). Ld. *Jász-Ladány.*

Ladány. Nádas-Ladány (Fehér vm.). Ld. *Csősz.*

Lajos-komárom (Veszprém vm.). — Takácsok 1725 (o. l.).

Lajta-szt-miklós (Sopron vm.). — Szabók 1618-ban kapják *Sárvártól*, a mely *Fehérvártól* kapta 1617-ben; **1666** Nádasdy Ferencztől (e. k.); Csizmadiák **1675** megerősítve **1709** (e. k.). **1718.** Esterházy Mihály hgtól. — Takácsok **k. n.** M. T. (e. k.). — M. takácsok **1646** Nádasdy Ferencztől.

Lak (Sopron vm.). — Kerékgyártó, kovács és asztalos czéh 1827 (o. l.).

Lakompak. *Lackenbach* (Sopron vm.). — Szabók 1636. a nyekiekkel együtt Esterházy Miklóstól (e. k.).

Lapincs-völgy (Vas vm.). — Vargák 1857 (o. l.).

Lapincs *folyón* (Vas vm.) lévő molnárok 1844 (o. l.).

Lazi (Veszprém vm.). — Takácsok 1825 (o. l.).

Lébény-szt-miklós (Moson vm.). — Kovácsok *1634* (e. k.). — Vargák **1713** III. Károlytól (e. k.).

Légrád (Zala vm.). — Csizmadia czéhtől felszabadító levél **1709** (cz. b. i.).

Leibitz (Szepes vm.). — Posztócsinálók, mészárosok, szabók és vargák czéhe *1551* Zsigmond lengyel királytól (n. m.). — Mészárosok *1592.* III. Zsigmond lengyel királytól. — Takácsok a *lőcseiekkel* együtt 1765 (n. m.). — Ácsok és molnárok 1835 (o. l.).

Léka. *Lockenhaus* (Vas vm.). — Kőművesek, kőfaragók és cserepesek 1662 gr. Nádasdy Ferencztől (e. k.); m. e. 1676 Lipóttól (e. k. és n. m.). — Mészárosok 1680 (n. m. és o. l.). — Asztalosok és kerékgyártók 1682 gr. Esterházy Páltól (e. k.). — Kovácsok 1682 (n. m.). — Takácsok *Pozsonytól* veszik át a III. Károlyét (1712-ből) k. n. (o. l.).

Leléd *és más faluban* (Hont vm.) lévő molnárok 1844 (o. l.).

«Leopoldsdorf», *Loipersdorf?* (Vas vm.). — Vargák 1493-ból (a. l.).

Léva (Bars vm). — Borbélyok **1700** (e. k.). — Gombkötők **1700** hg. Esterházy Páltól (e. k.). — Csiszárok és szíjgyártók **1741** hg. Esterházy Páltól (e. k.). — Kőművesek és építőmesterek **1755** hg. Esterházy Páltól (e. k.).

Libetbánya (Zólyom vm.). Fazekasok 1651 (n. m.).

Lipcse. Ld. *Német-Lipcse.*

Lipold (Mosony vm.). — Molnárok 1847 (o. l.).

Lipótfalva. Ld. *Leopoldsdorf.*

Lippa (Temes vm.). — Fazekasok 1819. — Kádárok, kő-

művesek, ácsok, asztalosok és mások 1820. — Kádár, ács, kőműves, asztalos, lakatos, üveges, kőfaragó, esztergályos, órás, tímár, mészáros, varga, csizmadia, süveges, nyereggyártó, szíjgyártó, fésüs, kötélgyártó, szitakötő, rézműves, viaszöntő, kovács, kerékgyártó, bádogos, pék, molnár, kéményseprő, szabó, takács, gombkötő, szűcs, szappanos, puskaműves, arany- és ezüstműves mesterek 1841 (o. l.).

Liptó-megye. «Vegyes czéh» *1835* (n. m.). — Keleti részén és déli járásaiban lévő molnárok és ácsok 1835. — Nyugati részén lévő molnárok és ácsok 1835 (o. l.).

Liptó-szent-miklós. Csizmadiák 1751-ben adják tótúl a czéhlevelet a trsztenaiak számára és 1830 (o. l.). — Festők 1820 (o. l.).

Locsmánd (Sopron vm.). — Vargák 1640-ben kapják *Kőszegtől*, Esterházy hg. megerősíti 1717-ben (e. k.). — Kovácsok 1702 (e. k.). — Mészárosok 1702 Esterházy Páltól (e. k.). — Molnárok 1702 Esterházy Páltól (e. k.). — Szabók 1717 (o. l.). — Asztalosok és lakatosok 1798 (e. k.). — Szíjgyártók **1798**-ban kapják a *nyékiek* 1666-iki szabályait (e. k.). — Ácsok és kőművesek 1839 (o. l.).

Lovasberény (Fehér vm.). — Szabók, német vargák, kötélgyártók, lakatosok, kovácsok, kerékgyártók, asztalosok, kádárok és nyereggyártók 1846 (o. l.).

Lovrin (Torontál vm.). — Asztalosok, kovácsok, lakatosok, ácsok, borbélyok, kádárok, mészárosok, tímárok, szőrkapcza-csinálók, üvegesek, vargák, csizmadiák, kerékgyártók, szíjgyártók, m. és n. szabók, kötélgyártók, nyereggyártók, szűcsök, bádogosok, takácsok, gombkötők, szűrszabók, molnárok 1839 (o. l.).

Losoncz (Nógrád vm.). — Vargák **1656** a *fülekiekkel* együtt Wesselényi Ferencztől (e. k.). — Szabók **1713** III. Károlytól (e. k.). — N. tímárok (vulgo Lederer Rothgerber) 1818. — M. tímárok **1823**. — Vargák és fésűsök 1839. — Szappanosok, festők, pékek 1840 (o. l.).

Losoncz-tugár (Nógrád vm.). — Német tímárok (vulgo Lederer Rothgerber) 1818. — Csizmadiák 1830 és 1838 (o. l.).

Lőcse (Szepes vm.). — Kötélverők 1579 (e. k.). — Posztócsinálók 1590 a várostól 1598 és 1617-iki pótlással és 1709-ből a várostól (e. k). — Pékek az 1593-ikit adják a *Miskolcziaknak* 1749 (e. k.). — Asztalosok 1600 (e. k.). — Csiz-

madiák 1600 (n. m.), 1701 (e. k.), 1706 és 1722 (n. m.). — Szíjgyártók 1606 a várostól (e. k.). — Ácsok 1614 (e. k.). Nyereggyártók 1614 (e. k.) — Lakatosok 1625 (e. k.). — Mészárosok 1628 (o. l.). — Takácsok 1628 (o. l.). — Gombkötők 1634-ben veszik át az *eperjesit* (e. k.). — Tímárok 1641-ben adják a *kisszebenieknek* (o. l.). — Fazekasok 1649 a várostanácstól (e. k.) — Rézművesek 1658-ban kölcsönzik a *késmárkiaknak* (e. k.). — Vargák 1681 Lipóttól (e. k.). — Mészárosok 1691, 1699, 1702 (n. m.). — Szabók 1692, 1699, 1707, 1724 (n. m.), 1748 (e. k.), 1760 (n. m.). — Ónművesek és kannagyártók «Zien und Kanngiesser» 1695 (e. k.) és a *bányavárosokkal* 1695 Lipóttól (n. m.). — Könyvárusok és könyvkötők 1700 (e. k.). — Festők, az *iglói, sz.-váraljai, kassai* és *késmárkiakkal* együtt 1715 III. Károlytól (e. k.). — Ötvösök 1748 (e. k.). — Takácsok 1765 *Leibitzcal* együtt (e. k.).— Kőművesek és kőfaragók 1785 a várostól, szép czímképpel, a mely házépítést ábrázol (e. k.), 1791 (e. k.). — Kalmár czéh a XVIII. sz. (e. k.). — Kéményseprők 1819 (o. l.). — Molnárok k. n. (e. k.).

Lövő (Sopron vm.). — Takácsok, k. n. M. T. (e. k.).

Lubina (Nyitra vm.). — Posztósok 1718 tót (n. m.).

Lubló (Szepes vm.). — Molnárok és ácsok 1835 (o. l.).

Lugos (Krassó vm.). Ácsok, kőművesek, asztalosok és mások 1818. — Pékek, kötélgyártók, viaszöntők és mások 1818. — Szűcsök, m. és n. szabók, csizmadiák és mások 1818. — Esztergályosok, fésűsök, arany- és ezüstművesek, festők, gombkötők, takácsok, bádogosok, puskaművesek, szíjgyártók, könyvkötők és fazekasok 1844 (o. l.).

M

Madaras (Győr vm.). — Kerékgyártók, kovácsok, lakatosok és mások 1817. — Csizmadiák, szűcsök, szabók és mások 1817 (o. l.). — Molnárok 1817 és 1847.

Mágócz (Baranya vm.). — Bodnárok, asztalosok, kerékgyártók, kovácsok, lakatosok, esztergályosok, vargák, szabók szűcsök, fazekasok, takácsok, molnárok 1830 (o. l.).

Magyar-gencs (Vas vm.). Takácsok 1835 (o. l.).

Magyar gyula és *Német-Gyula* (Békés vm.). Szűcsök 1840 (o. l.). — Ld. *Békés-Gyula.*

Magyar-pécska és *Rácz-*

Pécska városban (Arad vm.) levő takácsok 1816 (o. l.). — Magyar és rácz takácsok 1816. — Csizmadiák 1818. (n. m.). — Magyar szabók, szűrszabók és szűcsök 1818 (n. m. és o. l.). — Kádárok, asztalosok, lakatosok, szücsök, kötélgyártók, üvegesek, ácsok, kőművesek, pékek 1839 (o. l.).

Magyar-óvár (Mosony vm.). Szabók 1638 a *győriek* mintájára III. Ferdinándtól és *Óvár, Szolnok, Szentpéter, Szentivány, Tarcsa és Feltorony mosonymegyei* községekben lévő szabók 1700 Lipóttól (e. k.). — Nyereggyártók, szijgyártók 1640-ből átveszik a *nagyszombatiakét* (o. l.) — Kádárok 1890 Lipóttól (e. k.). — Takácsok 1699 Lipóttól (e. k.). — Gombkötők **1710.** Mosony vármegyétől (e. k.) — Asztalos, lakatos, puskaműves és üveges czéh 1728 (e. k.). — Molnárok 1766 M. T. (e. k.). — Ácsok 1815. — Kovácsok és kerékgyártók 1816. — M. szabók, szűrszabók és szűcsök 1818. — Timárok 1829. — Vargák 1831 (o. l.).

Maholány (Bars vm.). Ld. *Aranyos-Maróth.*

Majsa (Tolna vm.). — Csizmadiák, szűcsök és mások 1817. — Takácsok 1819 (o. l.).

Maklár. Ld. *Eger.*

Makó (Csanád vm.). — Német és magyar csizmadiák u. n. «cserző vargák» **1815.**, *Apátfalva* és *Földeák* községekkel I. Ferencztől. — M. és német szücsök **1815.** I. Fer., *Nagylak* kamarai községekkel együtt. — Takácsok *Földeákkal* együtt **1815** I. Fer. — Szabó, szűrszabó és gombkötő egyesült czéh **1815** I. Ferencztől (cz. b. i. és o. l.). — Asztalosok, lakatosok, üvegesek, ácsok 1815 (o. l.). — Kovácsok és bognárok *Makó* püspöki városban és *Nagylak, Palota, Apátfalva* kamarai helységekben **1817.** I. Ferencztől (cz. b. i.).

Malaczka (Pozsony vm.). — Csizmadiak 1739 tót (n. m.).

Máramaros-sziget. Csizmadiák **1654** (n. m.), **1776** (e. k.), **1749** és **1776** M. T. 1831 I. Fer. (cz. b. i.), 1830 (o. l.). — Szabók 1754 M. T. (e. k.) 1830 (o. l.). — Czipészek **1775** M. T. magyar és német (cz. b. i.). — Kovácsok, kerékgyártók 1833 (o. l.), **1834** I. Fer. (cz. b. i.). — Lakatos, asztalos, üveges, puskaműves, esztergályos czéh 1833. — Fazekasok **1834** (o. l. és cz. b. i.). — Szűcs, kötélverő, szíjgyártó czéh 1844 (o. l.), **1845** V. Ferd. (cz. b. i.).

Margita (Bihar vm.). — Magyar timárok 1821. Gubások 1823. — Csizmadiák 1832. — Kalaposok 1838. — Asztalosok, lakatosok, kovácsok, ke-

rekgyártók, kádárok, kőművesek, ácsok, üvegesek, és n. csizmadiák 1847. — Fazekasok 1847 (o. l.).

Martonyos (Bács-Bodrog vm.) — Kovácsok, kerékgyártók, szabók, csizmadiák, kötélgyártók és fazekasok 1827. (o. l.).

Máté szalka (Szatmár vm.). Asztalosok, lakatosok, kovácsok, szabók, szűcsök, csizmadiák, timárok, vargák, kerekgyártók, kötelgyártók, szappanosok, takácsok és üvegesek 1827 (o. l).

Mathiócz (Szepes vm.). — Molnárok és ácsok 1835 (o. l.).

Matolcs (Szatmár vm.). — Gubakészitők 1829 (o. l.).

Medve győrmegyei helységben lakó molnárok 1847 (o. l.).

Mélykút (Bács-Bodrog vm.). Takácsok, kovácsok és lakatosok, szabók, csizmadiák, szűcsök, kerekgyártók, asztalosok, kötélgyártók 1829 (o. l.).

Menhard (Szepes vm.). Molnárok és ácsok 1835 (o. l.).

Menyny. *Wagendrüssel* (Szepes vm.). Asztalosok és lakatosok 1832 (o. l. és cz. b. i.). — N. vargák, szabók, szűcsök, kovácsok és kerékgyártók **1842** (o. l. és cz. b. i.).

Meczenzéf (Abaúj vm.). Csizmadiák 1639 (n. m.) 1782 (e. k.). — Kádárok 1639 (e. k.). — Kerekgyártók 1655 (e. k.) s a *jászaiakkal* együtt kerékgyártó, kovács és lakatos czéh **1749** a jászai préposttól (e. k.). Takácsok **1688** (o. l.).

Mező-berény (Békés vm.). Kovácsok, kerékgyártók, asztalosok és mások 1819. — Csizmadiák 1819 (o. l.).

Mező-keresztes (Borsod vm.). — Csizmadiák 1843 (o. l.).

Mező-túr (Heves vm.). — Szűcsök, szabók, szűrszabók 1817. — Csizmadiák 1817. Fazekasok 1817. — Kovácsok, lakatosok, kerékgyártók 1817. — M. timárok, szijgyártók 1818. — Kőművesek, molnárok és ácsok 1820 (o. l.).

Miava (Nyitra vm.). — Szűcsök 1678-an kapják Lipóttól és adják *Ó-Turának* tótúl (e. k.) — Csizmadiák *1716* (n. m.) — Takácsok 1719 tótúl (n. m.) — Mészárosok 1726 tótúl (n. m.) — Szitakötők 1833 (o. l.).

Mihályfa (Vas vm.). — Csizmadiák 1817 (o. l.).

Mihályi (Sopron vm.). — Szabók, szűrszabók, szűcsök, kádárok 1827. — Kerékgyártók, kovácsok, asztalosok 1827 (o. l.).

Mihály-telek (Jász-Nagy-Kún-Szolnok vm.) — Kovácsok, lakatosok, kerékgyártók, asztalosok 1823 (o. l.).

Miholácz (Verőcze vm.). —

Szabók, szűcsök, csizmadiák és mások 1820 (o. l.). Ld. *Valpó.*

Miklósfalva, Nickelsdorf (Mosony vm.). — Csizmadiák 1820 (o. l.).

Mindszent (Csongrád vm.). Takácsok 1840 (o. l.).

Mindszent (Borsod vm.). Ld. Miskolcz.

Miskolcz (Borsod vm.). — Mészárosok *1508—1563* (a. l.). — Csizmadiák *1521* (a. l.) és a *mindszentiekkel* együtt *1754* (e. k.). — Tót és magyar vargák 1613, 1690, 1730 (e. k.). — Pékek 1749-ben kapják *Lőcsétől* az 1593-ikit (e. k.). — Fazekasok a *mindszentiekkel* együtt *1767* M. T. (e. k.). — Kőmüvesek, épitőmesterek és kőfaragók *1773*. M. T. (e. k.) — Kalaposok 1819. — Kéményseprők 1819. — Viaszöntők 1820. — Festők 1822. — Kőmüvesek, ácsok, kőfaragók 1822. — Asztalosok 1822. — Hentesek 1823. — Kádárok 1826. — Sarkantyúsok, bádogosok, rézöntők és tűcsinálók 1928. — Szabók 1833. — Timárok 1833. — Kordovánkászitők (cordubisiarii) 1836. — Órások. lakatosok, puskamüvesek, ötvösök 1836. Sarkantyusok, kovácsok, lakatosok, vasabroncs-csinálók, fékcsinálók, puskamüvesek és órások 1837. — Szabók 1838. — Szűrszabók 1838 (o. l.).

Mitrovácz. Ld. *Kuttyevo.*

Mócs (Esztergom vm.). — Molnárok 1821 (o. l.).

Modor (Pozsony vm.). — Kovácsok 1591 (e. k.). — Takácsok 1612-ben kapják Pest városától 1522-ből (e. k.). — Lakatosok 1620. *1651* (e. k.). Csizmadiák **1637** (a. l.) 1690 (n. m.). — Ácsok 1637 (n. m.). — Kádárok 1640 (e. k.) 1668 a város tanácsától (e. k. n. m.). — Fazekasok 1742. a város tanácsától (e. k.). — Mészárosok 1643 III. Ferdinándtól (e. k. n. m.). — Szűcsök 1644 a v. t., tótul (e. k.). — Vargák 1654 a v. t., tótul (e. k.). — Gombkötők **1656** v. t. (e. k.). — Posztócsinálók 1659 (n. m.). — Timárok 1690 (e. k. n. m.). — Kalaposok 1696 (n. m.). — Kerékgyártók **k. n.** (e. k.). — Szűrszabók 1709 a v. t. (e. k. n. m.). — Asztalosok, szíjgyártók és üvegesek együtt 1755 (e. k.). — Molnárok *1780* II. Józseftől. — Ácsok, kőmüvesek együtt 1792 (e. k.).

Módos (Torontál vm.). — Kőfaragók, ácsok, kőmüvesek, szűcsök, kötélgyártók, lakatosok, bocskorkészitők, kovácsok, rézmüvesek, kerékgyártók, asztalosok, szabók, borbélyok, gombkötők, csizmadiák, vargák, szürszabók, pékek, kádárok, kalaposok, festők, takácsok, üvegesek, szappano-

sok, timárok, bádogosok, ötvösök, viaszöntők, kerékgyártók és fésüsök 1837 (o. l.).

Mokrin (Torontál vm.). — Csizmadiák, szűcsök, szabók, kovácsok, kerékgyártók, asztalosok, borbélyok, timárok, takácsok, babsütők, kötélgyártók 1846 (o. l.).

Mohács (Baranya vm.). — Szabók 1699-ben kapják *Pecstől* (e. k.). — Magyar vargák 1754 M. T. (e. k.). — Vargák 1777 M. T. — Vargák, kerékgyártók, asztalosok, kádárok, kovácsok, lakatosok 1777 M. T. (o. l.). — Fazekasok és korsósok 1778 M. T. (e. k.). — Szűcsök, szabók és mások 1815. — Takácsok 1819. — Molnárok 1830. — Halászok 1847 (o. l.).

Monor (Pest vm.). — Kerékgyártók, kovácsok, takácsok 1841 (o. l.).

Monostorszeg (Bács vm.). Kovácsok, lakatosok, kerékgyártók, molnárok, kádárok, halászok, szabók, szűcsök, asztalosok, esztergályosok, takácsok, csizmadiák, kötélgyártók, szappanosok, vargák és fazekasok 1825 (n. m. és o. l.).

Monyorókerék (Vas vm.). Csizmadiák 1690-ben kapják *Erdőkujvárral* együtt *Körmendtől* (o. l.).

Moór, sive *Csókakő* (Fehér vm.). — Kádárok 1763. M. T. (e. k.). — Takácsok 1767. M. T. (e. k.). — Vargák k. n. (e. k.) — Kéményseprők 1819. — M. és n. vargák 1823. — M. csizmadiák 1823. — Bognárok (germ. Wagner) 1825. — Bognárok német czéhszabály tervezete k. n. a jelen század elejéről. — *Moóron* és a hozzá tartozó birtokon lévő szűcsök 1828. — Fazekasok (*Pusztavám* s *Csóka* falvakkal együtt (l. o.).

Mosócz (Nyitra vm.). — Csizmadiák 1614. kölcsönzik a kisucza-újhelyieknek tótúl, Trencsén v. levéltárában (cz. b. i.).

Mosony vármegye. Vargák 1688 Lipóttól (e. k.). — Szűcsök 1697 Lipóttól (e. k.). — Szabók és vargák 1845 (o. l.).

Mosony mezővárosban lakó csizmadiák 1846 (o. l.).

Mózs (Tolna vm.). — Takácsok, kádárok, asztalosok, szabók, kovácsok, csizmadiák, bodnárok és ácsok 1846 (o. l.).

Munkács (Bereg vm.). — Fazekasok 1592, 1645. — Csizmadiák 1707, 1828. — Csapó czéh 1817. — Timárok 1818. — Sütő czéh (pék) 1818. — «Vegyes czéh» 1818. (n. m.). — Kőművesek, molnárok, ácsok és pékek 1818. — Vargák 1818. — Kéményseprők 1819. — Ácsok, lakatosok, kovácsok, szijgyártók, üvegesek, kerék-

gyártók 1818. — Szűcsök, szabók, gombkötők 1818. — Kalaposok 1822. — Csizmadiák 1828 (o. l.).

N

Nagybánya (Szatmár vm.). — A városi levéltárban lévő XV—XVIII. sz. czéhlevelekről ld. a Századok 1889. évf. nov. füzetében a «*Nagybánya régi iparáról és czéheiről*» cz. a. megjelent értekezésemet és a czéhbizottság iratai közt lévő kimutatást u. a. 13. czéhről — *A fővárosi levéltárakban ezek találhatók:* Fazekasok **1633—1743.** — Csizmadiák **1642—1742.** — Késcsinálók 1649. — Fésűsök **1714.** — Asztalosok **k. n.** csonka (a. l.). — Csizmadiák **1805.** — Kéményseprők **1819.** — Kovácsok, kerékgyártók és kötélgyártók **1826** (o. l.).

Nagy-bajcs (Győr vm.). — Molnárok 1847 (o. l.).

Nagy-becskerek (Torontál vm.). — Lakatosok, asztalosok, kerékgyártók és mások 1818. — Pékek, viaszöntők, molnárok, szappanosok és mások 1818. — Vargák, kötélgyártók és fésüsök 1818. — Kőművesek, ácsok, utczakövezők 1818. — Csizmadiák, timárok, szíjgyártók, bocskorkészítők 1818. — M. és n. szabók, szűrszabók és mások 1818. — M. és n. szűcsök, mészárosok, serfőzők 1818. — Kovácsok, ácsok, nyergesek, kádárok 1818 (o. l.). — Egyesült bőripar czéh. — Vegyes czéh 1818 (hat darab melléklettel n. m.). — Kalmárok 1822. — Bocskorkészítők 1826 (o. l.). — Timárok 1828 (o. l. és n. m.). — Kovácsok 1830 (o. l.). — Kovácsok 1830 (n. m.).

Nagy-bicse (Trencsén vm.). — «Vegyes czéh» 1637., tótul (n. m.). — *Csizmadiák 1556*, 2 példány (a. l.), 1659-ben kölcsönzik a *vágbeszterczeieknek;* 1694. Esterházy Páltól, tótúl, Trencsén v. levéltárában (cz. b. i.). — *Kovácsok* 1656-ban adják a *várnaiaknak;* ugyancsak a *bognárok* czéhlevelét tótul (n. m.). — *Szabók* 1668-ban kölcsönzik az *illavaiaknak* tótúl; 1721-ben a *kisucza-újhelyieknek* tótúl, Trencsén v. levéltárában (cz. b. i.). — *Takácsok* 1718, tótúl (n. m.).

Nagyfalu (Árva vm.). — Szabók 1712. tótúl (e. k.). — Csizmadiák 1713. tótúl (e. k.). — Fazekasok 1713 tótúl (e. k.). — Kovácsok 1713 tótúl (e. k.). — Vargák 1750. gr. Erdődy György erősíti meg, tótúl (e. k.).

Nagy-iván (Heves vm.). — Csizmadia, szűcs, szabó czéh 1825 (o. l.).

Nagy-kálló (Szabolcs vm.). — Asztalosok, üvegesek, ácsok

1821. — Tímárok, vargák, 1822. — Szűrszabók 1827 (o. l.).

Nagy-Kanizsa (Zala vm.). — «Az egybeállott szűcs, szabó, csizmadia, takács, kovács, lakatos, kerékgyártó, kötélgyártó és üveges czéhbeliek» **1777**. M. T. (e. k.). — Pékek 1831. — Kőművesek, ácsok, 1842. (o. l.).

Nagy-Kapornak (Zala vm.). — Szabók, csizmadiák 1815. Takácsok 1815 (o. l.).

Nagy-Károly (Szatmár vm.). Csizmadiák **1717** (e. k.) és 1819 (o. l.). — Szabók 1717. III. Károly (e. k.) — Szűcsök 1717. III. Károlytól, megerősíti Károlyi Sándor 1721-ben (e. k.) és 1819 (o. l.). — Kőművesek és ácsok 1763. M. T. (e. k.) és 1819 (o. l.) — Vargák 1763. M. T. (e. k.), 1819 (o. l. német). — Ácsok és lakatosok **1778**. M. T. (e. k.), **1793**-iki másolat (e. k.). — Kerékgyártók és kovácsok **1770** (e. k.), 1819 (o. l.). — Kötélverők 1770. M. T. (e. k.), 1819 (o. l.). — Takácsok **1770**. M. T. (e. k.) és 1819 (o. l.). — Fazekasok **1778**. M. T. (e. k.), 1819 (o. l.). — Tímárok 1781 (e. k.), 1819 (o. l.). — Szíjgyártók **1799**. veszik át a *debreczeniekét* 1738-ból (e. k.). — Szíjgyártók, nyereggyártók 1819. — Kalaposok, festők 1819. — Gubások 1818. — M. és n. szabók és gombkötők 1819. — Kéményseprők 1819. — Asztalosok, lakatosok, üvegesek 1821. — Kádárok 1849 (o. l.).

Nagy-Káta (Pest vm.). — Festő, asztalos, kalapos, kovács, kötélgyártó, lakatos, kerékgyártó, csizmadia, szabó, szűcs, molnár, takács együttes czéh 1839 (o. l.).

Nagy-Kikinda (Torontál vm.). — Szűcsök, kalaposok, kötélgyártók és mások 1819. — Borbélyok, mészárosok, szíjgyártók, tímárok és mások 1819. — Csizmadiák, vargák 1819. — M. és n. szabók, szűrszabók, gombkötők 1819. — Kerékgyártók, kovácsok, lakatosok, puskamívesek (vulgo Büchsenmacher) 1820 (o. l.).

Nagy-Köcsk (Vas vm.). — Takácsok 1829 (o. l.).

Nagy-Kőrös (Pest vm.). — Szappanosok **1642**-ben kapják *Debreczentől* a *kecskemétiekkel* együtt (e. k.). — Csizmadiák *1662* veszik Ó-Budától (n. m.), **1714** (n. m.), **1780** (e. k.). — Vargák *1667*-ben kapják az *esztergomi, komáromi, budai* és *váczi* czéhek szabályait a XVI. századból (o. l.).. — Lakatosok, órások és ágyúöntők **1744**-ben kapják a *pestiek* 1701-iki szabályait (e. k.). — Kovácsok **1750**-ben veszik át a *budaiak* 1695-iki szabályzatát (e. k.). — Asztalosok 1777, 1805-iki másolat (e. k.). — Kerékgyártók

1803-ban veszik át a pestiekét 1776-ból (e. k.). — Ácsok, molnárok, kőmívesek 1817. — Lakatosok 1822. — Tímárok 1828. — Szabók 1828. — Takácsok 1831 (o. l.).

Nagy-lak (Csanád vm.). — Szabók és szűrszabók. — M. szűcsök, asztalosok, lakatosok és mások. — Takácsok, csizmadiák és vargák czéhei különkülön 1815-ből (o. l.). — Ld. *Makó.*

Nagy-lévárd (Pozsony vm.). — Csizmadiák 1835. — Vargák 1835. — Szabók 1835. — Mészárosok 1837 (o. l.).

Nagy-maros (Hont vm.). — Asztalos, kádár, ács, kovács, bádogos, üveges, pék, varga, csizmadia, takács, szűcs, szabó, kerékgyártó, kőműves, együttes czéh 1840. — Molnárok 1844 (o. l.).

Nagy-marton. *Mattersdorf.* (Sopron vm.). — Szabók 1595 (n. m.). — Kőmívesek és kőfaragók 1646. II. Ferd. — Kerékgyártók 1658. Esterházy Páltól (n. m.). — Posztósok és pokróczcsinálók (centonifices) 1679. Esterházy Páltól, m. e. Est. Mihály 1717. és Est. Antal hg. 1755 (n. m.). — Fazekasok 1695 (n. m.). — Tímárok 1740 Esterházi Pál Antal hg.-től (n. m.). — Csizmadiák **1746** (e. k.). — Kádárok 1766 hg. Esterházy Mihálytól (n. m.). — Pékek 1791-ben kapják *Pozsonytól* (e. k.).

Nagy-megyer (Komárom vm.). — Csizmadiák **1681** latin és magyar; 1691-ben adja az érsekujváriaknak (e. k. és n. m.). — Takácsok **1681** Lipóttól és **1713**-ból (e. k.).

Nagy-mihály (Zemplén vm.). Kéményseprők 1819 (o. l.).

Nagy-oroszi (Nógrád vm.). Kerékgyártók, kovácsok 1819. — Csizmadiák 1821 (o. l.).

Nagy-ölbö (Vas vm.). — Takácsok **1725** (n. m.).

Nagy-rőcze (Gömör vm.). — Szijgyártók 1833. — Csapók 1834. — Tímárok, vargák 1834. — Csizmadiák 1835. (o. l.).

Nagy-salló (Bars vm.). — Német varga, lakatos, festő, asztalos, pék, kerékgyártó, takács, szűcs, m. szabó, kötélgyártó, nyereggyártó együttes czéh 1839 (o. l.).

Nagy-szalonta (Bihar vm.). Timárok 1834 (o. l.). — Csizmadiák 1820 (o. l.).

Nagy-székely (Tolna vm.). Takács, varga, esztergályos, asztalos, kovács, lakatos, kádár, kerékgyártó együttes czéh 1832 (o. l.).

Nagy-szent-miklós (Torontálvm.). Szücs. — Csizmadia. — Kerékgyártó, kádár és asztalos stb. — M. és n. szabó, szűrszabó, gombkötő. — Viasz-

öntő, pék, molnár, mészáros. — N. varga, timár és szijgyártó stb. czéh külön-külön 1821 (o. l.).

Nagy-szombat. *Szűcsök* 1505 **1604** (e. k.) és **1679** (e. k. és n. m.). — *Szabók és posztócsinálók 1540.* — *Szabók* külön **1622** magyar fordításban; *posztócsinálók* külön 1800 (e. k.). — *Szabók* 1558-ból tót; a *galgócziaknak* adják *1651* (o. l. és n. m.). *1593*-ban m. e. Rudolf (cz. b. i.) ezt adják *Sempte, Szered* és *Ujváros* szabóinak **1636**-ban, m. és német másolatban (o. l.) — *Mészárosok* 1562-ben adják a *nyitramegyeieknek*, tótúl (n. m.). — *Csizmadiák 1566* a várostanácstól, 1609-ben adják a *nagy-tapolcsanyiaknak* (cz. b. i.) 1602-ben veszik át a *pozsonyit* és adják a *körmendieknek* (o. l.). Csizmadiák *1609* (n. m.) 1613 (e. k.). *1693*; 1711 tót (n. m.). — *Vargák* 1566, tótul, 1611-ben kiadva a *csepregieknek*, 1645. 1659-iki ujabb megerősitéssel (4 példány, e. k.); 1631-ben kiadva *Sempte, Szered* és *Ujváros* vargáinak; 1709-ben a *vittenczieknek* (n. m.); — *Fazekasok* az 1567-iki tót szabályokat adják 1635-ben a *galgócziaknak* (e. k.) 1653, 1678, 1724 (n. m.), 1771-iki másolat, mind tótúl (e. k.). — *Szijgyártók* 1577-ben nyerik a várostanácstól régebbi szabályaik megerősitését. *1578*-ban m. e. Rudolf (n. m. és o. l.). 1622-ben adják a *nagy-tapolcsanyiaknak* (n. m.), ugyancsak a *szeredieknek*, **1715**-ben m. e. az Esterházyak által (o. l.). *Nyereg- és paizsgyártók, csiszárok és szijgyártók 1578* Rudolftól (n. m.). — *Nyereg- és szijgyártók k. n.* és *1765* (e. k.). — 1640-ben adják a *m-óváriaknak* (o. l.). — Paizsgyártók és csiszárok *k. n.* és *1765* (e. k.). — *Lakatosok* **1584**-ben a v. t. régebbiek megerősitése (cz. b. i.); adják a *veszprémieknek*, latin és magyar; 1626. tót (e. k.). — *Takácsok 1584.*, és *k. n.* (e. k.) *1651*-ben adják a *vittenczieknek*, és *1659* (n. m.). *Kovácsok 1584* a v. t., régebbiek megerősitése (cz. b. i.) **1598** (e. k.). — *Ácsok 1584* a v. t. régebbiek megerősitése (cz. b. i.). — *Gombkötők* az 1599-ikit adják az *érsekujváriaknak* **1635**-ben és a *szeredieknek* **1723** (e. k.). **1723** (n. m.). — *Kádárok* 1629. 1683-iki pótlással (e. k. n. m.). — *Kerékgyártó* 1629; 1679-iki másolat a várostanácstól (e. k.). — *Viaszöntők 1697* (e. k.). — *Mézeskalácsosak 1697* (n. m.). — *Szűrszabók* **1702** magyarúl és latinúl a v. t. (e. k.). — *Kőmivesek és kőfaragók* 1726 (o. l.). *Kőmivesek* 1727 (n. m.) 1770 M. T. (e. k.). — *Timárok* 1752 (e. k.). — *Pékek 1758* (n. m.)

1774, névsorral (e. k.). — *Kötélgyártók* 1766 M. T. (e. k.). — *Asztalosok* 1772 (e. k.) — *Borbélyok* 1779 (e. k.). — *Aranymivesek* **1790** (o. l.). — *Kalmárok* 1827 (o. l.).

Nagy-tapocsány (Nyitra vm.). — Csizmadiák *1609*-ben kapják a *nagyszombatiak* *1566*-iki szabályait, *1635*-ben átveszik az *újváriakét* (cz. b. i.) 1827 (o. l.). — Szijgyártók *1622*-ben kapják *Nagyszombattól* az 1577—1578-ikit, 1623. megerősítéssel és tótúl külön n. m.). — Szűcsök 1674-ben adják a *galgócziaknak* tótúl, 1606-tól 1761-ig a mesterek névsorával. — Kalaposok 1711 tótúl (n. m.). — Mészárosok 1727 (e. k.). — Lakatos, kerékgyártó és asztalos czéh 1757 M. T., német és tót másotatban (e. k.). — Szabók **1774** M. T. magyar és német (e. k.). — Varga, szabó, szűrszabó, szűcs, lakatos, kovács, szíjgyártó együttes czéh 1825 (o. l.).

Nagy-teremia Torontál megyében lakó mindennemű mesteremberek 1846 (o. l.).

Nagy-tevel (Veszprém vm.). Takácsok 1829 (o. l.). Ld. *Tósok.*

Nagy-várad (Bihar vm.). — Kalmárok *k. n.* (e. k.). Kovácsok 1779 (e. k. — Kéményseprők 1819. — Gubások. — Kötélgyártók és szitakötők. — Pékek. — Fazekasok. — Hentesek. — Kalaposok. — Szappanosok czéhe külön-külön 1820-ból. — Kovácsok, kerékgyártók 1823. Tímárok 1828. — Vargák 1832. — Német szabók 1835. — Kádárok 1839. — Szíjgyártók 1839. — Csizmadiák 1840. — N. tímárok 1841 (o. l.). — Ld. *Várad-Olaszi, Várad-Váralja* és *Várad-Velencze.*

Nagy-vásony (Veszprém vm.). — Csizmadiák **1657.** (a l.). — Csizmadiák **1770.** — Pintér (kádár) czéh **1770.** — Szabók 1768. — Takácsok **1769.** — «Vegyes czéh» **1770** (n. m.).

Nánás. Ld. *Hajdú-Nánás.*

Nassicze (Verőcze vm.). — Szőrkapcza-csináló, csizmadia, varga stb. czéh 1819. — Szőrkapcza-csináló, csizmadia, varga, kovács, lakatos, asztalos, szűcs, kerékgyártó, szíjgyártó, nyerges, fazekas, m. és n. szabó, kötélverő, kőmíves, kőfaragó, ács, kádár, kalapos, szappanos és molnár czéh 1834 (o. l.).

Nemes dömölk (Vas vm.). — Csizmadiák 1817)o. l.). — Szabó czéh **k. n.** a *kemenesaljaiakkal* együtt (o. l.)

Nemes-magasi (Vas vm.) és a szomszédos helységbeli takácsok 1826 (o. l.).

Nemes-militics (Bács-Bodrog vm.). — Lakatosok, ácsok sté. 1815 (o. l.).

Német-boly (Baranya vm.). — Molnárok, pékek 1822. —

kádár, kovács, kerékgyártó stb. czéh 1822. — Varga, szűcs, szíjgyártó czéh 1822 (o. l.).

NÉMET-GYULA. Ld. *Magyar-Gyula* és *Békés-Gyula.*

NÉMETI (Sopron vm.). — Kerékgyártó, kovács, asztalos czéh 1827 (o. l.).

NÉMET-JÁRFALU, *Deutsch-Jarndorf* (Mosony vm.). — Csizmadiák 1820 (o. l.).

NÉMET-KERESZTÚR (Sopron vm.). — A bognár, kovács és lakatos czéh **1657**-ben kölcsönzi a *kapuváriaknak* szabályzatát (e. k.). — Takácsok 1712. hg. Esterházy Páltól (n. m.) 1829 (o. l.). — Szabók k. n. (n. m.). — Kovácsok és kerékgyártók 1780 M. T. (e. k.).

NÉMET-LIPCSE (Liptó vm.). — Késesek 1666 (n. m.). — Festők 1820. — Csizmadiák 1840 — Szűcsök 1840 (o. l.).

NÉMET-PELSÖCZ (Zólyom vm.). — Csizmadiák, szabók, tímárok stb. 1824 (o. l.).

NÉMET-PRÓNA (Nyitra vm.). — — Posztós czéh 1673 (n. m.). — Csizmadiák 1689 (n. m.).

NÉMET-SZENT-PÉTER (Temes vm.). — Kovácsok 1819 (o. l.).

NÉMET-ÚJVÁR (Vas vm.). — Kerékgyártók (bognárok) 1568 (o. l.). — Gombkötők a *Szombathelyről* 1642-ben hozott szabályokat (o. l. adják a rohoncziaknak 1701 (n. m.). — Molnárok **1669** g. Batthyánýitól a *szalonaki, rohonczi* és *körmendi* molnárokkal együtt (e. k.). — Szabók 1669 a gr. Batthyányiaktól (e. k.). — Kovácsok 1676 (e. k.). — Kovácsok és bognárok 1576 (n. m.). — Uradalmi molnárok k. n. XVII. sz.) Batthyányi Ádámtól (o. l.). — Mészárosok 1700 a *körmendiekkel* együtt (n. m.). — Kovácsok és kerékgyártók 1718. — Takácsok átvéve a *pozsonyit* 1712-ből *1714* és 1718 (o. l.). — Vargák 1766 M. T. (e. k.).

NEZSIDER (Sopron vm.). — Kádárok 1688 Lipóttól (e. k.). — Kovácsok és kerékgyártók 1688 (e. k.). — Takácsok 1757 M. T. (e. k.).

NÓGRÁDVÁRMEGYE területén lévő molnárok 1818. — Mészárosok 1829 (o. l.).

NYÉK (Sopron vm.). — Vargák 1636 gr. Esterházy Miklóstól és 1712 III. Károlytól (e. k.). — Szabók 1636 a *lékaiakkal* együtt Esterházy Miklóstól (e. k.). — Lakatosok 1643 Esterházy Miklóstól 1717-iki megerősítéssel. — Kádárok Esterházy Mihálytól 1648. — Molnárok 1659 Esterházy Páltól 1717-iki megerősítéssel. — Szíjgyártók **1666** a város tanácstól (mind n. m.). 1798-ban adják a *locsmándiaknak* (e. k.). — Csizmadiák **1697.** — Fazekasok 1700 Lipóttól (e. k.). — Asztalosok és üvegesek 1717

Esterházy Páltól (n. m.). — Asztalosok és lakatosok 1754 Pálfy Miklóstól (n. m.). — Ácsok 1755 (e. k.). — Kőművesek és kőfaragók 1805 (o. l.).

Nyerges-Újfalu (Esztergom vm.). — Molnárok 1836 (o. l.).

Nyir-Bátor (Szabolcs vm.). — Szabó, szűcs, takács, csizmadia, kovács, lakatos, asztalos, kerékgyártó, szíjgyártó, szappanos és ács egyesűlt czéh 1824 (o. l.).

Nyiregyháza (Szabolcs vm.). — Kalmár, festő. — Molnár, ács, kőműves. — Szíjgyártó, kötélverő. — Asztalos, lakatos, üveges. — Szabó. — Varga. — Kalapos. — Csizmadia. — Kovács, kerékgyártó. — Szűcs czéh külön-külön mindenik 1818-ból. — Mészárosok 1825. — Gubások és takácsok 1839 (o. l.).

Nyitra város (Nyitra vm.). — Lakatosok és kovácsok *1585* a nyitrai püspöktől (e. k.) — Ugyanezek: lakatosok és kovácsok *1585* (cz. b. i.). — Kalaposok 1592, 1747-iki hiteles másolatban, (pergamen n. m.). — Csizmadiák *1618* a *nagyszombatiakkal* együtt **1796**-ban magyarra fordítva (e. k.). — Gombkötők **1635**-ben kölcsönzik az *érsekújváriaktól*, a kik viszont a *nagyszombatiakét* vették át 1599-ből (e. k. és cz. b. i.). — Ujra leirattak **1725**-ben (e. k.). — Molnárok *1638* és *1689* a *Bars és Trencsén vármegyeiekkel* együtt (n. m.). **1725** o. l.). — Szűcsök *1630.* veszik át az újváriakét (cz. b. i.) 1638-ban az *érsekújvárit* 1513-ból, 1745-ben a püspöktől (e. k.) — Lakatosok *1642*-ben erősíttetik meg a magokét püspökük által (cz. b. i.). — Mészárosok *1693, 1745,* **1697** (o. l.). — Borbélyok 1720 (n. m.). — M. szabók **1732—1745** (n. m.) és *1717* a püspök által megerősítve (cz. b. i.). — N. vargák *1759* (n. m.). — Vargák 1791 (e. k.). — Takácsok 1794. tót czéh-szabályok (e. k.). — Fazekasok 1804 tótúl a mesterek névsorával (e. k.).

Nyitra vármegye. Molnárok, a *Bars- és Trencsén* megyeiekkel *1550* I. F., megerősítve 1669. és 1691-ben L. (o. l.). — Mészárosok 1562 tótúl Nagyszombat városától veszik át (n. m.). — Vargák és posztócsinálók «mind anabaptisták» az egész vármegyében 1771 (e. k.). — Kötélgyártók 1832 (o. l.).

Nyustya (Gömör vm.). — Csapók 1825 (o. l.).

O

Ó-BECSE (Bács-Bodrog vm.). — Szabók, szűcsök, m. vargák, timárok, szijgyártók és nyereggyártók 1815. — Csizmadiák és n. vargák 1815. — Kovácsok és kerékgyártók 1815. — Takácsok 1815. — Kalmárok 1820. — Kőmíves, ács, asztalos, kovács, lakatos, kádár, kötélverő, pék, kalapos, szappanos, bádogos mesterek 1859 I. F. (pergamenen, gyönyörű czimképpel, a czéhszabályok nyomtatásban, németül. — Ugyanezek és még gombkötők, szitakötők és üvegesek 1837 (o. l.).

Ó-BESSENYŐ (Torontál vm.). — Csizmadiák, kovácsok, kerékgyártók, timárok, szijgyártók, kötélverők, üvegesek, kádárok, asztalosok, szabók, szűrszabók, viaszöntők, mészárosok, vargák, fazekasok, szappanosok és borbélyok 1840 (o. l.).

Ó-BUDA (Pest vm.). — Vargák 1817. — Pékek 1824. — M. és n. szabók 1824. — Asztalosok 1825. — Molnárok 1825. — Kádárok 1831. — Szűcsök, timárok 1832. — Csizmadiák 1841 (o. l.). — Ld. *Buda*.

Ó-FUTTAK (Bács-Bodrog vm.). — Több iparból alakított u. n. «Ó-Futak községi czéh», 1818. másolatban, szerb nyelven. — «Német czéh», ki adományozta? nem tudják, 1848-ban az iratok megsemmisűltek (cz. b. i.). Ld. *Futtak*.

Ó-KANIZSA (Bács-Bodrog vm.). — Szűcsök, m. és n. szabók, csizmadiák 1815. — Takácsok 1815. — Kovács, lakatos, kerékgyártó, kötélgyártó és üveges czéh 1815. — Fazekas, n. és m. varga, asztalos és kalapos czéh 1826. — Kalaposok 1830 (o. l.).

Ó-MORAVICZA (Bács-Bodrog vm.). — Takács, kovács, lakatos, csizmadia, szabó, kerékgyártó, asztalos, kádár, szűcs, kötélverő, festő, szijgyártó, szappanos és ács czéh 1838 (o. l.).

Ó-PALÁNKA (Bács-Bodrog vm.). — Szűcs, bocskorkészítő, varga, szijgyártó, kovács, lakatos, szabó, szűrszabó, üveges, mézeskalácsos, pék, szappanos, kötélverő, kádár, mészáros molnár, asztalos, ács és csizmadia czéh 1840 (o. l.). — Ld. *Palánka* és *Új-Palánka*.

Ó-TURA (Nyitra vm.). — Vargák 1675 tót (o. l.). — Szűcsök 1678-ból kapják *Miavától* (e. k.).

ORAHOVICZA (Verőcze vm.). — N. és m. szabók, szíjgyártók, fazekasok és mások 1819 (o. l.).

OROSHÁZA (Békés vm.). —

Csizmadiák **1818** (o. l. és cz. b. i.). — Szabók, szűrszabók, szűcsök 1818. — Takácsok 1819. — Kovácsok, kerékgyártók 1819 (o. l.).

Oroszvár (Mosony vm.). — Kovácsok, kerékgyártók, kádárok 1836 (o. l.).

Ostfi-asszonyfa (Vas vm.). — Csizmadiák 1818 (o. l.).

Oszlány (Bars vm.). — Mészárosok **1706**-ban veszik át az *érsekujváriakét* 1652-ből (e. k.). — Szitakötők 1718 (e. k.). — Szíjgyártók 1718. III. Károlytól (e. k.).

Osztro (Nyitra vm.). — Csizmadiák 1714 (n. m.).

Ottenthal. Ld. *Ottóvölgy.*

Ottóvölgy, *Ottenthal.* (Pozsony vm. a *szentgyörgyi* uradalomban.). — Mészárosok 1725. *Csesztével* együtt gr. Pálffy Miklóstól (e. k.). — Ld. *Bazin.*

Ozora (Tolna vm.). — Fazekasok **1747** a *dombóvári* és *kaposváriakkal* együtt gr. Esterházy Pál Antal jószágigazgatójától (e. k.). — Ugyancsak az *ozorai* és *dombóvári* uradalmi fazekasok **1748** hg. Esterházy Páltól (cz. b. i.). — Szabók és szűrszabók **1771** M. T. (e. k.).

Öcsöd (Békés vm.). — Vegyes czéh **1830** (n. m.). — Csizmadia, szűcs, takács, kovács, bodnár, molnár és ács egyesült czéh 1830 (o. l.).

Örkény, *Eörkény.* (Pest vm.). Csizmadiák **1716** (n. m.).

Öttevény-sziget (Győr vm.). Molnárok 1847 (o. l.).

P

Pacsér (Bács vm.). — Kovács, lakatos, kerékgyártó, asztalos, ács, kádár, szűcs, szabó, szijgyártó, timár, csizmadia, takács, kötélgyártó, kömives együttes czéh 1829 (o. l.).

Pádrág (Veszprém vm.). — Kerékgyártó, kovácsok 1824 (o. l.).

Pakrácz. (Pozsega vm.). — N. és m. szabók, szűcsök és mások 1818 (o. l.).

Paks (Tolna vm.). — Kovácsok **1776** (e. k.). — Kádárok **1777** M. T. (e. k.). — Szücsök **1777** M. T. (e. k.). — Lakatosok és ácsok **1777** M. T. (e. k). — Csizmadiák **1778** (e. k.) és 1841 (o. l.). — Molnárok **1782** II. Józseftől e. k.). — Kőművesek, ácsok fazekasok 1838 (o. l.).

Palánka (Bács-Bodrog vm.). Kötélverő, varga és asztalos stb. czéh 1815 (o. l.). — Ld. *Ó- és Uj-Palánka.*

Palánka (Bereg vm.). — Kőmivesek, ácsok, molnárok, pékek stb. 1818 (o. l.).

Palást (Hont vm.). — Mé-

szárosok 1828 (o. l.). Ld. *Ipoly-Pásztó.*

PALI (Sopron vm.). — Takácsok 1827 (o. l.).

PALOTA (Csanád vm.). — Szűcsök 1702 (n. m.). — Fazekasok 1768 M. T. (e. k.). — Csizmadiák 1770 (n. m.). — Fazekasok 1771 (n. m.). — Kovácsok 1779 (n. m.). — Vargák 1779 M. T. németűl és magyarúl. — Szabók és szűrszabók 1815. — Asztalosok, lakatosok 1815. — Takácsok 1815. — Csizmadiák és cserzó vargák 1815. — Kovácsok és bognárok *Makó, Nagylak* és *Apátfalvával* együtt 1817 I. Ferencztől (cz. b. i.). — Kovács, bognár, szűcs, szabó, csizmadia, m. timár és molnár czéh 1847 (o. l.).

PANCSOVA és a bánáti határőrvidék kezművesei 1794 I. Ferencztől (n. m.). — Kéményseprők 1819 (o. l.).

PANKOTA (Arad vm.). — Csizmadiák, vargák 1821 (o. l.). — Iparosok czéhe 1821 I. Ferencztől (cz. b. i.).

PÁPA (Veszprém vm.). — Vargák 1611-ben adják a *sárváriaknak* 73 czikkely a mesterek névsorával és esküformával (e. k.). *1699* (n. m.) és 1838 (o. l.). — Szűcsök 1652 és 1767 (n. m.). 1843 (o. l.) — Gombkötők *1698*-ban adják *Székesfehérvárnak* (e. k.). — Kádárok 1701 (n. m.). 1768 M. T. (e. k.) és 1844 (o. l.). — Fazekasok 1706 (n. m.). 1825 (o. l.). — Takácsok 1712-ben veszik át a *pozsonyit* (e. k.) és 1766 (n. m.), 1821 (o. l.) — Csizmadiák 1722 és 1770 (n. m.). — Szabók 1765 (n. m.), 1845 és 1846 (o. l.). — Csapó-mesterek 1767 (n. m.). — Szűrszabók 1767 M. T. (e. k.). és 1820 o. l.). — Kovácsok és lakatosok 1768 (e. k.). — «Bodnár czéh» 1770 és 1772 (e. k.). — Harisnyakötők 1782 (n. m.) és 1841 (o. l.). — M. kalaposok 1820. — Csapók 1820. — Halászok 1825. — Asztalosok 1840. — Mészárosok és timárok 1842. — Kovácsok, bádogosok, szer-késztők (instrumentorum confectores) és késesek 1844. — M. timárok 1845. ácsok, kőmivesek, fazekasok és kőfaragók 1847 (o. l.).

PÁPÓCZ (Vas vm.). — Takácsok 1846 (o. l.).

PARABUTY (Bács vm.). — Asztalos, lakatos, ács, kovács, szabó, takács, esztergályos kerékgyártó, kádár, molnár, szűcs, csizmadia, varga, kalapos, festő, harisnyakötő, kőmives, kötélgyártó együttes czéh 1840. (o. l.).

PÁRDÁNY (Torontál vm.). — Kötélgyártó, timár, ács, szűcs, szijgyártó, szűrszabó, csizmadia, mészáros, szappanos, szabó, asszony-sarukászító, kovács, fazekas, takács, festő, üveges,

kádár, borbély, gombkötő czéh 1837 (o. l.).

Párkány (Esztergom vm.). Csizmadiák 1817 (o. l.).

Pásztó. Heves vm.). — Szűcsök és szabók **1666** Lipóttól (e. k.). — Lakatosok és kerékgyártók. — Takácsok és szűrszabók. — Csizmadiák. — Szabók és szűcsök. — Kádárok és timárok és n. vargák különkülön mind 1817-ből (o. l.).

Patafalva. «*Poppendorf.*» (Vas vm.). — Vargák 1867 (o. l.).

Patapháza. Ld. *Győr-Sziget.*

Pataj (Pest vm.). — Takácsok **1755**-ben veszik át *Budától* (a. l.), **1778** M. T. (e. k.) és 1828 (o. l.). — Csizmadiák **1779** (e. k. 1817 (o. l.).

Pécs (Baranya vm.). — Ötvösök 1696 (n. m.) és k. n. Lipóttól, horvátúl (e. k.). — Vegyes czéh **1696** (n. m.). — Szabók **1699** Lipóttól, a *mohácsiaknak* adják (e. k.) és *1699, 1747* (n. m.)., *k. n.* I. Ferencztől (n. m.). — Magyar és horvát vargák 1699 Lipóttól és **1778**-ban a *szekszárdi* vargák szabályait veszik át M. T. (e. k.). — Gombkötők **1699**-ben adják a *pétervárадiaknak* (e. k. és n. m.) és 1743 (e. k.). — Ácsok 1700 (n. m.). — Mészárosok 1707 és 1713 (n. m.) és külön 1713 III. Károlytól, 1724—42-iki másolatban (e. k.). — Borbélyok *1701* (e. k.). — Molnárok 1702 (n. m.). — Asztalosok 1712 *Budától* (e. k), *1721* (n. m.). — Kádárok 1713 (e. k.) III. Károlytól az *eszékieknek* adják 1720-ban (e. k.). — Kordován- és szattyánbőrkészítők *1715* (n. m.). — Kalmárok *1716* (n. m.) és k. n.). — Szijgyártók és szűcsök *Eszékkel* és *Pozsegával* együtt Lipóttól k. n. és hozzá még *Vukovárral* *1717*-ben kapják III. Károlytól (e. k. — Ugyanezek és nyereggyártók 1844 (o. l.) — Fazekasok 1718 III. Károlytól és u. az (a. l.). 1748-iki másolatban (e. k.) és 1845 (o. l.). — Kötélverők **1750** M. T.. német és horvát fordításban is (e. k.). — Lakatosok **1750** M. T. (e. k.). Takácsok 1752 M. T. (e. k.). — Pékek 1756 M. T. (e. k.). — Pokróczcsinálók **1758** (e. k.). — Kalaposok 1771 M. T. (e. k.). — Kovácsok és lakatosok 1772 M. T. (o. l). — Fésűsök 1818. — Kéményseprők 1819. — Nyereggyártók 1820. — Viaszöntők 1824. — Szappanosok 1824. — Halászok 1829. — Timárok 1829. — Asztalosok és esztergályosok 1842. — Lakatosok, órások, késesek, puskaművesek, ráspoly-vésők és szerkészítők 1843. — Bádogosok 1846 (o. l.). — Csizmadiák *k. n.* I. Lipóttól (e. k.).

Pécska. Ld. *Magyar-Pécska.*

PÉCSVÁRAD (Baranya vm.). — Lakatosok, kádárok 1821. — Takácsok, n. szabók 1821. — Asztalosok, ácsok 1821 (o. l.)

PELSŐCZ (Gömör vm.). — «Sor czéh» 1852-ből a megyéből (ez. b. l.).

PERJÁMOS (Torontál vm.). Festő, tímár, mézeskalácsos, esztergályos, asztalos, kovács, lakatos, szűcs, kötélgyártó, kerékgyártó, varga, szabó, molnár, kőműves, szitakötő, üveges, fésűs, gombkötő, kádár, bádogos, szűrszabó, borbély czéh 1845 (o. l.).

PERŐCSÉNY (Hont vm.). — Mészárosok 1828 (o. l.).

PERE-MÁRTON, *Csajág* és *Balatonfő-Kajár* (Veszprém vm.). — Csizmadiák **1770** M. T. (e. k.). — *Pere-Márton, Berhida* és *Kovácsi*. Takácsok **1765** M. T. (e. k.)

PESTTICS (Verőcze vm.). — Szőrkapczacsinálók, kádárok, takácsok és mások 1819 (o. l.).

PEST. *Szabók* 1694 (n. m.), magyarok és németek **1725**, **1727** (n. m.), **1727**-ben adják a *czeglédieknek*; **1775** a magyaroké M. T., a mesterek névsorával; 1778-ból a németeké (e. k.), 1824 német (o. l.). — *Kádárok* 1696-ban adják a *ráczoknak*, 1776 M. T. (e. k.), 1837 (o. l.). — *Szűcsök* 1696 Lipóttól, 1778 M. T. (e. k.), 1824 (o. l.). — *Csizmadiák* **1699**-ben a *czeglédieknek* és **1714**-ben adják a *ráczoknak*. **1724**, 1731, 1759 (n. m.), **1763** (e. k.). — *Kőművesek* 1770 (n. m.), 1777 M. T. (e. k.) — *Kovácsok* **1701** (n. m.), 1832 (o. l.). — *Lakatosok, órások, puskaművesek* Lipóttól **1701**-ben s a *nagykőrösieknek* adják 1744 (e. k.), **1742** (n. m.). Ugyanezeket németül 1774 (M. T.) *Czeglédnek* adja Pest vármegye, hiteles másolat (e. k.). *Gombkötők* **1718**-ban adják a *ráczoknak*, 1760 M. T. (e. k.) — *Kovácsok* és *kerékgyártók* 1725-ben adják a *ráczoknak*, **1766** M. T., 1776-ikit adják a *nagykőrösieknek* 1803-ban s 1782-ből a *czeglédieknek* e. k.). — *Asztalosok* **1742**-ben adják a *kecskemétieknek* és 1777, 1795-iki másolatban (e. k.), 1824 (o. l.). — *Szappanosok* 1744-ből a régebbinek megerősítése (e. k.). — *Magyar borbélyok* **1745** (e. k.). — *Molnárok* 1753 M. T. (e. k.), 1831 (o. l.). — *Takácsok* 1763—1768 M. T. (e. k.). — *Üvegesek* 1756 M. T. (e. k.), 1826 (o. l.). — *Ötvösök* 1760 (e. k.). — *Tímárok* 1766 (e. k.), 1828, **1830** (o. l.). — *Cserepesek* és *utczakövezők*, «Ziegeldecker et Pflasterermeister» a *budaiakkal* együtt 1767 M. T. (e. k.), 1817 (o. l.). — *Magyar lakatosok* és *sarkantyúsok* 1768 (e. k.). —

Halászok 1775 M. T. (e. k.), 1826 (o. l.) — *Kalaposok* 1775 M. T. (e. k.), 1815 (o. l.). — *Pékek* 1876 M. T. (e. k.) — *Pokróczcsinálók* 1777 (e. k.). — *N. vargák* 1777, magyarok **1779** M. T. (e. k.), n. vargák 1824 (o. l.). — *Nyereggyártók* 1778 (e. k.). — *Esztergályosok* 1779 M. T. (e. k.), 1839 (o. l.). — *Kötélverők* 1779 M. T. (n. m.). — *Szíjgyártók* **1779** M. T. a *ceglédieknek* adják 1805 (e. k.). — *Rézművesek* 1780 (e. k.). — *Szattyán-* és *kordovánkészítők* 1780 II. Józseftől (e. k.). — *Szitakötők* 1782 (e. k.), 1821 (o. l.). — *Fésűsök* 1815. — *Paszomántkészítők* «limburarii» 1815. — *Sárgarézművesek* «auricalcharii (vulgo Gürtler)» 1815. — *Kesztyűsök* 1819. — *Kéményseprők* 1819. — *Sárgarézöntők* «auricalcharii seu flavi fusores (vulgo Gelbgiesser)» 1820. — *Paplanosok* 1823. — *Kefekötők* (vulgo Bürstenmacher) 1824. — *Bádogosok* 1824. — *Hentesek* 1825. — *Mészárosok* 1825. — *Kocsisok* (vulgo Fiacker) 1827. — *Mázolók* (lakirozók) «vernicarii (Wagen-, Leder- und Blechwaaren-Lakirer)» 1827. — *Festők* «incoloratores» 1828. — *Vidéki fuvarosok* 1828. — *Harisnyakötők* 1829. — *Körzőkészítők* «circinorum confectores» 1829. — *Politúrozók* 1830. — *Hajósok* 1830 és 1833. — *Tűcsinálók* 1831 és 1845. — *Kordovánosok* 1831. — *Czinöntők* 1833. — *Viaszöntők* 1834. — *Pálinka-* és *eczetfőzők* 1835. — *Órások* 1835. — *Hangszerkészítők* 1836. — *Kosárfonók* 1837. — *Szegkovácsok* 1838. — *Kertészek* 1843. — *Rézművesek* 1843. — *Fazekasok* 1845. — *Kereskedők* és *kalmárok* nagy kereskedői testületi kiváltságaik 1845. — *Serfőzők* 1845. — *Posztónyirók* 1847. — *Molnárok* czéhszabálytervezete k. n. e század elejéről (mind o. l.).

Peszek, Ld. *Ipoly-Pásztó*.

Peterd (Veszprém vm.). — Takácsok 1825 (o. l.).

Péterváradi sánczbéli gombkötő czéhnek **1743**-ban adják a *pécsiek* az ő 1699-iki szabályaikat. — Kéményseprők 1819 (o. l.).

Petrievcze, Verőcze megyei szűcsök, molnárok 1846 (o. l.).

Petrovácz (Bács-Bodrog vm.). — Csizmadia, kovács, szabó, szűcs, kalapos, kerékgyártó, ács, kőműves, takács, kőnyvkötő, esztergályos, kötélgyártó együttes czéh 1841 (o. l.).

Petrovoszello (Bács-Bodrog vm.). — Lakatosok, «bognárok» 1815 (o. l.).

Pinczehely (Tolna vm.). — Kerékgyártók **1638** (o. l.).

PILIS (Pest vm.). — Csizmadiák 1817. — A pilisi kerületben levő mészárosok 1817 (o. l.). — Mészárosok czéhe 1812-ben keletkezett, 1826-ból való a czéhszabály I. Ferencztől (cz. h. i.). — Szabók, szűcsök 1831 (o. l.).

PINKAFŐ (Vas vm.). — Kerékgyártók 1593—1594, a *borostyánkőiekkel* együtt veszik át a *bécsiekét* (n. m.). — Takácsok 1606-, és az 1613-iki megerősítve Lipóttól (n. m.). — Szabók 1612. — Kovácsok 1629 (o. l.). — Kőművesek, kőfaragók és cserepesek 1662. (m. e. 1676 L.) veszik át a *lékaiakét* (e. k.). — Mészárosok 1681 (n. m. és o. l.). — Fazekasok 1702 (e. k.). — Szitakötők 1716 III. Károlytól, 1766 gróf Batthyányi Páltól (e. k.). — Asztalosok 1727 (e. k. és n. m.). — Lakatosok 1727-ben veszik át *Bécs-Ujhelytől* (e. k.). — Molnárok a Pinka-folyón 1728 III. Károlytól (e. k.), 1738 (n. m.).

PINNYED. Ld. *Győr-Sziget.*

PLETERNICZA (Pozsega vm.). Kosárfonó, szűcs, kovács, lakatos, csizmadia, szabó, szíjgyártó, pék, kádár, puskaműves, szőrkapczakészítő, molnár, asztalos, kerékgyártó, fazekas, kőműves, sarukészítő együttes czéh 1835 (o. l.).

PODGORAČ (Verőcze vm.). Szűcs, ács, lakatos stb. czéh 1819. — Szűcs, ács, kovács, kádár, szőrharisnyakészítő, kőműves, asztalos együttes czéh 1834 (o. l.).

PODOLIN (Szepes vm.). — Csizmadiák 1415 (n. m.) — Molnárok, ácsok 1835 (o. l.).

POLYÁN (Veszprém vm.). — Takácsok 1820 (o. l.).

POLYÁNA (Kőrös vm.). — Csizmadia, szabó, kovács, fazekas, kalapos, szíjgyártó, kádár és varga együttes czéh 1826 (o. l.).

POPPENDORF. Ld. Patafalva.

POPRÁD (Szepes vm.). — Csizmadiák 1825 (n. m.). — Molnárok, ácsok 1835 (o. l.).

PORECZ. Ld. *Kuttyero.*

POTYOND (Sopron vm.). — Kerékgyártó, kovács, asztalos czéh 1827 (o. l.).

POZSEGA (Pozsega vm.). — Szűcsök és szíjgyártók k. n. Lipóttól és 1714 III. Károlytól, majd *1717* az *eszéki-, pécsi-* és *vukováriakkal* együtt (e. k.). — Csizmadiák *1758* (e. k.). — Kovácsok és fésűsök *1758* (e. k.). — Bocskorkészítők «sogenannte Kroatische-Schustermeister» *1761* M. T. (e. k.). — Ötvösök 1761 (e. k.). — Pékek, ácsok, kőművesek és viaszöntők 1773 M. T (e. k.). — Vegyes czéh *1774* (n. m.). — Kéményseprők 1819. — Kalmárok 1840. —

Kovácsok, lakatosok, puskaművesek, késesek, fésűsök, kerékgyártók, nyergesek 1841. — Szűcsök, szíjgyártók 1841. — Serfőző, bádogos, mészáros, varga, asztalos, kádár, borbély, szabó, keztyűs, fazekas, kötélgyártó, üveges, takács, esztergályos, tímár együttes czéh 1842 (o. l.).

POZSONY *Takácsok* 1552 (e. k. és cz. b. i.) 1579, 1612—13-ban kiadva a *csepregieknek* s 1717-ben a *pályiaknak* és *körmendieknek* (e. k.); 1626, 1636, **1678, 1692, 1712** (3 db.), 1712 tótul, 1713, **1717** magyarúl és németűl, 1721, **1724, 1735, 1743, 1750,** 1754 (n. m.); **1579**-ből adják a *sümegieknek* **1682**-ben (a. l.), **1712**-ből régebbi magyar czéhszabályaik megerősítve III. Károly által (n. m.) és 1712 németűl III. Károlytól, *1714* latinúl (n. m.). — *Fazekasok* 1659-ből magyar másolatban adják a *győrieknek* **1633**-ban és ez a *vácziaknak* **1698**-ban (e. k.) 1670. 1694-iki pótlással; 1710 (n. m.). — *Mészárosok* pecsétje 1572-ből (cz. b. i.), 1693 tótúl (n. m.), 1828 (o. l.). — *Kalaposok* pecsétje 1583-ból (cz. b. i.). — *Kőművesek* 1600, 1700 (n. m.). — *Csizmadiák* 1602-ben adják a *rohoncziaknak* és *k. n.* (e. k.), 1602-ben adják a *nagyszombatiaknak* (o. l.), *1659*-ben az *illavaiaknak* (n. m.) és 1662-ben a *körmendieknek* (o. l.) «legények rendtartásai» **1659,** (n. m.). **1699** L. (cz. b. i.). — *Kovácsok* 1613 (n. m.). — *Ácsok* 1615 (n. m.), 1695 (e. k.). — *Csiszárok, szíjgyártók, paizsgyártók* és *nyergesek* 1637, megerősítve **1660** Lipót által (cz. b. i.). — *Borbélyok* 1659-ből (cz. b. i.). — *Szűcsök* 1667 adják a *galgócziaknak* (n. m.). — *«Vegyes czéh»* 1687 tótul (n. m.). — *Harisnyakötők* 1714 (o. l.). — *Kádárok* 1745 (n. m.). — *Festők* 1764 M. T. (e. k.). — *Vargák* 1764 tótul M. T. (e. k.). — *Hálófonók* és *halászok* 1767 M. T. (e. k.). — *Kenyérsütők* («Schwarzbäcker») 1692-iki szabályukra hivatkozás. — *Üvegesek* 1752 M. T. — *Fehérsütők* («Weissbäcker») 1754 M. T. — *Német szabók* 1763 M. T. (cz. b. i.). — *Vidéki fuvarosok* 1818. — *Szegkovácsok* 1818. — *Tímárok* 1824. — *Hentesek, húsfüstölők* és *kolbászkészítők* 1826. — *Szőrseprőcsinálók* 1828. — *Kertészek* 1840. — *Festék-* és *szerkészítők* 1845 (o. l.). — *Esztergályosok* k. n. (e k.). Ld. az értekezést.

POZSONY-VÁRALLYA. — Szűcsök **1688** I. L. (cz. b. i.). — Pékek 1835 (o. l.).

POZSONY VÁRMEGYE. Ld. *Csallóköz.*

PRIGLEVICZA-SZENT-IVÁN —

(Bács-Bodrog vm.). — Lakatos, kovács, kerékgyártó, kádár, asztalos, varga, kalapos, borbély és más mesterek együtt 1822 (n. m. és o. l.).

Privigye (Nyitra vm.). — Csizmadiák 1646-ban kölcsönzik a *zsolnaiaknak*. Trencsén v. ltárában (cz. b. i.). — Mészárosok 1693 tótúl (n. m.).

Promontor (Pest vm.). — Molnárok 1817. — Lakatos, szabó, kerékgyártó, varga, pék, takács, asztalos, kádár, esztergályos, nyerges, kötélgyártó, kovács együttes czéh 1839

Puchó (Trencsén vm.). — Mészárosok *1637*. *Trencsén* városától veszik át (cz. b. i.) *1719* (n. m.). — Posztócsinálók 1638 Zsolna városától veszik át, tótul (cz. b. i.) *1642*, 1732 tótul (n. m.). — *Vargák 1681* Lipóttól, latin és tót. m. e. a vármegye 1713 (cz. b. i.) — Csizmadiák *1681*, *1732* (n. m.). — Takácsok *1732* (n. m. és cz. b. i.). — *NB.* A cz. b. i. közlöttek Trencsén város levéltárában őriztetnek.

Puszta-miske (Veszprém vm.). — Kerékgyártók, kovácsok 1824 (o. l.).

Puszta-szikszó. Ld. *Eger*.

Pusztavám. Ld. *Moór*.

Putnok (Gömör vm.). — Csizmadiák 1825 (o. l.).

Püspöki, Csallóköz, (Pozsony vm.) — Szabók **1671**, lakatos és bognár czéh *1675*, vargák **1675** (a. l.).

Püspök-ladány (Szabolcs vm.). — Asztalos, lakatos, kovács, molnár, ács, kerékgyártó, szűcs, szabó, csizmadia, kádár együttes czéh 1833 (o. l.). — «Keménymíves czéh» (ács, kovács, kőműves, molnár, kerékgyártó, asztalos, lakatos, üveges) **1833** I. Fer. (cz. b. i.)

R

Rába folyón levő molnárok 1844 (o. l.).

Rába-kovácsi (Vas vm.). — Vargák és tímárok a *szombathelyiektől* kapják III. Károly **1716**-iki czéh-szabályait (o. l.).

Rábaköz (Sopron vm.). — Mészárosok **1660** és 1830 (l. o.), **k. n.** gr. Esterházy Páltól (e. k.). — Szabók **1668** Nádasdy Ferencztől (e. k.).

Ráczkeve (Pest vm.). — Szűcsök **1711**-ben kapják *Budától* (e. k.) és 1817 o. l.). Szappanosok *1716* (n. m.). — Csizmadiák 1721*-ben a *budaiaktól;* **1817*** és 1818 (o. l.). — Molnárok **1728** III. Károlytól (e. k.). **1729***, **1817** (e. k. és o. l.). — Csizmadiák és szíjgyártók együtt 1764. — Takácsok **1817*** és 1817 (o.

l.). — Szűrszabók **1817*** és 1817 (o. l.). — Kovácsok és kádárok 1817. — Szíjgyártók 1817 (o. l.). — (A csillaggal jelöltek *Magdics* István : Ráczkevei Okmánytárában vannak közölve.)

Rácz-militics (Bács-Bodrog vm.). — Vegyes czéh **1842** (n. m.). — Asztalos, ács, bádogos, csizmadia, esztergályos, festő, kalapos, kovács, lakatos, molnár, pék, harisnyakötő, rézműves, szabó, takács, varga, kőműves, fazekas, kádár és tímár együttes czéh 1842 (o. l.).

Rácz-pécska (Arad vm.). — Takácsok 1816. — M. szabók, szűrszabók, szűcsök 1818 (o. l.).

Radvány (Zólyom vm.). — Kereskedők 1697 tót, a Radvánszkyaktól. — Csizmadiák 1701 tót, — Posztós czéh 1735 tótúl (n. m.).

Radvány. Ld. *Duna-Radvány.*

Rajecz (Trencsén vm.). — Csizmadiák 1643 tót (2 példány). — Mészárosok 1669 tót (n. m.). — Posztócsinálók 1798-ból eredeti, tótúl, Trencsén város levéltárában (cz. b. i.).

Rajka (Mosony várm.). — Szabók és szűrszabók **1677** Lipóttól (e. k.). — Molnárok 1766 M. T (e. k.). — Takácsok 1767 M. T. (e. k.). — Vargák 1779 M. T. (e. k.). — Csizmadiák 1820 (o. l.).

Rakoncza (Hont vm.). — Mészárosok 1828 (o. l.).

Rákos (Sopron vm.). — Kádárok, asztalosok 1840 (o. l.).

Regöly (Tolna vm.). — Takácsok **1768** M. T. (e. k.).

Remete (Szepes vm.). — Mészárosok 1837 (o. l.).

Répcze-szemere (Sopron vármegye). — Takácsok **1693** Lipóttól (e. k.). — Csizmadiák **1714** (1789). — Szabók **1717** (1789). — Kerékgyártók, kovácsok, asztalosok 1827 (o. l.). — Takácsok 1827 (o. l.).

Réti (Sopron vm.). — Kerékgyártók, kovácsok, asztalosok 1827 (o. l.).

Révfalu. Ld. *Győr-Sziget.*

Rezovácz (Verőcze vm.). — Szőrkapcza-csinálók, kádárok, takácsok és mások 1819 (o. l.).

Rimaszombat (Gömör vm.). — *Szűcsök 1458* (er. perg.) és külön **1649.** — *Timárok 1520.* — «Szent Mihály oltára körül» egyesült *aranyműves, kovács, lakatos, szíj-, nyereggyártó* és *csiszár* czéh *1556*-ban nyeri szabályainak (melyeket *1516*-ban Guti Ország Lászlótól kapott, de időközben elégett) megerősítését I. Ferdinándtól. — *Mészárosok* **1585**-ben erősíttetik meg szabályaikat Losonczi Zsigmond által; **1611**-ben II. Mátyás; **1632**-ben

Forgách Ádám, 1692-ben Lipót által külön-külön czéhlevél). — *Szűrcsapók* 1611 Szécsi Katától; «elsőbb vagy régibb articulusok» 1748- és újabbak 1784-ből, majd «*gubások* és *szűrcsapók*» 1820 I. Ferencztől. — *Orvosok* k. n. a XVII. században kérnek a királytól újabb czéhszabályokat, mert a régit a «német ellenség» elpusztította. — *Takácsok* 1665-ben veszik át a *kassaiakat*. (Mind a n. múzeumban számos czéhiromanynyal együtt.) — Viaszöntők. — Kalaposok. — Vékony szabók. — «Cserző és sarut varró vargák». — Ácsok, molnárok és kőművesek. — Gubások és szűr-csapók. — Tímárok (vulgo Gerber) és n. vargák. — Szűrszabók különkülön 1820. — Csizmadiák 1822 (o. l.).

Rohoncz, *Rechnitz*. (Vas vm.). — *Csizmadiák* 1602-ből veszik át *Pozsonytól* és adják 1671-ben a *dömölkieknek* (e. k.). 1661-ben veszik át *Körmendtől* (o. l.). — *Kerékgyártók* 1622-ben kölcsönzik *Kőszegtől* (1679-iki másolatban van meg az e. k.). — *Szabók* 1667-ben veszik át *Soprontól* az 1577-ikit (e. k. és a. l.) 1730 (n. m. és o. l.). — *Kovácsok* 1668-ban (o. l.). — *Molnárok* 1669-ben kapják a gróf Batthyanyiaktól, a *németujváriakkal* és másokkal együtt (e. k.). — *Gombkötők* 1676-ban veszik át a *szombathelyit* 1642-ből, magyar és német nyelven (e. k. és n. m.) és tovább adják a *németújváriaknak* (o. l.); ugyancsak a *gombkötők* k. n. adják a *körmendieknek* a *soproniaktól* átvett czéhszabályokat (o. l.) 1678 (o. l.). — *Asztalosok* 1681 (o. l.). — *Mészárosok* 1709 (n. m. és o. l.). — *Esztergályosok* 1722-ben kapják *Soprontól* 1724 1805 feljegyzésekkel (e. k.). — *Német posztócsinálók* 1741 (e. k.).

Rózsahegy (Liptó vm.). — Csizmadiák 1838 (n. m. és o. l.). — Festők 1820. — Szabók *1830* (n. m.). — Szabók 1830 (o. l.).

Rozsnyó (Gömör vm.). Mészárosok átveszik a *zólyomiaktól* az 1597-ikit, Pázmány Péter *1634*-iki szabadalmával (n. m.). — Kőművesek és ácsok 1819. — Viaszöntők 1820. — Csizmadiák 1822. — Kalaposok 1825. — Német vargák 1825. — Kalmárok 1827. — Német szabók 1829. — Magyar vékony-szabók 1846 (o. l.).

Ruma (Szerém vm.). — Takácsok 1718, töredék (n. m.). — Kézművesek 1807, névsorral (o. l.). — Kőművesek, ácsok, asztalosok és mások 1818 (o. l.).

Ruszkinócz (Szepes vm.). — Molnárok, ácsok 1835 (o. l.). — Ld. *Béla*.

Ruszt (Sopron vm.). — Kádárok 1691. — Szabók 1692. — Szűcsök 1718. — Mészárosok 1726. — Gombkötők 1737 (n. m.).

S

Ságh (Vas vm.). — Takácsok 1829. — Asztalos, kádár, esztergályos, üveges, kőműves, lakatos, ács együttes czéh a *simonyiakkal* együtt 1836 (o. l.).

Sajtény (Csanád vm.). — Takácsok 1815 (o. l.).

Sándorf (Nyitra vm,). — Szűcsök 1723 tót (n. m.).

Sarengrád (Szerém vm.). — Kádár, halász, csizmadia stb. czéh 1818 (o. l.).

Sármelléke, a *szabadbattyániakkal* együtt (Zala vm.). — Takácsok **1767.** M. T. (e. k.). — Molnárok, pékek 1817. — Takácsok 1817. — Kovácsok, lakatosok, kerékgyártók 1817 (o. l.).

Sárvár (Vas vm.). — *Kovácsok, lakatosok* és *kerékgyártók 1467* m. e. *1559.* Nádasdytól, *1569.* Miksától, *1677.* a várostanácstól, latin és magyar (e. k. egy czéhlevélen). — *Csiszárok 1569.* Miksától és *1677.* a várostanácstól a *kemenesaljai* lakatosokkal (e. k.), «a czéhbeli inasoknak felszabadításokban való mód- és rendtartások»-kal (Ld. közölve a 215. l.). — *Vargák* **1611**-ben kapják *Pápától,* 73. czikkely, névsorral és a mesterek esküformáival (e. k. Ld. az értekezés 35., 40., 60. l.) ; *német vargák* 1798 (o. l.). — *Szűcsök* **1613**-ban kapják a *varasdiakét 1480*-ból, magyar fordításban (e. k.) 1799 (o. l.) 1823 (o. l.). — *Takácsok* **1613**-ban veszik át a *pestiekét 1552*-ből, magyarra fordítva (e. k.). — *Szabók* **1617**-ben veszik át *Székesfehérvártól* s adják a *csepregieknek* és *l. szt.-miklósiaknak* **1618**-ban (e. k.) ; **1697.** kapják Esterházy Páltól (e. k. és n. m.) ; *magyar szabók* 1830 (o. l.). — *Csizmadiák* **1635**-ben veszik át *Soprontól* (e. k.). — *Gombkötők* **1678**-ban veszik át a *szombathelyiek* 1642-iki czéhszabályait (n. m.). — *Molnárok* **1637** (n. m.) **1817** (o. l.). — *Ácsok, lakatosok, üvegesek, puskaművesek* 1821 (o. l.).

Sassin (Pozsony vm.). — Molnárok a *holicsiakkal* együtt 1676-ból, tótul, Lipóttól (e. k.). — Csizmadiák 1700 körűl, tótúl (e. k.). — Fazekasok, takácsok, harisnyakötők, fegyvercsinálók, késesek, zsákcsinálók, festéktörők a *Szobotist* és *Holics* városiakkal együtt 1700-ból M. T. (e. k.). — Szabók 1764 tótúl, M. T. (e. k.). —

Német vargák és szabók 1765 (e. k.). — Takácsok külön 1791, németül és tótul (e. k.).

Schattmannsdorf. Ld. *Cseszte.*

Schid (Szerém vm.). — Szűcsök, szűrszabók, szabók stb. 1818 (o. l.).

Schöndorf. Ld. *Szépfalu.*

Sellye (régebben Somogy, most Baranya vm.). — Kőmüves, ács, szűrszabó, szűcs, magyar- és német-varga, csizmadia és asztalos czéh 1844 (o. l.).

Selmeczbánya (Hont vm.). — Mészárosok 1609 II. Mátyástól *Körmöczczel* stb. együtt, 1609-iki másolat, (e. k.). — Kalaposok 1630., 1703. tót, 1724. tót (n. m.) 1727-ben tótra fordítva az eredetileg német szabályok (o. l.). — Tímárok 1677 (n. m.). — Asztalosok 1688 (n. m.). — Kalmárok 1706. m. e. 1709. I. József által (e. k. n. m.). — Furdósok és borbélyok 1732 (e. k.). — Kötélverők 1737 (n. m.). — Szabók 1738 III. Károlytól (e. k. n. m.). — Fazekasok 1775 (e. k.). — Takácsok 1805 I. Ferencztől, árszabás melléklettel (e. k.). — Kalmárok 1829 (o. l.). — Molnárok k. n. (e. k.).

Sempte (Nyitra vm.). — *Takácsok* 1597-ből kapják *Pozsonytól* s megvan Esterházy Ferencz megerősítésével magyarúl 1663-ból. — *Vargák* 1631-ben kölcsönzik *Nagyszombattól,* az *ujvárosi* és *szeredi* vargákkal együtt (n. m.). — *Csizmadiák* a *szerediekkel* és *ujváriakkal* együtt 1644 (a. l.). Ugyancsak 1644-ből 1648, 57, 63, 1725, 34-iki megerősítésekkel (e. k.). — Fazekasok 1662 gr. Esterházy Ferencztől *Szereddel* együtt (e. k.). — Szabók *1636*-ban *Szereddel* és *Ujvárossal* együtt nyerik *Nagyszombattól* az ő *1593*-iki szabályokat (o. l.).

Sepsi (Abauj vm.). — Szabók *1574* Miksától (n. m.) és 1830 (o. l.).

Siklós (Baranya vm.). — Szűrszabók *1716* (n. m.). — Szűcsök, szijgyártók és kötélverők 1774 M. T. (e. k.) 1827 (o. l.). — Gombkötők 1775. M. T. (e. k.). — Asztalos, lakatos, kovács, csiszár és kerékgyártó czéh 1776 (e. k.); u. az, csiszár helyett késes különbséggel és más sorrendben 1825 (o. l.). — Kőművesek, ácsok és kádárok 1776 M. T. (e. k.) 1827 (o. l.). — Csizmadiák 1776 (e. k.). — Fazekasok 1776 M. T. (e. k.). — Szabó, n. varga, takács, üveges czéh 1825 (o. l.).

Simontornya (Tolna vm.). — Csizmadiák 1777 (e. k.). — Szabók, szűrszabók és szűcsök 1777 M. T. magyar és

német (e. k.). — Takácsok 1838 (o. l.).

SIMONYI (Vas vm.). *Sághgal* együtt. Asztalos, kádár, esztergályos, üveges, kőműves, lakatos, ács együttes czéh 1836. (o. l.).

SITTKE (Vas vm.). — Csizmadiák 1817 (o. l.).

SOLT (Pest vm.). — Szabók, szűcsök, csizmadiák, szíjgyártók, kovácsok, kerékgyártók, asztalosok 1822. — Takácsok 1830 (o. l.).

SOMLYÓ-VÁSÁRHELY, NAGY- (Veszprém vm.). — Kádárok **1715, 1732.** — Csizmadiák **1778** (n. m.). — Takácsok 1769 (n. m.). 1820 (o. l.).

SOMOGYVÁRMEGYE. — Mészárosok **1726** (n. m.).

SOMORJA, Csalóköz (Pozsony vm.). — Szűcsök *1555.* — Bognárok 1610. — Csizmadiák 1630. **1711** és **1719.** — Kovácsok, lakatosok és bognárok **1689** (mind n. m.). — Molnárok 1823 (o l.).

SOPRON város (Sopron vármegye). — *Szabók* az 1577-ikit adják 1667-ben a *rohoncziaknak* (e. k.). — *Szűcsök* 1614. a várostanácstól (e. k.). — *Csizmadiák* **1635**-ben adják a *sárváriaknak* m. és k. n. nemetül (e. k.) *1615,* 1687. 1696. (n. m.). — *Kovácsok* 1668-ban adják a *szalonakiaknak* (o. l.). — *Esztergályosok* 1686 (o. l.) 1722-ben adják a *rohoncziaknak* és 1748-ban a *körmendieknek* (e. k.). — *Vargák* **1687** Lipóttól (e. k.) új czéhszabály tervezetük e század elejéről, németűl (n. m.). — *Timárok* 1696 (n. m.), új czéhszabály tervezetük k. n. a század elejéről (n. m.). — *Nyereggyártók* 1702 (e. k.). — *Gombkötők* **1718** (n. m.) k. n. adják a *rohoncziaknak* s ezek a *körmendieknek* (o. l.). — *Kalaposok* 1755 M. T. 1800-iki másolat (e. k.). — «*Mesteremberek*» **1767** M. T. (e. k.). — Kőművesek és kőfaragók k. n. M. T. (n. m.). — *Szitakötők* k. n. (e. k.). — *Fésűsök* k. n. (e. k.). — *Kalmárok* czéhe megvolt már a XVIII. században is, czéhszabályuk 1845-ből maradt fenn (o. l.).

SORKI-KISFALUD (Vas vm.). — Takácsok **1741,** magyar fordításban (n. m.).

SOROKSÁR (Pest vm.). — Kovácsok, kerékgyártók 1817. — Molnárok, pékek 1818. — Csizmadiák, vargák 1840 (o. l.).

STEINBERG. Ld. *Kőhalom.*

STOMFA. — Vargák 1649 III. Ferdinándtól (tót, n. m.).

STOÓSZ (Abauj-Torna vm.). — «Vegyes czéh» a *szomolnokiakkal* együtt 1701 (n. m.).

SÜMEG (Zala vm.). — Takácsok átveszik a *Pozsony* városit

1579-ből **1682**-ben (a. l.). — Molnárok 1824 (o. l.).

Sütтó (Esztergom vm.). — Molnárok 1834 (o. l.).

Svedlér (Szepes vm.). — Vargák 1835. — Mészárosok 1843. — Kovácsok, kerékgyártók, szabók, lakatosok, bányakovácsok, asztalosok, kádárok és festők 1845 (o. l.).

Szabad-Battyán (Fejér vármegye). — Kádárok **1638** (n. m.). — Takácsok a *sármellékiekkel* együtt 1767. M. T. (e. k.).

Szabadka (Bács-Bodrog vármegye). — Kovácsok, kerékgyártók és lakatosok **1689** (e. k.). — Szabók és szűrszabók **1763** M. T. (e. k.). — Szíjgyártók, kötelverők és gombkötők «*Szent Mária*» név alatt **1777** M. T. (e. k.) és 1815 (o. l.). — Takácsok 1779 M. T. (e. k.) és 1815 (o. l.). — Kőművesek, ácsok, lakatosok, asztalosok és üvegesek együtt 1779 M. T. (e. k.). — Varga; mészáros; szűcs; kőműves és ács stb.; csizmadia; kovács és kerékgyártó; szűrszabó; pokrócz-szövő («peronarii vulgo Kotzenmacher») czéh, külön-külön 1815-ből. — N. szabók 1821. — Molnárok 1822. — Asztalosok 1827. — Kalaposok 1841 (o. l.).

Szabadszállás (Pest vm.). — Takácsok 1817. — Asztalosok, lakatosok, kalaposok 1817. — Asztalosok, lakatosok 1823. — Csizmadiák 1823. — Szabók, szűcsök 1835 (o. l.).

Szakállos, *Szete*, *Százd*, *Szanto* (Hont vm.). — Mészárosok 1828 (o. l.).

Szakcs (Tolna vm.). — Szűcsök **1778**, *Szekszárdtól* veszik át M. T. (e. k.). — Molnárok 1835 (o. l.).

Szakolcza (Nyitra vm.). — Szappanosok és gyertyamártók 1660. Lipóttól (e. k.). — Csizmadiák 1615. tótul (e. k.). — Vegyes czéh *1745.*, *1758* (n. m.). — Posztónyírók 1839 (o. l.).

Szalk-szent-márton (Pest vm.). — Szabó; kovács és lakatos; molnár czéh különkülön 1817. — Takácsok 1824 (o. l.).

Szalonak, *Schleining* (Vas vm.). — Szabók czéhlevele 1577-ben kelt s 1667-ben erősíttetett meg (o. l.) és 1607. a várostól kapják (e. k. és n. m.). — Takácsok 1663., 1693. gróf Batthyányi Ádámtól (e. k.). — Molnárok **1669** gróf Batthyányitól a *németújvári*, *rohonczi* és *körmendiekkel* együtt (e. k.). — Kovácsok 1669-ben kapják Soprontól (n. m. és o. l.). — A *pozsonyi* takácsok czéhlevelét kapják 1712 (n. m.). — Csizmadiák 1715. — Esztergályosok 1736. — Ácsok 1761. — Kőművesek 1805. (o. l.).

Szamobor (Zágráb vm.). — Kalaposok 1825. — Szabók, gombkötők 1827. — Lakatosok, kovácsok, nyereggyártók, kerékgyártók, kádárok és fazekasok 1827. — Tímárok 1827. — Csizmadiák és vargák 1828 (o. l.). — Takács, ács, kőműves, szíjgyártó és tűcsináló együttes czéh 1831 (o. l.).

Szántó (Abauj-Torna vm.). — Szabók, szűcsök, gombkötők és mások 1818. — Asztalosok, ácsok, lakatosok és mások 1818 (o. l.).

Szántó (Hont vm.). Ld. *Szakállos.*

Szány (Sopron vm.). — Takácsok 1712., 1726. és 1753-iki pótlással ; 1829 (o. l.).

Szap. Ld. *Szent Pál.*

Szarvas (Békés vm.). — Csizmadiák **1777** (e. k. és cz. b. i.). — Szűcsök. — Csizmadiák 1817 (o. l.). — Kovácsok és kerékgyártók **1817** (o. l. és cz. b. i.). — Szabók és szűrszabók 1817 (o. l. és cz. b. i.). — «Cserző vargák» czéhe 1817. — Molnárok és ácsok 1821. — Festők 1842. — Asztalosok, kovácsok, kerékgyártók és üvegesek 1884 (o. l.).

Szarvkő. *Hornstein.* (Sopron vm.) — Szabók 1705 (o. l.).

Szarvaskő. Ld. *Eger.*

Szászi (Zólyom várm.). — Csizmadiák, szabók, tímárok és mások 1824 (o. l.).

Szász-pelsőcz (Zólyom vármegye). — Csizmadiák, szabók és mások 1824 (o. l.).

Szatmár - németi (Szatmár vm.). — Tímárok **1618** (n. m.) és 1825 (o. l.). — Fazekasok **1670** (a. l.). — Csizmadiák **1782** (e. k.). — Gubakészítők **1782** (e. k.). — Kádárok **1782** II. Józseftől (e. k.). — Kerékgyártók **1782** II. Józseftől (e. k.). és 1832 (o. l.). — Mészárosok **1782** II. Józseftől (e. k.) és 1826 (o. l.). — Szabók és gombkötők **1778** M. T. (e. k.). — Vargák **1782** II. József és 1843 (o. l.). — Szűcsök **1783** M. T. (e. k.). — Takácsok 1815. — Kéményseprők 1819. — Kalaposok 1821. — Kőművesek és ácsok 1826. — Kovácsok 1830. — Szűrszabók 1831. — Kötélgyártók 1839. — Órások, puskaművesek, lakatosok 1841. — Szappanosok 1846 (o. l.).

Százd. Ld. *Szakállos.*

Szebeléb (Hont vm.). — Szabók *1682* (n. m.).

Szécsény (Nógrád vm.). — Magyar tímárok 1817. — Csizmadiák 1818. — Szabók 1822 (o. l.). — Lakatosok, asztalosok, kerékgyártók, kovácsok, nyereggyártók, kőművesek, ácsok, kéményseprők, rézmű-

vesek, molnárok, pékek együttes czéhe 1858 (o. l.).

Szeged (Csongrád vm.). — Szabók *1714*. *1726* III. Károlytól (e. k.) és 1817 (o. l.). — Mészárosok 1719. 1721 (n. m.) és 1820 (o. l.). — Pékek 1731 III. Károlytól (e. k.) és 1846 (o. l.). — Kötélverők 1743 M. T., 1805-iki más., (e. k.). — Lakatos, sarkantyú és puskaműves czéh 1766 M. T. (e. k.) és 1816 (o. l.). — Fazekasok **1770** M. T. (e. k.) és 1818 (o. l.). — Gombkötők **1771** M. T. (e. k.) és 1846 (o. l.). — Csizmadiák **1807** (e. k.) és 1835 (o. l.). — Szűcsök **1807** I. Fer. és 1835 (o. l.). — Kőművesek, ácsok 1817. — Takácsok 1817. — Asztalosok 1818. — Magyar vargák 1818. — Kéményseprők 1819. — Szijgyártók 1819. — Kalmárok 1821. — Kovácsok 1821. — Kerékgyártók 1821. — Timárok 1823. — Szűrszabók 1827. — Késesek 1834 (o. l.).

Szeghalom (Békés vm.). — Asztalos, kovács, kerékgyártó, szűcs, timár és csizmadia együttes czéh 1831 (o. l.).

Szelesküt. *Breitenbrunn.* (Sopron vm.) — Kalaposok 1630 (o. l.). — Bognárok 1700 Esterházy Páltól (o. l.). — Szabók 1717 (o. l.). — Vargák 1717 (o. l.).

Szeghegy (Bács-Bodrog vármegye). — Kovácsok, kerékgyártók, lakatosok, asztalosok 1823 (o. l.).

Szegszárd (Tolna vm.). — Kádárok 1766 M. T. (e. k.). — Kovácsok **1775** (e. k.). — N. vargák 1776 (e. k.). — Kötélverők 1778 M. T. (e. k.). — Szabók és szűrszabók **1778** M. T. (e. k.). — Szijgyártók, vargák és nyereggyártók **1778** M. T. (e. k.). — Takácsok 1823. — Ácsok, kőművesek és cserepezők 1746. — Csizmadiák 1847. — Szűcsök 1847 (o. l.).

Székelyhid (Bihar vm.). — Timárok, vargák 1840 (o. l.).

Székes-Fehérvár (Fejér vármegye). — Szijgyártók és csiszárok 1577 Rudolftól 1692-iki másolat (e. k.). — Kovácsok 1578 Rudolftól (n. m.). — Szabók **1617**-ben adják *Sárvárnak*, ez viszont *Csepregnek* és *L.-Szt.-Miklósnak*, 1752 M. T. (e. k.). — Mesteremberek 1643, 1698-iki másolat (e. k.). — Kovácsok és kerékgyártók 1643, 1695-iki másolat (e. k.). — Lakatosok **1692**-ben kapják *Veszprémtől*, ezeknek a *nagyszombatiaktól* vett 1584-iki szabályait, magyar és latin (e. k.) 1711 (n. m.) és 1718 (e. k.). — Fazekasok 1692-ben kapják a *győriektől*, kihirdettetett 1698-ban, 1761, más. (e. k.) és 1700. (n. m.). — Gombkötők 1698.

kapják *Pápától* (e. k.). — Vargák **1701** Lipóttól (e. k.). — Posztócsinálók 1715, a várostól (e. k.). — Szűcsök **1732** III. Károlytól (e. k.). — Csizmadiák **1738** (e. k.). — Borbélyok **1754** (e. k.). — Kalmárok (mercatores et negotiatores) 1768 M. T. (e. k.). — M. és n. molnárok **1769** M. T. (o. l.).

Szeleczke. Ld. *Eger*.

Szelnicze (Liptó vm.). — Festők 1820 (o. l.).

Szemelcze (Verőcze vm.). — Ácsok, kőművesek. kéményseprők és mások 1819 (o. l.).

Szempcz (Pozsony vm.). — Szabók a *berencsiekkel 1701* (n. m.). — Fazekasok a cseklésziekkel együtt **1745**-ben Esterházy Ferencztől nyerik a régi, háborúban elveszett szabályok megújítását (o. l.). — Vegyes czéh 1746 (n. m.). — Kőművesek és építészek 1767 M. T. (e. k.).

Szendrő. — Csizmadiák **1668** (a. l.).

Szenicze (Nyitra vm.) — Csizmadiák *1626* (cz. b. i.). — Gombkötők **1559**-iki czéhszabályaikat megerősíti III. Károly **1720** (cz. b. i.). — Szűcsök 1681, tót. — Kovácsok *1701* (n. m.).

Szent-andrás (Sopron vármegye). — Kerékgyártók, kovácsok és asztalosok 1827 (o. l.).

Szent-anna (Arad vm.). — Szabók, vargák és molnárok 1817. — Csizmadiák 1817 (o. l.).

Szent-benedek (Bars vármegye). — Csizmadiák **1659** (n. m.).

Szent-endre. Sziget. — (Pest vm.). — Tímárok **1698** (e. k.). — Paplancsinálók *1702* (n. m.). — Vargák az *ó-budaiakkal* együtt 1754 M. T. (e. k.) és 1817 (o. l.). — Kovácsok, lakatosok és szíjgyártók 1759. M. T. (e. k.). — Csizmadiák **1817** (e. k. és o. l.). — Kádárok **1817** (e. k.) és 1821 (o. l.). — Molnárok **1817** (n. m. és o. l.). — Szabók **1821** (n. m. és o. l.). — Lakatosok, kovácsok és kerékgyártók 1822. — Kalmárok 1825. — Molnárok, pékek 1833 (o. l.).

Szentes (Csongrád vm.). — Csizmadiák **1743** (n. m.), **1778** (e. k.), **1819** (n. m.) és 1819 (o. l.). — Takácsok **1767** M. T. (e. k. és m. n.) **1782, 1819** (n. m.) és 1819 (o. l.). — Vegyes czéh **1777, 1777—1814, 1778, 1778—1809, 1807** (n. m.). — Szabók és szűcsök **1777** M. T. (e. k.). — Szűcsök külön **k. n.** (n. m.). — Szabók, **k. n.** 1803-iki limitatioval (n. m.). — Asztalosok, lakatosok 1818. — Cserző vargák

1818. — Ácsok, molnárok 1818. — Kovácsok, kerékgyártók 1818 (o. l.).

Szent-Gál (Veszprém vármegye). — Kerékgyártók **1770** M. T. (e. k.). — Fazekasok 1823. — Takácsok 1826 (o. l.).

Szent-Gróth (Zala vm.). — Kalaposok 1830 (o. l.).

Szent-György (Pozsony vármegye). — Takácsok 1636 (n. m.). — Csizmadiák 1646 (n. m.). **1650** (a. l.). — Mészárosok 1647 (n. m.). — Kádárok 1648 (n. m.). — Kovácsok 1650 (n. m.). — Kőművesek 1651 (n. m.). — Vegyes czéh 1655 (n. m.). — Szűcsök 1693 (n. m.). — Kovácsok és kerékgyártók a *baziniakkal* együtt k. n. tót (n. m.).

Szent-György-mezeje (Esztergom vm.). — Magyar és n. szabók 1817. — Csizmadiák 1817. — Molnárok 1817 (o. l.).

Szent-István (Veszprém vm.). Ld. *Szent-Király-Szabadja*.

Szent-János (Mosony vm.). — Mészáros, esztergályos, szappanos, kádár, nyereggyártó, üveges, harisnyakötő, szabó, lakatos, kovács, asztalos, takács, varga, szűcs, kalapos, kötelgyártó együttes czéh 1841 (o. l.).

Szent-Király-Szabadja, *Kis-Kovácsi*, *Szent-István*, *Csajág* és *Balatonfő Kajár* (Veszprém vm.). — Ácsok és kerékgyártók, «abodnár czéh» **1768** (e. k.). — Takácsok *Szent-Király-Szabadján* és *Vörösberényen* **1769**, **1772**-iki pótlással M. T. (e. k.).

Szent-László (Zala vm.). — Vargák **1647**-ben kapják a *zalaegerszegiek* czéhlevelét (n. m.).

Szent-Lőrincz (Baranya vm.). — Molnárok 1821 (o. l.).

Szent-Lukács (Verőcze vm.). — Szőrkapcza-csinálók, kádárok, szíjgyártók és mások 1819 (o. l.).

Szent-Mihály (Szabolcs vm.). — Kovács, lakatos, ács, asztalos, molnár, kerékgyártó, szabó, kalapos, kőmíves, varga, csizmadia, szíjgyártó és szűcs czéh 1839 (n. m. és o. l.)

Szent-Miklósfa (Vas vm.). Takácsok 1846 (o. l.).

Szent-Pál és *Szap* (Győr vm.). — Molnárok 1847 (o. l.).

Szent-Tamás (Bács vm.). — Szabók, szűcsök és mások 1815 (o. l.).

Szent-Tamás (Esztergom vm.). — Magyar és német szabók 1817. — Csizmadiák 1817. Molnárok 1817 (o. l.).

Szepesi 16 város. Gombkötők «új resolutiója» a helytartó tanácstól **1767**-ből (n. m.). Asztalosok. — Csizmadiák. — Fazekasok. — Festők. — Kalaposok. — Kalmárok. — Kőművesek. — Kötélverők. — Rézművesek. — Szabók. — Szűcsök. — Takácsok külön-

külön 1777 M. T. (e. k.). — Pékek 1778 M. T. (e. k.). — Kovácsok 1778 (e. k.). — Órások, puskaművesek, lakatosok és sarkantyúsok 1777 M. T. (e. k.). — Tímárok (Roth und Schwartzgerber) 1823. — Kőműves és kőfaragó czéh 1828. — Kalmárok, posztócsinálók, kötélgyártók, festők, rézművesek,szabók, kovácsok, kádárok, mészárosok, asztalosok, szíjgyártók, gombkötők, takácsok, szűcsök, külön-külön 1828-ból. Órások, puskaművesek «sclopothecarii«, lakatos és sarkantyús czéh együtt 1828-ból. — Kalaposok, pékek, csizmadiák, kerékgyártók és vargák czéhe, külön külön 1828-ból (o. l.). — Kovácsok k. n. (n. m.). — Szíjgyártók 1828 I. Fer. — Mészárosok 1828 I. F. — Kötélgyártók 1828 I. F. — Az összes czéhek számára egy és ugyanazon czéhszabály adományoztatott I. Ferencztől (cz. b. i.).

SzéPFALU, *Schöndorf* (Temes vm.). — Kovácsok, kerékgyártók 1819. — Asztalosok 1819 (o. l.).

SZEPES-OLASZI. — Acsok, molnárok 1825 (o. l.).

SZEPES-SZENT-GYÖRGY. — Molnárok és ácsok a jelen század elejéről (o. l.).

SZEPES-VÁRALJA. — Molnárok és ácsok 1835. — Szíjgyártók és nyereggyártók 1839, együtt a XVI. szepesi várossal (o. l.).

SZEPSI (Abaúj vm.). — Csizmadiák **161**, újra kiadva **1631**-ben (e. k.). — Fazekasok **1620** a várostanácstól (e. k.) — Szűcsök **1642** a várostól (e. k.).

SZERDAHELY, *Vág* — (Pozsony vm.). — Vargák **1492**-iki szabályai átirása 1702-ben gróf Pálffy Miklós által a *csallóközi* s általában a *pozsonymegyei* vargákkal együtt (e. k.) ; tót vargák **1780** magyar czéhszabályok II. Józseftől (e. k.). — Szabók **1722** Pálffy Miklóstól (n. m. és o. l.). — Csizmadiák **1722**, **1772** (n. m.), **1776** (e. k.) és 1838 (o. l.). — Mészárosok **1766** M. T. (e. k.) — *Szerdahelyi* és *vágai* molnárok 1823. — Takácsok 1839 (o. l.).

SZERED (Pozsony vm.). — Szíjgyártók a *XVI.* századból (e. k.) ; a *nagyszombatiak* szabályait veszik át 1577—78-ból, megerősítve az Esterházyak által **1715**-ben (n. m. o. l. és a. l.). — Szabók a *sempteiekkel és újvárosiakkal* együtt veszik át a *nagyszombatiak 1593*-iki privilegiumát (R.) *1636*-ban. — Vargák **1631**-ben veszik át Nagyszombattól a *sempteiekkel* és *újvárosiakkal* együtt (n. m.). — Csizmadiák a *sempteiekkel* és *újvárosiakkal* együtt 1644 (a. l.). — Kovácsok **1661**-

ben veszik át *Somorjától* (n. m.). — Fazekasok **1662**. gróf Esterházy Ferencztől a *semp-téiekkel* együtt (e. k.). — Takácsok **1663**-ban veszik át a *pozsonyiak 1597*-iki szabályait, a *semptéi és ujvárosiakkal* együtt és 1828 (o. l.). — Szűrszabók *1719* (e. k.). — Gombkötők **1723**-ban kapják a *nagyszombatiak* **1599**-iki szabályait (e. k.).

Szerém-Ujlak. «*Illok*». — Mesteremberek *1781* II. J. (e. k.). — Kézművesek általános czéhszabályai *1781*. II. Józseftől átirva a *vukováriakéban* 1801-ben (o. l.). — Kádárok, üvegesek, kőmivesek és mások 1818 (o. l.).

Szeti. Ld. *Szakállos*.

Sziget (Zala vm.). — Vargák *1597*. — Szabók **1685** (a. l.). — Csizmadiák 1701 (n. m.).

Szigetvár (Somogy vm.). — Asztalos, takács, esztergályos, kerékgyártó, bognár, kovács, lakatos, ács, kötélgyártó, kőmüves, nyereggyártó és puskaműves együttes czéh 1828. — N. vargák, harisnyakötők és fésűsök 1840 (o. l.).

Szikszó (Abauj vm.). — *Szabók* az egriekkel és több másokkal együtt az egri püspökség területén *1455*-ből Hédervary László egri püspöktől, m. e. *1524*., *1550*., *1634*., *1723*-ból III. K. átiratában van meg (e. k.). — Lakatgyártók 1616. — Szűcsok **1639** II. Ferd. (1788-ból való jegyzőkönyvvel). — Varga czéh felől tanúkihallgatás, mely szerint már 30 év előtt is fennállott (o. l.).

Szill (Sopron vm.). — Vargák *1632* (e. k.). — Szabók **1668** Nádasdy Ferencztől (e. k.) és 1832 (o. l.). — Takácsok 1693 Lipóttól (e. k.). — Kovácsok és kerékgyártók 1820 (o. l.).

Szil-Sárkány (Sopron vm.).— Kerékgyártó, kovács és asztalos együttes czéh 1827 (o. l.).

Szirák (Nógrád vm.). — Csizmadia, kalapos, szíjgyártó, szűcs, szűrszabó, szabó, tímár czéh 1840 (o. l.).

Sziszek (Zágráb vm.). — Kovács, lakatos, kerékgyártó, asztalos, szabó, varga, ács, kőműves, puskaműves, lábpánczél-csináló («ocrearii»), kötélgyártó, takács, szíjgyártó, nyerges, szűcs, pék, borbély, mészáros, szappanos és gombkötő együttes czéh 1838 (o. l.).

Szivácz (Bács-Bodrog vm.). — Csizmadia, varga, bocskorkészítő, szűcs, szabó, szűrszabó, paplanos, takács, festő, kötélgyártó, szappanos, pék, kőfaragó, esztergályos, asztalos, kádár, ács, bádogos, kovács, lakatos és gombkötő együttes czéh 1827 (o. l.).

Szob. Ld. *Szokola*.

Szoboszló. Ld. *Hajdú-Szoboszló.*

Szobotist (Nyitra vm.). — Fazekasok, fegyverkovácsok, késesek, zsákkészítők (saccorum molarium confectores), takácsok, harisnyakötők, festékkészítők (tersores colorum), «omnes anababtistae», a *Holics* és *Sassin* városaikkal együtt 1770. M. T. (e. k.) — Vargák és posztómívesek, «anabaptistae», általában, a *nyitra-megyeiekkel* együtt 1771. M. T. (e. k.).

Szokola Zalaba, Szob és más hontmegyei falvakban lévő molnárok 1844 (o. l.).

Szolnok (Heves vm.). — Szabók, szűrszabók és szűcsök **1766** M. T. (e. k. és n. m.) — Csizmadiák **1768** (e. k.) — Kovácsok, lakatosok és szíjgyártók **1769** M. T. (n. m.). Takácsok **1774** M. T. (e. k.). Kéményseprők 1819. — Kőműves, ács, asztalos, kádár és üveges: molnár; csizmadia; halász; takács; kovács, lakatos és kerékgyártó; varga; szűcs; szabó és szűrszabó; külön-külön 1820. — Csizmadiák 1820. I. Fer. nyomtatott czikkek (n. m.) — Kalaposok 1822 (o. l.) — *NB.* A czéhek jegyzőkönyvei és iratai felküldettek a Tört. Társ. czéhbizottságához, a n. m.-ban őriztetnek.

Szombathely (Vas vm.). — Lakatosok **1505**, **1609** (n. m.), **1689**-ben veszik át *Köröstől* és *Zágrábtól* az *1510*-ikit Perényi Imre nádortól ; 1793 (e. k.) — Vargák **1566**-ban adják a *körmendieknek* (n. m.) — Ugyanők a *rábakovácsi* vargák és tímárok számára kiadják azon szabályokat, melyeket a «Magyar és Horvátországban lakozó tímárok és varga mesteremberek számára» III. Károly **1716**-ban alkotott ; 1731 (o. l.). — Szabók 1604 (o. l. perg., eredeti), ugyanazon **1604**-iki szabályaikat adják **1719**-ben a *vasváriaknak* (e. k.); **1632** latin és magyar (a. l.). — Csizmadiák **1625** (a. l.). — Gombkötők **1642**-ből adják a *sárváriaknak* **1678**-ban (n. m.) és a rohoncziaknak **1676**-ban, magyarúl és német másolatban (e. k. és n. m.); a *rohoncziak* adják a *németújváriaknak* 1642 (o. l.). — Asztalosok **1703** (e. k.). — Vegyes czéh **1703**. — Takácsok 1714, **1757**, **1809** (n. m.) — Molnárok **1779** (o. l.) — Kovácsok k. n. M. T. (e. k.) —

Szomolnok (Abauj vm.) — Vegyes czéh Stoószszal együtt 1701 (n. m.). — Szabók, asztalosok, lakatosok 1839. — Vargák és tímárok 1839 (o. l.).

Szomolyán most *Szomolány* (Pozsony vm.). — Vargák **1747** (a. l.). — Szabók a *felső-diósiak-*

kai együtt *1776* M. T. (e. k.).

Szőlős (Bars vm.). — Ld. *Aranyos-Maróth.*

Sztanisics (Bács-Bodrog vm.). — Kovácsok, ácsok, lakatosok és mások 1815 (o. l.).

Sztrázsa. — Ácsok és molnárok 1835 (o. l.).

Szucsán (Túrócz vm.). — Vegyes czéh 1633 tól (n. m.).

Szuha (Pozsony vm.). — Fazekasok *1801* gr. Pálffy Jánostól (e. k.). — Kovácsok *1801* (e. k.). — Vargák *1801* gróf Pálffy Jánostól (e. k.).

T

Takácsi (Veszprém vm.). — Kerékgyártók és kovácsok **1780** M. T. (e. k.). Takácsok 1821. (o. l.).

Talya. Nagy- és Kis- Ld. *Eger.*

Tamási (Tolna vm.). — Kovácsok, kerékgyártók és szíjgyártók **1773** (e. k.). — Kovácsok és lakatosok 1830 (o. l.).

Tapolcza (Zala vm.). — Szabók **1744** (n. m.) és **1816** (cz. b. i.). a régi az 1743. tűzvész alkalmával elégett. — Csizmadiák és vargák **1744** (n. m.) és **1772** a püspöktől (cz. b. i.). — Takácsok **1756** a veszprémi püspöktől (n. m. és cz. b. i.).

Tapolczafő (Zala vm.). — Szűr-csapók **1777** (n. m.).

Tárkány. Ld. *Eger.*

Tarnócz (Liptó vm.). — Festők 1820 (o. l.).

Tata (Komárom vm.). — Vargák 1753 M. T. és 1774: a *Tatán, Tón* és másutt a *tatai* uradalomban lévők (e. k.). — Posztósok *1757* M. T. (cz. b. i.). — Német szabók 1770 (n. m.). — Kéményseprők 1819. — Csapók a *tóvárosiakkal* együtt 1827 (o. l.).

Técső (Máramaros vm.). — Csizmadiák **1697** (n. m.).

Temerin (Bács-Bodrog vm.). — Kovácsok és ácsok 1815 (o. l.).

Temesvár (Temes vm.). — Az egyesült lakatos, órás, sarkantyúmíves, puskamíves, fegyverkovács, ólomöntő, nyilkovács (Feilhauer) és harangöntő czéh (k. n.). Ferencz király idejéből (e. k.). — Üvegesek, esztergályosok, szitakötők és fésűsök czéhe 1813 Ferencz királytól (e. k.). — Üveges, esztergályos, szitakötő, fésűs ; lakatos, órás, puskaműves és mások ; kalapos ; m. gombkötő ; kötélgyártó, szíjgyártó, nyereggyártó ; ötvös, rézműves és mások ; n. szabó ; kerékgyártó, kovács ; ács, kőfaragó és mások ; pék, molnár, viaszöntő ; tímár (vulgo Rothgerber) ; ká-

dár; m. szabó; szűrszabó; asztalos, orgona- és hangszercsináló; n. szűcs és keztyűs czéh, külön-külön 1815-ből. — «Magyar tímárok, seu peronum confectores» 1816. — Csizmadiák 1817. — Szűcsök 1817. — Vargák 1817. — «*Alutarii (vulgo Kordovaner)*» 1817. — Halászok és mészárosok 1818. — Kéményseprők 1819. — Szappanosok 1828. — Fazekasok 1829. — Hentesek 1835. — Harisnyakötők, vászonszövők, posztócsinálók, paszománt-készítők 1839. (o. l.)

Tepla (Trencsén vm.) — «Theplabeli vargák» Trencsén városától 1589-ből veszik át, tót (n. m.).

Terezovácz (Verőcze vm.). — Szőrkapcza-csinálók, kádárok, takácsok, szíjgyártók és mások 1819 (o. l.).

Ternava (Verőcze vm.). — Ácsok, kőművesek, kéményseprők és mások 1819 (o. l.).

Tét (Győr vm.). — Takácsok 1832 (o. l.).

Tevel. Ld. *Kis-Dorog*.

Tihamér. Ld. *Eger*.

Tihany (Zala vm.). — Vegyes czéh **1711** (n. m.).

Tisza-dob (Szabolcs vm.). — Kovács, kerékgyártó, asztalos és más czéh 1821 (o. l.).

Tisza-füred (Heves vm.). — Csizmadia, szabó, szűcs együttes czéh 1817. — Asztalosok, lakatosok, festők 1841 (o. l.).

Tisza-ujlak (Ugocsa vm.) — Asztalosok, lakatosok és mások 1816 (o. l.).

Tiszolcz, «Taxovia» (Gömör vm.). — Csizmadiák; posztócsinálók és szűrszabók; kovácsok, lakatosok, kerékgyártók és asztalosok; szabók és szűcsök; kádárok, ácsok és molnárok, külön külön 1828-ból. — Csizmadiák 1832. — Tímárok 1838 (o. l.).

Tokaj (Zemplén vm.) — Kéményseprők 1819 (o. l.).

Tolcsva (Zemplén vm.). — Gubások 1840 (o. l.).

Tolnavármegyei folyó-vízi molnárok 1833 (o. l.). — A megyei kőművesek, asztalosok, építészek és cserepezők 1779 M. T. (e. k.). — Halászok 1781 II. Józseftől (e. k.).

Molna (Tolna vm). — Vargák 1766 (o. l.). — Csizmadiák **1767** (e. k.). — Kádárok és megyei asztalosok 1777 (e. k.). — Szűcsök és szabók 1777 T. T. (e. k.) és 1844, német (o. l.). — Harisnyakötők, lakatosok és fazekasok 1782 II. Józseftől (e. k.). — Ácsok, kőművesek, cserepezők 1846 (o. l.).

Tomasancze (Verőcze vm.). — Ácsok, kőművesek és mások 1819 (o. l.).

Tósok, *Berénd, Polány, Nagy-Tevel* stb. (Veszprém vm.). —

Takácsok 1770 (n. m.) és 1820 (o. l.). — Kádárok, kovácsok, kerékgyártók 1825 (o. l.).

Topolovecz (Zágráb vm.). — Kovácsok, lakatosok, kerékgyártók, asztalosok, szabók, vargák 1838 (o. l.).

Topolya (Bács vm.). — Kovácsok, szűcsök és mások 1815 (o. l.).

Toponár (Somogy vm.). — Pékek, szűrszabók, n. szabók, takácsok, kerékgyártók, kovácsok, n. vargák, csizmadiák, lakatosok, kádárok, asztalosok, cserepezők, festők, kalaposok, m. vargák 1840 (o. l.).

Torzsa (Bács-Bodrog vm.). — Kovácsok, lakatosok, kerékgyártók, kádárok és mások 1818 (n. m. o. l.).

Tót-keresztúr (Sopron vm.). — Kerékgyártók, kovácsok, asztalosok 1827 (o. l.).

Tót-komlós (Békés vm.). — Csizmadiák 1828. — Szűcsök 1828. — Kovácsok és kerékgyártók 1832 (o. l.).

Tót-vázsony (Veszprém vm.). — Takácsok 1770 (n. m.) 1823 (o. l.). — Ld. *Vöröstó.*

Tóváros. Ld. *Tata.*

Tölgyes (Hont vm.). — Mészárosok 1828 (o. l.).

Török-szent-miklós (Heves vm.) — Molnár. — Kovács, kerékgyártó, asztalos. — Takács, szűcs. — Csizmadia czéh. Mind 1816-ból (o. l.).

Török- vagy új-becse (Torontál vm.). — Szabók, csizmadiák, vargák, gombkötők és mások 1822 (o. l.).

Trencsén (Trencsén vm.). *Szabók* 1562-ből adják a *rittenczieknek* 1672. tót, 1641 tót (n. m.). *Vargák* 1579 tótúl, 1666, 1694, 1724-iki megerősítésekkel és 1716-ból németűl (e. k.) és 1589-ből adják a *«theplabelieknek»* tót (n. m.). — *Takácsok* 1607-ben kölcsönzik az *illavaiaknak*, tót, (cz. b. í. és n. m.). — *Kalaposok* 1612 tótúl (n. m.). — *Molnárok* 1617-ben keletkezett, 1663-ban reformált czéhe, a várostól tótúl (e. k.). *1638, 1689* (n. m.). — *Kádárok* 1633 a várostól tótúl (e. k.). — *Mészárosok 1637*-ben kölcsönzik a *puchóiaknak* (cz. b. í.) *1689* (n. m.) 1767 tótúl M. T. (e. k.). *Csizmadiák* adják a *vágújhelyieknek 1642* (a. l.). — *Ötvösök* 1662 (e. k.). — *Lakatos, puskaműves, órás, kardcsináló* (ensifaber) czéh 1663 tótúl (e. k.). — *Lakatosok* és *kovácsok* 1666-ban adják a *vág-újhelyieknek* tótúl (n. m.). *Szücsök 1688* (n. m.) 1712-ből a czéh névlajstroma a *trsztenai* czéhszabályok előtt, tótúl (e. k.). — *Gombkötők* 1689-ben kölcsönzik a *zsolnaiaktól*, tótúl (cz. b. í.). — *Asztalosok* 1691 (n. m.) és 1769, tótul (e. k.). — *Kovácsok* 1700 tótúl (e. k.). — *Ka-*

laposok, 1718 tót (n. m.). — *Kőművesek, kőfaragók* és *ácsok* 1724 (e. k.). — *Pékek* 1819. (o. l.)

Trencsén vármegyei molnárok, a *Bars* és *Nyitra* vármegyeiekkel együtt *1550* I. Ferd., megerősítve *1689* és *1691*-ben I. Leopold által (o. l.)

Trsztena (Trencsén vm.). — Szűcsök 1630, tótúl (e. k.) és *1630* (o. l.). — Csizmadiák 1751-ben kapják *Liptó-Szt-Miklóstól*, tótúl (o. l.).

Turkeve (Jász-Nagy-Kun-Szolnok vm.). — Ácsok, molnárok, kőművesek stb. 1817. — Csizmadiák 1819. — Szabók, szűcsök, lakatosok 1820. — Kovácsok 1820 (o. l.).

Turóczmegyei molnárok 1818. — Festők 1836 (o. l.).

Tuzsina (Nyitra vm.). — Kovácsok 1758 (n. m.).

U

Új-arad (Temes vm.). — Kádárok, kerékgyártók, kovácsok, viaszöntők és mások 1819. — Kőmívesek, ácsok, asztalosok 1819 (o. l.). — Kalaposok 1821 (n. m. és o. l.). — Molnárok, *Zsigmondházával* együtt 1843 (n. m. és o. l.).

Új-bánya (Bars vm.). — Csizmadiák 1607 (n. m.), 1680-ban adják az *aranyos-maróthiaknak* (o. l.). — Kádárok 1704 tótúl, a *győriek* **1604**-iki szabályait vették át (a. l.). — Ácsok 1706-ban adják a *bakabányaiaknak*, tótul (e. k.). — Kerékgyártók 1737 (n. m.). — Tímárok 1839 (o. l.).

Új-becse. Lásd *Török-Becse*.

Új-hartyán (Pest vm.). — Kovácsok, bodnárok, csizmadiák, takácsok 1845. (o. l.).

Új-jósava (Verőcze vm.). — Fazekasok 1819 (o. l.).

Új-palánka. — Borbélyok k. n. I. Ferencz királytól (e. k.). — Gombkötők k. n. I. Fer. (e. k.) — Görög nem-egyesült kalmárok *k. n.* (e. k.). — Szabók «et brachiarii» k. n. I. Fer. (e. k.). — Bocskorkészítők (peronarii) I. Fer. *k. n.* (e. k.). — Szűcsök 1816. — Rézművesek és ónművesek 1817. — Pékek és g. n. e. török-süteménycsinálók (placentarii turcici) 1817. — G. n. e. bocskorkészítők 1822. — Mézeskalácsosok vagy viaszöntők és asztalosok 1822. — R. kath. kalmárok 1822. — Ácsok, kőmívesek, kőfaragók 1822. — Borbélyok 1824. — Pékek 1826. G. n. e. szűrszabók 1827. — Kádárok 1830. — Kalaposok 1832. — Tímárok 1833. — Szappanosok 1834. — Asztalosok, lakatosok, üvegesek, szegkovácsok 1837. — Vargák 1839. — Halászok 1839. — Német szabók

1841. — Magyar szabók 1843 (o. l.). — Görög n. e. szűcsök czéhtervezete k. n. — Viaszöntők, bábsütők és asztalosok új czéhszabály tervezete k. n. I. Fer. — Vargák k. n. I. Ferencztől (n. m.) — Ld. *Palánka* és *Ó-Palánka*.

Új-Pécs (Torontál vm.) — Lakatos, asztalos, borbély, kovács, kötélgyártó, kerékgyártó, varga, nyereggyártó, ács, kádár, pék, fésűs, szabó, csizmadia, festő, kalapos, takács, üveges, esztergalyos czéh 1840 (o. l.).

Új-szőny (Komárom vm.). — Asztalosok és lakatosok 1821 (o. l.).

Újváros. *Szered - Újváros* (Nyitra vm.). — Vargák **1631**-ben veszik át *Nagyszombattól* a *semptei* és *szeredi* vargákkal együtt (n. m.). — Csizmadiák a *szerediekkel* és *sempteiekkel* együtt **1644** (a. l.). — Szabók *1663*-ban veszik át a *nagyszombatiak* Rudolftól *1593*-ban kapott szabályait a *sempte* és *szerediekkel* együtt (magyar másolatban is megvan u. ott, o. ltr.) — Takácsok *1663*-ban veszik át a *pozsonyiak* 1597-ben kelt szabályzatát, Esterházy Ferencz megerősítésében (o. ltr.).

Új-verbász (Bács vm.) — Kőmívesek, ácsok, asztalosok, lakatosok, kovácsok, kerékgyártók 1821 (o. l.).

Újvidék (Bács-Bodrog vm.). — Csizmadiák 1847 (o. l.).

Ungvár (Ung vm.). — «Vegyes czéh» **1620** (n. m.). — Különféle kézművesek 1784 (o. l.). — Fazekasok ; — szabók és gombkötők ; — n. vargák ; csizmadiák ; — asztalosok, lakatosok, kádárok, üvegesek, ácsok ; — m. timárok ; — kovácsok, kerékgyártók és nyereggyártók ; — kalaposok, külön-külön 1822-ből. — Timárok 1828. — Lakatosok, puskaművesek, ötvösök, órások 1837. — Kőmívesek, ácsok 1840. — Pékek 1842. (o. l.).

Ürmény (Nyitra vm.). Csizmadiák **1716** (n. m.). Szűcsök **1724** (n. m.).

V

Vácz (Pest vm.). — *Vargák 1607*-ben veszik át a XVI. sz. *esztergomi, komáromi* és *budai* czéhszabályokat. m. e. 1728, 1767 M. T. (e. k.) 1795, **1829** (o. l.). — *Csizmadiák 1664*-ben veszik át a *komáromiakét* és adják az *ó-budaiaknak* (n. m.). **1714** *Pesttől* (n. m.), 1847 (o. l.). — *Kádárok* 1696 *Pesttől* (e. k.). — ***Fazekasok*** **1698**-ban kapják a püspöktől a *győriek* 1633-iki illetőleg a *pozsonyiak* 1596-iki szabályait, 1762-iki névsorral

(e. k.). — *Szabók* **1699** Lipóttól **1761**-iki pótlással és **1781**-ből magyarúl és németűl, másolat (e. k.) *1780* (cz. b. i.), a *szűrszabókkal* együtt **1755** M. T. gr. Esterházy Károly váczi püspök 1761-iki pótlásával (e. k.); szabók külön 1844 (o. l. és cz. b. i.). — *Szíjgyártók* **1714**-ben veszik át a *komáromit* **1692**-ből (e. k.). *Gombkötők* **1718**-ban kapják a *pesti* gombkötő czéhtől (e. k.) — *Kovácsok* és *kerékgyártók* 1725 a *pestiektől*, 1762-ben megerősíti a *váczi* püspök (e. k.) — *Takácsok* 1762 *Budától* m. e. Esterházy K. püspök (e. k.). — *Asztalosok* 1770-ben veszik át Budától az 1778-ikit (e. k.). — *Kéményseprők* 1819. — *Hentesek* 1828. — *Molnárok* 1838 (o. l.).

Vadosfa (Sopron vm.). — Kerékgyártók, kovácsok, asztalosok 1827. — Takácsok 1831 (o. l.).

Vága. Ld. *Szerdahely.*

Vág-szerdahely. Ld. *Szerdahely.*

Vág-újhely. (Nyitra vm.) — Csizmadiák átveszik a *trencséniekét 1642*-ben (a. l.) *1771* (e. k.). — Lakatosok és kovácsok 1666 *Trencséntől*, tótúl (n. m.) — Szűcsök *1689* (n. m.) — Fazekasok 1725 tótúl (n. m.) — Molnár-czéh a tagok névsorával k. n. (n. m.) — Szabók 1758 M. T. (e. k.) — Német vargák 1767 M. T. (e. k.) — Kalaposok 1835. — Szabók 1837. (o. l.)

Vál, *Vaál* (Fehér vm.). — Takácsok 1767 a *vértesaljaiakkal* együtt, M. T. (e. k.) — Csizmadiák 1817 (o. l.).

Valpó és *Miholácz* (Verőcze vm.). — Szabó, szűcs, szűrszabó, kovács, bocskor-készítő, lakatos, kötélverő, fazekas, gombkötő, szíjgyártó, varga, asztalos, kerékgyártó és kádár czéh (mind együtt) *1780* M. T. (e. k.) — Szabó, szűcs, csizmadia stb. czéh 1820. — Kőmíves, ács, pék, festő, kalapos, szappanos, üveges, molnár, esztergályos, halász, timár, viaszöntő, vasabroncs- és lánczkovács, kerékgyártó, kádár, kovács, szabó, szűcs, kötélgyártó, szíjgyártó, varga s takács, mészáros, serfőző, bádogos, szitakötő, fésűs, puskaműves, kéményseprő és kertész együttes czéh 1839. (o. l.)

Város-hídvég (Somogy vm.) — Kádárok **1750** (n. m.).

Vámos-mikola (Hont vm.). — Molnárok 1844 (o. l.).

Várad-olaszi (Bihar vm.) — Kőmíves, ács, kőfaragó és cserepes czéh 1769 M. T. (e. k.). — Magyar és német szabók **1769** M. T. (e. k.). — Üvegesek **1769** (o. l.). — Asztalos, esztergályos, lakatos és puskaműves czéh 1769 M. T. (e. k.) — Csizma-

diák **1772** (e. k.). — Kovácsok 1779 (e. k.). — Lakatosok, üvegesek, puskaművesek 1840. — Német tímárok 1840. (o. l.) — *Várad-Váralyja* és *Várad-Velenczével* együtt: Kötélverők és szitakötők 1820. — Pékek, kalaposok, fazekasok, hentesek, gubások, külön-külön 1820. — Kovácsok, kerékgyártók 1823. — Csizmadiák 1823. — Tímárok 1828. — Vargák 1832. — Német szabók 1835. — Kádárok (a váradiakkal együtt) 1839 (o. l.).

Varasd (Varasd vm.). — Szűcsök **1480** magyar fordításban adják a *sárváriaknak* **1613**-ban (e. k.). — Szűcsök, fekesinálók, dárda- és íjgyártók, csiszárok (politores), paizsgyártók és más kézművesek *1557* I. Ferdinándtól. — Szabók *1609* II. M. (n. m.) és m. szabók 1846 (o. l.). — Vargák *1611* (n. m.) 1822 horvátul, 1837 (o. l.). — Kovácsok 1625 horvátul II. Ferd. — Mészárosok 1625 horvátúl II. Ferdinándtól. — Aranyművesek czéhszabályainak megerősítése *1628*-ban II. Ferdinánd (n. m.) — Pékek *1697* Lipóttól (e. k.). — Csizmadiák *1771* (e. k.). — Gombkötők, gyapjúöv-takácsok (cingulorum laneorum textores) I. Józseftől **1707** (o. l.). — Molnárok *1769* M. T. — Asztalosok és lakatosok *1770* M. T. — Takácsok, festők (tinctores), vászonfestők (telae coloratores), M. T. *1771*. — Szabók, szűrszabók *1771* M. T. (o. l.). — Kőművesek, ácsok, kőfaragók 1822. — Serfőző, lakatos, fazekas, kalapos czéh 1824. — Kalaposok 1837. — Pékek 1830. — Serfőző, fazekas, kovács, lakatos, kalapos, szűcs, kádár, tímár, asztalos, varga, takács, ács, pék, esztergályos, kerékgyártó, szíjgyártó, nyereggyártó és kőműves czéh 1833. — Kalmárok 1836. — Kádárok és fazekasok 1844 (o. l.).

Varasdin (Varasd vm.). — Asztalosok, lakatosok 1828. (o. l.)

Vári, *Mező* (Bereg vm.). — Csizmadiák 1833 (o. l.).

Vármellyék (Vas vm.). — Asztalosok, lakatosok, üvegesek, puskaművesek 1821 (o. l.).

Várna, *Varin* (Trencsén vm.). — Csizmadiák *1632* (a. l.) 1711. Szunyogh Gáspártól, tótúl, a trencséni ltrban (cz. b. i.). — Kovácsok 1656-ben kapják *Nagy-Bicsétől*, ugyancsak a bodnárok, tótúl (n. m.). — Kovácsok és lakatosok 1669-ben adják a *kisucza-újhelyieknek*, tótúl (a trencséni v. ltrban, cz. b. i.). — Mészárosok 1710-ben veszik át a *zsolnaiakét* 1614-ből, a trencséni ltrban (cz. b. i.).

Város-Lőd (Veszprém vm.). — Takácsok 1755. 1767. (n.

m.). — Csizmadiák 1769 (n. m.). — Szabók 1772 M. T. (e. k.).

Varsány (Veszprém vm.). — Takácsok 1825 (o. l.).

Vásárosfalu (Sopron vm.).— Kerékgyártók, kovácsok, asztalosok 1827 (o. l.).

Vaskút (Bács vm.). — Kovácsok, ácsok és mások 1818 (o. l.).

Vasvármegyei molnárok 1576 Miksától (o. l.). a *sopronmegyeiekkel* együtt 1613 Esterházy Miklóstól, m. e. **1671** Lipóttól (e. k.). — Tímárok 1762-ből M. T. (o. l.).

Vasvár (Vas vm.). — Szabók **1719**-ben kapják a *szombathelyiek* **1604**-iki szabályait (e. k.); uradalmi szabók k. n. Esterházy Páltól (n. m.).

Vaszar (Baranya vm.). — Fazekasok 1824 (o. l.).

Vép (Vas vm.). — Csizmadiák **1779** (n. m.).

Verbicza (Verőcze vm.). — Ácsok, kőmívesek, kéményseprők és mások 1819 (o. l.).

Verbó (Nyitra vm.). — Vargák *1598* (n. m.). — Csizmadiák *1598. 1724—25* és 1726 tótul (n. m.). — Posztó-csinálók *1624, 1712* (n. m.). — Molnárok az összes *nyitramegyeiekkel* együtt *1648*, m. e. Lipóttól *1691*-ben (e. k.). — Mészárosok 1724 III. K. tót (n. m.). — Csizmadiák *1724* III. K. (n. m.). — Mesteremberek 1725 tótul (n. m.). — Szitakötők 1822 (o. l.).

Verebély (Bars vm.). — Szűcsök és szabók pecsétje 1730-ból (cz. b. i.). — Lásd *Aranyos-Maróth.*

Verőcze (Verőcze vm.). — Csizmadiák *1781* (e. k.) 1819 (o. l.). — Fazekasok *1781* II. Józseftől (e. k.) 1820 (o. l.). — Kovács, lakatos, asztalos, kerékgyártó és üveges czéh *1781* (e. k.). — Kötélverők *1781* II. József (e. k.) 1820 (o. l.). — Kádár, varga, kalapos, kőmíves, ács, esztergályos és német szabó közös czéh *1782* II. József (e. k.). — Vargák, kupások és mások 1819. — Szőrkapcza-készítők 1820 (o. l.).

Versecz (Temes vm.). — Csizmadiák, bocskorkészítők («peronum confectores» vulgo Opankenmacher) és kordován-készítők 1817. — Patkó- és szegkovácsok és mások 1817. — Kádárok, esztergályosok, órások, kötélgyártók 1817. — M. szabók és paplankészítők (vulgo Deckenmacher); szűrszabók; n. szabók, posztó-nyírők, festők, süveg-gyártók, gombkötők és fésűsök; rézművesek, ötvösök, bádogosok és puskaművesek; pékek, viaszöntők, molnárok, serfőzők és kéményseprők; kőmívesek, cserepezők, ácsok és mások; m.

és n. szűcsök és papsüveg-készítők (mitrarum confectores); timárok, mészárosok, szíj-gyártók, nyereggyártók, vargák; nyírók és tarisznyacsinálók (tonsores et perarum confectores, vulgo Tornistermacher); szappanosok — külön-külön 1817-ből. — Kalmárok 1825 (o. l.).

Vértesalja (Fehér vm.). — Takácsok 1767 a *valiakkal* együtt M. T. (e. k.). 1821 (o. l.). — «Vegyes czéh» **1817** (n. m.). — Kovácsok, lakatosok, kerékgyártók 1817. — Molnárok, pékek 1817 (o. l.).

Veszprim (Veszprém vm.). — Lakatosok **1584**-ben kölcsönzik *Nagyszombat* városától, magyar és latin (e. k.). — Asztalosok **1677** és **1768** (n. m.). — Timárok **1692** (e. k.). — Szabók **1688** és **1766** (n. m.) — Csizmadiák **1699**, **1772** (n. m.) és 1846 (o. l.). — Kordován- és szatytyanbőrkészítők **1700** körül (n. m.). — «Vegyes czéh» **1713** (n. m.). — Csutorás czéh **1734** (n. m.). — Német vargák 1753 (e. k.). — Borbélyok **1760** (n. m.). — Molnárok az egész megyében **1763** (n. m.) és a városiak 1836 és 1845 (o. l.) — Kalaposok **1765** (n. m.) és 1820, német (o. l.). — Takácsok **1765** (n. m.) és 1846 (o. l.). — Szűcsök **1766** (n. m.). — Kovácsok **1766** (n. m.). — Kerékgyártók **1768** (n. m.). — Fazekasok **1770** M. T. (e. k.). — Kéményseprők 1819. — Kőmívesek, ácsok, kőfaragók 1824. — Esztergályosok 1824.

Vésztő (Békés vm.). — Csizmadiák, timárok 1831 (o. l.).

Vinga, *Theresiopolis* (Temes vm.). — Asztalos, paplanos, ács, badogos, kádár, borbély, gombkötő, sarkantyús, esztergalyos, fazekas, festő, fésűs, kordovános, kéményseprő, kerékgyártó, késes, könyvkötő, kovács, kötélgyártó, kőmíves, kalapos, lakatos, timár, szabó, szűcs, viaszöntő, mészáros, molnár, varga, nyerges, órás, pék, pokróczcsináló, puskaműves, szitakötő, rézműves, szappanos, szegkovács, szíjgyártó, szűrszabó, takács, timár, csizmadia és üveges mester-emberek 1835 (o. l.).

Vinkovcze (Szerém vm.). — Kéményseprők 1819 (o. l.).

Viskovcze (Verőcze vm.). — Ácsok, kőmívesek, kéményseprők stb. 1819 (o. l.).

Vittencz (Nyitra vm.). — Szabók *1646*; 1672. kapják *Trencséntől*, tót (n. m.). — Takácsok *1651*-ben veszik át *Nagyszombattól* (*1761*-iki másolat) 1751, tótul (n. m.). — Csizmadiák *1693*, *1709*. — Vargák **1709** *Nagyszombattól* veszik át, tót (n. m.). — Posztó-

csinálók 1717 III. Károlytól, tólúl (n. m.).

VÖNÖCZKE (Vas vm.). — Csizmadiák 1817 (o. l.).

VÖRÖSKŐ (Pozsony vm.). — Posztócsinálók 1730 tólúl (n. m.).

VÖRÖSMART (Baranya vm.). — Asztalos, ács, csizmadia, esztergályos, festő, halász, kádár, kötélgyártó, kerékgyártó, mészáros, molnár, szabó, szűrszabó, szűcs, takács, üveges, bádogos, fésűs, gombkötő, fazekas, kalapos, harisnyakötő, szappanos, pokróczszövő, tímár, dohány-árús «tabacearii», m. és n. varga, bocskorkészítő, pék és mézeskalácsos együttes czéh 1843 (o. l.).

VÖRÖSTÓ, *Barnag*, *Tót-Vázsony* stb. (Veszprém vm.) — Takácsok 1770 (n. m.).

VÖRÖSBERÉNY. Ld. *Szent-Király-Szabadja.*

VUCHIN (Verőcze vm.). — Szőrkapcza-készítők, kádárok, takácsok, szíjgyártók és mások 1819 (o. l.).

VUKOVÁR, *Ó-* és *Új* — (Szerém vm.). — Szíjgyártók és szűcsök *1728*-ban kapják az *eszéki*, *pozsegai*, *pécsi* mesterek szabályait 1717-ből (e. k.). — Kézművesek *1801* (o. l.). — Kéményseprők 1819. — Kalmárok 1820. — Szíjgyártó, szűcs, szűrszabó, m. és n. szabó, cserepező, sárgaréz-míves, kordoványos, szőrkapczacsináló, gombkötő, kötélgyártó, takács, festő, kerékgyártó, kovács, pokróczcsináló, kádár, fésűs, varga, ötvös, nyereggyártó, puskaműves, kalapos, kőmíves, ács, esztergályos, asztalos, lakatos, üveges, szappanos, mészáros, pék, viaszöntő, fazekas, csizmadia, halász együttes czéh 1832 (o. l.).

WAGENDRÜSSEL, Ld. Merény.

Z

ZABRAG (Vas vm.). — Lakatosok **1661** (o. l.).

ZÁGRÁB (Zágráb vm.). — Vargák *1466.* Mátyás királytól és 1582. Rudolftól. — Szűcsök, fék- és szíjgyártók *1466.* Mátyástól. — Szűcsök, nyereg-, fék- és szíjgyártók *1480.* Mátyástól nyernek czéhlevelet (ered. hártya oklevelek a n. m. ltr.). — Csizmadiák *1465. 1523.* 1582. *1626* (n. m.) *1712* (e. k.). — Ötvösök *1519* (n. m.). — Vegyes czéh *1521* (n. m.). — Gombkötők *1646* III. Ferdinándtól (e. k.). — Lakatosok **1689**-ben adják a *szombathelyieknek* az *Alsó-Köröstől* átvett Perényi Imre nádor által ezeknek *1510*-ben adott czéhszabályokat (e. k.). — Szabók 1712 III. Károlytól (e. k.), 1825. 1842. (o. l.). — Asztalos, esztergályos, orgonakészítő és

üveges együttes czéh *1741* (e. k.). — Kádárok *1748*. M. T. (e. k.). — Szűcs, ötvös, szíjgyártó, fekésmaló, landsakészitő kovács, lakatos, puskaműves és nyereggyártó közös czéh a zágrábi püspökség területén *1781* M. T. (e. k.). — Borbélyok, fürdősök és parókacsinálók czéhe *1789* (e. k.). — Molnárok 1818. — Vargák 1818. — Asztalosok, üvegesek és mások 1818. — Kalaposok 1818. — Asztalosok, esztergályosok, üvegesek, lakatosok 1819. — Pékek 1825 (o. l.). — Takácsok 1827 és 1830. — Kőművesek, ácsok, kőfaragók 1827. — Borbélyok és kristélyozók (crispatores) 1829. — Kovácsok, lakatosok, abroncskészitők (circinarii), puskaművesek, kerékgyártók, kádárok, fazekasok 1829. — Mészárosok 1834. — Kalmárok 1835. «*Zágráb* sz. kir. városban és mellette fekvő püspöki és káptalani telkeken lakó timár és kordoványos mestereknek czéh kiváltságai **1846**» (o. l.).

Zádorlak, *Zaderlak* (Temes vm.). — Kovácsok, kerékgyártók, vargák és mások 1819. — Asztalosok 1819. — Molnárok 1843 (o. l.).

Zalaba. Ld. *Szokola*.

Zala-Bér (Zala vm.). — Takácsok 1838 (o. l.).

Zala-Egerszeg (Zala vm.) — Vargák a *körmendiektől* kapják **1641**-ben az ő czéhleveleket (n. m.). — Szűcsök **1756** a veszprémi püspöktől (cz. b. i.). Kalaposok 1830 (o. l.).

Zarándfalva, *Hurndorf* (Mosony vm.). — Csizmadiák 1820 (o. l.). — Vargák, szabók, mészárosok, takácsok, szücsök, kerékgyártók, asztalosok, ácsok, kovácsok, kádárok, pékek, kőmívesek 1838 (o. l.).

Zay-Ugrócz (Trencsén vm.). — Posztócsinálók 1820 (o. l.).

Zebegény (Hont vm.) és más helyeken lakó molnárok 1844 (o. l.).

Zelina-Szentiván (Zágráb vm.). — Szabó, varga, csizmadia, tímár, szőrkapcza-készitő, asztalos, esztergályos, kádár, kovács, lakatos, kerékgyártó, pék, szűcs, takács, mészáros, fazekas együttes czéh 1838 (o. l.).

Zenta (Bács-Bodrog vm.). — Csizmadiák 1815. — Szűcsök 1815. — Kovácsok, ácsok és mások 1815. — Takácsok 1815. — Lakatos, asztalos, üveges, esztergályos czéh 1823 (o. l.).

Zilah (Szilágy vm.). — Szűcsök *1613*. — Vegyes czéh **1807**. (n. m.)

Zircz (Veszprém vm.). — Csizmadiák 1775 (n. m.). — Takácsok 1775. M. T. (e. k.) — «Vegyes czéh» 1776 (n. m.) — Pékek és molnárok 1776 M. T.

(e. k.). — Kőmíves, ács, kőfaragó és cserepes czéh 1781. II. Józseftől (e. k.) — Takács, kőmíves, kőfaragó és cserepező. — Szabó. — Molnár és pék. — Kerékgyártó, kovács és kádár, varga külön-külön czéh 1820-ból (o. l.).

Zólyom (Zólyom vm.). — Mészárosok 1597-iki czéhszabályaikat adják a *rozgonyiaknak* (n. m.). — Szűcsök 1677. a *körmöcziektől* kapják, a kik már 200 év óta éltek azokkal, tót (n. m.). — Késesek *1750* (n. m.). — Zólyom várában és a szomszédos helységekben lakó molnárok és ácsok 1819 (o. l.). — Ács, kádár, molnár czéh *k. n.* (e. k.). — Csizmadia, szűcs és fazekas czéh *k. n.* (e. k.). — Kalaposok *k. n.* (e. k.). — Kovácsok *k. n.* (e. k.). — Mészárosok *k. n.* (e. k.). — Szabók *k. n.* (e. k.). — Vargák *k. n.* (e. k.).

Zombor (Bács-Bodrog vm.). — Kerékgyártó, kovács, lakatos és ács czéh 1765-ből 1777—1780-iki megerősítéssel (n. m.). — Bodnárok 1774 (o. l.). — Takácsok 1815. — Kalaposok 1816. — Mészárosok, szappanosok 1816. — Szabók, szűrszabók, g. n. e. derekas- vagy mellénykészítők (exomifices) 1817. — Kéményseprők 1819. — Szíjgyártók és sarkantyúcsinálók 1820 (o. l.). — Asztalosok, lakatosok, kovácsok, kerékgyártók és mások 1820 (o. l.) és 1765 (n. m.). — R. kath. szűcsök 1820. — R. kath. csizmadiák 1820, 1821. — G. n. e. csizmadiák 1821. — Kőmívesek, ácsok, kádárok 1821. — Szűcsök 1822. — N. szabók 1824. — G. n. e. bocskorkészítők 1825. — Kötélgyártók 1827. — Kalmárok 1828. — R. kath. m. szabók és szűrszabók 1834. — M. szabók 1840. Harisnyakészítők 1841 (o. l.).

Zsámbék (Pest vm.). — Vargák **1725** (a. l.). — Csizmadiák k. n. (e. k.). Kovácsok és kerékgyártók 1839 (o. l.).

Zsarnócza (Bars vm.). — Szűcsök 1695 (e. k.).

Zsember *Alsó-* és *Felső* (Hont vm.). — Mészárosok 1828 (o. l.).

Zsigmondháza (Temes vm.). — Molnárok az *új-aradiakkal* együtt 1843 (n. m. és o. l.).

Zsófiafalva (Bereg vm.). — Kőmíves, ács, molnár, pék együttes czéh 1818 (o. l.).

Zsolna (Trencsén vm.). — *Kovácsok* 1559, m. e. 1573 és 1670 a v. t. tótúl, a zsolnai és trencséni ltrban; a jegyzőkönyvek megvannak 1580-tól (cz. b. í.) — *Szabók* 1563. az 1848-iki tűzvészkor elégett; a legények szabályai 1603-ból, tótúl (cz. b. í.) — *Posztósok* 1569. régebbire hivatkozva;

1638-ban adják a puchoiaknak, tótul. — *Timárok* 1580 a v. t. tótul. — *Fazekasok* 1589-ben a v. t., mikor elváltak a kovácsoktól, tótul (cz. b. i.). 1592-ből tótul, feljegyzésekkel 1736-ig könyvalakban (n. m.). — 1678-ból adják a *kisucza-ujhelyieknek*, tótul. — *Mészárosok*. 1644-ben adják a *varinaiaknak*. 1663-ban a *bányavárosokét* veszik át. m. e. Esterházy Pál 1628-ban. — *Csizmadiák* 1646. veszik át Privigye városától (cz. b. i. a trencséni ltrból). 1656 a zsolnaiban (cz. b. i.) a XVII. sz. végéről é. n. tótul (n. m.). — *Szűcsök* 1658-ban veszik át a *trencsénieket*, midőn a szabóktól elválnak. — *Lakatosok* 1654. a v. t., m. e. 1670-ben tótul. — *Asztalosok és hordócsinálók* 1670-ben tótul. — Asztalosok 1690-ben *Teschenből* kölcsönzik szabályaikat, lengyel nyelven (1848-ban megégett). — *Takácsok 1685* a. v. t. — *Gombkötők* 1689-ben veszik át a *trencséniek* 1635-iki czéhszabályait, tótul. — *Kőmivesek* k. n. tótul. — A külön megjelöltek kivételével mindannyi a zsolnai és a trencséni levéltárakban (cz. b. i.).

Zsombolya, *Haczfeld* (Torontál vm.). — Kőmivesek, ácsok, asztalosok, lakatosok, üvegesek, puskaművesek 1823. — Vargák, kalaposok, timárok, festők, viaszöntők és mészárosok 1823. — Kovácsok, kerékgyártók, lakatosok, szíjgyártók 1823. — Szabók, csizmadiák, szűcsök, keztyűsök, fésűsök 1823. — Kalmárok 1841 (o. l.).

ERDÉLYI CZÉHEK.

Az alább elősorolt kiváltság- és czéhlevelek legnagyobb része az orsz. levéltár erdélyi főkormányszéki osztályában található (hat vaskos kötegben) — és pedig túlnyomó részt a Mária Terézia alatt történt czéhszabály revisiók alkalmával vett hiteles másolatokban (1761—69. 1779 és 1787—88). — Külön csak azoknak lelhelyét tüntetjük fel (zárjelben, a jelzett rövidítéssel), melyeket vagy a czéhbizottság irataiból, vagy más fővárosi levél — vagy könyvtárból közlünk.

A

Abrudbánya (Alsó-Fehér vm.). — *Szabók* 1800 I. Fer. m. és n. (cz. b. i.). — *Szíjgyártók* 1801 m. és n. nyelven (cz. b. i.). — *Szűcsök k. n.* (o. l.) 1806 I. Fer. (a forradalom alatt elpusztult) 1852-iki másolatban van meg (cz. b. i.). — *Asztalos, üve-*

ges, lakatos és puskaműves czéh **1821**. a főkormányszéktől (o. l.) és u. az más sorrendben (lak. a. üv. és pm.) **1851** (cz. b. í.). — *Csizmadiák* cz. sz. 1848/49-ben elveszett, 1850-iki más. van meg.

Alvincz (Alsó-Fehér vm.). — A *csizmadiák* Apafi M.-tól nyert cz. szt. **1741**-ben m. e. M. T. **1826**-ból maradt fenn (cz. b. í.).

B

Bagos (Szilágy vm.). Ld. *Zilah.*

Barczasági kerékgyártók 1617 és 1654 (1788-iki hit. másolat).

Berethalom, *Birthälm* (Nagy-Küküllő vm.). — *Kerékgyártók* 1539. sz. e. — *Fazekasok* 1539. — *Takácsok* 1541-ben kapták a szász egyetemtől, m. e. 1615 Bn.-G. 1589 és 1615. új szabályok sz. e. — *Ácsok* 1559. — *Szűcsök* 1561. — *Vargák 1570* J. Zs., 1589. m. e. B. Zs. — *Asztalosok* kiváltsága 1574. B. I. (német más.). — *Szűcsök 1589* B. Zs. *1615* Bn. G. — *Szabók, ácsok, kádárok, fazekasok, kerékgyártók, takácsok és vargák* priv. 1589. B. Zs. Ld. *Meggyes.*

Beszterczе, *Bistritz, Nösen* (Beszterczе-Naszód vm.). — *Kerékgyártók 1490*; 1575 m. e. 1788. — *Szabók* 1489. védőlevele Mátyás királytól a moldovai ruhakereskedők ellen (n. más.); *1578* B. Kr. *1614* Bn. G. — *Timárok 1513, 1515, 1520* II. L., *1533, 1548, 1577, 1579* B. Kr., 1636 jav. czéhsz.; m. e. *1691*, 1692, 1714; (1769 h. más.). — *Timárok és vargák* kötött *1513*-ban Nagyszebenben kelt ítéletlevél és *1520*. II. L. ítélete, II. Ulászló kiváltságára hivatkozással. — *Vargák 1515*. priv. II. Ulászlótól, m. e. *1520* II. L. — *Szűcsök 1513*. II. U. m. e. *1519*. II. L. *1558* Iz. és J. Zs., 1640 sz. e. — *Kovácsok* II. L.-tól nyert priv. m. e. 1574. 1588. 1599. 1617. sz. e. 1638 R. Gy. 1689. A. M. m. e. 1698. I. L. — *Nyereggyártók, csiszárok és kerékgyártók* (Bogner) 1545 v. t. — *Lakatosok* 1547 v. t. — *Asztalos* czéh (organista, csiszárok és festő mesterekkel) 1549 sz. e. m. e. a v. t.; új szabályok 1597. 1610. 1616. pótlással és 1631. sz. e. — *Takácsok* 1552. a v. t., 1589 pótlással sz. e. és 1615. sz. e. — *Kötélgyártók* 1552 és 1569-iki m. e. 1581 sz. e. és 1586. — *Kesztyűsök* 1577. sz. e. — *Molnárok* 1577. 1595. 1615. 1619 (1769. h. más.). — *Borbély legények* társaságot alkotnak 1580-ban, 20 pontból álló szabályzatuk van. — *Rézművesek 1585* B. Zs. m. e. *1622*. Bn. G. — *Fazekasok* 1589 sz. e. — *Kádá-*

rókat illetőleg 1596. B. Zs. priv., melyben a beszterczei papoknak donga- és hordó készíttetési régi jogát megerősíti és a beszt. bárákat és pintereket eltiltja attól, hogy őket a mesterség űzésében háborgassák (e z. h. t. kiadta *Teutsch* Urk. b. der ev. Landeskirche A. B. in Siebbg. N. Szeben 1862 I. 247. l.) — *Késesek* 1665 és külön 1747 sz. e. 1764. pótlással sz. e. — *Ácsok* 1775. — Ld. *Kolozsvár*, *Nagy-Szeben* és *Szász-egyetem*.

Brassó. — *Timárok* 1478-ban alakítanak czéhet; 1673. A. M.; az 1689. tűz által elpusztult czéhszabályokat 1697-ben ujítják meg (1769. h. más.). — «*Weissgerber*» 1657 és 1690. — *Szűcsök* 1513. II. U. és *1519* II. L. priv. m. e. *1736* III. K. — *1586*. priv. B. I. — 1644. — *Vargák* kiváltságai, melyet II. U. nyertek m. e. *1520* II. L., *1578*. B. Zs. s az 1689-iki tűz után megújítva 1692. I. L. (egyben). — *1629* I. és II. — 1656. m. e. 1725. v. t. — *1665*. A. M. — 1692. — 1701. — 1707. — 1754. M. T. — *Kádárok 1523* II. L. priv. 1621. 1641. 1648—58—64—1695 (egyben); 1695 (1769. h. más.). — *Kovácsok 1526* II. L., *1635* R. Gy. m. e. *1698*. L.; 1628; 1725; és több, melyek a «*szász egyetem*» rovatában olvashatók. — *Asztalosok* 1532. 1621. 1641. 1655. 1716. és 1766-iki czéhszabályai (egyben); 1655—77. 1716—60—66. — *Fazekasok* 1564. 1589. 1619. 1753. 1761. — *Kerékgyártók* **1579** sz. e. magyar. m. e. 1620 sz. e. és 1641. R. Gy. által; 1579 a sz. e. német; 1617. v. t.; 1621. v. t.; 1654; 1679. sz. e. — *Ónművesek* (kannagyártók — Ziengisser) 1580. m. e. 1662. B. Zs. — *Szíjgyártók* kiváltságai: 1590. **1610** B. G. 1624. 1629. *1654* R. Gy. *1715*. 1753. (mind egyben). — külön: 1590; *1624*; 1641. — (*Nyereggyártók* folyam. a k. sz.-hez 1653). — *Kötélgyártók* kiváltságai és szabályai: 1595. 1642. 1653. m. e. 1739 (1769. h. más.); *1662*. A. M. — *Szabók 1615* Bn. G., 1641 R. Gy. megerősítve 1736 III. K. által; az 1689. ápr. 21-iki tűzvész után kelt német szabályai 1751. más. — *Takácsok* 1615. 1713. *1764* (egyben); 1616. m. e. 1765. M. T.; az 1689-iki tűzvész által elpusztult megújítva 1693 a v. t. által; *1767* M. T. rendelete. — *Aranyművesek* (ötvösök) német czéhszabályai 1615. a sz. e. átírva és m. e.; legények rendtartása 1624-ből; Bethlen Gábor kiváltságlevele, hogy a hamis aranyból és ezüstből dolgozó mesterek műveit elkobozhatják (magyar); *1632*. R. Gy. kiváltságlevele; 1656. német czéh-

levél a sz. e.-től. — *Üstmüvesek* «Kessler Zunft» 1615 sz. e. m. e. **1640** R. Gy. német és külön magyar példány. — *Esztergályosok* kiváltságlevele **1629** Bn. G., 1729 v. t. — 1710; 1721. a régiek megerősítése. — *Csontesztergályosok* (Bein-Drächsler) 1710 a v. t. — *Kőmivesek* **1636.** R. Gy. kiváltságlevele ; 1713 czéhszabályok a v. t. — *Posztósok* **1647** R. Gy. kiváltsága,**1651.** czéhszabályok m. e. **1702** (magyar) 1698 (német). — (A gombkötők, takácsok, vargák, posztósok, szabók, harisnyakötők, szűcsök panaszos felíratai és folyamodványai külön-külön a főkormányszékhez 1653-ból). *Kesztyűsök* 1657 és 1693 sz. e. — *Harisnya- és sál-* (Schallwaaren) *kötők* 1659. v. t. m. e. 1664 A. M. — *Késesek* 1665. 1667. 1747. 1764-iki szabályai és határozatai a sz. e.-től (egyben). — *Fésüsők* az 1689-iki tűzvészkor elégett czéhszab. megúj. 1697. 1761-iki pótlással és h. más. — *Gombkötők* az 1689. tűzvésznél elégett helyébe 1716. — *Zsemlyések* (Weissbäcker) az 1689-iki tűzvészben elégettet megújítják 1721-ben. — *Lakatosok* 1690. v. t. — *Paszomántosok* 1694. 1697. és 1712. pótlással. — *Tölcséresek vagy bádogosok* (Trichtermacher oder Klampner) 1698. — *Mészárosok* 1699. *Pékek* 1714, 1735, m. e. 1750 a v. t. által. — *Könyvkötők* 1734. — *Parket-gyártók* (Perpeth oder Rasch-macher) czéhe 1764. — *Festők* 1753 a v. t. — *Ácsok* 1768. — Ld. *Nagy-Szeben* és *Szász-egyetem.*

D

DICSŐ-SZENT-MÁRTON. (Kis-Küküllő vm.) — *Vargák* kiváltságlevele más városbeliekkel együtt *1573*-ból és *1586*-ból B. I.-tól — és **1667**-ből. — Ld. *Gyulafejérvár* és *Meggyes.*

E

ECZEL, *Hetzeldorf.* (Nagy-Küküllő vm.) — Szabók, vargák, kádárok, fazekasok, kerékgyártók, mészárosok, takácsok, kovácsok, ácsok szabadalom levele *1561.* J. Zs.

F

FEKETEHALOM, *Zeiden.* (Brassó vm.) — *Takácsok* kiváltságlevele **1617** Bn. G. 1764 sz. e. — *Kerékgyártók* 1654 Brassó városától.

FOGARAS. — Vargák *1598.*

Mária Krisztinától, m. e. *1730.* III. K. — *Vargák és csizmadiák* *1605. 1607.* R. Zs. m. e. Bn. G. által. — *Csizmadiák* 1622. magyar czéhszabályait m. e. Bn. G.; külön m. e. *1748.* M. T. — *Fazekasok* *1614* Bn. G. — *Asztalosok és épitészek* 1620 m. e. 1621. Bn. G. — *Szabók* 1634. R. Gy. — *Tímárok* 1643 R. Gy. m. e. *1730* III. K. — *Lakatosok és szijgyártók* 1674 A. M. — *Nyeregyártók, szijgyártók és tímárok* 1674 A. M. — *Kalaposok* 1683 a szász egyetemtől. — *Szűcsok* 1703 I. Lipóttól.

G

Gyulafejérvár. (Alsó-Fehér vm.) — *Szabók* 1568 a káptalantól, 1613-ban m. e. II. M. által. 1667-ben adják a *dicsőszentmártoniaknak* (e. k.) — 1596-ból névsorral (1718-iki más.); 1614 Bn. G.; 1641. R. Gy. (o. l.) — *Szabók és takácsok* czéhe 1594. B. Zs. 1641. R. Gy. és 1820. (ez. b. i.) — *Csizmadiák* 1602. B. Zs. m. e. 1624. Bn. G., 1634., 1654. R. Gy. (o. l. és ez. b. i.) 1715-ben adják a *szilágysomlyóiaknak*. — *Aranyművesek* átveszik a *nagyenyediek* B. Zs.-tól nyert cz. szt. m. e. *1607.* B. Zs. — *Csiszárok és lakatosok* 1607 A. Zs. — *Szűcsök* 1607 R. Zs. 1639 R. Gy. (ez. b. i.) 1639 R. Gy. (o. l.). — *Lakatosok, asztalosok, puskaművesek, sarkantyúsok* és a később csatlakozott *üvegesek* egyesült czéhe 1607 R. Zs. ered., más. és n. ford. s 1806. a k. sz. kiadásában (ez. b. i.) — *Borbélyok* 1611. B. G. *1615.* Bn. G. I. priv. és m. czéhszabályai (1769. h. más.). — *Mészárosok* 1628 Bn. G. 1651 R. Gy. 1673 76–78. A. M. (ez. b. i. és o. l. 1769-iki h. más.) — *Timárok* Bn. G. és Bn. István által adományozott cz. szt. m. e. 1642. R. G. (ez. b. i.) — *Szijgyártók* 1674 A. M. — *Gombkötők* 1675 m. e. A. M. — *Fazekasok* 1684 m. e. A. M. (o. l. és ez. b. i.) — *Pékek és molnárok* 1724-ben veszik át Buda városától (ez. b. i. és o. l.).

— *N. vargák* 1752. M. T. (1779. más. o. l.) és 1762. 1823. I. Fer. (ez. b. i.). — *Kovács, kerekes és nyerges* egyesült czéh 1826. I. Fer. nevében a k. sz. (ez. b. i.).

K

Keresztényfalva. *Neustadt* (Brassó vm.) — szász falubeli kovácsoknak 1585-ban Báthory Zsigmond ad privilegiumot készítményeik bárhol szabadon való árulására (n. m.).

KÉZDI-VÁSÁRHELY. (Háromszék vm.) — *Mészárosokra* vonatkozó fő k. sz. rendelet **1810.**

KIS-SELYK, *Klein-Schelken.* (Nagy-Küküllő vm.)—*Takácsok 1566*-ban, J. Zs. kiváltságlevele. — *Szücsök* 1579. m. e. 1615 sz. e. — *Vargák* B. Kr. nyert kiváltságai m. e. *1589.* B. Zs. — *Kádárok 1624.* Bn. G. — Ld. *Meggyes.*

KOLOZSVÁR. (Kolozs vm.) — *Tímárok* priv. *1464.* M. *1539.* Sz. J. *1558.* Iz. *1604* Bastától (egyben, 1787 h. más.); Tímárok dolgában hozott ítélet *1512—13.* Czéhszabályaik **1569, 1597,1760**-iki pótlásokkal; **1680.** A. M. és **1745.** — Báthory Kr. ítéletlevele a *kolozsvári, brassai* és *beszterczei* tímárokat illetőleg *1579.* — *Kovácsok 1467.* v. t., kiadja a kolosmonostori convent *1468*-ban; *1477*-ben a v. t. nyert cz. szt. m. e. *1548.* Iz. *1568.* J. Zsigm. «A kovács czéhnek németről magyarra fordított articulussi» **1640.** (Az egész egyben 1769-iki h. más.). — *Szabók 1745.* a. v. t. *1561.* J. Zs. **1769.** (1788-iki más.) 1776. — *Kádárok 1507.* a v. t. m. e. *1609.* B. G.; *1561.* v. t. m. e. 1609. B. G. — *Fazekasok 1512. 1517* v. t. *1523.* **1617.,1727., 1748.** (1769.más.) — *Szíjgyártók 1515.* v. t. m. e. *1582.* és *1642.* R. Gy.; **1737.** a. v. t. m. e. a. szíjgyártók magyar szabályait. Függelékben 1743-ból a szíjgyártók és timárok között kelt, «a bőrök megvásárlására való compositió.» — *Esztergályosok 1532.* v. t. — *Kerékgyártók* **1539** v. t. — *1839.* — *Mészárosok 1559.* v. t. *1561.* v. t. m. e. *1569.* J. Zs. *1576* B. Kr., átírja és m. e. *1699* L., *1771.* pótlással. — *1755* M. T. — «*Hentellér mészárosok*» a kik czéhen kivűl állottak **1726**-ban alakítanak társúlatot s nyernek a v. t. szabályokat (1750. más. és m. e.) — *Aranyművesek 1561.* m. e. **1609.** B. G. **1758.** pótlással *(1769* és *1788*-iki h. más.) — *Borbélyok és sebészek 1586.* a v. t., m. e, *1590.* B. Zs. — *Takácsok 1619.* v. t.; új czéhszabály-tervezet az összes erdélyi takácsokkal együtt *1726—27.* — *Lakatosok* **1620** v. t. — *Kötélgyártók* **1625** v. t., m. e. Bn. G. — *Szappanosok* **1637** a v.t. **1641.** R. Gy. — *Csizmadiák* **1560.** R. Gy. m. e. **1692.** Bánffy György kormányzó és *1699.* L. — *Asztalosok* az 1655-iki tűzvészkor elégett helyébe *1656.* R. Gy. m. e. *1703.* L.; ugyanezek kiadva *1714.* a kolosmonostori convent által — *Szűcsök* **1698** L. **1753.** M. T. pótlásával — *Posztósok* **1701.** — «*Fésűsök*» **1711** v. t. — *Halászok* **1721.** v. t. — *Gombkötők* az 1725-iki tűzvész által elpusztúlt helyébe

1758 M. T. — *Vargák* 1752 (1781. más.) — *Rézművesek* **1763** v. t. — *Nyeregygyártók* **1776**-ban erősíttetik meg ez. szt. — *Zsemlyesütők* **1777**. — *Kalaposok* **1778** v. t. — *Kéményseprők* **1819** (o. l. k. o.). — (Ld. *Jakab* Elek: Kolosvár története. *Deák* Farkas: a kolosvári ötvös legények strike-ja 1573 és 1576-ban. Akad. Ért. XIII. k. — *Deák* Farkas: Rajzok a kolosvári ötvös czéh életéből 1550—1650. Századok 1886. évf. 563. l. — Ld. *Maros-Vásárhely* 2. jegyzet. *Nagy-Szeben* és *Szász-egyetem*.)

Kőhalom. (*Reps*. Nagy-Küküllő vm.) — *Kádárok* 1491. II. U., n. ford., 1752. — *Fazekasok* 1569 sz. e. 1580. pótlással. — *Mészárosok* *1570*. J. Zs. 1757. — *Kerékgyártók* 1580. 1589. 1679. sz. e. — *Molnárok* 1582. — *Szabók* 1615. Bn. G. m. e. 1641. R. Gy., (1787. más.). — *Vargák* 1622 m. e. — *Szűcsök* 1649. R. Gy., n. ford. — *Szíjgyártók* 1776.

Kraszna. Ld. *Zilah*.

Küküllővár. (Kis-Küküllő vm.) Ld. *Megyes*.

M.

Maros-újvár. Ld. *Megyes*.

Maros-vásárhely. (Maros-Torda vm.) — *Mészárosok* *1493*-ban nyerik Losonczi Bánffy László erdélyi vajdától kiváltságlevelüket. Görgényből keltezve. m. e. *1538*. Sz. J. (ered. perg. cz. b. i. és o. l.); ugyanezek m. e. *1717*. Kornis Zs. gub. és *1781*. III. K. által; régebbi magyar czéhszabályok m. e. **1720**. **1858** és **1769**-iki más. — (Jegyzőkönyvük 1680 óta van meg, a cz. b. i. szerint.) — *Szűcsök* **1520**-ban veszik át Szebentől. **1608**. m. e. B. G., átírja **1764**. M. T. — Jegyzőkönyvük 1629-n kezdődik (cz. b. i.). — **1608** v. t., **1608**. B. G., a báránybőrökről való rendelet **1611**. **1747**-ben a szűcsök érdekében s az örmények ellen szóló rendelet. Mindezeket átírja és m. e. **1747**. M. T. (1788-iki más. o. l.). A szűcsökre vonatkozó fők. sz. rendelet *1772* (o. l.). — *Szíjgyártók* kiv. *1537*. Sz. J., cz. sz. **1657**. v. t. (cz. b. i.) — **1615**. Bn. G. — A szíjgyártók v. t. nyert cz. szt. m. e. **1676**. A. M. (1788. más.). — *Kötélverők* *1579*. B. Zs. m. e. a használt cz. szt.; 1684-ben összeállítva a czéhszabály a «régi íratokból» (cz. b. i.). — *1589*. B. Kr. kiadva *1781*; **1769**.kiadás; **1788**. más. (o. l.). *Lakatgyártó* czéh **1581**. B. Zs. **1653**. R. Gy. Jegyzőkönyvük **1649**—**1672** (cz. b. i.) — **1653**. R. Gy. (o. l.). — *Sza-*

bók kiváltságlevele **1586.** B. Zs. m. e. régi czéhlevelöket, **1620—28.** pótlásokkal és feljegyzésekkel **1692**-ig.—**1632**-ből «a tárgylövésről» (t. i. czéllövésről) szóló articulusok» 17., (o.l.). — *Tímárok* és *vargák* régi czéhszabályait m. e. B.Kr., azután **1584**-ben B. Zs. és **1716** III. K. **1744**-iki átíratban és újabb pótlásokkal **1788**-ig ; — külön **1700**-ból is. — «A becsületes tímár és varga privilegizált czéhnek privilegiuma, patentalissai és constitutiójának copiája» összeírattak **1788**-ban (o. l.) — *Vargák* (magyar tímárok) **1584**-ben az udvarhelyi vargákét veszik át B. Zs. átírásában, m. e. **1607.** R. Zs. és *1716* III. K. Pecsétjük 1623-ból (cz. b. í.) — *Kerékgyártók* **1601.1651** s **1667**-ből **1768**-ig feljegyzésekkel; külön **1640. 1779.** és **1788.**más. (o. l.). — **1609** B.G. Jegyzőkönyvük **1620—1784**-ig (cz. b. í.). — *Kádárok* 1607-ben egy czéhet alkotnak a *kerekesekkel* és *asztalosokkal* ;[1] 1633-ban elegen lévén magokban is, megengedtetett nekik, hogy «egy kiváltképen való czéhet tarthassanak». Megvannak ez időből «a kádár czéhmesterek regulái» és a «közkádárok regulái» (1769. kiadvány). — *Csiszár, lakatos, szíjgyártó, nyereg-* és *paizsgyártó* czéh m. szabályait m. e. **1615.** Bn. G. **1762** M. T. (1788. h. más. o. l.). — Csiszárok és paizsgyártók **1615** Bn. G. (a szíjgyártók leveles ládájában M.-Vhelytt. — cz. b. í.) — *Nyereggyártók* **1615** Bn. G. (1762. más. o. l.). — *Nyereg-* és *szíjgyártók* **1652** v. t. **1653.** m. e. R. Gy. — **1657** v. t. **1668** m. e. A. M. —

[1] «A. D. 1601. midőn országunknak hada Goroszlánál B. Zs.-fej. idejében Básta Györgytől és Mihály vajdától megveretett volna és országúl nagy veszedelemre jutottunk volna és mi is M.-Vásárhely városúl felprédáltattunk volna (kit isten büntetésűl bocsátott vala ránk !) és a megmaradott városi nép ide s tova városokra, falukra, tanyákra, kik pedig erdőkre és idegen népek közé hányattatunk volna és mindenektől unásba, gyűlölségbe jutottunk volna, — kit látván városunk eleji és tanácsi és azt is meggondolván, hogy akármi kicsiny erősség is veszedelem üdőben mily igen jó volna : egy akaratból azért istennek segítségéből *kezdék építeni* város közönséges kőtségével *az templom környűl való törpe kerítést és falat in a. 1602 és az hazatelepedett népet, czéhokat bástyákra, vártákra czirkálásnak okájért elosztván,* közönséges akaratból *kerekeseket és kádárokat és asztalosokat parancsolták volt, hogy egy czéhbe álljanak.*» (A czéhszabály bevezetéséből, o. l.)

Fazekasok 1616-ban veszik át az *udvarhelyiek* m. szabályait, melyeket ők a v. t. m. e. Bn. G. kaptak. m. e. és pótolva 1642 és 1765. M. T. — *Borbélyok* B. Zs. idejéből származó, de elveszett szabályaikat 1628-ban adja ki ujra a v. t. és m. e. Bn. G. — *Késesek* 1629. Bn. G. 1651. m. e. R. Gy. (1788. más.). — *Csizmadiák* 1629 Bn. G. 1651 m. e. R. Gy. (cz. b. i.) — Czéhszabály 1651-ből, «mely condaltatott a m.-vasárhelyi becsületes csizmadia czéh directiojára» (o. l.). — *Aranymüvesek* 1632. v. t., 1632-ben m. e. R. Gy. (1788. más.). — *Kovácsok* 1641-ben újítatják meg a v. t. által «az ország pusztulása idején (1601-ben) elveszett» czéhszabályukat 1642-ben m. e. R. Gy., 1758. uj szabályokkal pótolják. A cz. sz. után következnek «a czéhmester reguláji.» «köz kovácsmesterek regulája.» «dékányok regulája,» végül «törvények,» a v. t. m. e. 1758-ban (1788. h. más.). — 1642 R. Gy. (cz. b. i.). — *Gombkötök* «1670., m. e. 1676. A. M. cz. b. i.). — «*Vaginarii vulgo hüvelygyártók*» 1730. v. t. (1788. más.). — *Szappanosok* 1749. — «*Szántó czéh*» 1751. szabályait kiadta gr. *Mikó* Imre Erd. tört. adatok 114. l. (A czéhek érdekes panaszos levele és felterjesztése olvasható az o. l. iratai közt 1779-ből a várostanács ellen a főkormányszékhez, aláirva és megpecsételve 11 czéh elöljárói és pecsétje által.) — «*Boldogasszony*» czéh (betegsegélyző és temetkezési egyesület) 1782-ben kap a v. t. 27. czikkben szabályokat (1788. h. más.). — *Fësüsök* és *esztergályosok* 1783. erősíttetik meg a v. t. által régi szabályaikat, melyeket előmutattak. — *Asztalosok* régi cz. sz. 1788. hit. más. és 1819. más. (eredetileg, mint fennebb látható, 1602—1633. együtt voltak a kádárokkal és kerekesekkel.) *Kéményseprők* 1819 (o. l.k. o.). — *Kömivesek* 1824. (o. l.).[1]

MEGGYES. — *Timárok* és *var-*

[1] *NB.* A *kordoványos* (oláh timár) czéh 1800-ig együtt volt a csizmadiákkal; ekkor vált meg s nyerte a k. sz. által 1805-ben kibocsátott 53 pontú rendszabályokat. Van a czéhnek egy régi «*legények szabályait*» tartalmazó könyve, a melyből kitünik az is, hogy Bethlen Gábortól privilegiuma volt.* — A *kalapos czéh* a kolozsvári süveggyártó czéhvel volt társaságban s annak törvényeivel élt emberemlékezet óta. Oda fizette czéhbe-álláskor pénzét, de mesterasztallal csakis helybeli társainak tartozott.* — *Kömivesek* 1832-ben hozatnak Nagyszebenből szabályokat, átírják saját szükségeik szerint s kiadatják a k. sz. által. Innen kezdve

gák kiváltságlevele *1471*-ből M. — *Tímárok* külön *1520.* II. L. *1579.* B. Kr., *1584.* sz. e. Nagy-Szebenből. — *Vargák* cz. sz. 1575. 1690. és 1692. külön-külön sz. e. A *Meggyes, Berethalom, Rihonfalva* (Riomfalva), *Musna,* és *Kis-Selyk* városokban levő *vargák* szabadalomlevelét, melyet a sz. e.-től 1589-ben n. kaptak. *1591*-ben m. e. B. Zs. — A *Meggyes, Küküllővár, Dicső-Szent-Márton, Szent-Miklós* városokban és *(Maros)-Ujvár* birtokán levő *vargák* kiváltságlevele Báthory Istvántól *1573*-ból és *1586*-ból Krakkóból. Mindezeket m. e. *1619.* Bn. G. — *Kádárok* kiváltsága Megyesen és a hozzá tartozó két székben *1525.* II. L. *1570.* J. Zs. *1575.* B. I. *1577.* B. Kr. *1583* B. I. (1778. h. más.). — *Molnárok* (Megyesen és *Nagy-Selyken)* I. *1537* v. t. (latinúl és németül), II. 1587. III. 1594. 1736-iki m. e. záradékkal kinyomtatva 1767-ben. — *Takácsok* 1536. sz. e. átírva és m. e. 1589. sz. e. és 1616. (1769. más.). — *Lakatosok* 1551. sz. e. — *Szűcsök 1581* B. Zs. *1628.* m. e. Bn. G. (1769. más.). — *Szabók* 1587 sz. e., 1593 Kolozsvártól veszik át, 1731. sz. e. (1787. más.). — *Esztergályosok* 1590. — *Kézművesek 1595.* B. Zs. nyert kiváltságlevele. — *Asztalosok* 1601. — *Posztósok 1631.* R. Gy. — *Kalaposok* 1683 sz. e. — L. *Szász-egyetem.*

Musna. Ld. *Meggyes.*

a város senátorai, notabilitásai közűl sokan beállottak a czéh tb. tagjaiúl: fizettek féltaksát, adtak szerszámokat s ezért halálukkor a czéh tartott díszőrséget ravataluk körűl s a czéh ásta meg sírjukat és temette el őket.* — A *pléhes és üveges* czéhek egyesűlve voltak a lakatgyártókkal.* (Ld. fennebb.) — Az *aranyműves,* úgyszintén a *földmívelő* czéhek írásai az 1876. évi tűzvészkor pusztultak el.* (Lásd fennebb).

A *-gal jelölt utóbbi feljegyzések ifj. *Peletei* Istvántól származnak a cz. b. í. között, a ki a cz. b.-nak a többi adatokat is szolgáltatta, mindössze 22 czéhet számítván M.-Vhely területén (a mi összeállításunk szerint 30-nál is több volt.) Ő, mint megjegyzi, az *asztalos* és *fazekas* czéhek írásaihoz a czéhmesterek féltékenykedése miatt nem tudott hozzá jutni. — Ld. ugyanesak *Petelei* István rövid értekezését «A m.-vásárhelyi czéhek házi szokásairól.» Századok 1878. 94. l.

N

Nagy-disznód. Ld. *Nagy-Szeben.*

Nagy-enyed. (Alsó-Fehér vm.) — *Szabók 1521. 1555. 1585* B. Zs. *1765.* M. T. (1787. más.) — *Vargák 1524* J. Zs. m. e. *1589.* B. Zs. (1769. más.) *1553.* a fejérvári káptalan kiadványa; *1683.* A. M. — *Timárok 1565.* J. Zs., *1575* B. I. *1632.* R. Gy. *1683.* A. M. (1767-iki h. más.). külön **1643** R. Gy. — *Kerékgyártók* kiv. *1583.* B. I. átírva és m. e. *1637.* — ***Csizmadiák*** kiv. I. *1595.* B. Zs. *1632.* R. Gy., czéhlevelök *1703.* L. a mesterek esküjével. *Aranyművesek* B. Zs.-tól kapták czéhlevelüket, ugyanazt adja 1607-ben R. Zs. a *gyula-fejérváriaknak.* — *Borbélyok* 1602-ben szerezték a czéhet, melyet **1605.** Bocskay I. és R. Zs. m. e.; a czéhszabályok megvannak **1613**-ból is, «a legények articulusai»-val együtt; ismét «renováltatott» **1725.** (1787. h. más.). — *Szűcsök* **1609.** B. G. **1624** m. e. Bn. G., **1638.** R. Gy. (egyben); **1640** sz. e.-féle; *1765* M. T. — *Fazekasok* **1648.** R. Gy., **1684.** A. M. — *Gombkötők* **1744.** m. e. M. T.

Nagy-selyk. *Marckt-Schelken.* (Nagy-Küküllő vm.) — *Vargák* 1576 sz. e. — *Kádárok* 1676., 1579. — *Kerékgyártók* 1538. sz. e. — Ld. *Meggyes.*

Nagy-sink. *Gross-Schenk.* (Nagy-Küküllő vm.) — *Kerékgyártók* 1539 sz. e. (1787. más.), *1586.* B. Zs., **1741.** — *Vargák* 1564 (eredeti). *1580.* B. Kr., m. e. *1624* Bn. G.; 1590 n. *Varga, szabó, kádár, kovács, kerékgyártó* és *szűcs* mesteremberek kiv. I. *1590.* B. Zs. — *Kézművesek* czéhleveleit a *szentágotiakkal* együtt, melyeket 1583. és 1615-ben a szász egyetemtől kapták m. e. 1637 R. Gy. — ***Szűcsök*** 1669. kapják Nagy-Szebenből (1769. más.).

Nagy-szeben. *Hermannstadt.* (Szeben vm.) — *Vargák* (Schuhmacher) kiváltság levele és czéhszabály kivonata *1455*-ből V. Lászlótól. 1491. II. U. (n. más.) *1515. 1518. 1520.* II. L., 1539 sz. e. 1551. n. czéhszabályok. *1572* J. Zs., *1583.* B. I. 1587 sz. e. *1588.* B. Zs. m. e. a n. czéhszabályokat, és *1588.* B. Zs. latinúl. 1598. sz. e. 1606. 1649. sz. e. 1650. R. Gy., 1678. 1686. 1692. 1712. 1719. 1725. III. K. *1752.* M. T. 1759. sz. e. — *A nagy-szebeni, brassai, besztercei és kolozsvári vargákat* illető ítéletlevél II. Ulászlóra hivatkozással *1520.* II. L. —

Vargák, tímárok és szíjgyártók II. L. és B. Kr. kiváltságaira hivatkozással *1619.* — *Német vargák* czéhszabályait 1754. megerősíti M. T. — *Posztószövők 1462.* M. m. e. *1682.* A. M. s *1753.* M. T. — *Posztószövők* (panni grisei textores) a *brassai* és nagy-disznódiakkal együtt 1547. átírja és m. e. 1729. II. K. — *Posztószövők* 1566. J. Zs. 1575. 1657. — *Posztó-szövők és szíjgyártók* Szebenben, *Brassón* és *Nagy-Disznódon,* régi n. czéhszabályaik más. 1769-ből. — *Szabók* 1485 (1714. más.) *1615.* Bn. G. m. e. *1641.* R. Gy. (1769. más.) — *Kerékgyártók* 1490. sz. e. 1539. 1579. 1633. 1674. sz. e. 1679. sz. e. (1769. más.). — *Aranyművesek* kiv. l. *1504.* II. U. — *Szücsök 1513.* II. U. m. e. *1519.* II. L. (későbbi más.), m. e. Izabella királyné is. — *Lakatosok* 1520 (n. más.). — *Takácsok 1536.* sz. e. 1580. sz. e. 1615. sz. e. 1619. sz. e. — *Ácsok* 1540. — *Kőmívesek* 1552-re hívatkozva 1736. — *Kalaposok* az 1554-iki m. e. 1683. és 1765. — *Mészárosok 1570.* J. Zs. 1589. m. e. B. Zs. *1712—15.* — *Kötélverők* 1578. sz. e. 1581. — A Nagy-szeben széki *molnárok* 1581. sz. e. 1615. sz. e. 1745. — *Esztergályosok* 1582 a v. t. — *Csizmadiák* 1587. sz. e. m. e. *1588.* B. Zs. *1619.* Bn. G. — Csizmadiák folyamodványa a főkormányszékhez **1760**-ban. — *Asztalosok* 1631. — *Szíjgyártók* 1648. — *1653-ban a következő czéhek vannak előszámlálva:* gyapjú-szövő, fehér-sütő, paszomántos, lakatos, fazekas, posztószövő, német varga, kötélverő, csizmadia, takács, szabó, hüvelygyártó, késes, rézműves, kerékgyártó, nyereggyártó, cserepes (Ziegler), ács, ónműves, szíjgyártó, kovács, parchetgyártó (Parpetmacher) és szűcs czéh. — *Fésűsök* 1663. v. t. 1665. sz. e. — *Szappanosok* 1666. sz. e. — *Cserepcsek* 1685. 1774. *Harisnyakötők* 1724 sz. e. — *Parchetkészítők* (Parpet- und Raschmacher) czéh Szebenben és Brassón 1746. sz. e. — *Késesek* 1747. 1767-iki pótlással sz. e. — *Nyereggyártók* k. n.; új czéhszabály tervezetüket 1761-ben mutatják be a főkormányszéknek, mely azt megerősíti, ugyancsak 1762. M. T. — *Pékek* 1764. sz. e. — *Kádárok* k. n., 1769-iki más és m. e. — *Parókacsinálók* 1788. más. — *Kéményseprők* 1819. (o. l. k. o.). — Ld. *Szász egyetem.*

P.

PRÁZSMÁR. *Tartlau.* (Brassó vm.) — *Kovácsok* 1631. és 1771. a sz. e. — *Takácsok* 1644. Brassótól veszik át.

R.

RHOMFALVA. «Ryhonfalva», *Reichesdorf.* (Nagy-Küküllő vm.) — *Kerékgyártók 1561.* J. Zs. — Ld. *Meggyes.*

ROZSNYÓ. *Rosenau* (Brassó vármegye). — *Takácsok* 1619. 1721. — *Kerékgyártók* 1620-iki cz. sz. 1718-ban elégvén, 1723-ban kölcsönöznek új szabályokat Brassótól.

S

SEGESVÁR. *Schässburg* (Nagy-Küküllő vm.). — *Vargák* Nagy Lajos királytól kapott kiváltság levelének m. e. *1411.* Zsigmond király által (1769-iki más.): *1520.* II. L., 1666. — *Timárok 1376.* Nagy Lajostól a többi szászokkal együtt nyert kiv. l. m. e. 1496. II. U. által (1778-iki más.): 1640. sz. e. 1690. — *Vargák* és *timárok* között hozott itéletlevél *1515.* II. U. — *Kovácsok* 1478-ban alakulnak czehvé. cz. szt. 1614-ben renoválják. — *Kerékgyártók 1490.*, 1539. sz. e. (1778-iki más.). — *Szíjgyártók* 1510. l. bevezetéssel és záradékkal. 1706. (1788. más.). — *Nyereggyártók* cz. sz. 1510. latin bevezetéssel, németűl, v. t. — új czéhszabály-tervezete 1760. — *Szűcsök* kiv. l. *1513.* II. U. és *1519.* II. L. (1769. n. más.) *1634.* R. Gy. 1640. sz. e. — *Takácsok 1536.* sz. e. 1589. sz. e. 1615. sz. e. — *Ácsok* 1540. — *Aranyművesek* 1561. sz. e. 1615. sz. e. — *Kötélgyártók 1567.* v. t.; *1624.* Bn. G. átírja *1662.* A. M. *1685.* A. M. — *Keztyüsök* 1568. sz. e. 1770. = *Önművesek* 1568. sz. e. — *Szabók 1568.* J. Zs. m. e. *1577.* B. Kr. által. — *Molnárok* 1587. cz. szt. m. e. 1588. B. Zs., 1597. v. t. 1621. m. e., 1671. — *Fésűsök* 1589., 1614. kiv. l. v. t. 1619. cz. sz. — *Asztalosok* 1631. 1766. — *Lakatosok* 1643. sz. e. — *Szappanosok* 1663. 1712-iki m. e. — *Késesek* 1665 és külön 1747. sz. e. — *Kádárok* 1677. sz. e. 1752. sz. e. — *Paszomántosok* 1678. — *Kalaposok* 1688. 1740. sz. e, *Posztósok* 1712. sz. e. — *Gombkötők* 1714-ben veszik át a szász egyetem 1709-iki cz. szt. — *Kőművesek* 1757. sz. e. — *Rézművesek* «der Meister und Lehr-

jungen Gebühr» 1788. más. — Ld. *Szász-egyetem.*

SZAMOS-ÚJVÁR (Szolnok-Doboka vm.). — *Kordoványosok* 1736. III. K. — *Asztalos, lakatos* és *üveges* czéh 1839. m. e. régi szabályait. — *Csizmadiák* cz. szt. mesterekről, legényekről, inasokról különkülön 1840-ben terjesztik m. e. végett a kormányszékhez.

SZÁSZ-RÉGEN, *Sächsisch-Reen* (Maros-Torda vm.). — *Csizmadiák* 1560. sz. e., m. e. Bn. G. és 1675. A. M., 1728. III. K. 1730. pótlással. — *Szabók 1580.* B. Kr. 1585. sz. e. (1787. n. más.). — *Szűcsök* 1640. sz. e. — *Mészárosok 1641.* R. Gy. — *Szíjgyártók* 1654. — *Takácsok* 1669. — *Fazekasok* 1670. sz. e. s a v. t. — *Kovácsok* 1699. m. e. 1730. — *Kádárok* 1713. sz. e. (m. e. 1787. más.). — *Kötélverők* 1725. (1787. pótlással és más.). — *Asztalosok* 1728. — *Fésűsök* 1730 v. t. (1787-iki más.). — *Lakatosok* 1731. — *Késesek* 1769. v. t.

A SZÁSZ-EGYETEM általános kiváltságai és czéhszabályai a hét és két szász szék és az öt szász város (Szeben, Brassó, Beszterce, Meggyes, Segesvár) területén lévő czéhek számára. — A szász *húsárúsok, pékek, tímárok, nyereggyártók, vargák, kovácsok, keztyűsök, késesek, kalaposok, kötélgyártók, mészárosok, takácsok, szabók, kádárok, fazekasok* czéh-szabályzata kelt Szebenben *1376*-ban latinúl (melyet Nagy Lajos király is megerősített), átírja és m. e. *1496.* II. U. (kiadva a *segesváriaknak,* 1788-iki h. m.). — Nagy Lajos czéhlevele a szász kézműveseknek *1376*-ból, kiadja és m. e. a *tímárok* számára *1496.* II. U., *1520.* II. L., *1579.* B. Kr., 1692. sz. e., *1730.* III. K. (egyben). — *Tímárok* cz. sz. külön 1692. sz. e. — *Takácsok* 1487. 1568. 1615. 1619. sz. e. (egyben) ; 1536. sz. e. 1552—56—85—89. 1615. sz. e. (egyben); takácsok új czéhszabály tervezete és különféle íratai, kimutatások a munka eredményéről stb. a kormányszékhez *1726–27.* (Nem csak a szászok, de az összes erdélyi takácsokat illetőleg). — *Kovácsok* és *kézművesek* kiv. l. a hét és két szász székben *1489.* Mátyástól Bécsből keltezve (1769. más.). Kovácsok és késesek II. U. és II. L.-tól nyert szabadalmait m. e. 1528. I. Ferd. 1638. R. Gy. — *Kovácsok* kiváltságai és cz. sz. *1489.* M. *1507.* II. U., *1526.* II. L., *1528.* I. Ferd., *1538.* Sz. J., *1635.* R. Gy. és *1651.* (mind egyben). Kovácsok *1493*-ban II. U.-tól nyernek szaba-

dalmat, hogy szabadon árulhatnak kaszákat, fejszéket és késeket. Kovácsok kiv. l. *1507*. II. U., *1526*. II. L., *1538*. Sz. J., *1588*. B. Zs., *1635*. R. Gy. (egy példányon). — Kovácsok kiv. l. és cz. sz. *1526*. II. L., *1627*. sz. e. *1635*. R. Gy., *1648*. L. (egyben). — 1526. II. L. 1527. I. Ferd. — 1540. sz. e. — 1569. sz. e. — Kovácsok kiv. l. *1574*. B. L., *1588*. B. Zs., *1599*. B. A., *1617*. Bn. G., *1638*. R. Gy., 1680. A. M. (m.-ról n.-re ford.) m. e. 1698. I. L. (Mind egyben). — *Késművesek* 1747. 1764-iki pótlással. — *Szűcsök* *1489*. M., *1513*. II. U., *1519*. II. L., *1550*. Iz., *1558*. B. Zs. (l. és n.). — 1640. — 1643. R. Gy. — l. és n.) — **1772** M. T. — *Nyereggyártók* 1502. sz. e.: új czéhszabály tervezete 1760. — *Vargák* között (Szeben, Brassó, Beszterczeze és Kolozsvár városában) ítélet-levél *1518*. II. L.-tól. — *Vargák* 1560. — 1567. n. szabályait m. e. B. I. és *1588*. B. Zs. — 1572. sz. e. — az 1587-ikit m. e. **1588** B. Zs. és **1619**. Bn. G. 1579. — cz. sz. m. e. 1752. M. T. — *Esztergályosok* 1536. — 1590. — *Szíjgyártók* 1536. (1787-iki más.); 1648. 1641. — *Kerékgyártók* 1539. — 1540. — **1620**. m. e. **1641**. R. Gy. 1679. — *Fazekasok* 1539. — 1564. — 1589. — «Topfferzunft» 1704. — *Szabók* 1039. — 1615. m. e. 1641. R. Gy. — 1587. m. e. 1736. III. K. — 1631. — 1769. Bécsből. — *Keztyűsök* 1540. 1568. 1598. 1760. M. T. rendelete. 1770. — *Lakatosok* 1540. 1582. B. Zs. 1580. 1640. — *Borbélyok* (az öt szász városban) cz. sz. *1550*. Izab. m. e. *1583*. B. Zs. — 1560. 1562. sz. e. 1615. 1616. — *Kalaposok* 1554. m. e. 1683; — 1740. — *Aranyművesek* cz. sz. 1560. sz. e. — 1561. — 1710. — 1728. az összes szász aranyművesek véleménye a k. sz. ama tervezetére, mely által őket a takács czéhvel egyöntetűvé akarták tenni. — *Ónművesek* 1568. — *1580*. cz. sz. m. e. B. Zs. — *Rézművesek* (az öt szász városban) 1582. sz. e. 1584. sz. e. — *1585*. B. Zs. kiv. l.-ét m. e. *1622*. Bn. G. *1681*. A. M. (l. és n. péld.). — *Üstkovácsok* (Kässler-Schmied) 1582. sz. e. — 1615. sz. e. m. e. **1640**. R. Gy. — *Molnárok* 1587. — *Kádárok* 1587. cz. sz. m. e. 1588. B. Zs. — 1589. m. e. 1631—52. (1769-iki h. más.). — 1615. Bn. G. — 1713. — *Ácsok* 1589. — 1653. — *Asztalosok* 1630. és 1660. — *Posztószörök* 1634. 1657. — 1695. — 1757. — 1765-ben a sz. e. gyűlésén külön szabá-

lyokat alkotnak a mesterekről, legényekről, inasokról és külön a czéhről. — *Kőművesek* íratai 1653-ból. — *Fésűsök* cz. sz. m. e. 1665. — *Hüvelygyártók* (Scheidemacher) 1678. sz. e. átírva 1691. 1772—75. pótlással. — *Gombkötők* 1709. — *Fehérsütő-pékek* új szabályai 1710. — 1760. — *Paszomántosok* (Fronsenmacher) 1714. — *Kötélverők* 1723.

Szász-sebes, *Mühlbach* (Szeben vm.). — *Mészárosok* 1570 J. Zs. — *Takácsok* 1572. sz. e., új czéhszabály tervezete a m. sz. végéről (1788. más.). — *Kádárok* 1752. sz. e. — *Kovácsok* 1761. 1780. — *Fazekasok* 1762 v. t.

Szászváros, *Broos* (Hunyad vm.). — *Fazekasok* 1539. sz. e. 1704. 1740. — Mészárosok **1570.** J. Zs. — *Szűcsök 1589.* sz. e. 1769. sz. e. — *Szabók* és *nyírők* **1612.** B. G. m. e. **1615.** Bn. G. **1643.** R. Gy. — *Takácsok* 1632. a v. t.-tól, **1728**-ban iratnak le az elrongyollott példányról újra (**1787.** h. más.). — *Csizmadiák* 1692. — *Kerékgyártók* 1717. 1732. sz. e.).

Szent-ágota, *Agnetheln* (Nagy-Küküllő vm.). — *Szabók* 1539-iki czéhszabályait m. e. 1845. V. Ferd., külön 1631-ből. — *Keztyűsök* 1540. sz. e. — *Kerékgyártók* 1569. sz. e. 1586. m. e. B. Zs. — *Kézmívesek* a sz. e.-től nyert czéhleveleit 1583. 1615-ből m. e. 1637. R. Gy. — *Vargák* 1614. — *Kádárok* a sz. e.-től nyert 1624. Bn. G. által m. e. cz. szt. 1637. m. e. R. Gy. (1769. h. más.). — *Szűcsök* 1640. sz. e.

Székely-udvarhely (Udvarhely vm.). — *Fazekasok* **1572.** m. e. **1613.** Bn. G. — **1642.** R. Gy. — *Tímárok* és *vargákét* m. e. B. Kr. **1584.** B. Zs. **1744.** M. T. — *Lakatosok* és *csiszárok* **1613.** Bn. G. — *Szűcsök* **1613.** Bn. G., **1628.** Bn. G., **1636.** R. Gy. (külön-külön és 1787. h. más.). — *Mészárosok* 1630-ban alkotnak czéhet, cz. sz. megvan **1697**-ből (1778-iki más.). — *Csizmadiák* **1635.** R. Gy. m. e. **1743.** M. T. (eredeti). — *Fazekasok* **1685.** A. M. m. e. 1737-ben III. K. — Ld. *Marosvásárhely.*

Szent-miklós (Káposztás? Maros-Torda vm.). Ld. *Meggyes.*

Szilágy-somlyó (Szilágy vármegye.). — *Szabók* **1696.** Bánffy György kormányzótól, m. e. 1696. I. L. által. — *Fazekasok* **1764.** — *Szűcsök* **1769.,** kérvénye a kormányszékhez **1804.** — *Guba-takácsok, asztalosok* és *lakatosok* cz. sz. **1830—32**-ből a v. t.

T

Tasnád (Szilágy vármegye). — *Szűcsök, kötélverők, szijgyártók* 1837. a közbirtokosok beleegyezésével a szolgabírótól nyernek czéhszabályokat (er.).

Torda (Torda Aranyos vármegye). — *Szűcsök* az 1555. «országbeli szűcsök constitutioira» hivatkozva 1629. e. m. Brandenburgi Katalin f. a. által cz. szt. s 1649. R. Gy. külön (és egy 1787. más). — *Vargák 1642.* m. e. R. Gy. (a gyulafehérvári káptalan *1722.* kiadványa). — *Tímárok* czéhszabályait 1643. e. m. R. Gy., legujabban 1847-ből. — *Tímárok és vargák* 1742. — *Mészárosok 1642.* R. Gy. m. e. *1676.* A. M. 1717. III. K. (a fehérvári káptalan *1771.* kiadványa). Mellette «A tordai mészáros czéhnek a henteskedésről való contractusa a várossal 1778.» Czéhszabályaik 1788-ból. — *Szabók* a régi magyar királyoktól és erdélyi fejedelmektől kapott privilegiumait m. e. 1643. R. Gy. — *Csizmadiák* R. Gy.-től nyert cz. szabályait *1718.* m. e. III. K. 1753. ó- és új-tordai csizmadiák cz. sz. 1811. a k. sz.-tól. *Szijgyártók* 1779. más. 1788. pót. — «*Kötélverő társaság*» 1779.

U

Ujegyház. *Leschkirch* (Szeben vm.). — *Vargák, szabók, kadárok, kovácsok, kerékgyártók, szücsök, kötél- és szijgyártók 1589.* B. Zs. m. e. és átírja *1627*-ben Bn. G.

V

Vizakna (Szeben vm.). — *Csizmadiák* 1811 a k. sz. (cz. b. i.).

Z

Zilah (Szilágy vm.). — *Szücsök* a krasznai- és bagosiakkal együtt *1511*-ből nyernek kiv. lev. Báthory István erdélyi vajdától. *1594.* B. Zs. m. e. *1613.* B. G. — *Vargák, csizmadiák és szijgyártók* a v. t.-tól nyert czéhlevelét m. e. 1639. R. Gy. 1748. M. T. *Csizmadiák* 1748. v. t. m. e. 1759. M. T. — *Szabók és nyirók* 1701. I. L. m. e. 1759. M. T.: új m. szabályok 1788-iki kiadás. — *Fazekasok* 1738. v. t.

NEGYEDIK RÉSZ

IPARTÖRTÉNELMI
ÉS
CZÉHIRODALMI
KÖNYVÉSZET

Ipartörténelmi és czéhirodalmi könyvészet

(Főtekintettel a czéhekre.)

Önálló művek és czikkek.[1]

A. Az erdélyi ötvösség. (Archaeologiai Értesítő, 1887. 383. l.

Achim J.: Békés-Csaba ipari szervezeteinek története. Czéhek, Ipartársulatok. Ipartestület. Békés-Csaba, 1896. A békés-csabai ipartest. tulajdona.

Acsády Ignácz dr.: Közgazdasági állapotaink a XVI. és XVII. században. (Budapest, 1889. Athenaeum r. társ.) Ism. Demkó Kálmán dr. (Századok, 1889. 655. l.

Bangary Simon: A magyar művelődés a XVI. és XVII. században. Szamosközi István történeti maradványai alapján. Esztergom, 1907. Buzárovics Gusztáv könyvny. Ism. Gálos Rezső (Századok, 1907. 851. l.)

Ballagi Aladár dr.: Kecskeméti W. Péter ötvöskönyve. Budapest, 1884. (Archaeologiai Értesitő, 1883. 201. l.)

— Brassai ötvösök és ötvösművek 1526—1540. (Archaeologiai Értesitő, 1890. 385. l.)

Barabás Samu: Egy kolozsvári képiró a középkorban. (Archaeologiai Értesitő, 1898. 81. l.)

Bardócz L. Vázlatok a ruházat történelméből. (M. Ember Könyvtára. II.)

Baróti Lajos: A bánsági legrégibb német település története. (Tört. és Rég. Értesitő, 1892. 11. és 53. l.)

Bocheim W.: Mikó János bécsújhelyi festőművész. (Archaeologiai Értesitő, 1889. 107. l.)

Bruckner Győző dr.: A szepesmegyei lövészczéhek élete. (Különlenyomat a «Közlemények Szepes vármegye multjából» 1911. évfolyamából.)

Bujdosó Valentinus: A Caraffa által kivégeztetett Keczer Gábor és Véber Dániel elkobzott ingóságainak leltárai. (Századok, 1874. 137. l.)

[1] Irók szerint, betűrendben.

Cornides, M. Dan. — Beweis dass die *Kutschen* eine ungarische Erfindung und dass selbst in allen europäischen Sprachen beinahe ähnliche Benennung dieses Fahrzeuges in Ungarn zuerst entstanden sei. (Ung. Magazin 1781. I. 15.)

Czakó Elemér: Kolozsvári Márton és György XIV. századi szobrászok. Budapest, 1904.

Czigler Ignácz: Művelődéstörténet, különös tekintettel a képzőművészetek történetére. Második javított kiadás. Budapest, 1903 Wodianer F. és Fiai könyvny.

Czobor Béla dr.: Két régi ötvösmű az erdélyi egyházmegyéből. Két képes táblával. (Archæologiai Értesítő, 1892. 326. l.)

Csaplovics János: Czéhbeli régiségek. (Tud. Gyüjt. 1823. VI. 48. l.)

Csánky Dezső: Iparviszonyaink N. Lajos korában. (1879.)

Császár Mihály: A magyar művelődés a XV. században. Budapest 1902. Stephaneum.

Csergheő Geza: Czímerek régi hazai ötvösműveken. (Archæologiai Értesítő, 1889. 223. l.)

— Családi czímerek régi hazai ötvösműveken. (Archæologiai Értesítő, 1888. 130. l.)

— Ösmeretlen czímerek hazai ötvösműveken. Nyolcz ábrával (Archæologiai Értesítő, 1891. 201. l.)

Csete A.: A veszprémi székesegyház ékszerei. (M. Sion I.)

D. Gy.: Nagy Lajos király ötvösművei. (Az aacheni magyar műkincsek.) (P. Napló, 1888. 209. sz.)

Danninger József ifj.: Pozsony szab. kir. város 1526/27. évi számadáskönyve művelődéstörténeti szempontból. Budapest, 1907. Stephaneum könyvny. Ism. Perepatits István (Századok, 1908. 747. l.)

Deák Farkas: Rajzok a kolozsvári ötvös czéh életéből. (Századok, 1886. 563. l.)

— A kolozsvári ötvös legények strikeja 1573 és 1576-ban. (M. Tud. Akad. Történelmi Értekezések. 13. k. III.)

— Zománcz és majcz. (Századok, 1880. 775. l.)

— A zománcz-kérdéshez. (Századok, 1880. 655. l.)

— A zománcz kérdéshez. (Archaeologiai Értesítő, 1880. 369. l.)

— [Czéhládák, serlegek és egyéb czéheszközök] Régészeti kalászok Pozsonyból és vidékéről. (Archaeologiai Értesítő, 1877. 259. l.)

— Erdélyi ötvösművek a XV—XVI. századból. (Archaeologiai Értesítő, 1877. 189. l.)

— Ipartörténeti adatok. (Történelmi Tár, 1879. 142. l.)

Deil Jenő és L. Szabó Endre: Az ipar és kereskedelem Kassán. (Ld.: *Magyarország Vármegyéi és Városai* Abauj-Torna vármegye és Kassa.)

Demkó Kálmán dr.: A felsőmagyarországi városok életéről a XV—XVIII. században. (Budapest, 1890. Athenaeum r. társ.) Ism. Crescens. (Századok, 1893. 687. l.)

— Polgári családélet és háztartás Lőcsén a XVI. és XVII. században. Lőcse, 1882. Ism.: K. I. (Századok, 1882. 509. l.)

— Párhuzam két régi árszabály közt. (Századok, 1879. 440. l.)

Deutsch Tivadar, Kormos Pál, Szabó Endre: Az ipar, kereskedelem s hitelügy Vas vármegyében. (Ld.: *Magyarország Vármegyéi és Városai.* Vas vármegye.)

Divald József: Adalékok a szepesi bányászat történetéhez a XVII. század elején. (Történelmi Tár, 1878. 667. l.)

— Szepes vármegye művészeti emlékei. Második rész. Szobrászat és festészet. Budapest, 1906. Stephaneum könyvny. Ism. Császár Elemér. (Századok 1906. 660. l.)

— Szepes vármegye művészeti emlékei. Harmadik rész: Iparművészeti emlékek. Budapest, Stephaneum kny. Ism. Császár Elemér (Századok. 1907. 848. l.)

— Adatok Rombauer János eperjesi festőről. (Eperjes templomai (Eperjesi Lapok 1904. 28. sz.)

— Művészettörténeti korrajzok. I. II. k. Budapest, 1900—1901. Stephaneum.

— Régi ötvösművek a beszterczebányai ág. hit. templomban. (Archaeologiai Értesítő, 1910. 15. l.)

— Régi ötvösművek a körmöczi ev. templomban. (Archaeologiai Értesítő, 1910. 236. l.)

— A selmeczbányai ágost. hitv. evang. templom műkincsei. (Archaeologiai Értesítő, 1910.)

Divéky Adorján: Felsőmagyarország kereskedelmi összeköttetése Lengyelországgal, főleg a XVI—XVII. században. (Művelődéstörténeti Értekezések, 17. sz.)

Dezsi Sámuel dr.: Főnök és alkalmazott jogviszonyai. Budapest, 1907. Grill Károly.

— A kiállítások jogi szabályozása. Budapest, 1909. Benkő Gyula.

— Les Expositions borgnes. Paris, 1910. Giard et Brière.

— Uzsorauldozés és ipar. Budapest, Europa r.-t. 1908.

— Ipari titok. Budapest, 1908. Benkő Gyula.

— Ipari ösztöndíjak. Budapest, 1908. Benkő Gyula.

— Ipari szervezkedés. Budapest, 1911. Benkő Gyula.

— Ipari pályamutató. Budapest, 1912. Benkő Gyula.

— Iparosok járadékbiztosítása. Budapest, 1912. Benkő Gyula.

— Iparoskáté, évkönyv, praktikus tudnivalók gyűjtésére. 1907—1912-ig. I—VII. évfolyam.

Dux Adolf dr.: Néhány adat Messerschmidt Ferencz Xavér szobrász életrajzához. (Századok, 1878. 670. l.)

Edvi Illés Pál: Dékánmester-választás a mészárosoknál Szakolczában. (Tud. Gyüjt. 1822. VII. 119.)

Eőr-Darmay Zsolt: Ingóságok leltárai 1615. és 1635-ből. (Századok, 1871. 150. l.) 1. Bothka Istvánné ládáiban való marhának inventariuma. — 2. Cziráki Évával adott ingó marhának Teöreök János urammal hagyott laistroma.

— Törökverő Thúry György ingóságai. (Századok, 1870. 721. l.)

— XVI-ik századi leltár a Szelestey-család levéltárából. (Századok, 1871. 62. l.)

Erdélyi I.: Nemzeti iparunk. Böv. és jegyz. kisérve kiadta Fényes E. II. kiad. Pest, 1846. Heckenast.

Éber László dr.: XVII. századi falfestmények Magyarországon. (Archæologiai Értesítő, 1910. 193. l.)

Fejérpataki László: Magyarországi városok régi számadáskönyvei. Budapest, 1886. Ism. Mikulik József. (Századok, 1886. 163. l.)

— Egy magyar festő (Gáspár) a XV. század első feléből. (Századok, 1880. 161. l.)

Fekete Lajos dr.: Adalék a magyar sebészet történetéhez. (Történelmi Tár, 1878. 85. l.)

Ferencz Ágoston: Közgazdasági viszonyok. (Ld. *Magyarország Vármegyéi és Városai.* Szatmár vármegye. Szatmár-Németi.)

Ferenczi József: A czéhek XVI. századbeli pecsétjeihez. (Történelmi Tár, 1878. 341. l.)

Finály Henrik: Debreczeni László Aranyfinomító könyve. Járúlék a hazai fémmívelés és pénzverés történelméhez. (Erd. Muz. Egylet Évkönyvei IV. 111. l.)

— A kolozsvári ötvösczéh szabályai 1473-ban. (Erd. Muz. Egyl. Évk. 1861—63. 1. l.)

— Adalék a kolozsvári lakatos és sarkantyús czéh történelméhez. (Erd. Muz. Egyl. Évk. V. 1868—70. 103. l.)

Findura Imre: Magyar képzőművészet. (Bud. Hirl. 1886. 310. sz.

Fischer Elemér, Hegyeshalmi: Ipar, kereskedelem stb. (Ld : *Magyarország Vármegyéi és Városai.* Komárom vármegye.)

— Ipar, kereskedelem, közlekedés. (Ld : *Magyarország Vármegyéi és Városai.* Győr vármegye.)

Foltinyi János: Adalékok a magy. képzőművészek sorozatához. (Századok, 1874. 424. l.)

Frankl V.: A magyar nemzet művelt. állása az Árpádok alatt. Pest, 1861. Ny. Emich G.

Frecskay J.: A kádárság. Budapest, 1884. Athenæum.

— Mesterségek szótára. A Magyar Tudományos Akadémia meg-

bizásából. Budapest, 1899–1900. Hornyánszky Viktor. Ácsmesterség 1899. (1. füz.) — Fametszés, formametszés és rézmetszés. 1899. (2. füz.) — Asztalosmesterség. 1899. (3. füz.) — Fésűsmesterség. 1899. (4. füz.) — Bodnár és kádármesterség. 1899. (5. füz.) — Bőrgyártás. 1899. (7. füz.) — Bádogos mesterség. 1899. (8. füz.) — Csizmadia-, czipész- és vargamesterség. 1899. (9. füz.) — Aranyozó és aranyverőmesterség. 1899. (10. füz.) — Fazekasmesterség. 1899. (11. füz.) — Esztergályosmesterség. 1899. (12. füz.) — Gyertyamártás- és szappanosmesterség. 1899. (13. füz.) — Lakatosmesterség. 1899. (14. füz.) — Kovácsmesterség. 1899. (15. füz.) — Kerékgyártómesterség. 1899. (16. füz.) — Kalaposmesterség. 1899. (17. füz.) — Könyvkötőmesterség. 1900. (18. füz.) — Kárpitosmesterség. 1900. (19. füz.) — Kötélgyártómesterség. 1900. (21. füz.) — Mázoló-, lakkozó- és szobafestőmesterség. 1900. (22. füz.) — Kefekötőmesterség. 1900. (23. füz.)

Frey Imre ifj.: Zombori szerb ötvösökről a XVII. és XVIII. században. (Archaeologiai Értesítő, 1907. 69. l.)

Golgóczy Károly: Az ipar fontossága Magyarországon, hátramaradásának eszközei. Budapest, 1880. Nemzetgazd. Egylet.

Gelléri Mór: Az iparügy napi kérdései. Budapest, 1880. Aigner L. biz.

— A magyar házi-ipar jövő iránya. Budapest, 1883. Dobrowszky és Franke.

— A fővárosi iparosok köre tíz évi működése 1873–1883.

— A kiállítások története, fejlődése és jövendőbeli rendszeresítése. Budapest, 1885. Dobrowszky és Franke.

— A magyar ipar úttörői. Élet és jellemrajzok. Budapest, 1887. Dobrowszky és Franke.

— Ötven év a magyar ipar történetéből (81 folio ív) 1892.

— Az Országos Iparegyesület félszázados jubileuma. 1893.

— Szocziális napikérdések (38 ív). 1903.

— Egy amerikai világkiállítás körűl (22 ív) 1904.

— A selyemtenyésztés 25 éves eredményei. 1905.

— Ipartörténeti vázlatok (48 ív) 1906.

— Zsolnay Vilmos emlékezete. 1907.

— Matlekovics Sándor élete és működése. 1908.

— Újabb modern kiállítások. 1909.

— Régi írások és újak. 1909.

— Szocziális problémák. 1909.

— Újdonságok az ipar terén. 1909.

— Az újabb ipari mozgalmak köréből. 1909.

— Hetven év a magyar ipar történetéből (60 ív). 1912.

Gelléri Mór: Az iparművészet modern fejlődésének irányai és eszközei. (Kiadja az Orsz. Iparegyesület.) Bpest, 1912. 32. l.
Géresi Kálmán: Úrvölgyi rézcsészék a XVI—XVII. századból Kissingenben. (Századok, 1874. 220. l.)
Gömöri Miklós Bányászat és kohászat. (Ld : *Magyarország Vármegyéi és Városai.* Gömör-Kishont vármegye.)
Gregorics Gábor Komáromi magyar és német szabó-czéh szabadalma 1686. (Komáromm. Közlöny, 1888. 6. sz.)
Gyárfás István: Jászberényi deák-czéh (Századok, 1869. 741. l.)
— *Tihamér*: Nagyszebeni ötvösök mesterjegytáblája. (Archæologiai Értesítő, 1910. 407. l.)
— Brassai ötvösművek a XVI. sz. közepén. (Archæologiai Értesítő, 1908. 198. l.)
— Brassai ötvösök és ötvösművek a XV. és XVI. században. (Archæologiai Értesítő, 1908. 8. l.)
— Brassai ötvösök a XVI. század közepén. (Archæologiai Értesítő, 1908. 122. l.)
— Brassai ötvösművek. (Archæologiai Értesítő, 1908. 315. l. 1909. 17., 293. l., 1910. 230. l. és 1911. 116. l.)
— Brassai ötvösművekről. (Archæologiai Értesítő, 1911. 361. l.)
György Aladár: Ős-magyar nyomok középkori művészetünkben. (Vasárnapi Ujság, 1889. 24.)
— Művészetünk az Árpádok korában. (Koszorú, 1870.)
H. I.: Két régi magyar festész. (Archæologiai Értesítő, 1878. 308. l.)
h. j.: Radecius István egri püspök ingóságainak magyar nyelven írt leltára. (Archæologiai Értesítő, 1893. 93. l.)
Hajnik Imre: Adalékok a magyar kereskedelem történetéhez a vegyes házakbeli királyok alatt. (Századok, 1868. 145. l.
Hampel József: Egy fejezet hazai ötvösségünk történetéből. (Archæologiai Értesítő, 1887. 97. l.)
— Ötvösművek Nagy Lajos korából és az erdélyi ötvös-iskola. (Archæologiai Értesítő, 1888. 193. l.)
Hann, Fridrich: Statistischer Beitrag zur siebenbürgischen Urgewerb-Kunde mit vorzüglicher Rücksicht auf die Landwirtschaft. (Archiv d. v. für siebenbürg. Ladesk. III. Band. 1. Heft. 1.)
— Zur Geschichte des siebenbürgischen Handels vom Jahre 972 bis 1845. (Nach gedruckten und ungedruckten Quellen.) (Archiv d. V. siebenbürg. Laudesk. III. Band. 2. Heft, 139. 3. Heft. 267.)
Haraszthy Lajos: Ipar, kereskedelem, hitelügy, közlekedés. (Ld : *Magyarország Vármegyéi és Városai.* Bács-Bodrog vármegye.)
Hatos Gusztáv: Adalékok a magy. képzőművészek sorozatához. (Századok, 1874. 423. l.)

Hermann Antal: A debreczeni vófély rendtartása. (Hazánk, 1901. febr. 22.)

Herbert, Heinrich —: Das Zunftwesen in Hermannstadt zur Zeit Karls VI. Mittheilungen aus den Hermannstädter Magistratsprotocollen. (Archiv d. V. siebenbürg. Landesk. Neue Folge. XXVII. Band 2. Heft. 451. 3. Heft. 531.)

Horváth Jenő: Az erdélyi szász városok közgazdasági viszonyai a nemzeti fejedelemség megalakulásáig. Gyula, 1905. Dobay János könyvny. (Művelődéstörténeti értekezések, 15. sz.) Ism. Szabó Dezső (Századok, 1906. 361. l.)

— *Mihály:* Ipar és kereskedés történele Magyarországon a XVI. század elejeig. (Tört. Pályam. II. 1842. 1-ső része. Kossovich. ugyanannak 2-ik része.)

Huszka József: Székely festőiskola a XV. században. (Archaeologiai Értesitő, 1887. 331. l.)

Hpl.: Debreczeni ötvösség. (Archaeologiai Értesitő, 1887. 382. l.)

Ilésy János dr.: Magyarországi ötvösök 1732-ben. (Archaeologiai Értesitő, 1904. 385. l.)

I. A. A magyar mű- és történeti emlékek kiállítása. (Századok, 1876. 486. l.)

Ipolyi Arnold: elnöki megnyitó beszéde az Orsz. magyar képzőművészeti társulat közgyűlésén. Nemzeti műéletünk. (Nemzet, 1884. 69. sz.)

— A magyar iparélet történeti fejlődése. Elnöki megnyitó beszéd a M. Történelmi Társulat Pozsonyban, 1877. tartott gyűlésén. (Századok, 1877. okt. f. 12. l.)

— Magyar mű- és történeti emlékek kiállítása. Műtörténeti tanulmány, különös tekintettel a magyar ötvös- és zománczműre. Különlenyomat a »Századok«-ból. Bpest, 1876. Tettei és Tsa biz.

— A magyar iparélet történeti fejlődése. Budapest, 1877. Athenaeum ny.

— Besztercebánya városa műveltségtörténeti vázlata. (Századok, 1874. 525, 597, 671. l.)

— Középkori magyar ötvösművek. Műtörténelmi tanulmányok.) Budapest, 1873.

I. M.: Görög kereskedők hazánkban. (Egri Hiradó. 1904. 85. sz.)

Jakab Elek: II. Apafi Mihályné, Bethlen Kata hagyatéka. (Századok, 1883. 668, 786, 857. l.)

— A csáki-gorbói kastély történelmi ritkaságai. (Századok, 1887. 151. l.)

Jendrolovics János és Kajdi János: A csizmadiaság, különös figyelemmel az e mesterségben előforduló műszavakra. Pest, 1861. Bucsánszky A.

Jurkovich Emil: Egy régi orgonakészítő. (Podkoniczky Mihály.) Beszterczebányán (Felvidék, 1904. 25. sz.)

K. Skót kereskedők kibérlik az erdélyi higanyt és viaszt 1624-ben. (Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle, 1898. 46. l.)

K. Karlovszky Endre: Erdély ipara a XVIII. század végén. (Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle, 1896. 217. l.)

— Erdély iparosai az 1702-iki védvámokról. (Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle, 1897. 419. l.)

— A magyar gyár- és kézműipar 1771—74-ben. Budapest, 1896. «Pátria».

— Magyarország kereskedelmi viszonyai 1755-ben. Gróf Haugwitz és Prokop egykorú jelentése nyomán. (Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle, 1897. 201. l.)

Kárász Leo: Az aacheni magyar kápolna ötvösművei. (Archæologiai Értesítő, 1892. 193. l.)

— Kolozsvári Márton és György. (Archæologiai Ért., 1905. 125. l.)

Károly Gy. Hugó: Abaujmegye XVI. századbeli műveltségtörténelméből. Bölcsészet-szaktud. értek. Budapest, 1875. Tettey N. és T.

Kemény Lajos: A renaissance és roccoco Kassán. (Archæologiai Értesítő, 1899. 110. l.)

— Adatok Kassa műtörténetéhez. (Archæologiai Értesítő. 1910.)

— Műtörténeti adatok Kassa város levéltárából. (Archæologiai Értesítő, 1910. 263. l.)

— Műtörténeti adatok Kassa multjához. (Archæologiai Értesítő, 1910. 96. l.)

— Műtörténeti adatok Kassa multjából. (Archæologiai Értesítő, 1910. 347. l.)

— Újabb adatok Kassa műtörténetéhez. (Archæologiai Értesítő, 1900. 72. l.)

— Adatok az ötvösség történetéhez. (Archæologiai Értesítő, 1902. 69. l.)

— Adatok az ötvösség és pénzverés történetéhez. (Archæologiai Értesítő, 1903. 70. l.)

— Hitelesítő jegyek ötvösműveken. (Archæologiai Értesítő, 1908. 377. l.)

— Samarjai Dániel [ötvös mester]. (Archæologiai Értesítő, 1906. 192. l.)

— Szilassy János XVIII. századi ötvös. (Archæologiai Értesítő, 1906. 289. l.)

— A Kolozsvári testvérek kronologiájához. (Archæologiai Értesítő, 1907. 188. l.)

— A képzőművészet Kassán. (Ld: *Magyarország Vármegyéi és Városai.* Abauj-Torna vármegye és Kassa.)

Kemény Lajos: Magyarországi ágyú- és harangöntők. (Archaeologiai Értesítő, 1903. 215. l.)
— A régi kassai csiszárokról. (Archaeologiai Értesítő, 1900. 171. l.)
— Kassai építőmesterek. (Archaeologiai Értesítő, 1909. 384. l.)
— Kassai fegyvergyártókról. (Archaeologiai Értesítő, 1905. 270. l.)
— A kassai fegyvergyártó czéhekről. (Archaeologiai Értesítő, 1901. 78. l.)
— Kassai kardcsiszárok a XV. században. (Archaeologiai Értesítő, 1911. 383. l.)
— Gyöngyfűzők és hímvarrók. (Archaeologiai Értesítő, 1904. 446. l.)
— A kassai képíró czéhről. (Archaeologiai Értesítő, 1902. 410. l.)
— Felsőmagyarországi képfaragókról. (Archaeologiai Értesítő, 1902. 332. l.)
— Magyarországi képírók. (Archaeologiai Értesítő, 1903. 302. l.)
— Hazai pecsétmetszők. (Archaeologiai Értesítő, 1904. 447. l.)
— Kassai óragyártók. (Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle, 1904. 68. l.)
— A kassai varró- és erszénygyártó czéh. (Archaeologiai Értesítő, 1895. 282. l.)
— Üveggyártás és fegyvergyártás a XVI. században. (Archaeologiai Értesítő, 1906. 188. l.)
— Kassai kereskedelmi társaság 1518-ban. (Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle, 1897. 482. l.)

Kerekes György: A kassai kereskedő-czéh (Bruderschaft) könyve. 1446–1553. (Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle, 1903. 342. l.)
— Műipari adatok Kassa régi jegyzőkönyvéből. (Archaeologiai Értesítő, 1908. 448. l.)
— Nemes Almássy István kassai kereskedő és bíró üzleti, köz- és családi élete, 1573—1635. Budapest, 1902. Pátria könyvny. Ism.: Takács Sándor. (Századok, 1903. 838. l.)

Kiss Endre: A hazai ipar mint társadalmi és nemzetgazdászati szükséglet. Nyiregyháza, 1881. »Szabolcsmegyei Közlöny« ny.
— *Kálmán*: A szathmári csizmadia czéh régi jegyzőkönyveiből. (Történelmi Tár, 1878. 705. l.)

Kmetty Béla: A magyar ötvösök helyzete a XVI. században. Budapest, 1912. 103.

Knauz Nándor: Olcsóság a középkorban. (M. Sion I. 1863. 221. l.)
— Régi egyházi ékszerek. (M. Sion. I.)

Komáromy András: Kolozsvári képírók. A czéhszabályzat nyomán. (M. Hirlap, 1898. ápr. 5.)
— Egy hamis pénzverő a XVI. században. (Századok, 1893. 648., 748. l.)

Koncsek Gy. József: Az iparfejlődés története. A Békés várme-

gyei közművelődési egyesület kiadványa. Gyula, 1899. Dobai János könyvny.

Kopp Tibor: Erdély művelődése I. és II. Rákóczy György korában. Az «Erdélyi Országgyűlési Emlékek» alapján. Nyitra, 1903. Huszár István könyvny. Ism. Perepatits István. (Századok, 1905. 371. l.)

Kossuth Lajos: Jelentés az első magyar iparmű-kiállításról 1842. Pest. 1843 8-adr.

Kovásy Zoltán: A kereskedelem fejlődése és hanyatlása okairól Mátyás királytól a jelen századig. (Máramarosi Lapok, 1889. 50. és köv. sz.)

Kováts Ferencz: Nyugatmagyarország áruforgalma a XV. században, a pozsonyi harminczad-könyv alapján. Budapest, 1902. Politzer Zsigmond és Fia. Ism. M. L. (Századok, 1902. 941. l.)

— Kereskedő-társaság Pozsonyban a XV. század elején. (Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle, 1903. 95. l.)

Körömy Árpád: Iparviszonyaink a czéhek szabályozásától a mohácsi vészig 1376—1526. Budapest, 1883.

Köszeghy Winkler Elemér: A kutatás némely módja az ötvösség történetében. (Archæologiai Értesítő, 1911. 33. l.)

— Soproni ötvösök hivatalos jegye. (Archæologiai Értesítő, 1911. 308. l.)

— Némely mesterjegyekről a nagyszebeni ólomtáblán. (Archæologiai Értesítő, 1910. 419. l.)

Kővári L.: Magyar családi és közéleti viseletek s szobrászok a nemzeti fejedelmek korából. Kolozsvár, 1861. Stein J.

Kövér Béla: Az «erdélyi» zománczról. (Arch· Értesítő, 1895. 289. l.)

Kövér Béla: A középkori sodrony-zománcz kérdéséhez, két ábrával és két képes táblával. (Archæologiai Értesítő, 1892. 18. l.)

— Régi ötvösművek jelző bélyegeinek megfejtése. (Archæologiai Értesítő, 1890. 17. l.)

— Újabb adatok az ötvösség történetéhez hazánkban. (Archæologiai Értesítő, 1897. 226. l.)

Krizskó Pál: Egy körmöczbányai nagykereskedő a XV. században. (Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle, 1898. 193. l.)

Kropf Lajos: Hamburg és a magyar kereskedők 1365-ben. (Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle, 1899. 49. l.)

— Magyar kereskedő angol fogságban 1388-ban. (Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle, 1899. 49. l.)

— Magyar szabók Flórenzben 1373-ban. (Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle, 1899. 49. l.)

— Magyar ezüst-művek Angliában 1436. (Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle, 1899. 50. l.)

Kropf Lajos: Magyar bór Angliában a XIV. század végén. (Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle, 1898. 237. l.)

— Magyar viasz, arany és ezüst Flandriában a XIII. század végén. (Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle, 1898. 237. l.)

Kutschen. Über die Erfindung der — Abh. (Ung. Magaz. 1781. I. 460.)

Lehoczky Tivadar: Turbulya, magyarképíró a XVI. században. (Századok, 1880. 834. l.)

Lenkei Jenő: Ipar, kereskedelem, hitelügy és forgalom. (Lásd: *Magyarország Vármegyéi és Városai.* Temes vármegye és Temesvár.)

Lepszy Lénárd: A magyar sodronyos zománcz Lengyelországban. Függelék: Magyar ötvösök krónikája Lengyelországban. (Archaeologiai Értesítő, 1890. 46. l.)

Lipp Vilmos dr.: Ötvösműipar Pannoniában a népvándorlás korában. (Nemzet, 1884. 108. sz.)

A magyar művészet. Thiebauld Sissonnak a Temps-ban megjelent czikke után. (Hazánk, 1900 okt. 14.)

Magyarország Vármegyéi és Városai. Abauj-Torna vármegye és Kassa.

Kemény Lajos ifj.: A képzőművészet Kassán. (155—171. l.)

Mihalik József: A kassai ötvösművészet. (165—171. l.)

Dal Jenő és L. Szabó Endre: Az ipar és kereskedelem Kassán. (126—247. l.)

— Bács-Bodrog vármegye.

Haraszthy Lajos: Ipar, kereskedelem, hitelügy, közlekedés. (436—475. l.)

— Bars vármegye.

Szabó Endre: Bányászat, ipar, kereskedelem és hitelügy. (252—277. l.)

— Bihar vármegye és Nagyvárad.

Sarkadi Lajos dr.: Bányászat, ipar, kereskedelem és hitelügy.

— Esztergom vármegye.

Osváth Andor: Esztergom. (Czéhek 64—66. l.)

— Gömör-Kishont vármegye.

Szabó Endre: Ipar, kereskedelem és hitelügy. (251—272. l.)

Gömöri Miklós: Bányászat és kohászat. (273—290. l.)

— Győr vármegye.

Fischer Elemér: Ipar, kereskedelem, közlekedés.

— Hont vmegye.

Fachter Ede és Király Ernő: Selmeczbánya. (Czéhek, ipar, kereskedelem 384—386. l.)

— Komárom vmegye.

Magyarország Vármegyéi és Városai: Komárom vmegye. *Fischer Elemér,* Hegyeshalmi—: Ipar, kereskedelem, közlekedés, bányászat.
— Nyitra vármegye.
Szabó Endre. Ipar és kereskedelem.
— Pozsony vármegye és Pozsony.
Wolf Gerő dr.: Ipar, kereskedelem és közlekedés (308—335. l.)
— Szabolcs vármegye.
Szabó Endre és Ferenczi Miksa: Ipar, kereskedelem és hitelügy.
— Szatmár vármegye. Szatmár-Németi.
Ferencz Ágoston: Közgazdasági viszonyok.
— Temes vármegye és Temesvár.
Lendvai Jenő: Ipar, kereskedelem, kitelügy és forgalom.
— Vas vármegye.
Deutsch Tivadar, Kormos Pál, Szabó Endre: Az ipar, kereskedelem és hitelügy Vas vármegyében.
— Zemplén vármegye.
Ifj. Reiszig Ede dr.: Zemplén vármegye története. (Czéhek, ipar, kereskedelem. (435—437. l.)
Margó Károly: Az ötvös-műkiállítás. (Zalamegye, 1884. 21., 22. sz.)
Mayer Gyula: Salétromfőzés Erdélyben 1707-ben. (Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle, 1898. 418. l.)
Meltzl Oszkár: Az erdélyi szászok ipara és kereskedelme a XIV. és XV. században. (Századok, 1892. 633, 720. l.)
Mihalik József. Kassa város ötvösségének története. (Archæologiai Közlemények, 21. k.)
— A kassai ötvösművészet. (Ld. *Magyarország Vármegyéi és Városai.* Abauj-Torna vmegye és Kassa.)
— Kassai ötvösművek a miskolczi ev. ref. eklézsia kincstárában. (Archæologiai Értesítő, 1894. 331. l.)
— Kassai származású ötvösművek. (Archæologiai Ért. 1898. 14. l.)
— Egy kassai rézöntő a XVII. századból. (Archæologiai Értesítő, 1895. 239. l.)
— Felső-magyarországi régi harangok és harangöntők. (Archæologiai Értesítő, 1897. 342. l.)
— Régi bártfai ötvösök. (Archæologiai Értesítő, 1896. 423. l.)
— Régi brassai ötvösség. (Archæologiai Értesítő, 1900. 17. l.)
— Lőcsei ötvösökről a XVIII. században. 1906. 59. l.)
— Selmeczbányai ötvösművek a XVII. századból. (Archæologiai Értesítő, 1890. 348. l.)
— A verseczi ötvöslemezről. (Archæologiai Értesítő, 1899. 33. l.)
— Hann Sebestyén két ismeretlen ötvösművéről. (Archæologiai Értesítő, 1900. 253. l.)

Mihalik József: Kecskeméti Ötvös Péter. (Archaeologiai Értesitő, 1894. 148. l.)
— Nonnert Ötvös Pál. (Archaeologiai Értesitő, 1894. 234. l.)
— Szilasy János ötvösművei. (Archaeologiai Értesitő, 1895. 448. l.)
— Hazai ötvösségünk történetéhez. (Archaeologiai Értesitő, 1898. 381. l.)
— Adalékok hazai ötvösségünk történetéhez. (Archaeologiai Értesitő, 1893. 327, 433. l. és 1896. 142. l.)
— Tanulmányok a régi hazai ötvösség köréből. (Archaeologiai Értesitő, 1901. 104. l.)
— Régi hazai ötvösműveink az ezredéves országos kiállításon. (Archaeologiai Értesitő, 1896. 328. l.)
— Régi magyar műkincsek. (Archaeologiai Értesitő, 1905. 45. l.)
— A bor hatásainak allegoriái régi ötvösműveken. (Archaeologiai Értesitő, 1899. 196. l.)
— A zománcz. Pozsony, 1910.
Mikulik József: Magyar kisvárosi élet 1526—1717. Rozsnyó, 1885. Kovács Mihály könyvny. Ism.: Demkó Kálmán dr. (Századok, 1886. 169. l.)
— A bánya és vasipar története Dobsinán. (Történelmi Tár, 1880. 669. l.)
— A bánya- és vasipar története Dobsinán. Budapest, 1881. Athenaeum.
Milhoffer Sándor: Magyarország közgazdasága. I. II. III. köt. Budapest, 1904. Franklin-Társ. könyvny. Ism. Takáts Sándor. (Századok, 1905. 548. l.)
Molnár Béla és Kotzmann János: Régi magyar borjegyzékek 1515-ből. (Kereskedelmi Szakoktatás, XII. évf. (1903/4.) 9. sz.)
Mudrony Soma: Iparpolitikai tanulmányok a hazai ipar emelése tárgyában. Az országos magyar iparegyesület kutatásai és tanácskozásai nyomán az egyesület megbizásából. Budapest, 1877. Orsz. iparegyesület kiad.
Myskovszky Ernő: Nagybányai ötvösművekről. (Archaeologiai Értesitő, 1908. 78. l.)
Myskovszky V.: Harangjaink ismeretéhez. (Archaeologiai Közlem. VIII. 3.)
Nachtrag einiger Bemerkungen vom ungrischen Ursprunge des Kutschen. (Ung. Magaz. 1782. II. 412. 1783. III. 221.)
Nagy Géza: Pozsonyi puskaművesek s a régi magyar puskaművesség. (Archaeologiai Értesitő, 1911. 209. l.)
— A magyarok fegyverei a középkorban. (Archaeologiai Értesitő, 1890—92.)
— A magyar viseletek. (Ld. Nemes Mihály.)

Nagy Iván: Magyarországi képzőművészek a legrégibb időktől 1850-ig. (Századok, 1874. 25, 84, 185. és 285. l.)
— Ötvösségről a XVII. században. (Archæologiai Értesítő 1870—71. 63. l.)
— Ötvöskifejezések. (Archæologiai Értesítő, 1870. 178. l.)
Naményi Lajos: Egy elfelejtett magyar szobrász. (Guttmann Jakab.) (Művészet, 1904. 16. l.)
Nemes Mihály és *Nagy Géza:* A magyar viseletek története. Budapest, 40 színes és 71 fekete táblával. Bpest, 1900. 2-edr. 240. l.
Németh János: Kereskedés története Magyarországon, Árpád fejedelemtől fogva I. Ferdinánd császár- és királyig. (Tudományos Gyűjtemény, 1839. IV. 3.)
Némethy Lajos: Adatok a festés történetéhez Budapesten a XVII. és XVIII. században. (Archæologiai Ért. 1881. 256. és 1883. 99. l.)
Nyárádvölgyi: Magyar ötvös-szerződés a XVII. századból. (Századok, 1876. 664. l.)
Nyáry Albert br.: Magyarországi képírók a XV. és XVI. században. (Századok, 1875. 134. l.)
— Registrum omnium rerum existentium in dominio episcop. Agriens. (Arch. Közlem. XVII. 2.)
Odescalchi Arthur hg.: Gersei Petthő Sára ingóságainak jegyzéke 1580-ból. (Századok, 1873. 63. l.)
— Ismét úrvölgyi rézcsészék. (Századok, 1874. 359. l.)
Osváth Andor: Esztergom. (Czéhek 64—66. l.) (Ld. *Magyarország Vármegyéi és Városai.* Esztergom vármegye.)
Pajdussák Máté: Szepesmegye középkori érczöntvényei és azok mesterei. Lőcsén, 1909.
Pap Károly dr.: Szilassy János ötvös életrajzához. (Archæologiai Értesítő, 1902. 283. l.)
Péch Antal: Alsó-Magyarország bányaművelésének története. Budapest, 1884. Ism. *—i—gy—a.* (Századok, 1885. 354. l.)
— A selmeczi bányavállalatok története. Selmeczbánya, 1884. Ism. *—i—gy—a.* (Századok, 1885. 354. l.)
Pest Aladár: Fiume kereskedelme a középkorban. (Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle, 1895. 1, 81. l.)
Pesty Frigyes: Míveltségi állapotok Temesváron a XVIII. században. (Századok, 1877. 49. l.)
Petelei István: A maros-vásárhelyi czéhek házi szokásairól. (Századok, 1878. 94. l.)
Petri Pekár Károly dr.: János harangöntőmester Iglón 1426-ban. (Archæologiai Értesítő, 1911. 287. l.)
— Jörge kőfaragómester Szepesszombatból 1466-ban. (Archæologiai Értesítő, 1911. 287. l.)

Petrik L.: Az üveg-, agyag-, zománcz- és vegyipar. Budapesti f. iparisk. ért. 1882, 1883/4.
Perepatits István: A magyar művelődés I. Ferdinánd korában. A «Magyar országgyűlési Emlékek» alapján. Budapest, 1902. Pátria könyvny. Ism. *Takáts Sándor.* (Századok, 1903. 749. l.)
Pólya Jakab dr.: Gazdasági viszonyaink a XVII. század első felében. (Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle, 1895. 201. l.)
Pór Antal: Külkereskedelmünk fellendülése a XIV. században. (Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle, 1903. 433. l.)
— Magyar asztalosok Rómában 1368-ban. (Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle, 1900. 40. l.)
— Magyar iparosok Krakóban a XIV. század első felében. (Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle, 1900. 40. l.)
— Magyar festő és műhimző Párisban (1384—1417.) (Archæologiai Értesítő, 1901. 35. l.)
— Hongroyeurs, vagyis magyar timárok Párisban. (Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle, 1900. 378. l.)
— A karlsteini várban levő magyar vonatkozású műkincsek. (Archæologiai Értesítő, 1896.)
— Az aacheni magyar kápolna XIV. századi magyar ötvösműveiről. (Archæologiai Értesítő, 1892. 432. l.)
— Malmok és malombérletek 1328—29-ben. (Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle, 1900. 39. l.)
Propper N. János: Magyar szokások és erkölcsök a XVII. században. Debreczen, 1877. Ism. *D. E.* (Századok, 1878. 356. l.)
Pulszky Ferencz: Adalék a magyar ötvösipar történelméhez. (Nemzet, 1884. 93. sz.)
— A magyar ötvösművészetről (Ung. Revue, 1884.)
— Rekeszes ötvösség Magyarországon. (Arch. Ért. 1881. 146. l.)
— A régi megyarok fegyvere és öltözete (H. K. 1890.)
Pulszky Károly dr.: XVI. és XVII. századbeli szövetdiszítésekről. (Századok, 1878. 460. l.)
— A magyar agyagművesség történetére vonatkozó kérdések. (Archæologiai Értesítő, 1882. 254. l.)
— Magyarhoni sodronyzománczos kelyhek. (Archæologiai Értesítő, 1880. 11. l.)
— Helyreigazítás a sodronyzománczos kelyhekhez. (Archæologiai Értesítő, 1880. 100. l.)
— Az esztergomi főegyház kincstára. (Archæologiai Értesítő, 1880.)
Radisics Jenő: Régi egyházi ötvösművek. Hat ábrával. (Archæologiai Értesítő, 1891. 31. l.)
Radvánszky Béla: Magyar családélet és háztartás a XVI. és XVII. században. I—III. k. Budapest, 1879—1896.

Radvánszky Béla: Lakás és bútorzat a XVI. és XVII. században. Budapest, 1879. Knoll K. biz.
— A magyar ötvösművészetről (Ak. Ért. 1882.)
Rakovszky István: [Pozsonyi czéhek ismertetése.] (Pressburger Zeitung, 1876. és köv. évfolyamaiban.)
Rannicher J.: Ueber die Gewerbefreiheit. Rede. Pest, 1872. Druck. Athenæum.
Ráth György: Az iparművészet könyve. A magyar iparművészeti társulat megbízásából. Második kötet. Budapest, 1905. Athenæum könyvny. Ism. *—i —s.* (Századok, 1905. 363. l.)
Resch Adolf: A brassai ötvösczéh bemondó táblája 1556-ból. (Archæologiai Értesítő, 1887. 289. l.)
Réső E. J.: A vizahalászatról a XVI. században. (Győri füzetek. I.)
Ifj. Reiszig Ede dr.: Zemplén vármegye története. (Czéhek, ipar, kereskedelem.) (Ld. *Magyarország Vármegyéi és Városai.* Zemplén vármegye.)
Richter Ede és Király Ernő: Selmeczbánya. (Czéhek, ipar, kereskedelem.) (Ld. *Magyarország Vármegyéi és Városai.* Hont vmegye.)
Rómer Flóris: Ősrégi agyagmívesség viszonya a történelemhez. (Századok, 1868. 413. l.)
— Egy pár szó a magyarországi halászatról. (Győri füzetek. I.)
— Magyar viselet-képek. (Arch. Közlem. VIII. 3.)
— A czéhládákkal való körmenetek. (Századok, 1877. 563. l.)
— Adalék a magyar ötvösség történetéhez. (Századok, 1877. 222, 407. l.
— A hazai ötvös-czéhek szabályai. Harmadik közlem. (Századok, 1877. 795. l.)
— Ezüstművek és drágaságok összeírásai a XVI. századból. (Századok, 1877., 546. l.)
— A pozsonyi káptalan újabban talált egyházi ékszerei. (Századok, 1868. 95. l.)
Roth, Johann—. Aus der Zunftzeit Agnethelns. Ein Beitrag zur Geschichte des sächsischen Handwerkerlebens. (Archiv. d. V. siebenbürg. Landesk. Neue Folge, XXI. Band. 1 Heft, 87.)
Róth Viktor dr.: Franckensteini Franck Bálint epitaphiuma — Hann Sebestyén műve. (Archæologiai Értesítő, 1911. 107. l.)
Rupp J.: Adalék az egyházi kincsek történetéhez. Arch. Közl. VII.)
Sándor István: Bóza nevű italról. (Sokféle, 1808. X. 124. l.)
— Mesterségeknek s holminek feltalálásáról s kezdetéről. (Sokféle, III. 1795. 36. VI. 1799. 35. VII. 1801. 116.)
Sarkadi Lajos dr.: Bányászat, ipar, kereskedelem és hitelügy. (Ld. *Magyarország Vármegyéi és Városai.* Bihar vármegye és Nagyvárad.)

Selyemszövés Nagyváradon 1794–97. (Bpesti Hirlap, 1900. jan. 18.)

Streitmann József: Néhány szó az iparállapot és ipartörvény érdekében. Pest, 1869. Ny. Bucsánszky A.

Az ipar érdekei. Eger, 1874. Ny. az érseki lyceumi nyomda.

Soltész Adolf dr.: Magyar Rochdale, a magyar szabóiparosok hitel- és termelő szövetkezetének 10 éves története. (Budapest, 1911.)

Supka Géza dr.: Ujabb tanulmányok a vésettalju zomanez történetéből. (Archaeologiai Értesitő, 1910. 289. l.)

Sváby Frigyes: A Szepesség lakosságának sociologiai viszonyai a XVIII. és XIX. században. (Löcse, 1901. Reiss József T. könyvny.)

M. Schmidler Gyula: A selmeczbányai czéhek élete. (Művelődéstörténeti Értekezések. 31. sz.)

Sz. V. Élelmi és házi czikkek árai 1848. (Hazánk, 1884. 240. l.)

Szabó Károly: Ezüstművek és drágaságok összeirásai a XVI. századból. (Századok, 1877. 546. l.)

Szabó Endre: Bányászat, ipar stb. (Ld. *Magyarország Vármegyéi és Városai.* Bars vármegye. Gömör-Kishont vármegye. Nyitra vármegye.)

Szabó Endre és Ferenczi Miksa: Ipar, kereskedelem és hitelügy. (Ld. *Magyarország Vármegyéi és Városai.* Szabolcs vármegye.)

Szádeczky Lajos dr.: A czéhek történetéről Magyarországon. Akadémiai l. tagsági székfoglaló értekezés. Bpest, 1899. 152. l.

Nagybánya régi iparáról és czéheiről. (Századok, 1889. 673. l.)

— Magyar ötvösök Krakkóban. (Archaeologiai Értesitő, 1889. 242. l.)

— Észrevételek Meltzl Oszkár «Az erd. szászok iparáról» irt értekezésére. (Századok, 1892. 781, 855. l.)

Szalay Imre: A XIV. és XV. századbeli ötvösség két remeke. (Archaeologiai Értesitő, 1894. 80. l.)

— Szalay Ágoston régiség-gyüjteményének ismertetése. (Századok, 1877. 586. l.)

Szalay József: Városaink nemzetiségi viszonyai a XIII. században. (Századok, 1880. 533. l.

Szana Tamás: Száz év a magyar művészet történetéből. 1800—1900. Budapest, 1900. Athenaeum.

— Ismeretlen magyar művészek. (Budapesti Hirlap, 1901. jan. 11.)

Szendrei János: Megyei élet, adózási és árviszonyok Borsodban a XVI. és XVII. sz. (Századok 1883. 804, 867. l.)

— A magyar viselet történeti fejlődése, 174 képpel és 51 ábr. A M. T. Akadémia rég. biz. megbiz. Bpest 4-edr. 1905, 223 l.

— Adatok az erdélyi férfiviselet történetéhez a XVII. században. (Archaeologiai Értesitő, 1908. 97. l.)

Szendrei János: Adatok az erdélyi női viselet történetéhez a XVII. században. (Archæologiai Értesítő, 1907. 193. l.)
— Köpcsényi viselet a XVII. században. (Archæologiai Értesítő, 1907. 341. l.)
— Az országos ötvösműkiállítás. (Vasarnapi Ujság, 1884. 9., 10. sz.)
— Országos magyar történeti ötvösműkiállítási emlék. 16 fényképnyomatú táblával, készítette és kiadja Divald Károly. Eperjes, 1884.
— A Károlyiak kincsei a XVI. és XVII. században. (Archæologiai Értesítő, 1887. 255. l.)
Szentkláray Jenő: Társadalmi és közműveltségi állapotok Torontálban a mult században. (Hazánk, 1887. 1. l.)
Szerémi: Ismét úrvölgyi rézcsészék. (Századok, 1874. 359. l.)
Szilágyi István: Adalék a magyarországi képzőművészet történetéhez. (Történelmi Tár, 1880. 156. l.)
— *Sándor*: Adatok az ipar és kereskedelem történetéhez Rimaszombatban a XVI. és XVII. sz. (Századok, 1876. okt. f. 27.)
— Az ötvösség történetéhez Erdélyben. (Archæologiai Értesítő, 1889. 173. l.)
— A magyar árak történetéhez. (Történelmi Tár. 1878. 359. l.)
Szirbek J.: Az ipar fejlődésének története hazánkban. Székesfehérvári ipar. tanoncz-isk. ért. 1895/9.
Szitnyai József: A selmeczi bányászat állapota a 14-ik században. (Bányászati és Kohászati Lapok, 1884. 3—4. sz.)
Szokolay J.: Czéhek és iparszabadság. Pest, 1846. Emich.
T. Morva posztócsinálók letelepedése Puchon. (Magyar Gazdaságtörténeti Szemle. 1897. 536. l.)
— Borkivitelünk Angliában. (Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle, 1897. 372. l.)
— A körmöczbányai aranybánya-üzem mérlege 1676—1698-ig. (Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle, 1898. 45. l.)
T. K.: Lőcse, Késmárk, Eperjes és Kassa városok vámmentes árúbehozatala 1610-ben. (Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle, 1899. 284. l.)
T. K.: Rákóczyak regéczi üveghutája. (Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle, VII. 1900. 142. l.)
— Faggyú ára 1582-ben. (Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle, VII. 1900. 282. l.)
— Bajor sörbehozatal 1599-ben. (Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle, 1900. 334. l.)
— Ónbehozatal 1552-ben. (Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle, 1900. 282. l.)

Trajányi Károly: Nyitramegye német telepeinek eredete. (Századok, 1880. 64. l.)

— Styl és történelem, jegyzetek az ötvösműkiállításról. (Századok, 1884. 493. l.)

Takács Sándor dr: Kereskedelmi utak Magyarország s az örökös tartományok között a XVII. században. (Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle, 1900. 380. l.)

— Erdélyi görög kereskedők 1701-iki szabadalom levele. (Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle, 1899. 286. l.)

— Posztóbehozatal Morvából 1619. (Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle, 1899. 195. l.)

— Kasza-behozatal Bécsből 1629-ben. (Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle, VI. 1899. 287. l.)

— Méz- és viaszkivitelünk a XVI—XVIII. században. (Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle, 1900. 473. l.)

— Réz-, vas- és aczélkivitelünk 1607—1611-ig. (Magyar Gazdaság történelmi Szemle, 1898. 603. l.)

— Hajóépitők telepitése Magyarországba a 16, 17, és 18. században. (Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle, 1901. 81. l.)

— A legrégibb magyar üveghuták. (Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle, 1900. 478. l.)

— Az ujbányai üveghuta fölállitása 1630-ban. (Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle, 1899. 242. l.)

— Sör- és pálinkafőzés Beszterczebányán 1652—55-ben. (Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle, 1900. 381. l.)

— Az alsó dunamenti halászat, továbbá a desmarit és tutunerit bérbeadása 1720-ban. (Magyar Gazdaságtört. Szemle, 1903. 46. l.

— A komáromi vizahalászat a XVI. században. (Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle, 1897. 425, 485. l.)

— Vizafogó Vácz és Buda között 1528-ban. (Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle, VII. 1900. 92. l.)

— Donner szobrászról és a süttői márványról. (Archaeologiai Értesítő, 1902. 414. l.)

Takács Sándor dr.: Augsburgi ötvösök munkái törökök és magyarok részére. (Archaeologiai Értesítő, 1900. 93. l.)

— Régi kincsekről. Magyar műkincsek elkallódása és elidegenítése I. Ferdinánd és I. Miksa idejében. (Egyetértés, 1903. máj. 3.)

— Nádasdy Ferencz gr. sárvári kincstára. (Archaeologiai Értesitő, 1902. 122. l.)

Tarczai György: Régi magyar művészet és mesteremberek. (Budapest, 1900. Wodianer F. és fiai.)

— Magy. kir. udvari muzeum. Idegenben levő magyar műkincsek. (Egyetértés, 1897. okt. 31.)

Tárczy Károly: A czéhrendszer Munkácson. (Századok, 1909. 16. l.)
Téglás Gábor: Bányavidékeink történetéhez. (Nemzet, 1886. 62. sz.)
— A nagybányai kerület bányatörténetéből. Századok, 1897. 344. l.) Ism. Woditska István.
— Nemes fémbányászatunk. (Századok, 1889. 385. l.)
— Adatok hazánk legrégibb kereskedelméhez. (Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle, 1898. 481. l.)
Terény János: A magyar ipar vázlatos története a legrégibb időktől a nagy olvasztók korszakáig. (Bányászati és Koh. Lapok, 1887. 12. és köv. sz.)
Thallóczy Lajos: Egy eperjesi kereskedő (Zimmermann Zsigmond) a XVII. században. (Századok, 1881. kiránd. 62. l.)
— Bornemisza Anna és az erdélyi ötvösök. (Archæologiai Értesítő, 1877. 306. l.)
— Zászlók ára a XVII. században. (Századok, 1877. 457. l.)
— Magyar fegyverekről. (Archæologiai Értesítő, 1881. 178. l.)
— Ötvös-remek a nagyszombati városi levéltárban. (Archæologiai Értesítő, 1877. 264. l.)
— Apaffi Mihály fogarasi kincstára. (Archæologiai Értesítő. 1878. 137. l.)
— Budavári főtemplom kincseinek történetéhez. (Archæologiai Értesítő, 1878. 219. l.)
Thaly Kálmán: Adalék a magyar háziipar történetéhez 1552-ből. (Századok, 1874. 513. l.)
— Adalékok hazai pecsétvéseteink történetéhez. (Archæologiai Értesítő, 1886. 242. l.)
— A hazai képzőművészet, műipar, nemzeti viselet, fegyvergyártás és háztartás történetéhez II. Rákóczy Ferencz udvarában s korában. (Történelmi Tár, 1882. 555, 745. l. és 1883. 184, 375. l.)
— Könyvtári és képzőművészeti adalékok a XVII. századból. Századok, 1886. 912. l.)
— Művészeti és pénzverési adatok a Rákóczi-korból. (Archæologiai Értesítő, 1878. 241. l.)
— Éremtani adalék a rézpolturák és libertások éremanyagához. (Századok, 1881. 770. l.)
— Ötvösművészeti és skófium-himzési adatok 1709. és 1710-ből. (Archæologiai Értesítő, 1878. 161. l.)
— Gróf Rákóczi Erzsébetnek a kis-tapolcsányi kastélyban hátrahagyott ingóságai. (Századok 1888. 156. l.)
— Szőnyegek, gobelinek, zászlók, fegyverek és egyéb ritkaságok Ecsed várában 1669-ben. (Archæologiai Értesítő, 1886. 134. l.)
Tóth Béla: A hintó és a kocsi. (Pesti Hirlap, 1900. márcz. 4.)
Tóth Lőrincz dr: Adalékok az ipar és kereskedelem történetéhez Kassán. (A kassai főgymn. 1886. évi jelentésében, 13. l.)

Történeti ötvösműkiállítás megnyitása 1884. febr. 17. (Századok, 1884. 265. l.)

Ürmössy Lajos, mutsnai: Kolozsvár kereskedelme és ipara története. (Kolozsvár, 1898.)

Üvegipar: Az — meghonosítása Magyarországon. Budapest, 1880. Schlesinger és Wohlauer ny. k. l. az Egyetértésből.

Varga István: Eszmetöredékek a czéh-rendszerről és a korlátlan szabad iparról. Székesfehérvár, 1866. Ny. özv. Szammer Pálné.

Varga T.: Szeged városának viszonyáról Délmagyarország szőlőművelése és borkereskedelméhez a XIV. és XV. századokban. (Tört. Adattár, III. 1873. 111.)

Varjú János: Kétszáz év a magyar művelődés történetéből. (1526—1726.) Vácz, 1903. Mayer Sándor könyvny. Ism. T. S. (Századok, 1903. 855. l.)

Valentényi Gáspár: A somogymegyei czéhek. (Művelődéstörténeti Értekezések, 36. sz. Szegszárd 1909. 141. l.)

Waltherr Imre: Adalék Pest város történetéhez. (Századok, 1873. 541. l.)

Vámossy István dr.: Adatok a gyógyászat történetéhez Pozsonyban. Pozsony, 1901. Angermayer Károly könyvny. Ism. Győry Tibor. (Századok, 1901. 637. l.)

Vejnovics Koszta: A raguzai köztársaság czéhei és ipartestületei a XIII-ik századtól a XVIII-ik század végéig. Bevezetéssel és a czéhek szervezeti szabályaival. Zágráb, 1900.

Wartha Vincze: Der alte Töpfermeister von Pécs (Zsolnai) (Pester Lloyd, 1900. ápr. 1.)

Weber Samu: A szepességi szász bevándorlók megszűnt egyleteiről. (Történelmi Tár, 1885. 27. l.)

— Adalék a XIII. szepesi város történetéhez. (Századok, 1881. 587. l.)

Wenzel Gusztáv: Kassa város parketkészitése a XV. század kezdetén. (M. tud. akad. Társadalmi Értekezések II. köt. III. sz.

Wenrich, W.—. Künstlernamen aus siebenb.-sächsischer Vergangenheit. (Archiv. d. V. siebenbürg. Landesk. Neue Folge, XXII. Band I Heft. 42.)

Villányi Szaniszló: Gömörmegye és város anyagi mívelltségtörténete, kiváló tekintettel a szorgalmi néposztály társadalmi helyzetére. Győr, 1881. Ism. — k — s. (Századok, 1881. 671. l.)

Wittstock, Heinrich —. Aelteres Zunft- und Gewerbewesen in Bistritz bis ins XVI. Jahrhundert. (Progr. des Gymnas. zu Bistritz 1864. 3–46.)

Woditska István: A nagybányai kerület bányatörténetéből. Nagybánya, 1896. Molnár Mihály konyvny.

Wolf Gerő dr.: Ipar, kereskedelem és közlekedés. (Ld. *Magyarország Vármegyéi és Városai.* Pozsony vmegye és Pozsony.)
Wosinszky Mór: Adatok az őskor mészbetétes anyagművességhez. (Archæologiai Értesítő, 1904. 211. l.)
Vörös István: A mezőtúri czéhek élete. Szentgotthárd, 1912. Wellisch Béla könyvny. Ism. Dr. Perepatits István. (Századok, 1912. 463. l.)
Zoványi Jenő: Magyarországi szövetkezett ötvösczéhek a XVII. században.
Zsilinszky Mihály: Egy ismeretlen magyar festő. Metzner képíró. (Hazánk, 1904. jun. 5.)
X. Y. A középkori magyar sodronyos zománcz. (Archæologiai Értesítő, 1892. 445. l.)

Adalékok a czéhek történetéhez.[1]

Abauj-, zemplén-, borsod-, torna- és gömörvármegyei molnárok közös czéhszabályai (1670). Magyarúl (Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle, 1897. 349. l. Közli: K.)
Adalék a magyar fegyvergyártás történetéhez. (Archæologiai Értesítő, 1878. 182. l. Közli: *Thallóczy Lajos.)*
Adatok a felsőmagyarországi czéhek történetéhez 1632—1701 közt. Magyar gazdaságtörténelmi Szemle, 1903. 156. l. Közli: *Lukinich Imre dr.)*
Allgemeine Artikeln für Innungen und Zünfte des Königreichs Ungarn. Ofen: Gedr. mit kgl. ung. Universitäts-Schrift 1826.
Alsó-Lindva város rendtartása és árszabása 1558-ból. (Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle, 1899. 136 l.)
Alsó-Meczenzéfi sörfőzők 1664-iki egyezsége. (Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle, 1897. 362. l. Közli: *Dr. K.*)
[Árjegyzék 1563-ból] Hajdan és most. R. F. (Századok, 1867, 425. l.)
Árszabályzat. A tavaszi országgyűlésen elrendelt—. 1609. jun. 23. (Erdélyi országgy. emlékek, VI. köt., 132. l.)
Árszabályzat. Az 1591-ik évi nov. 1—20-iki országgyűlésen elrendelt —. (Erdélyi Országgy. Emlékek V. köt., 575. l.)
Árszabályzat. Ld. Limitatiók.
Árszabályzatunk történetéhez, Adatok —. (Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle, 1894. 345. l. Közli: *Lehoczky Tivadar.)*
Árszabás, Az 1744. évi erdélyi —. (Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle, 1895. 186. l. Közli: *Koncz József.)*

[1] Helynevek és tárgyak szerint, betűrendben.

Árszabás, Az 1735-iki székesfehérvári —. (Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle, 1896. 342. l. Közli: *K. S.*)

Árszabása, Marhahusnak —. (Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle, 1895. 248. l.)

Árcsenyők, Régi —. (Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle, 1894. 88. l. Közli: *Acsády Ignácz.*)

Áruczikkek szabályzata 1627. és 1706. évekből. Adalékúl a XVII. és XVIII. század ipar- és erkölcstörténetéhez. (Magyar Történelmi Tár, XVIII. köt. 199. l. Közli: *Nagy Iván.*)

Árusok regulája 1598-ból. Magyarúl. (Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle, 1904. 61. l. Közli: dr. *Kiss Ernő.*)

Asztali fényűzés, dobzodás és költséges lakozások. (M. Hazai Vándor, I. 1831. 41. l.)

Bajai czéhek, »lakozás« szokása. (Budapesti Napló, 1901. decz. 25.)

Bányai csereszerződések 1619—21-ből. (Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle, 1898. 93. l.)

[Bányász-segélyegylet.] Egy tizenhatodik századbeli bányász-segélyegyletnek magyar szövegű alapszabályai. (Bányászati és Kohászati Lapok 1868. 22. l. Közli: *Szmik N. Ignácz.*)

Bártfai vargák czéhszabályai 1499-ből. (Győri tört. és rég. Fűz. II. 1863. 171. Közli: *Aigner Lajos.*)

Bethlen Gábor szerződése egy török kereskedővel (1625). (Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle. 1898. 105. l.)

Bécsi kereskedők panaszai 1680 és 1688-ból. (Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle, 1897. 398. l. Közli: *Dr. K.*)

Bőrkereskedő örmények szabadalma 1684-ből. (Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle, 1896. 327. l. Közli: *—án.*)

Brassai posztókereskedés szabályozása 1651-ben. (Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle, 1897. 66. l. Közli: *—e —e.*)

— rézművesek kiváltságlevele. (L.d: *I. Rákóczi György* kiváltságlevele.)

Buda város árszabása II. Lajos korában. Latinúl. (Történelmi Tár, 1889. 372. l. Közli: *ifj. Kemény Lajos.*)

Budai bérkocsisok 1700-iki czéhszabályzata. Németül. (Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle. 1900. 33. l.)

— hajósok 1715-iki czéhszabályai. Németül. (Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle, 1899. 184. l.)

— ötvös hagyatéka 1505-ben. (Archaeologiai Értesítő, 1897. 454. l. Közli: *Dr. Jireček Konstantin.*)

Babak János részére kiállitott és a heti vásárokra vonatkozó pátens. Németül. (Tört. és Rég. Ért. 1891. 52. l. Közli: *Baróti Lajos.*)

A czéhek történetéhez. (Történelmi Tár, 1893. 187. l. Közli: *ifj. Kemény Lajos.*)

Czéhbeli szabályok 1552-ből. (Győri tört. és rég. Fűz. I. 1861. 50. 154, 216. II. 1863. 68, 170. III. 1865. 272, 347. Közlik: *Ráth Károly, Aigner Lajos* és *Mersits Miklós.)*
— szabályok kivonatban 1473—1521. (Győri tört. és rég. Fűz. II. 1863. 281.)
[Czéhlevelek.] 26 elavult eredeti czéhkiváltságlevél a magyar nemzeti muzeumban. (Tud. Tár 1839. Értek. VI. 271.)
Csallóközi juhászok czéhszabályai (1725). Magyarúl. (Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle, 1897. 253. l. Közli: *K. E.)*
Csepregi szabóczéh csalafintasága. Egy okmány 1672-ből. (Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle. 1904. 299. l. Közli: *Munkás László.)*
Debreczeni aranymívesczéh szabályai. Magyarúl. (Történelmi Tár, 1897. 553. l. Közli: *Széll Farkas.)*
— ötvösczéh rendszabályai 1598—1600. Magyarúl. (Történelmi Tár, 1887. 595. Közli: *Révész Kálmán.)*
— szűcsök czéhlevele 1449-ből. Latinúl. (Történelmi Tár, 1900. 296. l. Közli: *Dr. Illéssy János.)*
— szűcsök rendszabályai a XVI. század végéről. Magyarúl. (Történelmi Tár, 1884. 758. l. Közli: *Imre Lajos.)*
— mézeskalácsosok 1713. évi czéhszabályai. Magyarúl. (Kagyar Gazdaságtörténelmi Szemle. VIII. 1901. 294. l. Közli: *Dr. Kárffy Ödön.)*
— régi polgárok háztartásához, Adatok —, 1567—1638. Magyarúl. (Történelmi Tár, 1903. 266. l. Közli: *Zoltai Lajos.)*
Dévényi halászok 1679-iki czéhszabályai. Németűl. (Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle, VII. 1900. 177. l.)
Emlékirat posztócsinálásról 1680—87 közt. Magyarúl. (Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle, 1899. 325. l.)
Eperjesi, Az— ötvösczéh történetéhez. (Történelmi Tár, 1882. 586. l. Közli: *—r.)*
— kereskedők 1615-iki czéhszabályai. Németűl. (Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle, 1899. 133. l.)
Erdély árúforgalma 1701-ben. (Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle, 1897. 383. l. Közli: *T. K.)*
— ipari, kereskedelmi és foglalkozási statisztikája 1839-ből. (Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle, 1897. 365. l. Közli: *Sz.)*
Erdélyi görög kereskedők szabadalomlevelei (1643—78). (Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle, 1898. 402. l.)
— higanyvételi szerződések 1701—1703-ban. Németűl. (Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle, VI. 1899. 277. l.)
Esztergomi csizmadiaczéh szabályzata 1473. Latinúl. (Történelmi Tár, 1896. 175. l. Közli: *Récsey Viktor.)*
— molnárczéh 1699—1799. (Esztergomi Közl., 1887. 103. és köv. sz.)

Eszterházi János gr. győri vicegeneralisnak és fiának Ferencznek fegyveret, hadi fölszerelései és ládabeli egyéb portékái. (Történelmi Tár, 1886. 181. l. Közli: *Thaly Kálmán.)*

III. Ferdinánd czéhszabályzata és czímeres levele a magyarországi posztónyirók részére. (1630. körül.) Németül. (Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle, VI. 1899. 231. l. Közli: *Dr. Könyöki Alajos.)*

Festőnek adott utasítás, miképp ábrázolja a Perényieket. (Archaeologiai Értesítő, 1894. 190. l. Közli: *ifj. Perényi Zsigmond.)*

Gnezda város kézműveseinek alapszabályai. Németül. (Történelmi Tár, 1898. 699. l. Közli: *Weber Samu.)*

Győr város egyezsége a kamarával az alföldi marhakereskedők felől (1647). (Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle, 1898. 256. l.)

Győri kovács czéh szabályai. 1611-ből. Magyarúl. (Történelmi Tár, 1907. 444. l. Közli: *Thury Etele.)*

Halászat, A— történetéhez. (Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle, 1895. 74. l. Közli: *J. E.)*

Halászó gyalom. (Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle. 1895. 79. l.)

Hámorbeli szerszámok összeírása. Magyarúl. (Történelmi Tár, 1897. 771. l. Közli: *ifj. Kemény Lajos.)*

Hölgyruhák, XVI. századbeli magyar —. (Történelmi Tár, 1883. 594. l. Közli: *Mednyánszky Dénes.)*

Ingóságok, XVII. századbeli —. (Archaeologiai Értesítő, 1870. 266. l. Közli: *Nagy Iván.)*

Iparadó, Vidéki — a XVII. században. (Történelmi Tár, 1884. 783. l. Közli: *br. Mednyánszky Dénes.)*

Istvánffy Theodora: Ingóságai 1546-ban. (Archaeologiai Értesítő, 1878. 389. l. Közli: Szerémi.)

Italmérés és borvám Zsigmond király idejében. (Magyar Hirlap, 1904. szept. 28.)

János király kincseinek s ruháinak összeírása. (Történelmi Tár, 1888. 566. l. Közli: *Kemény L.)*

Kalmár Gergely deák regestumja kereskedéséről 1574—82. Magyar. (Magy. Gazdaságtörténelmi Szemle, 1903. 71. l. Közli: *Kerekes György.)*

Károlyi Sándor gróf kurucz generalis útasításai a tiszai halászatról 1725—30-ból. Magyarúl. (Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle, 1899. 373. l.)

Kassa város levéltárából. A hazai ipar történetéhez. (Történelmi Tár, 1890. 385. l. Közli: *ifj. Kemény Lajos.)*

— Az ipar történetéhez. (Történelmi Tár, 1893. 191. l. Közli: *ifj. Kemény Lajos.)*

— A festészet történetéhez. (Történelmi Tár, 1899. 191, 384. l. Közli: *ifj. Kemény Lajos.)*

Kassa város levéltárából. Spilenberger Sámuel festőművész 1647. (Történelmi Tár, 1899. 725. l. Közli : *Kemény Lajos.)*
— Egy XVI-ik századi árjegyzék. (Történelmi Tár, 1892. 186. l. Közli : *ifj. Kemény Lajos.)*
— Erszénygyártóczéh szabályzata 1561-ből. Magyarúl. (Történelmi Tár, 1890. 771. l. Közli : *ifj. Kemény Lajos.)*
— Kőmívesek árszabálya. Magyarúl. (Történelmi Tár, 1896. 187. l. Közli : *ifj. Kemény Lajos.)*
— középkori ipara és kereskedelme történetéhez. (Történelmi Tár, 1887. 781. l. Közli : *ifj. Kemény Lajos.)*
— középkori ipara és kereskedelme történetéhez. Német. (Történelmi Tár, 1889. 181. l. Közli : *ifj. Kemény Lajos.)*
— város 1731-iki vásárpénztarifája. Magyarúl. (Magyar Gazdaságtörténeti Szemle, 1900. 87. l. Közli : *Kemény Lajos.)*
— székesegyházának kincsei 1516-ból és 1552-ből. (Történelmi Tár, 1882. 717. l. közli : *Pettkó Béla.)*
Kassai czéhek történetéhez, Adatok a — a középkorban. (Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle, 1904. 390. l. Közli : *Kemény Lajos.)*
— szíjgyártóczéh 1627-iki árszabása. Magyarúl. (Magyar Gazdaságtörtenelmi Szemle, 1900. 367. l.)
— egyesült lakatos-, sarkantyús-, pánczélgyártó- és csiszárczéh szabályzata (1461). Németűl. (Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle, 1903. 426. l. Közli : *Kemény Lajos.)*
— fazekasczéh. (Archaeologiai Értesítő, 1898. 379. l. Közli *M. J.*
— csizmadiamesterek szabályzata, 1598. április 4. Magyarúl, a város tanácsától. (Századok, 1875. 736. l. Közli : *Thaly Kálmán.)*
— csizmadiák pörírata 1642-ből. Magyarúl. (Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle, 1901. 424. l. Közli : *Kemény Lajos.)*
— szabók 1461. évbeli czéhszabályzata. Németűl. (Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle, 1903. 429. l. Közli : *Kemény Lajos.)*
— kereskedők 1446. évi czéhszabályai. Németűl. (Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle, 1898. 31. l. Közli : *Kemény Lajos.)*
— kereskedők czéhszabályzata 1475-ből. Németűl. (Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle, 1897. 190. l. Közli : *Kemény Lajos.)*
— kereskedők czéhszabályai 1686-ból. Magyarúl. (Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle, 1897. 42. l. Közli : *—e —e.)*
— posztókereskedők 1461. évbeli szabályzata. Németűl. (Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle, 1903. 428. l. Közli : *Kemény Lajos.)*
— czéhek árszabása 1635. Magyarúl. (Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle, VIII. 1901. 472. l. Közli : *Kerekes György.)*
— czéhek árszabásai a XVII. századból. Magyarúl. (Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle, VIII. 1901. Közli : *Kemény Lajos.)*

Kassai csiszárok árszabásai (XVII. század első fele) I—II. (Magyar Gazdaságtört. Szemle, VII. 1900. 276. l. Közli: *Kemény Lajos.)*
— kereskedők kiváltságai 1378. Latinúl. (Történelmi Tár, 1897. 768. l. Közli: *ifj. Kemény Lajos.)*
— Egy — képíró téritvénye. (Történelmi Tár, 1889. 608. l. Közli: *ifj. Kemény Lajos.)*
Kecskeméti csizmadiák czéhpohara. (Archaeologiai Értesitő. 1894. 445. l. *Hellős László.)*
Késmárk város kereskedelmi szabályzata a XV. század elejéről. Német. (Történelmi Tár, 1886. 137. l. Közli: *Demkó K. dr.)*
— város szabályzata a vászonfestés és vászonkereskedésről (1737). Németűl. (Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle, 1898. 342. l.)
Kolozsvári czéhszabályok *Jakab Elek:* Kolozsvár történetében.
— képírók czéhszabályai (1618—53.) (Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle, 1898. 107. l. Közli: *Barabás Samu.)*
— ötvös czéhszabályok. Magyarúl. (Történelmi Tár, 1897. 384. l. Közli: *Veress Endre.)*
— ötvöslegények strikeja 1573-ban és 1576-ban, *Deák Farkas* akad. r. tagtól, székfoglaló értekezés. Budapest 1886. (Értekezések a Történelmi Tudományok köréből, XIII. k.) (Ld: *Sztrájkok,* Régi magyar —.)
Komáromi szíjgyártó-, nyerges- és csiszárczéh alapszabályai, 1692. (Komáromm. Közlöny, 1888. 36. és köv. sz.)
Legrádi sajkások czéhszabályai (1717). Magyarúl. (Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle, 1897, 466. l. Közli: *Ő.)*
[Limitatio.] Articuli rectificationis artificum manuariorum, in die Catharinae in congregatione Colosvariensi conclusi Anno Domini 1556. (Erdélyi országgy. emlékek. II. köt. 65. l.)
— Gyulafehérvári — 1625. (Erd. országgy. emlékek. VIII. köt. 273. l.)
— Szászok limitatiója 1642. október 24. (Erdélyi országgy. emlékek. X. köt. 341. l.)
[Limitatio.] Vízkeresztnapban Székelyvásárhelyen rész szerint való országgyűlésében az míves mesterek míveiről ily rendelet végeztetett. 1571. (Erdélyi országgy. emlékek. II. köt. 379. l.)
Limitatiók, kassa városi —. (Történelmi Tár, 1889. 773. l. Közli: *ifj. Kemény Lajos.)*
— 1602-, 1675- és 1686-ból. Magyarúl. (Történelmi Tár, 1898. 556. l. Közli: *Jászai Rezső dr.)*
— 1706. (Történelmi Tár, 1888. 187. l. Közli: *Demkó Kálmán.)*
Lőcsei posztócsináló-czéh 1590. évi szabályai. Németűl. (Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle, 1899. 327. l.)
— kereskedők 1686 iki czéhszabályzata. Németűl. (Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle, 1899. 273. l.)

Lubinai tányércsinálók 1643-ban. (Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle, 1900. 141. l. Közli: *T. K.)*

Magyarország ki- és beviteli forgalma az 1741. évben. (Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle, 1897. 356. l. Közli: *Sz.)*

Magyarországi szövetkezett ötvös czéhek. (Történelmi Tár, 1893. 368. l. Közli: *Mihalik József.)*

Magyaróvári lövészegyesület 1753-iki szabályai. Németűl. (Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle, 1900. 376. l.)

Máramaros-Sziget városának statutuma, 1569. febr. 17. Magyarúl. (Századok, 1870. 259. l. Közli: *Székely Sándor.)*

Máramarosi öt koronaváros 1629-iki árszabása. Magyarúl. (Magyar Gazdaságtörténelmí Szemle. 1899. 222. l.)

Mátyás király udvarának borfogyasztása. (Magyar Hirlap, 1904. nov. 5.)

Nádasdy Ferencz gr. útasítása hollandi vásárlásai felől 1665-ben. (Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle, 1898. 459. l.)

Nagybányai bányászati és pénzverő útasítás 1680-ból. Németűl. (Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle, 1903. 179. l. Közli: *Kárffy Ödön dr.)*

Nagybányai esztergályosok czéhszabályai 1716. Magyarúl. (Magyar Gazdaságtört. Szemle, VIII. 1901. 213. l. Közli: *Dr. Kárffy Ödön.)*

Nagyváradi szabók czéhszabályzata 1614-ből. Magyarúl. (Történelmi Tár, 1901. 127. l. Közli: *Komáromy András.)*

Nagybányai szekeresek széhszabályai (1695 körűl). Magyarúl (Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle, 1897. 314. l. Közli: —re.)

Nagyszombati csizmadia-mesterlegények rendtartása 1674 és 1705-ből. Magyarúl. (Történelmi Tár, 1885. 181. l. Közli: *Pór Antal.)*

Nagyszombati kalmárczéh szabályai stb. (Történelmi Tár, 1883. 170. l. Közli: *Békesi Emil.)*

Nagyszombati szőlőmívesek czéhszabályai (1573.) Magyarúl. (Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle, 1897. 479. l. Közli: *E.)*

— szűcs-czéhnek 1505. és 1604. évi rendtartása. Magyarúl. (Történelmi Tár, 1886. 369. l. Közli: *Békesi Emil.)*

Nagyszombati szűcs-czéh szervezete. Magyarúl. (Történelmi Tár, 1899. 362. l. Közli: *Stillfried dr.)*

Németujvár város husvágási rendtartása 1648-ban. Magyarúl. Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle, 1900. 38. l. Közli: *Borovszky Samu.)*

Női ruhaérték a XVI. században. (Történelmi Tár, 1887. 791. l. Közli: *Pettkó Béla.)*

Oklevelek az ipar és kereskedés történetéhez Magyarországon a XVI. és XVII. században. (Magyar Történelmi Tár, XXII. köt. 237. l. Közli: *Szilágyi Sándor.)*

Örmény keleti társaság szabadalomlevele 1703-ból. (Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle, 1897. 344. l. Közli : *O.)*

Örmezei celleristák szabályzata 1587. Magyarúl. (Történelmi Tár, 1887. 806. l.)

Pápai molnárczéh leveleiből. (1774—78.) I—IV. Magyarúl. (Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle, 1900. 325. l. Közli : *Sörös Pongrácz.)*

Pesti kertészek czéhszabályzata (1766). Németül. (Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle, 1898. 264. l.)

Pozsonyban, Élelmiszerek ára — 1563-ban. (Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle, 1898. 465. l. Közli : Dr. *Könyöki Alajos.*)

Pozsonyi csizmadiák magyar czéhszabályai 1602-ből. (Győri tört és rég. Fűz. III. 1865. 272, 347. l. Közli : *Mersits Miklós.*)

Ráczkevei czéhlevelek. «Ráczkevei Okmánytár». Közli : *Magdics István.)*

I. Rákóczy György kiváltságlevele a brassai rézmívesek javára. Magyarúl. (Történelmi Tár, 1898. 724. l. Közli : *Koráts László.)*

A Rákóczi-árvák 1688 Munkács várában maradt és Patakra vitt ingó értékeinek lajstroma. (Történelmi Tár, 1886. 769. l. Közli : *Thaly Kálmán.)*

Rectificatio artificum manuarium per dominos Saxones ad commissionem dominorum regnicolarum expedita. 1560. (Erdélyi országgyülési emlékek. II. köt., 178. l.)

Register, Das — der Johannes-Bruderschaft und die Artikel der Hermanstädter Schusterzunft aus dem 16. und 17. Jahrhundert. (Archiv. d. V. siebenbürg. Landesk. Neue Folge. XVI. Band. 2 Heft. 355. Herausg. : *Franz Zimmermann.)*

Rozsnyai, A— bányászat a XVII. sz. közepén. (Történelmi Tár, 1882. 399. l. Közli : *Divald J.)*

Sárospataki lakatosok, bádogosok, órások stb. czéhlevele 1608-ból. Magyarúl. (Történelmi Tár, 1893. 373. l. Közli : *Zoványi Jenő.)*

Sárospataki malomkőbányászok szabályai (1740 körül. 1771.) Magyarúl. (Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle, 1898. 11. l.)

Sedgewick Zakariás angol-perzsa kereskedőtársaságának szabadalomlevele 1699-ből. (Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle, 1897. 305. l. Közli : dr. *K.*)

Selmeczbányai levéltár legrégibb czéhlevele 1487-ből. Németül. (Történelmi Tár, 1905. 147. l. Közli : *Richter Ede.)*

Semptei molnárok 1646-iki czéhszabályai. Magyarúl. (Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle, 1900. 123. l.)

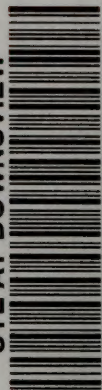
Soproni kereskedők 1690. évi czéhszabályzata. Németül. (Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle, 1899. 318. l.)

Sztrájkok, Régi magyar —. A kolozsvári ötvöslegények 1573. évi sztrájkja. (Pesti Napló, 1893. febr. 5. száma.)

Számla szíjgyártó munkákról 1609-ből. (Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle 1900. 280. l.)
Szatmári kereskedők czéhszabályai (1705.) Magyarúl. (Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle, 1898. 79. l.)
Szegedi czéhládák, Régi —. (Pesti Napló, 1905. márcz. 3.)
Székelyudvarhelyi czéhrendszabályok. Magyarúl. (Történelmi Tár, 1887. 366. l. Közli: *Barabás Domonkos.)*
Szepességi árszabály 1610-ből. Németűl. (Történelmi Tár, 1890. 773. l. Közli: *Weber Samu.)*
Tatai czéhekről. VII., VIII. Gömbkötők vagy paszománykészítők czéhe. XVII. század. (Tatatóvárosi Hiradó, 1888. 34, 35. sz.)
Temesvári kereskedelmi társaság alapítólevelei 1723—25-ből. Németűl. (Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle, 1897. 446. l. Közli: *K.)*
Temesvárott és a Temesi Bánságban, Mibe került az élet a mult század első felében — általában. Magyarúl. (Tört. és Rég. Értesítő, 1891. 53. l. Közli: *Baróti Lajos.)*
Tokaji halászrendtartás (1745). Magyarúl (Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle, 1898. 213. l.)
Tököly Imre szerződése Efraim zsidóval a sör- és pálinkafőzésről. (1678.) (Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle, 1898. 216. l.)
Utasítások a podheringi sör- és pálinkafőzésről 1701. Németűl. (Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle, 1899. 313. l.)
Utasítás a mádi korcsmáról és mészárszékről 1635-ben. Magyarúl. (Magyar Gazdaságtörténetmi Szemle, 1899. 47. l.)
Vasmegyei malmos gazdák kartellje 1698-ból. (Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle, 1895. 128. l. Közli: J. E.)
A veszprémi káptalan kincseinek összeírása 1429—1437. évekből. (Történelmi Tár, 1886. 553. l. Közli: *Fejérpataky László.)*
Vöfély-czéh, Egy régi — Debreczenben a XVII. században. (Pesti Napló, 1901. jan. 19.)

Czéhpecsétekről szóló közlemények.

Beregszászi szűcs-czéh pecsétje. (Ld. Magyar közíratú pecsétek.)
Beszterczebányai ötvösök pecsétje. (Archæologiai Értesítő. 1892. 77. l. Közli: Mihalik József.)
Brassói ötvösczéh pecsétje. (Ld. Hazai ötvösczéhek pecsétjei.)
Czéhpecsétek (Archæologiai Értesítő, 1878. 158. l.)
Czéhpecsétek. Régi magyar — (Századok 1873. 361. l. Közli: Thaly Kálmán.)
Debreczeni ötvösczéh pecsétje. (Ld. Hazai ötvösczéhek pecsétjei.)
Eperjesi ötvösczéh pecsétje. (Ld. Hazai ötvösczéhek pecsétjei.)

UTL AT DOWNSVIEW
D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 11 18 02 14 012 9